

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

هَذَا بِلَاغٍ لِلنَّاسِ وَلِيُنذِرُوا بِهِ

شرعی دورہ او اصلاحی
بیانونہ
اولہ حصہ

تالیف

مولانا ابوالحسین

کاتب

ابواسامہ باجوڑی

اجمالی فہرست

صفحہ	موضوع	صفحہ	موضوع
330	د گناہونو نقصانونہ	5	اخلاص
344	د غیبت نقصانونہ	40	عقیدہ او نظریہ
377	د فتنو بیان	50	نواقض الایمان
396	فریشانی او خفگان مکوہ	89	موانع التکفیر
403	د پریشانی علاجونہ	135	د موالات مرتبی
418	د جنت د نعمتونو بیان -	150	اظہار د عداوت او وجود د عداوت
		151	مدارات او مدامنت
		153	د پاکستان پہ مرتدکیدلو دلیلونہ
			د طاغوتیانو او مرتد حکمرانانو خلاف جہاد کول
		165	د جہاد مقصدونہ
		172	نظم او نظام
		191	او د نظم متعلق نہہ خبری
		199	امیر او امارت او ددے
		231	متعلق دیارلس بحثونہ
		262	د غنیمت بحث
		274	مسئلہ د جعل
		279	مسئلہ د اغواء
		291	پینخلس تنبیہات

تمهید

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله اما بعد بسم الله الرحمن الرحيم - د الله دپاره ډیر زیات حمدونه او شکرونه دی چه د جهاد او مجاهدینو موضوع ډیره په عروج او ترقی ده - مجاهدین ډیر زیات دی او د جهاد بازار ډیر گرم دے او د جهاد په نوم په مختلف شکلونو مختلفه قربانیانې ورکولی شی تردے چه شهادتونه او زخمونه جیلونه او ریمانڈونه کورونه وړانیدل کاروبارونه خرابیدل هجرتونه کول د مجاهدینو عادت و گرځید -

خود جهاد سره دعوتی شعبه جاری ساتل ډیر ضروری دی پدے

وجه په مجاهدینو کښ د شرعی دورے په نوم دوری شروع دی مونږ هم مجاهدینو ته خای په خای شرعی دوری وکړی چه هغه ریکارڈ شوی - بعض مجاهدینو د دغے دوری د لیکلو خواش بنسکاره کړو نو مونږ په لیکلو شروع وکړه او اکثر موضوع گانی مونږ ولیکلی - او ددے د لیکلو اصل مقصد دا وو چه علماء ملگری ددے لیکلونه دوری وکړی او د مجاهدینو په مرکزونو کښ د دینه تعلیمونه وکړی شی - او الله تعالیٰ ئے زمونږ دپاره صدقه جاریه وگرځوی او مجاهدین روڼه مونږ په دعاء کښ یاد کړی -

و صلی الله علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین -

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله واشهد ان لا اله الا الله وحده
لا شريك له واشهد ان محمدا عبده ورسوله اما بعد ،

فا عوذ با الله من الشيطان الرجيم وما امروا الا ليعبدوا الله مخلصين له
الدين وقال تعالى آلا لله الدين الخالص وقال النبي ﷺ انما الاعمال
بالنيات

زمونبر د شرعی دوری اولئی موضوع اخلاص دے او دا د ٹولونہ اهمه
او ضروری موضوع ده حڪه د ٹولو اعمالو دارومدار په اخلاص او په صحيح
نیت دے -

که په یو عمل کېن اخلاص وو نو الله تعالیٰ ته قبلیری او که اخلاص
نه وو نو الله تعالیٰ ته نه قبلیری پدے وجه مونبر د اخلاص متعلق یو خو
قسمه بحثونه کوو - لکه د اخلاص معنی د اخلاص متعلق آیاتونه او
حدیثونه او واقعات او بعض مسائل -

☆ اخلاص

دۀ اخلاص معنی

(۱) حذیفه مرعشی رحمه الله وای چۀ ،، ان تستوی افعال العبد فی الظاهر والباطن ،، یعنی اخلاص دیته وای چۀ پۀ ظاهر او باطن کبئی دۀ بنده افعال یوشان وی ، دا نه چۀ دۀ خلقو پۀ مخکبئی خان نیک عمله او بزرک بیکاره کوی او چۀ د خلقونه پناه شی نو بدعمله وی .

(۲) ابو علی دقاق رحمه الله وای چۀ اخلاص دیته وای چۀ ،، التوقی عن ملاحظة الخلق ،، یعنی چۀ پۀ عمل کبئی د مخلوق خۀ لحاظ نۀ ساتی . [۱]

(۳) یحیی بن معاذ رحمه الله وای چۀ ،، الاخلاص تمیز العمل من العیوب

کتمیز اللبن من الفرث والدم ،، [۲]— یعنی خپل عمل دۀ عیبونونه داسی

پاکول لکه خرنکه چۀ شودهۀ پاک دی د خوشیانو او د وینی نه ، شودهۀ د

خوشیانو او د وینی پۀ مینخ کبئی وی ، لیکن د خوشیانو او د وینی خوند یا

رنگ او بوئی پکبئی نۀ وی نو دغه رنگی خپل عمل د تولو عیبونونه پاک ساتل

(۴) امام غزالی رحمه الله وای چۀ اخلاص دیته وای چۀ صرف د الله تعالی

ذات مقصود وی- [۳]

آیاتونه د اخلاص پۀ باره کبئی:-

(۱) وَمَا أَمْرُؤَ إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا

الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ . [۴]

۱۰ الاذکار للنووی ص ۵ ۲۰ نثر المرجان ص ۲۰۱ ۳۰ توشه آخرت ص ۵۱ ۴ سورة

البینة ایت ۵-

ترجمه : او دوی ته امر نه وو شوې مگر ددې چۀ بندګی او کړی د الله ، خالص کوونکي وی هغه لره د بندګی ، کلک ودریدونکی په توحید او ودروی مانعۀ لره او ورکوی زکوة او دا دے دین دۀ ملة قائمه .

(۲) إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ ط أَلَا لِلَّهِ

الدِّينُ

الْخَالِصُ- [۱]

ترجمه : یقیناً مونږ رالیږلې دې تاته کتاب په حقه سره نو بندګی کوه الله لره خالص کوونکې شه هغه لره دۀ دین ، خبردار الله لره دین دے خالص-

(۳) قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ

الْمُسْلِمِينَ . قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ۚ قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُ

مُخْلِصًا لَهُ دِينِي . [۲]

ترجمه: اووايه یقیناً ماته امر شوې دې چۀ بندګی او کړم الله تعالی لره خالص کوونکې شم هغه لره د بندګی، او حکم شوې دې ما ته چۀ شم زۀ اوّل دۀ مسلمانانو نه، اووايه چۀ یقیناً زۀ ویریرم که نا فرمانی او کړم د خپل رب د عذاب د ورځې لوی نه، اووايه چۀ خاص د الله بندګی کوم خالص کوونکې یم هغه لره د خپلې بندګی .

(۴) لَنْ يَنَالَ اللَّهُ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاءُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ . [۳]

ترجمه: هیچرې نه رسیږی الله تعالی ته غوښې ددې او نه وینې

ددې، لیکن رسیږی الله تعالی ته اخلاص ستاسو نه

۱- سورة الزمر ایت ۲، ۳- ۲ سورة الزمر ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴- ۳ سورة الحج ایت ۳۷-

(۵) إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا. [۱]

ترجمہ: یقیناً مونہر گرخولی ہغہ خہ چہ پۂ زمکہ دی بنائست د زمکی دپارہ ددے چہ امتحان اوکرو پۂ دوی چہ کوم یو د دوی نہ بنائستہ عمل والا دے .

فائدہ: د بنائستہ عمل دپارہ دوه شرطونہ دی , یو دا چہ خالص د اللہ دپارہ وی , دویم دا چہ دہ پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلمپۂ طریقہ وی .

(۶) الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاتَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا. [۲]

ترجمہ: اللہ ہغہ ذات دې چہ پیدا کری دے مرگ او ژوند د دې دپارہ چہ امتحان اوکری پۂ تاسو چہ کوم یو ستاسو نہ بنائستہ عمل والا دې .

(۷) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ. [۳]

ترجمہ: ای مؤمنانو اوویریری د اللہ نہ او ملگری شی سرہ د ریہنتینی خلقونہ یعنی د اخلاص والوسرہ .

(۸) فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ. [۴]

ترجمہ: کہ رشتینی کری وې لوظ د اللہ سرہ نو خامخا وې بہ غورہ دوی لہ . یعنی کہ دے منافقانوپۂ اخلاص کارکولی نوپۂ دے کنہ بہ ډیر خیر وے .

(۹) وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ۚ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ

لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ۚ إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا

قَمَطِيرًا ۚ . [۵]

۱۰ سورة الكهف ایت ۷ - ۲ سورة الملك ۲ - ۳ سورة التوبه ۱۹ - ۴ سورة محمد

۲۱ سورة الدھر ۸، ۹، ۱۰ -

ترجمه: (نیکان خلق) ورکوی طعام لره سره د مینې نه د الله سره مسکین او یتیم او قیدی ته (او وائی) چه یقیناً مونږ طعام درکوو دپاره د رضا د الله , نه غواړو ستاسونه بدله او نه شکرېه , یقیناً مونږ ویريرو د خپل رب نه د هغه ورځې تروې نه چه ډیره سخته ده .

آیاتونه د ریا کاری په باره کښن:-

ده اخلاص په مقابله کښن ریا راځی . اخلاص چه هر عمل د الله تعالی د رضا دپاره وی . او د ریا معنی دا ده چه د خپل عبادت ښکاره کول ددې دپاره چه خلق ې اووینی او خلق ې صفتونه اوکړی . ده ریا کاری په قرآن او حدیث کښن ډیره بدی بیان شوې ده چه بعضې د هغې نه دا دی .

(۱) وَ بَدَا لَهُمْ مِّنَ اللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ ۚ [۱]

ترجمه: او ښکاره به شی دوی ته دالله د طرف نه هغه څه چه نه وو دوی چه گمان ې کولو.

بعض سلفو به چه دا آیت اولوستو نو وئیل به ې چه هلاکت د وی ریا کارو لره . [۲]

(۲) فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا . [۳]

ترجمه: پس هغه څوک چه عقیده لری د پیشی خپل رب ته نو عمل د اوکړی عمل نیک او نه د شریکوی په بندگي د خپل رب کښن هیچا لره .

ده وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا معنی دا ده چه ریا کاری د نه کوی . [۴]

۱- سورة الزمر ۴۲ ۲- الكبائر للذهبي ص ۱۶۳ - ۳- سورة الكهف ۱۱۰ - ۴- تفسير القرطبي ص ۷۰ ج ۱۱ -

(۳) مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ۚ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَ حَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَ بَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ [۱]

ترجمه: څوک چه اراده لری د ژوند دنیوی او بنائست د دې نو پوره به ورکړو دوی ته بدله ده عملونو د دوی په دنیا کې او د دوی نه په هغې کېنې کېنې نشی کولې دا هغه کسان دی چه نه به وی دوی لره په آخرت کېنې مگر اور، او برباد شو هغه نیک عمل چه دوی کړې وو په دنیا کېنې او باطل دې هغه عمل چه دوی ې کوی .

(۴) الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ . [۲]

ترجمه: الله تعالی فرمائی چه هغه مونځ کوونکی د تباہ و برباد شی چه هغه خلقو ته بنسودنه کوی.

حدیثونه د ریاکاری په باره کېنې :-

(۱) ده ابو سعید خدری رضی الله عنه نه روایت دې چه نبی صلی الله علیه وسلم فرمائی چه آیا زه خبر نه درکوم تاسوته په هغه څیزچه هغه ډیر د ویرې والا دي د دجال نه، صحابه کرامو رضی الله عنهم اوویل چه ولی نه (یعنی مونږ ته خبر راکړه) نو نبی کریم صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه هغه پت شرک دي چه یو سړي اودریری او مونځ کوی نو خپل مونځ بنائسته کړی چه دے وینی چه یو سړي ورته گوری . [۳]

په حدیث کېنې ریاکاری ته شرک خفی یعنی پت شرک وئیلی شوي دي ،

ځکه چه دا ریا کار دا بنسکاره کوی چه ځما عمل د الله دپاره دي حالانکه

۱۰ سورة هود ۱۵، ۱۶ - ۲۰ سورة الماعون ۶-۳ رواه احمد فتح المجید ص ۳۷۱ -

دده اراده د غیرالله ده چه دغه بنده او سړي ي د الله سره شریک اوگرځولو چه د هغه د وجي نه ي خپل مونځ بنائسته کړو .

د دي حديث نه دا هم معلومه شوه چه نبی صلی الله عليه وسلم په صحابه کرامو رضی الله عنهم د شرک نه ویریدو، نو په دي کښن دا سوچ پکار دي چه صحابه کرام رضی الله عنهم ده اولیاء کرامو رحمهم الله سرداران دی، هرکله چه نبی صلی الله عليه وسلم په صحابه کرامو ویریدو چه هغه د قوی ایمان او د قوی علم خاوندان وو نو نور چا له خو په طریقو اولی ویره پکار ده . (کما فی فتح ص ۳۷۲)

(۲) شداد بن اوس رضی الله عنه وای چه د رسول الله صلی الله عليه وسلم په زمانه کښن به مونږ ریاکاری شرک اصغر (وړوکي شرک) گنړلو.

(۳) ابوهریره رضی الله عنه وای چه ما د نبی صلی الله عليه وسلم نه واوریدل چه د قیامت په ورځ به د ټولو نه مخکښ د هغه سړی خلاف فیصله اورول کیږی چه هغه شهید شوي وی . دغه سړي به د الله تعالی په عدالت کښن حاضر کړي شی بیا به الله پاک ده ته خپل ټول نعمتونه وریاد کړی، ده به هغه نعمتونه اومنی . بیا به ترینه الله تعالی ټپوس اوکړی چه تا په دي نعمتونو کښن څه کړی دی ، نو ده به اووای چه زه ستاد خوشحالولو په خاطر جنگیدلي وم تر دي چه شهید شوم ، الله تعالی به ورته او فرمائی چه ته دروغ وای (چه ځما د رضا دپاره تا جهاد کړي دي) بلکه تا جنگ دي دپاره کړي وو چه خلق درته بهادر اووای او تاته بهادر وئیلی شوی دی ، بیا به د ده په باره کښن امر او شی نو پرمخي به رابښکلي شی تر دي چه جهنم ته به اوغورزولي شی -

بیا بہ یو دویم کس د الله تعالیٰ پہ عدالت کنبں حاضر کړي شی چہ ہغہ
 بہ علم زدہ کړي وی او نورو تہ بہ ی بنودلي وی او قرآن بہ ی لوستلي وی ،
 الله تعالیٰ بہ ورتہ خپل نعمتونہ وریاد کړی دا بہ ی اومنی ، بیا بہ تري الله
 تپوس اوکړی چہ تا پہ دی نعمتونو کنبں خہ کړی دی، دا بہ اووای چہ ای
 الله ما ستا د رضا دپارہ علم زدہ کړو او نورو تہ م اوبنودہ او ستا د رضا
 دپارہ م قرآن اولوستلو. الله تعالیٰ بہ ورتہ اووای چہ تہ دروغ واي ، تا علم
 دے دپارہ زدہ کړي وو چہ خلق درتہ عالم اووای ، او قرآن دہ دے دپارہ
 لوستلي وو چہ خلق درتہ قاری اووای او دا درتہ وئیلی شوی دی . بیا بہ د دہ
 پہ بارہ کنبں امر اوشی او پرمخ بہ رابنکلي شی تردی چہ اور تہ بہ اوغورزولي
 شی .

دریم بہ ہغہ کس دہ الله تعالیٰ پہ عدالت کنبں حاضر کړي شی چہ ہغہ
 له الله تعالیٰ فراخی ور کړي وہ او هر قسم مالونہ ی ورکړی وو، دہ الله تعالیٰ
 پہ مخکنبں بہ حاضر کړي شی، الله تعالیٰ بہ ورتہ خپل نعمتونہ وریاد کړی دا
 بہ ی اومنی بیا بہ تري الله تعالیٰ تپوس اوکړی چہ تا پہ دے نعمتونو کنبں خہ
 کړی دی ، دا بہ اووای چہ ای الله ؛ پہ کومو لارو کنبں چہ تاتہ مال لگول
 خوبن وو نو پہ ہغہ ټولو لارو کنبں ما ستا د رضا دپارہ مال لگولي وو، الله
 پاک بہ ورتہ اوفرمائ چہ تہ دروغ واي ، تا دا مالونہ ددے دپارہ لگولی وو
 چہ خلق درتہ سخی اووای نو تاتہ پہ دنیا کنبں سخی وئیلی شوی دی، بیا بہ
 د دہ پہ بارہ کنبں امر اوشی نو پرمخ بہ رابنکلي شی تردی چہ اور تہ بہ
 اوغورزولي شی . (مسلم ، نسائی ، حاکم)

پہ بل روایت کنبں دا ہم رآخی چہ دا ہغہ کسان دی چہ دہ الله پہ
 مخلوق کنبں بہ اول پہ دے دري وارو باندي اور گرمولي شی، او پہ دغہ

روایت کنښ ورسره دا هم راځي چه کله ابوهريره رضی الله عنه دا حدیث بیانولو نو دري ځله پري بهوشی راغله ، او په بل روایت کنښ دا هم راځي چه کله امیر معاویه رضی الله عنه ته دا حدیث اورسیده نو هغه ډیر زیات اوژرل او وي وئیل چه هر کله د دي دري کسانو دا حال دي نو د نور چا به څه حال وی . تفصیل ي په مشارق الاشواق ج ۲ ص ۶۱۰ کنښ کتلي شی .

(۴) یو حدیث کنښ راځي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی چه یا ایها الناس اتقوا هذا الشرك فانه اخفى من ديبب النمل . (الترغیب والترهیب ج ۱ ص ۷۶)

ترجمه: اي خلقو د دي شرک نه ځان ساتئ ځکه چه دا د میری د رفتار نه هم ډیر پټ دي .

(۵) په بل حدیث کنښ دا مضمون راځي چه یو سړي جهاد کوی د ریا کاری او د مال د زیاتولو په نیت ، نو د قیامت په ورځ به دا ریاکار او مال ډیروونکي راپورته کیږی-

(رواه ابوداؤد والبیهقی والحاکم وقال صحیح الاسناد)

(۶) په بل حدیث کنښ دا مضمون راځي چه یو سړي جهاد فی سبیل الله کوی او د دنیا سامان لټوی نو د ده ثواب نه کیږی . (ابوداؤد ، ابن حبان ، حاکم وقال صحیح الاسناد)

(۷) په بل حدیث کنښ دا مضمون راځي چه یو سړی د نبی کریم صلی الله علیه وسلم نه تپوس او کړو چه

یو سړي غزا کوی او د ده مقصد ثواب وی او خپل شهرت وی نو نبی صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه د ده ثواب نه کیږی . هغه سړی دري ځله

دا سوال اوکړو او نبی صلی الله علیه وسلم دري ځله دغه جواب ورکړو.
(تفصیل ي په مشارق الاشواق کښې موجود دي)

واقعات د ریا کاری په باره کښې:-

په تفسیر قرطبی ج ۱۱ ص ۷۱ کښې وای چۀ کله کله ریا کاری سړي د خلقو د مسخرو قابل گرځوی لکه په یو واقعه کښې راځی چۀ طاهر بن حسین ابو عبدالله المروزی ته اووئیل چۀ څومره وخت کیږی چۀ ته عراق ته راغلي ي، هغه اووئیل چۀ شل کاله کیږی چۀ زۀ عراق ته راغلي يم خو دیرش کاله کیږی چۀ روژه هم يم. طاهر بن حسین ورته اووئیل چۀ ما درنه د یوي مسئلي او یوي خبري تپوس کړي وو او تا د دوو مسئلو جواب راکړو .

دویمه واقعه کښې راځی اصمعی رحمه الله وای چۀ یو بانډه چی مونځ کولو اوږد مونځ ي اوکړو ، خوا ته ي څۀ کسان ناست وو هغوی ورته اووئیل چۀ ډیر بنائسته مونځ د اوکړو نو دی بانډیچی اووئیل چۀ د دي سره زۀ روژه هم يم . دی دواړو ریا کاری اوکړه چۀ خپلي روژي ي ښکاره کړي .

دریمه واقعه:- اشعث بن قیس مونځ کولو نو لنډ لنډ مونځ ي اوکړو چا ورته اووئیل چۀ تا خو لنډ مونځ اوکړو نو دۀ اووئیل چۀ لنډ مونځ م ځکه اوکړو چۀ ریا کاری پکښې نه وه نو دۀ آلتۀ کار اوکړو چۀ د اعتراض نه ي په دي ځان خلاص کړو چۀ په ما کښې ریا کاری نه وه (تفسیر القرطبی) څلورمه واقعه: شیخ سعدی په گلستان کښې لیکلی دی چۀ یو سړی د ځان نه بزرگ جوړ کړي وو یو ځل د بادشاه خوا ته لاړو خپل بچی ي هم د ځان سره بوتلل. هلته به ي مونځونه اوږدۀ کول او خوراک ي کم کولو، کله چه

کور ته واپس شو نو د کور والونه یې ډوډی اوغوبستله بچو ورته اووئیل چه بابا مونخ هم دوباره اوکړه ځکه چه د بادشاه خوا ته تا خوراک کم کولو او مونخ د اوږد کولو نو دا کار د الله دپاره نه وو ، هرکله چه د خوراک دوباره اوکړو نو مونخ هم دوباره اوکړه .

پنځمه واقعه: یو مرید خپل پیر ته اووئیل چه حضرت! ما خوب اولیده چه حما د گوتونه لوي اودس ماتي راووخی او ستا د گوتونه گبین (شات) راووخی، پیرصاحب چه دا خوب واوریده نو فوراً یې اووئیل چه اوس مونږ د دي قابل یو چه زمونږ د گوتونه گبین راووخی، مرید ورته اووئیل چه حضرت ! خوب لا پاتي دي پوره خوب م ندي بیان کړي او هغه دا چه زه ستا گوتي چوپم او ته حما گوتي چوپي ، نو پیرصاحب دیر بی مزي شو . دا هغه دنیادار پیروو چه اخلاص پکښی نه وو او د خلقود اصلاح سوچ ورسره نه وو .

حدیثونه د اخلاص په باره کښی:-

(۱) عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِامْرِئٍ مَّا نَوَىٰ فَمَن كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَن كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَىٰ دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ امْرَأَةٍ يَتَزَوَّجُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَىٰ مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ (متفق عليه ، مشکوة ص ۱۱)

ترجمه: د عمر بن الخطاب رضی الله عنه نه روایت دي دا وائی چه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی چه دارو مدارد اعمالو صرف په نیت دي او سپری ته به هغه څه ملاویږی چه ده ی نیت کړي وی (مثلاً) چا چه هجرت کړي وی د الله او د رسول دپاره نو د ده هجرت د الله او رسول دپاره دي (یعنی د ده هجرت قبول دي) او د چا هجرت چه د دنیا د حاصلولو

دپاره وی یا د یو زنانه سره د نکاح د کولو دپاره وی نو د ده هجرت د دنیا یا د زنانه دپاره شماری کپړی .

ده اوږلی جملي مقصد دادی چه ثواب موقوف دي په نیت پوري که د چا نیت صحیح وو نو ثواب به ورته ملاویری , او که نیت ی صحیح نه وو نو ثواب ورته نه ملاویری .

او ده ,, وَاِنَّمَا لِامْرِءٍ مَا نَوَى ,, د دي دویمي جملي یو مقصد دا هم دي چه مقدار د ثواب موقوف دي په نیت پوري . څومره چه یو سړی کښی اخلاص ډیروو نو دومره به ی ثواب ډیروی , دغه رنگي یو عمل دي خو چه یو سړي پکښی نیتونه ډیر اوکړی نو ثوابونه به ی هم ډیروی . لکه یو سړي جومات ته روان شی چه هلته به جمع اوکړم د جمع انتظار به اوکړم تلاوت به اوکړم امر بالمعروف او نهی عن المنکر به اوکړم د مسلمانانو ملاقات به اوکړم نو ده ته پنځه شپږ قسمه ثوابونه ملاویری .

(۲) نبی صلی الله علیه وسلم چه کله معاذ رضی الله عنه یمن ته لیرلو نو هغه ته ی وصیت اوکړو چه په دین کښی د اخلاص خیال ساته ځکه چه د اخلاص سره لږ عمل هم پوره دي . (الترغیب والترهیب للحافظ المنذری ج ۱ ص ۵۴)

(۳) انس رضی الله عنه وای چه رسول الله صلی الله علیه وسلم د غزوه تبوک نه واپس شو هر کله چه مدیني ته نزدی شو نو ی فرمائیل چه په مدینه طیبه کښی داسی خلق دی چه تاسو کوم مزل کوئ یا په یو میدان ورځئ نو هغه درسره په ثواب کښی شریک دی . صحابه کرامو رضی الله عنهم اووئیل چه یا رسول الله! آیا په مدینه کښی دی او زمونږ سره په ثواب کښی شریک دی؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم او فرمائیل چه او په مدینه کښی

دی خود عذر د وځي نه ایسار دی . (رواه البخاری فی المغازی و ابوداؤد و ابن ماجه فی الجهاد)

د دي نه معلومه شوه چه معذوره د مجاهدینو سره په ثواب کښې شریک دی چه کله ي نیت ده مجاهدینو سره وی .

ده علماء ویناگانې د اخلاص په باره کښې :-

(۱) علی رضی الله عنه فرمائی چه د ریا کار څلور علامت دی چه کله یواځي وی نو په عبادت کښې سستی کوی او چه کله خلق وی نو عبادت په شوق کوی او چه کله ي صفتونه اوشی نو عمل ډیر کوی او چه کله ي بدی بیان شی نو په عبادت کښې کمی کوی لکه نن صبا زمونږ دا حال دي . انا لله و انا اليه راجعون .

(۲) محمد بن مبارک صوری رحمه الله وائی چه د شپي د نیکانو شکل جوړ کړه ځکه چه دا ډیر غوره ده د دے نه چه د ورځي د نیکانو شکل جوړ کړي , ځکه چه ده ورځي د نیکانو شکل جوړول د مخلوق دپاره وی او د شپي د نیکانو شکل جوړول د خالق دپاره وی . (الکبائر للذهبي ص ۱۶۴)

(۳) امام حارث محاسبی رحمه الله وائی چه صادق او مخلص هغه دي چه کچري د خلقو د زړونو نه د ده قدر او احترام ختم شی نو دي هېڅ پرواه نه ساتی ځکه چه د ده زړه برابر وی . او د ذري په مقدار په نیکی د ده د خلقو خبریدل ښه نه گنږی . او دا بده نه گنږی چه خلق د ده د گناه نه خبر شی- (الاذکار للنووی) .

الله المستعان , نن صبا خلق دا کوشش کوی چه ځما قدر او احترام ختم نه شی او ځما ښه کارونه ښکاره شی او بدی م پته پاتی شی .

(۴) ابو امامه باهلی رضی الله عنه یو خُل جُمات ته راغي , په جُمات کښ یو سړي په سجده پروت وو ژړل ي او دعاء ي کوله , نو ابو امامه رضی الله عنه ورته اووئیل چه ته خو ډیر ښه سړي ي خو چه دا عمل په کور کښ وي - (الکبائر ص ۱۶۴)

(۵) العلم بلا عمل هباء والعمل بلا اخلاص عناء . یعنی علم بغیر د عمل نه هسي گردغبار دي او عمل بي د اخلاص نه هسي تکلیف دي .
(نثر المرجان ص ۴۰۲)

ده شاه پور شېخ به وئیل چه خني خلق تسبیح پتي اړوی نو بیا هم ریا کوی چه خلقو ته دا ښای چه گنی زه عبادت پت کوم .

(۶) من وجد الله فما ذا فقد و من فقد الله فما ذا وجد . یعنی په اخلاص کښ الله تعالی موندلی کیږی او الله ملاویږی , او چا چه الله تعالی اوموندلو نو د ده نه هیڅه ورک نه دی , او د چا نه چه الله تعالی ورک شو نو ده هیڅه نه دی موندلی .

(۷) فضیل بن عیاض رحمه الله وای چه ,, من لم یکن فی عمله اکیس من ساحر وقع فی الریاء ,, یعنی څوک چه په خپل عمل کښ د ساحر نه زیات هوښیار نه وو نو هغه به په ریا کاری کښ اخته کیږی نو عمل ډیر په زیرکتیا سره پکار دي چه په نیت کښ فرق رانشی .

(۸) نعیم بن حماد رحمه الله وای چه ,, ضرب الشیاط اھون علینا من النية الصالحة ,, یعنی د چابکونو گزارونه مونږ ته ډیر آسان دی د صحیح نیت نه . یعنی نیت صحیح کول ډیر کران دی . الله المستعان زمونږ اخلاص ځان له اخلاص ته محتاج دي .

(۹) ده زرونو ډاکټر فضيل بن عياض رحمه الله به فرمائيل چه هر کله د رشتيني خلقونه د هغوي د رشتياوو په باره کښ کيږي ، لکه اسماعيل او عيسى عليهما السلام (لکه څنگه چه قرآن کښي الله تعالی فرمائي چه لَيْسَ لَ الصَّادِقِينَ عَنْ صِدْقِهِمْ) نوزمونږ پشان ده دروغژنوبه څه حال وي .

(۱۰) عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمائي چه ، ، إِنَّمَا يَحْفَظُ الرَّجُلُ عَلَى قَدَرِ نَيْتِهِ ، ، يعنى د سړي حفاظت د نيت په اندازه کيږي ، څومره چه د سړي نيت او اخلاص ډيروى نو دومره ورسره ده الله مدد ډير کيږي . (صلاح الامة في علو الهمة ج ۱ ص ۱۰۵)

(۱۱) سليمان داراني رحمه الله فرمائي چه مبارك د هغه څوک چه د هغه يو قدم هم داسي پورته شي چه د هغه مقصود ده الله ذات وي .

۱۲- معروف کرخي رحمه الله به خپل ځان ته وئيل چه اي نفسه اخلاص پيدا کړه چه خلاص شي-

د سلفو صالحينو او د علماؤ واقعات د اخلاص په باره کښي

اوس مونږ د سلفو ځني واقعات بيانوو ځکه چه په دي واقعاتو کښي خلاصون دے او فقاہت د او دا واقعات د الله د لښکرو نه يولښکري چه پدي سره الله تعالی د خپلو دوستانو زرونه مضبوطوی ، او په دي واقعاتو سره د انسان همت او ارادي پورته کيږي او د دينه صحيح اخلاق زده کيږي او په انسان کښي اخلاص پيدا کيږي .

امام ابوحنيفه رحمه الله فرمائي چه د علماؤ قيصي بيانول او د هغوي ښه صفتونه ذکر کول دا ماته ډير غوره دی د ډير فقاہت نه ، ځکه دا د قوم آداب او اخلاق دی . لکه الله تعالی فرمائي چه ، ، لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ

عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ (سورة يوسف ۱۱۱) ترجمه: یقیناً شته دے په بیان د دوی کښې عبرت دپاره د خاوندانو د عقلونو.

او الله تعالى خپل پیغمبر ته فرمائ ،، أُولَئِكَ هَدَى اللَّهُ فَمَهْدَاهُمْ أَقْتَدِهِ.

(سورة الانعام ۹۰)

ترجمه: دا هغه کسان دی چه هدایت ورکړي دے الله تعالى, پس په هدایت د دوی پسي روان شه- جنید بغدادی رحمه الله فرمائ چه ،، الحکایات جند من جنود الله عز و جل یقوی بها ایمان المریدین,, یعنی دا واقعات د الله د لښکرو نه لښکري دی, پدي باندي الله تعالى د مریدانو او شاکردانو او د طلب کوونکو د حق, ایمان مضبوطوی. نوچا ورته اووئیل چه آیا د دے خه دلیل شته نو هغه اووئیل چه او دلیل ورله دا قول د الله تعالى دے چه ،، وَكَلَّا نَقْصُ عَلَيْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ ،، (سورة هود ۱۲۰) ترجمه: او ده هر یو نه بیانوو په تا باندي د خبرونو ده رسولانو نه هغه خه چه مضبوطوو په هغي زره ستا.

اگرچه دا واقعات انسان ته په دي وخت کښې دیر عجیبه او نا آشنا

ښکاری او د مخکینو علماؤ واقعات چه سړي کوری نو انسان ته ځان دیر بیکاره او گناهکار ښکاری .

په تجارت کښې اخلاص:-

(۱) ده امام بخاری رحمه الله په یوه واقعه کښې راځي چه یو ځل ورته د

تجارت سامان راغي , تاجران ورته جمع شو او پنځه زره درهمه گته ي ورته

اومنله , امام بخاری رحمه الله ورته اووئیل چه نن واپس شی . صبا له ورله

نورتاجران راغلل نوهغوی ورله لس زره درهمه گته اومنله نو امام بخاری

رحمه الله ورته اووئیل چه ما د شپي نه دا نیت کړي وو چه هغه مخکینو

کسانو ته به ی ورکوم او وئیل ی چه هسي نیت نه شم بدلولي . نو امام بخاری رحمه الله هغه لس زره روپئ کته پریخوده او پینځه زره روپئ کته ی قبوله کړه ده دیراحتیاط اوتقوی د وجی نه اوخپل نیت ی بدل نه کړو (ایقاظ اولی الهمم العالیه ص ۱۴۱) امام بخاری رحمه الله ورسره څه وعده هم نه وه کړي ، نن صبا د لبري گتي او لالچ په وجه وعده هم ماتولي شی .
په علم کښ اخلص:-

(۲) ابن محیریز رحمه الله یو دکان ته ورغی کپړه ی اخستله (رجاء بن حیوة د ده په حقله وای چه ده ابن محیریز بقاء د زمکي والا دپاره امن دي (نو یوسری هغه دکاندار ته اووئیل چه ،، هذا ابن محیریز فاحسن بیعه ،، چه دا ابن محیریز دي په بنه ریت سودا ورکړه یعنی لحاظ ی اوکړه ، نو ابن محیریز رحمه الله غصه شو او وي وئیل چه ،، انما نشتری باموالنا - لسنا نشتری بدیننا ،، چه مونږ سودا په مال کوو نه په دین . او د هغه دکان نه اووتلو او سودا ی او نکړه .

لکه نن صبا سړي دکان ته ورشی او وای چه یره دا عالم دي یا مجاهد یا تبلیغی دي نو خپل علم یا جهاد یا تبلیغ وسیله گرځول ندی پکار ، ځکه چه پدي نیت خرابیری او ثواب د علم یا د جهاد او تبلیغ ختمیری ، دغه دکاندار به ستا یو څو روپئ لحاظ اوکړی خود ثواب نه به محرومه شی .
 محمد بن یوسف الاصبهانی چه ده ته عروس الزهاد وئیلی شی ، ده به د یو نانباي نه ډوډی نه اخستله وئیل به ی چه کیدی شی چه ما اوپژنی نو ځما لحاظ به کوی نو څه به د هغه چا نه شم چه هغه دین د دنیا ذریعه گرځوی .

د قرآن په ښودلو کېښ اخلاص:ـ

(۳) حمزه بن حبيب رحمه الله چه تبع تابعی دي او ده ته امام القراء وئيلي شی . يوه ورځ ډيره گرمی وه نو شاگرد ورله اوبه راوړي ، دی عالم دغه اوبه اونه ځکلي او وي ويل چه ،،انا لا آخذ اجرًا على القرآن ارجو بذالك الفردوس،، یعنی شاگرد ته ي اووئيل چه تا ته ما قرآن ښودلي دي خوزه په دي ستا نه بدله نه غواړم، زه په دي جنت غواړم . (حاشیه شرح نخبه الفكر ص ۵۱)

نود ډير احتياط او تقوی د وجي نه ي د شاگرد ده لاس اوبه اونه ځکلي چه نيټ م خراب نشی . نن صبا د شاگردانو نه څومره خدمتونه اخستلي کېږی .

په رد ده منکر کېښ اخلاص او صحيح نيټ:ـ

(۴) ابوالحسين النوری رحمه الله يو ځل په کشتی کېښ ناست وو او په دی کشتی کېښ شراب وو ، نو ده تپوس اوکړو چه ،، ما هذا ولین هذا ،، چه دا څه دی او د چا دی؟ نود کشتی مانکی ورته اووئيل چه دا شراب دی او د معتضد بادشاه دی ، نو دی عالم او بزرگ شروع اوکړه او دغه چاتئ ي ټولي ماتي کړي صرف يوه ي پريخوده ، مانکی چغه کړه نو پوليس راغلل او دا ابوالحسين ي گرفتار کړو د معتضد بادشاه مخي ته ي اودرولو . بادشاه اووئيل چه ته څوک ي؟ ده اووئيل چه زه محتسب یم . وي وئيل چه چا محتسب مقرر کړي ي؟ وي وئيل چه اي اميرالمؤمنين ! هغه چا چه تا له ي خلافت درکړي دي او بادشاه ي جوړ کړي ي . بادشاه سر ښکته کړو ، بيا ي سرراپورته کړو وي وئيل چه دا کار دي ولي اوکړو؟ هغه اووئيل چه په تا م شفقت وو چه هلاک او تباه نشي . بيا بادشاه سر ښکته کړو بيا ي سر

راپورته کړو او وي وئیل چه دا یوه چاتئ ده ولي پریښوده؟ نو دي عالم اووئیل چه دا چاتئ ما د الله تعالی د رضا دپاره ماتولي نو ما د هیچا پرواه نه ساتله چه کله دي آخری چاتئ ته راوړسیدم نو ځما په زړه کښی لوی راغله چه ما د دومره لوی بادشاه چاتئ ماتي کړي نو په نیت او اخلاص کښی م فرق راغي نو ځکه م دا یوه چاتئ پریښوده. بادشاه اووئیل چه ځه ته آزاد ي چه څومره منکرات او د شریعت خلاف کارونه دی ته ی بندولي شي , نو دی عالم اووئیل چه اوس دا نه شم کولي ځکه چه ځما په نیت کښی فرق راغي . بادشاه اووئیل چه که څه ضرورت د وی , هغه اووئیل چه ضرورت م دادي چه ستا د خوا نه روغ اوځم . نو بیا دغه عالم لارو او په بصره کښی پت اوسیدو چه څوک م د بادشاه په مخکښ سفارشونو ته نه بوځی . کله چه معتضد بادشاه وفات شو نو بیا بیرته بغداد ته واپس شو. (ایقاز اولی الهمم العالیه ص ۲۸۱) په دي واقعه سوچ پکاردی پدی کښی ډیر عبرتونه دی .

په دینداری کښی اخلاص او صحیح نیت:-

(۵) سرى سقطى رحمه الله به ددي خبري ډیر اهتمام کولو چه د دین په څه کار کښی د دنیا څه شائبه نه وی . د دي وجي نه ده به د خپلو معتقدینو نه څه هدیه نه قبلوله . یو ځل ده ته د زکام شکایت وو نو د ده معتقدینو او تعلق دارو کښی یو کس ده ته د خپل ځوی په لاس د زکام یوه گولی راولیرله نو سرى سقطى رحمه الله تپوس اوکړو چه د دي څه قیمت دي نو هغه ماشوم اووئیل چه ځما پلار ما ته د دي څه قیمت نه دي ښودلی نو حضرت اوفرمائیل چه ستا پلار ته ځما سلام وایه او دا ورته اووايه چه د پنځوس کالو نه مونږ خلقو ته دا تعلیم ورکوو چه دین د دنیا ذریعه مه

گرځوئ اوس مونږ په خپله څنکه دین د دنیا ذریعه اوگرځوو. (حلیه ج ۱۰ ص ۱۱۷ بحواله جهان دیده ص ۲۸)

په مانځه کښ ا خلاص:-

(۶) ده عبد الله بن المبارک رحمه الله د سفرونو ملګري محمد بن اعین

وای چه یوه شپه د روم په غزا کښ مونږ وو نو د شپي عبد الله بن مبارک رحمه الله سر کېښوده ماته ی دا ښودله چه گنی زه اوده شوم. ما هم د سر د لاندي نيزه کېښوده او ډډه م اووهله. د هغه دا خیال شو چه گنی زه اوده شوم نو عبدالله بن المبارک رحمه الله د شپي په مانځه اودریده او د صبا د ختلو پوري ی مونځونه کول چه کله صبا اوختلو نوزه ی پاسولم، ما ورته اووئیل چه زه خو اوده شوي نه یم نو هغه پدي خفه شو ځکه چه ما د هغه عمل اولیده. نوهغه به ډیر کوشش د دي کولو چه خپل عمل پت اوساتی او ریا کاری پکښ رانشی. نن صبا د شپي مونځونه نشته او که وی نو د ریاکاری احتمالات پکښ ډیروی. ځني څوک د شپي مونځ اوکړی نو سحر خلقوته قصي کوی، کله وای چه فلانی طرفته ډزي وي او سپو ډیر غپل.

په صدقه کښ ا خلاص:-

(۷) رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی چه اووه کسانوله به الله پاک د خپلي سوري د لاندي ځاي ورکوی په هغه ورځ چه د الله تعالی د سوري نه علاوه بله سورے به نه وی. یوهغه کس دي چه داسي پته صدقه کوی چه چپ لاس ی نه خبریږی د هغه څه نه چه ښي لاس ی صدقه کوی.

زين العابدين على بن الحسين رضی الله عنه به د شپي د ډوډو گوډي په شا گرځولو او په هغه بڼه صدقه کوله. کله چه دي وفات شو نو خلقوته

پته ولکیده چه د مدیني طيبي د کورونو خرچه به ده ورکوله او کله چه ده وفات شو نو د ده په ملا باندي د دغه گوډو د گرځولو نښي وي .

(۸) عبدالله بن المبارک رحمه الله به طرسوس ته ډیر راتلو او په رقه کښ يې نزول کولو، يو ځوان به د ده خوا ته راتلو او د ده خدمت به ي کولو او د ده نه يې حديث اوریدل، يو ځل عبدالله بن المبارک رحمه الله راغي او دا ځوان ئې او نه لیده او دے فوری په تشکیل کښ لاره، کله چه واپس شو نو د دغه ځوان په باره کښ ي تپوس اوکړو، چا ورته اووئیل چه په هغه لس زره درهمه قرض دي په هغه کښ قید او برمه دي نو ابن المبارک هغه د قرض والا ته لس زره درهمه ورکړل او قسَم ي ورکړو چه څوک به نه خبروي. بيا ابن المبارک لاره او هغه ځوان مخي ته ورغي تپوس ي تري اوکړو چه ته څو نه ښکاریدي چرته تلي وي؟ هغه ځوان ورته اووئیل چه په ما څه قرض وو او په هغي کښ قید وم، وي وئیل چه څنگه خلاص شوي، هغه اووئیل چه یو سړي راغي او څما قرض ي ورکړو خو ما ته پته نشته چه څوک وو، هغه اووئیل چه بس د الله شکر ادا کړه. نو دغه سړي ته هیڅه پته نه وه چه څما قرض چا خلاص کړو، چه کله عبدالله بن المبارک رحمه الله وفات شو نو پته ورته اولکیده.

په روژه کښ اخلاص:-

(۹) صاحب هدایه چه کله هدایه لیکله نو دیارلس کاله ئې په پته روژي

نیولي وي -

(۱۰) عمرو بن قیس رحمه الله شل کاله روژه وو او د کور والا ته ي پته

نه وه. د ځان سره يې د غرمي ډوډي واخسته او دکان ته به تلو، هغه ډوډي به ي خیراتی ورکړه او پخپله به روژه وو او د کور والا ته به پته نه وه.

(۱۱) داؤد بن ابی هند خلویبنت کاله روژه وو او هیچا ته پته نه وه - ده به د کپړي کاروبار کولو، د خان سره به ي خوراک واخسته هغه به ي په لاره خیراتی ورکړو او کور ته به ماښام راغي او روژه به ي ماته کړه د بازار والو به دا کمان وو چه ده کور کښې ډوډي خوړلي ده ، او ده کور والو به دا کمان وو چه ده په بازار کښې ډوډي خوړلي ده .

په ذکر او تلاوت د قرآن کښې اخلاص:-

(۱۲) ابراهیم النخعی به تلاوت کولو چه څوک به راغلل نو ده به قرآن پت کړو .

(۱۳) د امام احمد بن حنبل رحمه الله شاگرد ابوبکر مروزی وای چه زه د ده سره څلور میاشتي ملگري وم ، ده به د شي مונځونه او ده ورځي تلاوت نه پریخوده لیکن زه د ده په یو ختم هم نه یم پوهه شوي ، ختم به ي پت کولو. امام احمد بن حنبل رحمه الله به وئیل چه زه یو څیز غواړم چه هغه نه کیږی هغه دا چه زه یو داسي ځاي غواړم چه هیڅوک پکښې نه وی ، یعنی خلوت . کله به صحراء ته اووتلو او دا شعر به ي وئیلو:

واخرج من بين البيوت لعلني احدث عنك القلب بالسرخاليا

یوځل د خراسان یو سړي راغي او ده ته ي اووئیل چه الحمد لله چه ته یم اولیدي، هغه اووئیل چه کینه دا څه خبره ده او زه څوک یم . دا د ده تواضع او خاکساری وه .

په ژړا کښې اخلاص:-

(۱۴) شیخ الاسلام محمد بن اسلم الطوسی به کوتي ته ننوتلو او دروازه به ي بند کړه او د ابوبکوزه به ي د خان سره دننه کړه او قرآن به ي لوستلو او ژړل به ي چه کله به راوتلو نو مخ بڼه وينځلو د ژړا اثر به پري نه

معلوماته ، یعنی خپله ژړا به ی پته ساتله چه اخلاص خراب نشی او ریا رانشی .

(۱۵) محمد بن واسع رحمه الله وای چه مونږ داسي خلق لیدلی وو چه په صف کښ ولاړ وو اوښکي پته په اننگو بهیدلي او کوم کس چه به ی خوا ته ولاړ وو هغه به پري نه پوهیدلو .

(۱۶) محمد بن واسع رحمه الله وای چه یو سړی به د شلو کالو پوري ژړل ، بی بی بته ورسره وه خو بی بی به ی نه پوهیده .

په علم کښ اخلاص :-

(۱۷) امام شافعی رحمه الله وای چه ، ، وددت ان الخلق تعلموا هذا على ان لا يُنسب الی حرف منه ، ، یعنی زه دا غواړم چه خلق خما نه علم زده کړی او خلق رانه علم حاصل کړی او ما ته یو حرف هم منسوب نشی . نن صبا خني خلق د دین کار هم کوی خود خپل شهرت خواهش هم لری او دا ی کوشش وی چه دا کار ما ته منسوب شی او خلق ما یاد کړی او صفتونه می اوکړی .

(۱۸) امام ابوالحسن الماوردی چه دا د شوافعو لوی عالم دے ، د ده په ژوند د ده تصانیف نه وو ښکاره شوی ، او ده خپل تصنیفونه او کتابونه په یو ځای کښ راجمع کړی وو ، یو کس ته ی اووئیل چه کوم کتابونه په فلانی ځای کښ دی نو دا ټول خما کتابونه دی خو ما ښکاره کړی نه دی حکه چه ماته په خپل نیټ کښ اخلاص معلوم ندي ، چه کله خما خنکدن شروع شی نو خپل لاس خما په لاس کښ کیده کچري ما ستا لاس اونيوه او نچور می کړو نو ته پوهه شه چه خما په کتابونو کښ یو هم ندي قبول شوي نو دغه کتابونه ټول دجله درياب ته اوغورزو ، او کچري ما ستا لاس

او نه نیوه او خپل لاس م اوغورولو نوته پوهه شه چه دغه کتابونه قبول شوی دی - دغه سړي وای چه کله د دي عالم ځنکدن شروع شو نو ما خپل لاس د ده په لاس کښ کښبوده نو ده خپل لاس اوغورولو او ځما لاس ي او نه نیوه نوزه پوهه شوم چه د ده کتابونه قبول شوی دی نو بیا ما د ده کتابونه شائع او ښکاره کړل . نو دے عالم په خپل نیت او اخلاص دومره نظروو چه په خپل ژوند ے خپل کتابونه نه شائع کول چه هسي نه چه ځما په نیت کښ فرق وی .

په جهاد کښ اخلاص او د ریا کاری نه ځان ساتل:-

(۱۹) عبدالله بن المبارک رحمه الله یو ځل ده رومیانو په مقابل کښ جهاد کولو , هر کله چه د مسلمانانو او کافرانو صفونه یو بل ته مخامخ شول نو ده رومیانو نه یو سړي راووتلو او ده مقابلي مطالبه ي کوله نو یو مسلمان د دغه انگریزمقابلي ته راووتلو نو دغه انگریز په مسلمان حمله اوکړه او دغه مسلمان ي شهید کړو , تر دي چه پدي طریقه ي شپږ مسلمانان په مقابل کښ شهیدان کړل . بیا دغه انگریز ډیر په تکبر د دي دواړو صفونو په مینځ کښ گرځیدلو او ده مقابلي مطالبه ے کوله خو څوک ے مقابلي ته نه شور او تلي , نو عبدالله بن المبارک رحمه الله ے مقابلي ته راووتلو نو دغه انگریزي مردار کړو , بیا ے بل انگریز مقابلي ته راووتلو تر دي چه پدي طریقه ي شپږ انگریزان مردار کړل , بیا ے ده انگریزانو نه د مقابلي مطالبه اوکړه لیکن بیا پکښ بل کس مقابلي ته تیار نه شو . نو عبدالله بن المبارک رحمه الله یو طرفته شونقاب ے وو چا وونه پیژنده , ماته ے اووئیل چه دا خبره به ځما په ژوند هیچاته نه کوي , یعنی ما به پت ساتي , نو د هغه په ژوند دا خبره ما هیچاته نه وه کړي .

نو ابن المبارک دا لویه قربانی پته وُساتله چه چرته ریاکاری پکښې رانشی .
دا واقعه ډیرو علماؤ نقل کړي ده په الفاظو کښې لږلږ فرق شته ، مونږ د
مشارع الاشواق نه نقل کړه . (ج ۲ ص ۶۴۵)

د مسلمانانو د حاجتونو په پوره کولو کښې اخلاص :-

(۲۰) طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه وای چه یوه شپه په تورتم کښې
عمر رضی الله عنه راووتلو او یو کور ته ننوتلو چه کله سحر شو نوزه دغه
کور ته ورغلم په دے کور کښې یوه شله ږندا بودی وه ما د دي بودی نه
تپوس اوکړو چه دا سړي څنگه ستا خوا ته راخی ، هغي بودی اووئیل چه
ډیره زمانه کیږی چه دا سړي ځما کور ته راخی ځما د کور صفای کوی او
ځما خدمت کوی .

عمر رضی الله عنه به د شپي د دي بودی خدمت په دي وجه کولو چه
چرته پکښې ریا رانشی .

د شهرت نه ځان ساتل :-

سلفو صالحینو به گمنامی خوښوله او د شهرت نه به ی ځان ساتلو
ځکه چه کله د شهرت د وجي نه هم د سړي اخلاص خرابیږی او ریاکاری
پکښې راخی .

او په حدیثونو کښې هم د گمنامی صفت او د شهرت بدی بیان شوي ده ،
لکه چه حدیث کښې راخی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائی ؛
بحسب امرء من الشر ان یشار الیه بالاصابع فی دین او دنیا الا من
عصمه الله .

(رواه البيهقي في شعب الايمان , مشکوة ص ۴۵۵ باب الرياء والسمعة)

ترجمه: پوره دي سړی لره د شر نه دا خبره چه اشاره کيږی ده ته په گوتو سره په دين يا دنيا کښی مگر هغه څوک چه الله پاک ئے بچ کړی . حاصل دا دي چه شهرت لوی شر او فتنه ده .

په بل حدیث کښی راځی چه یقیناً الله پاک مینه کوی د هغه نیکانو پرهیزگارانو سره چه هغه پت وی (یعنی غیر مشهور وی) هغه کسان چه کله غائب شی نو د هغوی تالاشی نه کيږی او که حاضر وی نو څوک ئے نه رابلی او نه نزدی کولی شی . د دوی زړونه د هدایت ډیوی دی , دوی به د هري تیاري نه اوځی . یعنی د هر مشکل او مصیبت نه به خلاصیږی . (ابن ماجه والبيهقي مشکوة ص ۴۵۵)

ابراهیم بن ادهم رحمه الله فرمائی چه په هغه بنده کښی صداقت او اخلاص نشته چه هغه شهرت خوښوی .

علاء بن زیاد رحمه الله دا هغه هستی وه چه حسن بصری رحمه الله به د ده صفت کولو , ده ته یو سړی اووئیل چه ته ما په خوب کښی په جنت کښی اولیدی , هغه اووئیل چه خوارشي آیا شیطان ځما او ستا نه علاوه نور څوک نه موندل چه مسخري پري اوکړی . نن صبا که یو سړی ته داسی خوب بیان کړی نو د هغه ځان ته پوره طمع اوشی او ځان ورته بزرگ ښکاره شی .

ابراهیم النخعی رحمه الله چه لوي امام او فقيه دي

, ده به د شهرت نه دومره ځان ساته چه په جومات کښی د ستنی خوا ته نه کیناسته او وئیل به ی چه زه خبری کوم که ډیر ضرورت نه وي نو ما به خبری نه کولی (دومره عاجزی وه پکښی چه ځان ی د خبرو اهل نه گنړلو) او وئیل به ی چه هغه زمانه چه ماته پکښی خلق د کوفي فقيه وائی دا ډیره

ناکاره زمانه ده . (یعنی خان به ی د دي قابل نه گنړلو چه ماته خلق فقیه او عالم اووای)

عبدالله بن المبارک رحمه الله وای چه ماته سفیان ثوری رحمه الله اووئیل چه ,, ایاک والشهرة ,, یعنی خان د شهرت نه وساته - حکه زه به چه د هر چا خواته ورتلم نوزه به ی د شهرت نه منع کولم .

یوخل د سفیان ثوری رحمه الله په درس کښ ډیر شاگردان ناست وو نووي رح وئیل چه انا لله وانا اليه راجعون, زه ویریرم چه الله تعالی دا اُمت برباد کړو چه خلق حُما پشان بیکاره ته محتاج شو او حدیثونو ته ئه کینی , او وئیل به ئه چه کچري عمررضی الله عنه موجود وي او حُما پشان خلق ي په دي مجلس د حدیثونو کښ لیدلی وي نو پورته کړي ي به وي, او وئیلی به وي چه ته د دي قابل نه ی . او وئیل به ی چه کله د یو عالم ده درس حلقه غټه شی نو په هغه کښ تکبر او عجب راخی .

چه کله به د حدیثو درس ته ناست وو او وریخ به تیریده نو چپ به شو او وئیل به ی چه هسي نه د دي وریخي نه په مونږ د گتو باران اوشی .

امام احمد بن حنبل رحمه الله فرمائی چه چا به سفیان ثوری رحمه الله ته اووئیل چه ستا په باره کښ فلانی داسي خوب لیدلي دي , نو وئیل به ی چه زه خپل خان د خوبونو والا نه ښه پیژنم .

ده بادشاهانو او حکمرانانو نه به ی خان ډیر په طرف ساتلو چه اخلاص م خراب نه شی . او وئیل به ی چه کله ده یو سړی سره حُما بغض وی خو چه زه ورسره ملاؤ شم او ماته اووای چه خرنکه ئه نو حُما زره ورته نرم شی , نو چه زه ده یو حاکم ډوډی خورم او د هغه په بستره او قالین کرزم نوولي زره به می ورته ولی نه نرمیږی .

حسن بصری رحمه الله وای چۀ مونږ داسي خلق لیدلی وو چۀ زۀ د هغوی پۀ نزد او د هغوی پۀ مقابله کښ غل او ډاکویم . دا دۀ هغوی تواضع وه چۀ هر وخت به ی خان بي کاره او گناه کار گڼلو .

یو ځل طاؤس رحمه الله پۀ حرم شریف کښ ډیرو کسانو ته درس کولو ، حسن بصری رحمه الله ورته پۀ غور کښ اووئیل چۀ که چري تاته خان لوي ښکاری نو د دي مجلس نه پورته شه نو طاؤس رحمه الله فورًا پورته شو .

ځکه چۀ د غټو درسونو نه هم کله د سرې پۀ زړۀ کښ لوی راي چۀ کئی زۀ هم دومره لوي سرې يم چۀ ځما درس ته دومره ډیر کسان کینی . یو ځل فضیل بن عیاض رحمه الله سفیان بن عیینه رحمه الله ته وای چۀ کچري ستا کمان دا وی چۀ پۀ مخ دۀ زمکه ځما او ستا نه ناکاره څوک شته نو دا ستا ډیر بد گمان دے .

دا د دوی اخلاص او عاجزی وه چۀ د هر چا نه ی خان زیات ناکاره گڼلو .

شیخ الاسلام محمد بن اسلم الطوسی رحمه الله وای چۀ ځما د پۀ هغه ذات قَسَم وی چۀ د هغه نه علاوه بل د عبادت لائق نشته ، کوم څوک چۀ قبیل ته مونځ کوی نو پۀ هغوی کښ ځما نه ډیر ناکاره څوک نشته .

سری سقطی رحمه الله به وئیل چۀ زۀ دا نه غواړم چۀ پۀ هغه ځای کښ مرشم کوم ځای کښ چۀ ما خلق پیژنی ، ځکه چۀ زۀ ویریرم چۀ قبر به ما قبول نه کړی نو و به شرمیرم .

یونس بن عبید رحمه الله به وئیل چۀ زۀ د نیکی سل ۱۰۰ خبري پیژنم چۀ پۀ ما کښ د هغي نه یوه هم نشته .

فضیل بن عیاض رحمه الله به وئیل چه که څوک دا غواړی چه ریاکار ته اوگوری نو هغه د ماته اوگوری .

د ډیر اخلاص ده وچي نه به ده ته ځان ریاکار ښکاره کیده .

محمد بن واسع رحمه الله به وئیل چه کچري د گناهونو بوئ وي نو ده ډيري بد بوئ ده وچي نه به ما ته څوک نزدی کیدی نه شوي .

شعیب بن حرب رحمه الله وای چه مونږ د بیت الله شریف نه طواف

کولو نو ما ته فضیل بن عیاض او وئیل چه کچري د آسمانونو والا ځما او

ستا په باره کښ سفارش اوکړی نو مونږ د دے قابل یو چه زمونږ په باره

کښ سفارش قبول نه شی . دا د دوی خاکساری وه .

« مسائل »

اوله مسئله : حکم د نیت مخلوط

یعنی چه په یو عمل کښ نیت د دنیا او آخرت راجمع شی نو آیا عمل

بربادیږی او که نه , نو په دي کښ د علماؤ دري قسمه ویناگاني دی .

(۱) شیخ عزالدین بن عبدالسلام وای چه په یو عمل کښ نیت د دنیا او د

آخرت راجمع شی نو دغه عمل بربادیږی .

(۲) امام غزالی رحمه الله وای چه اعتبار غلبي لره دي , که د دنیا نیت

غالب او ډیروو نو عمل بربادیږی , او کچري د آخرت نیت غالب او ډیروو نو

عمل نه بربادیږی .

(۳) ابن جریر طبری رحمه الله وای چه عمل نه بربادیږی , بلکه ثواب

کمیري , او دا غوره قول او مذهب دي . دا تفصیل په الکواثر الجاری ص ۱۳

کښ زمونږ شیخ الحدیث باچا صاحب کړیدی .

او مفتی رشید احمد صاحب رحمہ اللہ پہ ارشاد القاری ص ۷۸ کہیں وائ
چہ ابن جریر رحمہ اللہ پہ دی اجماع نقل کری ده چہ دہ هر کار پہ اول کہیں
اخلاص او صحیح نیت ضروری دی , کہ روستو پہ نیت کہیں خہ فرق راشی
نو عمل نہ بریادیری .

خلور صورتونه

او پہ فتح المجید ص ۳۶۹ کہیں د ابن رجب حنبلی رحمہ اللہ نہ نقل کوی
چہ پہ کوم عمل کہیں صحیح نیت نہ وی او کوم عمل د اللہ دپارہ نہ وی
نودا پہ خلور قسمه دی .

(۱) یو هغه دي چہ هغه خالص ریا کاری وی د منافقینو پہ باره کہیں
چہ رایی چہ یرأؤن الناس . (نساء ۱۴۲) نود ریا د وجی نه دا عمل بریاد
دی او دا قسمه ریاکار لائق د عذاب دے .

(۲) دویم قسم هغه دے چہ عمل د اللہ دپارہ وی خوده اول نه ورسره
ریاکاری هم شریکه وی نودا عمل هم بریاد دی .

(۳) دریم قسم هغه دے چہ ده اول نه عمل خالص د اللہ دپارہ وی خو
روستو پکنیں ریاکاری راشی , او بیا دا د ریاکاری نیت سړي ختم کری نو پدی
د علماؤ اتفاق دی چہ دا عمل نہ بریادیری .

(۴) خلورم قسم هغه دے چہ ده اول نه عمل خالص د اللہ دپارہ وی
خو روستو پکنیں ریاکاری راشی او بیا دا ده ریاکاری نیت سړي ختم نکری ,
بلکه دا ده ریاکاری نیت جاری پاتی شی .

نو پہ دیکنیں د سلفو علماؤ اختلاف دی چہ دغه اختلاف امام احمدبن
حنبل او ابن جریر رحمہما اللہ نقل کری دے , او دی دواړو وئیلی دی چہ
غوره داده چہ دا عمل نہ بریادیری , بلکه ددے اولنی نیت لره اعتبار دی ,

او دته په اؤلنی نیت ثواب ورکولې شی . او دا د حسن بصیررحمه الله او ده بعضی نورو سلفورای هم ده . نو په دی مسئله کښی څلور صورتونه شو ، په اؤلنو دوو صورتونو کښی د عمل ثواب بریادیري ، او په روستو دوو صورتونو کښی د عمل ثواب نه بریادیري .

مسئله: په بعضی وختونو کښی عبادت ښکاره کول مفید وی لکه ده ترغیب دپاره ، چه خلق ځما پشان عبادت اوکړی ، خو په دغه وخت کښی هم ده نیت خیال ساتل پکار دی هسی نه چه په زړه کښی د شهرت خواهش راشی اوریا اونشی ، دغه شان د ریاء د ویری د وجی نه مونځ، روژه، جهاد، خیرات وغیره پریخودل هم جائزندی ، البته کچري بالکل اخلاص نه وی نو بیا پریخودل پکار دی . (تبلیح دین ص ۱۵۵)

د ریاکاری صورتونه

امام غزالی رحمه الله فرمائی چه د ریاکاری ډیر صورتونه دی .

(۱) ریاکاری په بدن سره ، لکه یو سړي په بدن کښی سستی او کمزوری ښکاره کوی چه خلق اووای چه دا روژه داردي ، یا په سترگو کښی د خوب آثار ښکاره کوی چه خلق اووای چه ده دشپي مونځونه کړی دی ، یا غمژن شکل جوړ کړی چه خلق اووای چه د ده سره د آخرت ډیر فکردي ، یا ئه وخته کډو وی چه دا په دین کښی دومره مشغول دي چه د ویختو د برابرولو وخت هم ورسره نشته . یا خبري په د مه د مه کوی چه خلق اووای چه دومره ریاضت او عبادت ئه کړي دے چه آوازي ناست دے .

(۲) ریاکاری په هیئت او صورت سره ، لکه په تللو کښی کمزوری ښکاره کول یا سر ښکته کول ، یا په تندی د سجدي نشان پریخودل .

(۳) ریاکاری په جامه کښ: لکه زړي او خیرني جامي اغوستل چه خلق

اووای چه دا بزرگ او صوفی دي .

(۴) ریاکاری په خبرو او په ژبي سره: لکه بعض دنیا دارمليان چه بيان

کوی نو قافیه دار الفاظ جوړوی, يا د علماؤ سره د ملاقات اظهار کول چه

مونږد فلانی عالم يا پیريا بزرگ سره ملاؤ شو. يا د يو حديث په باره کښ

فوری حکم لکول چه دا صحيح دي يا ضعيف , د دي دپاره چه خلق اووای

چه فلاني ډير محقق او لوي عالم دي او يا بنائسته بيان کوی , يا په خلاف

شرع کارونو افسوس او نفرت ښکاره کوی چه خلق اووای چه فلاني ډير

بزرگ او متبع د شریعت دي .

(۵) ریاکاری په عمل کښ: لکه د خلقو په مخکښ اوږد قیام يا رکوع او

سجده کول , يا سر تیتول د دي دپاره چه خلق اووای چه دا فلاني ډير عابد

او بزرگ دي .

(۶) ریاکاری په شاگردانو يا استاذانو يا ملاقاتیانو سره چه خلق اووای

چه د ده ډير شاگردان دی , يا د لوي لوي علماؤ سره ي ملاقاتونه شوی دی

, يا د ده ډير میلمانه کپړی او غټ غټ خلق ئ ملاقاتونو ته راځی . (از تبلیغ

دین . تالیف امام غزالی رحمه الله ص ۱۴۰)

ریاکار دوکه بازوی :-

ریاکار خلقوله دوکه ورکوی- په دوکه سره خلق خپل معتقدین

جوړول غواړی چه خلق په ما اعتماد اوکړی ما دینداره اوکړی او ځما سره

امانتونه کیدی - ماد وقفی خیزونو واکدار اوگرځوی ماته د یتیمانو مالونه

وسپاری او چاندے راکوی او زنانه ښه خواته راځی - (حاصل تبلیغ دین للامام

الغزالی)

د ریا د ختمیدو علاج

رسول الله ﷺ فرمائی چه یوسرے دا دعا درے کرته کوی نوپه
مغه کښې به وژو کے شرک (ریا) او لوی شرک دواژه ختمیږی مغه دعا داده -
اللهم انی اعوذبک ان اشرك بک وانا اعلمُ واستغفرک لما لا اعلمُ (قرطبی ص
۷۲ ج ۱۱)۔

خلاصه بحث او مطالبه

پکار دا ده چه مونږ او تاسو هر عمل خالص د الله تعالی د
رضا دپاره کوو - او په خپل عمل کښې باربار د خپل نیتونو جاج اخلو ځکه
چه د انسان د زړه نیت او اراده ډیره زر زر بدلېږی۔

لکه نبی ﷺ فرمائی - مثل القلب کریشه بارض فلاة یقلبها

الرياح ظهرًا لبطن (مشکوٰة ۲۲) ترجمه : د زړه مثال په شان د یو بټرے
دے په مغه زمکه کښې چه مغه خالی وی چه بادونه ئے اژوی د شاد طرف
نه د گیډے طرف ته - او نبی ﷺ فرمائی چه قلوب بنی آدم کلها بین اصبعین
من اصابع الرحمن کقلب واحد یصرفه کیف یشاء (مشکوٰة ۲۰) یقینًا زړونه
د بنی آدم ټول ، که انبیاء دی که اولیاء دی او که کافران او فاسقان دی په
مایین د دوه گوتو کښې دی د گوتو د مهربان ذات نه په شان د یوزره گرځوی
مغه لره څرنګه چه خوبه شی او نبی ﷺ به دا دعا کوله چه : اللهم مصرف
القلوب صرف قلوبنا علی طاعتک (مسلم ، مشکوٰة) اے الله ! چه ته
گرزونکے د زړونو ئے راوگرزوی زړونه زمونږ خپل طاعت ته -

کله چه سړے باربار مراقبه کوی نوپه ده کښې د ریا کاری

او شهرت خواهش ختمیږی۔ او په کار داده چه مونږ او تاسو د عمل د

قبولیت سوچ اوکڑو حککہ چہ عمل کول آسان دی لیکن د عمل قبولیت ڈیر
 گران دی لکہ ابراہیم علیہ السلام او اسمعیل علیہ السلام چہ بیت اللہ
 شریف جوڑہ وی او سوال کوی چہ : رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا انک انت السميع
 العليم ۛ د دوی سرہ ویرہ وہ چہ کیدے شی چہ زمونبر عمل قبول نہ شی ۔
 پہ خپل عمل بہ سڑے بروسہ او اعتماد نہ کوی ۔

دغہ شان عمل کول آسان دی لیکن پہ عمل استقامت او
 ترمرگہ پورے پاتے کیدل ڈیرگران دی ، حالانکہ اعتبار خاتمے لره دے ۔ نبی
 ﷺ فرمائی چہ (انما الاعمال بالخواتيم، مشکوة) ۔ د پیغبرانو علیہم السلام
 سرہ ہم د خاتمے سوچ وو لکہ یوسف علیہ السلام فرمائی ۔ توفنی مسلمًا ،
 (سورة يوسف ۱۰۱) ترجمہ : وفات کڑے مالرہ مسلمان یعنی خاتمہ م پہ
 اسلام کڑے ۔

دغہ شان نیکی کول کمال نہ دے ، بلکہ نیکی قیامت تہ او
 د اللہ پاک مخ تہ رسول کمال دے لکہ اللہ تعالیٰ فرمائی : من جاء بالحسنة
 ، سورة الانعام ۱۲۰؛ ترجمہ : چاچہ راتلہ اوکڑل پہ نیکی سرہ ۔ داسے نہ
 وائی چہ چا نیکی اوکڑہ بلکہ داسے وائی چہ چا نیکی داللہ تعالیٰ مخ تہ
 راؤڑہ۔

شرط من جاء الحسن نے کردن ست بل حسن راسوئے حضرت بردن
 ست

دا رنگے پہ عمل کہیں دا سوچ پکار نہ دے چہ خلق حُما صفت
 اوکڑی یا خلق حُما بدی نہ بیانوی ، یا دا چہ خلق م قدر او احترام اوکڑی ۔
 او خلق م خدمتونه اوکڑی ، او مینہ راسرہ اوکڑی خلق حُما ضرورتونه پورہ
 کڑی ، یا پہ یوکار کہیں حُما سفارش اوکڑی ۔ یا حُما شہرت اوشی ۔ یا حُما

نوم ناموس اوشی، یا پہ اخبار او ویڈیو کہن حُما بیانونہ او تصویرونہ راشی یا خلق مِ سلام تہ راشی مصافحہ راسرہ اوکڑی -

حُکہ چہ د دے نیتونو سرہ عمل بربادیری - او د مخلوق د

راضی کولو سوچ نہ دے پکار، امام شافعیؒ فرمائی چہ : رضا الناس غاية لاتدرک (شرح العقيدة الطحاوية) یعنی د خلقو راضی کول یو داسے مقصد دے چہ دا نہ حاصلیری، حُکہ چہ د خلقو مزاجونہ مختلف دی - اللہ راضی کڑہ نو د مخلوق زڑونہ د خالق پہ لاس کپنہ دی -

پہ حدیث کہن راعی عن ابی سعید مرفوعًا ان من ضعف اليقين

ان ترضى الناس بسخط الله وان تحمد هم على رزق الله وان تدمهم على ما لم يؤتک الله ان رزق الله لايجرّه حرص حريص ولايرده كراهية او د دے حدیث پہ آخر کہن دا ہم راعی چہ وان الله بحكمته جعل الروح والفرح في الرضى واليقين وجعل الهم والحزن في الشك والسخط، (رواه ابو نعيم في الحلية والبيهقي) -

ترجمہ : د ابو سعید خدری رضی اللہ عنہ روایت دے چہ د یقین د کمزورتیانہ دا خبرہ دہ چہ تہ خلق راضی کڑے پہ غصہ د اللہ (یعنی د مخلوق رضا غورہ کڑے د اللہ پہ رضا) او چہ تہ صفت د خلقو اوکڑے د اللہ تعالیٰ پہ رزق (یعنی چہ خوک خہ درکڑی او تہ د مغوی صفتونہ کوے او مغوی تہ ئے نسبت کوے نو دغہ رزق خو پہ حقیقت کہن د اللہ تعالیٰ د طرف نہ دے)

او دا چہ تہ د خلقو بدی بیان کڑے پہ مغہ خہ چہ اللہ تعالیٰ نہ وی درکڑے - (نو دا ہم د ایمان او یقین کمزوری دہ حُکہ چہ اللہ تعالیٰ بہ نہ وو مقرر کڑے نو حُکہ مخلوق دغہ خیز درنکڑو - کہ اللہ مقرر کڑی وے

نو ضرور بہ تاتہ رسیدلی وے حُکّہ چہ ورکول او منع کول صرف د اللہ تعالیٰ پہ لاس کنہی دی ، لکہ روستو پہ حدیث کنہی تفصیل دے چہ (یقیناً رزق د اللہ تعالیٰ نہ راکاری دے لہہ حرص د حرصناک او نہ واپس کوی دے لہہ بد گنڈل د بد گنڈونکی - او یقیناً اللہ تعالیٰ پہ خپل حکمت سرہ گرخولے دہ خوشحالی پہ رضا او یقین کنہی او گرخولے دے غم او خفگان پہ شک او غصہ کنہی - حاصل دا شو چہ پہ چا کنہی دغہ مخکنہ درے صفات راغلل نو ددہ ایمان او یقین کمزوری دی -

مرتبۃ الحدیث : دا حدیث سنداً ضعیف دے لیکن معنی

صحیح دے کما فی فتح المجید ۳۲۷۔

پہ بل روایت کنہی راعی چہ معاویہ رضی اللہ عنہ عائشہ رضی اللہ عنہا تہ خط لیکلے وو چہ ماتہ خط راولپرہ او مختصر شان وصیت راتہ پکنہ اولیکہ - نو عائشہ رضی اللہ عنہا ورتہ خط اولیکہ چہ :

سلام اللہ علیک اما بعد! فانی سمعت رسول اللہ ﷺ یقول من

التمس رضی اللہ بسخط الناس کفاه اللہ مؤنۃ الناس ومن التمس رضی الناس بسخط اللہ وکلہ اللہ الی الناس : والسلا علیک (رواہ الترمذی ، وابن حبان وابونعیم فی الحلیۃ) -

ترجمہ: د سلام نہ روستو دا خبرہ دہ چہ ما د رسول اللہ ﷺ نہ اوریدلی وو چہ خوک د اللہ تعالیٰ رضا لٹوی او خلق ترے خفہ وی نو اللہ پاک بہ ورلہ پورہ شی د خلقو د مشقت نہ - (پہ بل روایت کنہی راعی چہ اللہ بہ ترے راضی شی او اللہ بہ ترے خلق ہم راضی کڑی) او چہ خوک د خلقو رضا لٹوی او اللہ ترے خفہ وی ، نو اللہ پاک بہ ئے خلقو تہ وسپاری - (پہ بل روایت کنہی راعی چہ اللہ بہ ورتہ غصہ وی او خلق بہ ورتہ ہم غصہ کڑی۔ او پہ

دریم روایت کهن راجی چه دده صفت بیانونکی به د ده بدی بیانونکی اوگرخی او په آخر کهن ورته سلام لیکلی وو چه والسلام علیک (فتح المجید ۳۵۰ . -

عقیده او نظریه

الحمد لله الذي شَرَّفَنَا بعقيدة التوحيد والايمان

وعلمنا سبيل النجات بالسنة والقرآن - وصلاة الله وسلامه على من ينادى للايمان حامل اعباء النبوة والا حزان وعلى اصحابه واتباعه الراسخين بالايمان الذين حطوا رحالهم في الجنان -

اما بعد

فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم قال الله تبارك و

تعالى آمنوا كما آمن الناس وقال تعالى فان آمنوا بمثل ما آمنتم به فقد اهتدوا - د دنيا او د آخرت د کاميابی ذريعه صحيح او قوی ايمان دے پدی وجه الله تعالى زمونږ نه مطالبه د ايمان کوی او دعوت د ايمان راکوی چه آمنوا او پیغمبر او قرآن راته اعلانونه د ايمان کوی اِنَّا سَمِعْنَا مَنَادًا يُنَادِي لِلْاِيْمَانِ ۱۰ يَقِيْنًا مُؤْمِرًا واوريد يو آواز کونکے (اعلان کونکے) چه بلنه کوی طرف د ايمان ته -

الله تعالى زمونږ نه مطالبه د صحيح ايمان او صحيح عقيدی کوی-

لكن الله تعالى رانه مطالبه د مطلق ايمان نه کوی حکه مطلق

ايمان او ظاهری او دخولی ايمان د منافقانو هم وو- بلکه الله تعالى رانه مطالبه د هغه ايمان کوی چه هغه په شان د ايمان د صحابه کرامو وی -

لکہ اللہ تعالیٰ وائی امنوا کما امن الناس ۲۔ داسی ایمان راوڑی لکہ خرنگی
ایمان چہ صحابہ کرامو راوڑی یعنی خرنگی چہ د مغوی ایمان اخلاص ایثار
۱۔ سورة آل عمران ۱۹۳، ۲۔ سورة البقرہ ۱۳،

، جذبہ او قربانی وہ او داللہ تعالیٰ پہ حکمونو فوری عمل کول وو نو ہغہ
مطالبہ اللہ تعالیٰ زمونہ نہ ہم کوی او خرنگی چہ مغوی ہجرتونہ او جہادونہ
کڑیو زخمونہ او شہادتونہ ورته رسیدلی وو او د اللہ تعالیٰ پہ دین زوریدلی او
کڑیدلی وو او پہ خپلہ خبرہ او موقف ترمرگہ پوری کلک ودریدلی وو نو ہغہ
مطالبہ اللہ تعالیٰ زمونہ نہ ہم کوی ۔

او بل حای وائی قان امنوا بمثل ما امنتم بہ فقد اهدوا۔ ۱۔ پس
کچری دوی ایمان راوڑ خنگہ چہ تاسو ایمان راوڑی پہ دے کتاب نویقینا
دوی ہدایت او مند پدی ایت کنہ ہم

اللہ تعالیٰ د صحابہ کرامو ایمان معیار گرخولی زمونہ د ایمان دپارہ
او کلہ اللہ تعالیٰ وائی ام حسبتم ان تدخلوا الجنة ولما یاتکم مثل الذین خلوا
من قبلکم (بقرہ ۲۱۲) آیا گمان کوی تاسو چہ داخل بہ شی جنت تہ او لا
نہ بہ وی راغلی تاسوتہ حالت د ہغہ کسانو چہ تیرشوی مخکنہ ستاسونہ
۔ پدی ایت کنہ اللہ تعالیٰ وائی چہ د مخکنو مؤمنانو پہ شان قربانی او
حالاتو تہ بہ تیاریبری نو ہلہ بہ جنت تہ داخل شی۔

بہر حال اللہ تعالیٰ زمونہ نہ د صحیح ایمان او صحیح نظری مطالبہ
کوی او عقیدہ دومرہ اہم شی دے چہ رسول اللہ ﷺ وائی چہ پدی امت
کنہ بہ دری اویا ڈلی جوڑیری پدیکنہ بہ دوہ اویا جہنم تہ حی وجہ دادہ چہ
د دوی پہ عقیدو کنہ فرق دے ۔ اگرچہ دوی کنہ لوی لوی علماء ہم تیر

شوی لکه په خوارجو کېنې درې ناکاره صفات وو لکن درې پکېنې ښه صفات وو زهد عبادت او شجاعت خو بیا به هم جهنم ته ځي ځکه د دوی په عقیده کېنې فرق وو۔

[آثار د صحیح ایمان او صحیح عقیدې او صحیح نظریې]

چه کله صحیح ایمان عقیده او نظریه جوړه شی نو ددی ډیر آثار وی۔ یو دا چه د ده هر څه به د الله تعالی دپاره وی۔ د ده هر قدم او ټول حرکات به د الله تعالی دپاره وی لکه الله تعالی وائی إِنَّ صَلَاتِي وَنَسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۱ یقیناً مونځ ځما او قربانی ځما او ژوند ځما او مرگ ځما خالص د الله دپاره دی۔ چه پالونکی دے د ټول مخلوقاتو۔ یعنی ځما عبادت بدنی او مالی او ځما خیر او نقصان هر څه به خالص دالله دپاره وی۔

دویم دا چه هره قربانی ورته آسانه وی او د الله دپاره هر څه برداشت کوی ابن تیمیه ۲ وائی قَتْلِي شَهَادَةٌ وَنَفْيُ سِيَاحَةٍ وَسَجْنِي خَلْوَةٌ ۲ (یعنی دشمنان ځما نه څه غوړی) یا به م وجنی نو دا شهادت دے یا به م د ملک نه شړی نو دا گرځیدل او چکر دے۔ او یا م جیل ته ارچوی نو دا خلوت دے (دعبادت دپاره) نو د مؤمن به دا عقیده وی چه ځما هر څه ځما د گټی دی لکه کارغه سیلی اخستی وو ویل ځما دغه طرف ته هم کارشته۔ امام ابو حنیفه ۳ او امام احمد بن حنبل ۴ او د هغه ملگری او شیخ الاسلام ابن تیمیه ۵ او شمس الاثمه سرخسی په جیلونو کېنې وخت تیر کړیوو۔

۱۷ سورة الانعام ۱۶۲، ۲۷ المفصل فی الرد علی شبہات اعداء الاسلام ص ۱۹۲، وبقاۃ
 زہور لکل غیور ص ۲۹، پہ بعض کتابونو کتب و اخراجی من بلدی سیاحتہ رآئی لکہ دائرۃ
 معارف الاسرۃ المسلمہ ص ۱۰۹ جلد ۲۹ دروس للشیخ سعید بن مسفر ص ۲ جلد ۵۰، ص
 ۱۱ جلد ۱۰، ص ۶ جلد ۸۰

دسلفو صالحینو واقعات:-

سعید بن المسیبؓ بہ ویل چہ ماتہ خپلہ روح د اللہ تعالیٰ د
 رضادپارہ قربانی کول د مچ د ساه نہ ہم آسان دی - ۲- ابو یعقوب البویطی
 د امام شافعیؒ شاگرد پہ مسئلہ دخلق القرآن کتب پہ اتکڑو کتب تڑلی شویو
 او ویل بہ ؔ چہ واللہ لاموتن فی حدیدی ہذا حتی یأتی من بعدی قوم
 یعلمون انه قد مات فی ہذا الشان قوم فی حدید ہم - ؔ ما د پہ اللہ قسم وی
 چہ ؔ بہ پہ دی اتکڑو کتب مرم تردی چہ ؔ ما نہ روستو داسے خلق راشی
 چہ ہغوی تہ معلومہ شی چہ د دی دین پہ وجہ خلق پہ اتکڑو کتب مڑ
 دے۔ او کہ ؔ د واثق بادشاہ مخی تہ ورغلم نو ؔ بہ ورتہ حق خبرہ کوم
 بیا پہ جیل کتب وفات شو - ۳- امام احمد بن حنبلؒ بہ ویل چہ ماتہ کور او
 جیل یوشی ہنکاری ؔ د جیل ہیخ پرواہ نہ لرم او د وجلونہ نہ ویریرم
 البتہ د کوڑو نہ ویریرم چہ کیدیشی چہ برداشت ونکڑم - ۴- د امام احمد
 بن حنبلؒ ملگری شیخ احمد بن نصر الخزاعیؒ واثق بادشاہ پہ اتکڑو کتب
 وتڑلو او سر ؔ ورلہ پہ رسی راخکلو او بیائے ترینہ ؔ تہ پہ تورہ اووہلو بدن
 ؔ ورلہ پہ سامراء ہنار کتب ودرولو او سر ؔ ورلہ پہ بغداد کتب زوڑند کڑو
 د شپرو کالو پوری شپرو کالہ روستو ؔ بدن او سریو ؔ ای کڑی شو او دفن
 شو - ۵- د امام احمد بن حنبلؒ استاذ شیخ ابو نعیمؒ پہ مسئلہ د خلق

القرآن کتبى والى ته اویل چه القرآن کلام الله وعنقى امون من زرى هذا قران د الله کلام دے او ماته خپل خٹ قربانى کول ددى تنزى نه زيات آسان دى - ٦ - نُعَيْمٌ بن حماد رحمه الله په سامراء بنار کتبى خلور کاله خواوشاپه جيل کتبى وو دے وصيت کړيو چه مابه داتکړو سره دفن کړى او ويل بے چه

١٤ صلاح الامة فى علو الهمة مضمون الصبر ص ٢١٥ جلد ٢،

اى مخاصم خه به د قيامت په ورځ د دوى سره کيس چلوم کله چه وفات شونو قوتى ئے ورله وکنستلو او داتکړو سره ئے هغه ته اوغورزولو کفن او جنازه ئے ونشوه ١٤ بهر حال د چا مقصود چه د الله رضا وى د هغه هر خه د الله تعالى دپاره وى او مره قربانى ورته آسانه وى -

دریم اثر د صحیح عقیدى :- بل اثر داوى چه دا په خپله خبره کلک وى په خپله عقیده کلک وى د خپلى خبرى نه نه روستو کيږى هر څنگه حالات چه په راځى دا ورته کلک وى او چه کوم د عقیدى ملگرى وى نو هغه په هر ځایکېنې په هر حالت کتبى خپل کار جارى ساتى که هغه کور وى او که په صحرا وى که په جيل کتبى وى او که بهروى که په امریکه او برطانیه کتبى وى او که په چین او جاپان وغيره کتبى وى یوسف په جيل کتبى دعوت چلولو او په کوهى کتبى الله يادولو یونس د مهى په گيډه کتبى ايوب په بيمارتيا کتبى او بلال په سختو سزا گانو کتبى احد احد ويلو- لکه الله تعالى د مؤمن د عقیدى تشبیه د کجورى د ونى سره ورکوى الله تعالى وائى كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي اُكْلَهَا كُلَّ حِينٍ ٢٤ په شان د ونه پاڪه چه جرړه د هغه مضبوطه وى او څانگى د هغه په اسمان کتبى وى ورکوى ميوه خپله هر وخت حاصل د مثال دادے چه د کجورى په ونه کتبى درى صفات وى يو دا چه جرړه ئے په زمکه کتبى مضبوطه وى نه راخيږى د

خپل حای نه دویم دا چه خانگی آسمان طرف ته او چتی وی دریم دا چه میوه ئه هروخت موجوده وی - نودغه رنگی د مؤمن په عقیده کښی دری خبری دی یو دا چه دا عقیده د مؤمن په زړه کښی مضبوطه وی په شکونو او شبهو

۱۰ صلاح الامة في علو الهمة مضمون تحری الحق والشبات عليه ص ۲۱۷ جلد ۲-۳ - سورة ابراهيم ایت ۲۲،

سره نه بد لیری د حالاتو سره نه بدلیری دویم دا چه کوم عملونه ددی عقیدی نه پیدا کیری نو هغه پورته آسمان ته خیرتی د قبولیت دپاره دریم دا چه ددی عقیدی فائدی او برکات هروخت میلاویری هم په دنیا کښی هم په قبر کښی هم په آخرت کښی ۱۰ حاصل دا شو چه څرنگی د کجوری ونه مضبوط وی نودغه رنگی د مؤمن عقیده مضبوطه وی او الله تعالی وائی يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ ۲۰ مضبوط ساتی الله تعالی مؤمنانو لره په برکت د وینا مضبوط (چه کلمه طیبه ده) په ژوند د دنیا کښی او په آخرت کښی یعنی د کلمی د توحید په برکت الله تعالی مؤمن کلک ساتی مدارک وائی تردی پوری که په دوی امتحانونه راشی نو هم کلک وی لکه څرنگی چه هغه مؤمنان کلک وو چه اصحاب الاخدود ورله عذابونه ورکړی وو یا نور واقعات ۳۰ (نود عقیدی ملگری د ریمانڈونو په وخت کښی هم په خپله خبره کلک وی) وفي الآخرة اکثر علماء وائی چه د آخرت نه مراد قبر دے یعنی که په قبر کښی ترینه سوالونه وشی نو هم دا کلک وی صحیح جوابونه ورکوی - حاصل دا شو چه د صحیح عقیدی خاوند څنگه چه په دنیا کښی په خپله خبره کلک وی نودغه رنگی په قبر کښی او په قیامت کښی هم کلک وی -

حدیث د هرقل او حدیث د خباب بن الارتؓ

۱- په حدیث د هرقل کښ راځی چه هرقل د ابوسفیان نه د

نبی ﷺ او دصحابه کرامو په باره کښ یو څو تپوسونه کړیو یو تپوس داوو چه
 فهل یرتد احد منہم سخطة لدینہ بعد ان یدخل فیہ - آیا مرتد کیږی یو

۱۰ حاصل احسن الکلام للشیخ عبد السلام ۲۰ سورة ابراهیم ایت ۲۷ ۳۰ تفسیر مدارک
 ص ۱۲۲ جلد ۲-

کس ددوینه دوجی د بد گنژلو د دین د پیغمبر نه روستو د هغه نه چه داخل
 شی په دے دین کښ یعنی آیا ددی پیغمبر په ملگرو کښ څوک مرتد کیږی او
 د خپلی خبری نه اوژی نو ابوسفیان اوپل چه لا نه یعنی دده ملگری په خپل
 دین کلک وی نه اوژی - نو هرقل اوپل وکذالک الایمان حین تخالط بشاشتہ
 القلوب ۱۰ هم دغه رنگی ایمان دی کله چه خلط شی ترو تازگی ددی ایمان
 د زړونوسره یعنی د صحیح ایمان خاوند د خپلی خبری نه نه واپس کیږی -

حدیث د خباب بن الارتؓ :-

او حدیث د خباب بن الارتؓ کښ راځی رسول الله ﷺ وائی

قد کان من قبلکم یؤخذ الرّجل فیحفرّله فی الارض ثم یؤتی بالمنشار فیجعل
 علی رأسه فیجعل فرقتین مایصرفه ذالک عن دینہ ویمشط بامشاط الحدید
 مادون عظمه من لحمٍ وعصبٍ مایصرفه ذالک عن دینہ ۲- په تحقیق سره
 وو مخکښ مؤمنان چه اوبه نیولی شویو سړی بیا به ورله په زمکه کښ
 قوتی وکنستلی شو بیا به آره راوژی شوه په سر به ورته کیښودلی شوه دوه
 ټوټی به کړی شو خو ددی په وجه به د الله تعالی ددین نه نه اوبستلو او د
 اوسپنی په گمنازه ترینه غوښه او پلی وتوگلی شوی خو ددے په وجه دالله

تعالیٰ ددین نه نه وو او بتلی ددی حدیث نه معلومه شوه چه کله د عقیدی ملگری وی او د صحیح ایمان خاوندان وی نو هغه د خپل دین او موقف

۱۰ بخاری کباب بدأ الوحی ، سنن کبزی للبيهقي باب اظهار دين النبي ﷺ ۱۷۷ جلد ۹ ص ۲۰
ابوداؤد باب فی الاسیر ص ۵۳ جلد ۲ بخاری باب علامات النبوة فی الاسلام باب من اختار الضرب والقتل والهوان علی کفر ، مسند احمد بن حنبل حدیث خباب الارث مسند ابی یعلی ص ۱۲۰ جل ۱۳ په عون المعبود ص ۳۰۹ جلد ۷ کنز وایئ چه په مادون عظمه من لحم کنز دون په معنی د عند دے او من بیانیه دے۔

نه نه اوژی اگر که بدن ۷ دوه ٹوٹی شی او غوښی او پلی ترینه وتوگلی شی ۔ لهنذا کوشش دا پکار دے چه د عقیدی ملگری جوڑ کژی شی او دا وخت غوازی او په قرآن او حدیث ذهن سازی غوازی ۔

واقعه د عبد الله بن حذافه رضی الله۔

د عمر رضی الله په دور کنز د قیساریه په غزاگانو کنز رومیانو عبد الله بن حذافه و نیولو د رومیانو مشرورته اوپل چه نصرانی شه او که نه وی نودی دیگ ته د غورزوم عبد الله بن حذافه ورته اوپل چه نصرانیت نشم قبلولی نو بادشاه د تانی یو دیگ د تیلونه ڈک کړو او په اور ۷ وجوشولو بیائے یو مسلمان قیدی رااوغبنتلو او هغه ته ۷ اوپل چه نصرانیت قبول کړه هغه انکار وکړو نو هغه مسلمان ۷ هغه دیگ ته اوغورزولو فإذاعظامه تلوح نو هډوکی ښکاره شو ۔ بیائے عبد الله ته اوپل نصرانی شه او که نه وی نودی دیگ ته د غورزوم هغه ویل نصرانیت نشم قبلولی ۔ بادشاه ویل دیگ ته ۷ اوغورزوی نو عبد الله بن حذافه وجرل ۔ بادشاه ویل واپس ۷ کژی چه واپسئ کړو نو عبد الله اوپل چه دا گمان مه کوه چه گنی ما پدی وجه وجرل چه ددی سزانه ، اوپریدم بلکه ما پدی وجه

وجڑل چه آرمان دے چه حُما په بدن خومره ویبسته دی دومره حُما روحونه وی او د هر یو روح سره د الله تعالیٰ د رضا دپاره داسی کار کیدلی -

بادشاه ڈیر حیران شو (لکه نن صبا چه خلق د مجاهدینو قربانی ته حیران دی) او د بادشاه په زړه کهن دا خبره راغله چه آزادوم ئے - بادشاه ورته اویل چه آزادوم د خو حُما سر بنکول کڑه هغه ویل دانشم کولی (یعنی دانگریز سر نشم بنکولولی) بیا بادشاه ویل نیمه بادشاهی به درکڑم او خپله لور به په نکاح درکڑم خو نصرانی شه هغه ویل دا هم نشم کولی بیا بادشاه اویل چه تا به هم آزاد کڑم او ستا سره به اتیا مسلمانان قیدیان هم آزاد کڑم خو حُما سر بنکول کڑه صحابی اویل اَمَّا هَذِهِ فَنَعَمْ ویل دابه وکڑم د بادشاه سر ئے بنکول کڑو او د حُان سره ئے اتیا مسلمانان آزاد کړل -

کله چه د عمر خواته راغلی نو هغه ورته ورپورته شو او سر ئے ورله بنکول کړو - کله به ورسره صحابه کرامو ثوقی کولی چه قَبَلْتُ رَأْسَ عَلِيجٍ تَادَ انگریز سر بنکول کړی نو د به ویل چه د دغه بنکولیدو په وجه الله تعالیٰ اتیا مسلمانان د قید نه آزاد کړل ۱

د صحیح ایمان داسی عجیبه آثاروی چه بادشاه اول دمکی ورکړه بیائے لالچ ورکړو د آزادیدو او دبادشاهی او د نکاح لکن د دغه دمکی او لالچ هیخ پرواه ئے ونکړه او په خپل دین او ایمان کلک وو بیائے د نورو قیدیانو د آزادیدو د پاره د بادشاه سر بنکول کړو او عمر ئے پدی ڈیره شکریه ادا، کړه

واقعه دساحرانو:-

کله چه فرعون ساحرانوته دمکی ورکړه چه لاس او
 ښې به درنه ادل بدل پری کژم او بیا به مو په سولی کژم نو هغوی د دے
 دمکی هیڅ پرواه ونکړه او ویویل چه لأضیرانا الی ربنا منقلبون ۲۷ هیڅ
 پرواه نشته مونږ خپل رب ته واپس کیدونکی یو د چاچه مقصود دالله تعالیٰ
 رضا شی نو هغه د لاسونو او ښپو د کټ کولو او د پهانسی هیڅ پرواه نه
 ساتی -

۲۷ ۱ اسد الغابه ۱۰۷ ، جلد ۳ - ۲۷ شعراً ص ۵۰

واقعه خبیث:

خبیث وائی .

فلسْتُ أبا لی حین أقتل مسلما   علی ای شقی کان لله مصرعی -
 وذالک فی ذات الاله وان یشأ   یبارک علی اوصال شلو ممزعی
 پس هه هیڅ پرواه نه ساتم که چری هه وجلی کیرم مسلمان په کومه دده
 چه د الله تعالی دپاره هما پریوتل وی او دا وجل د الله تعالی په دین کښ
 راخی او که الله تعالی اوغوازی نو برکت به اوغورزوی په بندونو د هغه
 اندامونو کښ چه ټوټی ټوټی وی - د چا مقصود چه دالله تعالی رضا وی او د
 صحیح ایمان او عقیدی او نظری خاوند وی نو هغه د مرگ هیڅ پرواه نه
 ساتی په هر حالت کښ چه مری نو پرواه نه ساتی -

دایو خواتونه او حدیثونه او واقعات وو په باره د صحیح

عقیدی او ایمان او نظریه کښ محترمو مونږ لره پکار دی چه خپل ایمان

درست کړو او صحیح عقیده او نظریه جوړه کړو او د صحیح نظریې او عقیدې ملگری پیدا کړو - او خلقو ته صحیح سوچ فکر او نظریه ورکړو -

بارک الله لی ولکم فی القرآن العظیم ونفعنی وایاکم بالآیات والذکر الحکیم -

نواقض الايمان

تمهید

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين محمد وآله واصحابه اجمعين اما بعد

ددین بنیاد په ایمان او صحیح عقیده دي. د چا چه عقیده صحیح وی نو د هغه عمل هم صحیح وی. او الله تعالی ته مقبول وی. او د چا چه عقیده او نظریه صحیح نه وی نو د هغه عمل هم صحیح نه وی او الله تعالی ته مقبول نه وی.

بیا د صحیح عقیدې د پاره څه نواقض یعنی ماتوونکی څیزونه

دی لکه څه رنگه چه اودس د پاره څه نواقض او ماتوونکی شته. لکه یو

سړی اودس وکړی خو چه کله واره بول یا لوی بول وکړی اودس ئ

ماتیبری، دغه رنگ مونخ په بعض کارونو ماتیبری، روژه په بعض کارونو ماتیبری. نو څه رنگه چی اودس، مونخ، روژه وغیره ماتیبری نو دغه رنگ ایمان هم په څه کارونو ماتیبری. او هغی ته نواقض الایمان وائی. ډیر خلق داسی وی چه د هغوی ایمان مات شویوی لیکن د هغوی خیال دا وی چه گنی څه وس هم مومن یم ځما نه یو کس تپوس وکړو ویل مولوی صاحب آیا تیمم په ډکو متیازو ماتیبری او که نه. ما ملگرو ته خاندل چه د ته تیمم دومره کلک شی ښکاری چه گنی په ډکو متیازو هم نه ماتیبری. نو د بعض خلقو مثال هم دغه رنگی دی د هغوی ایمان په څو طریقو ختم شوی او بیا ورته هم ځان مسلمان ښکاری لکه یو سړی بول وکړی او بیا ئ هم دا خیال وی چه گنی ځما اودس شته خصوصا زمونږ په دی دور کښی چه د کفر، شرک او ارتداد سیلاب بهیږی.

ددي وجهي نه شيخ محمد عبدالوهاب رحمه الله وائ چه کله به یو سړی وی او هغه به په سل ۱۰۰ طریقو کافر شویوی . یعنی په یوه وجه نه بلکښی په ډیرو وجهو به کافر شوی وی (۱)

ددي وجهي نه د ایمان نواقض (ماتونکی) پیژندل ډیر ضروری دی. بعض علماء به دا وصیت کولو چه د ایمان نواقض لوی او ځده کوئی ئ. چه ایمان او کفر او پیژنیئ.

لکه حدیفه رضی الله عنه وائ چه خلقو به د رسول الله صلی الله علیه و سلم نه د خیر د کارونو تپوس کولو او ما به د شر د کارونو تپوس کولو ددی د پاره چه ځان ترینه بچ کړم. نو نواقض د ایمان پیژندل ضروری دی. چه ځان ترینه بچ کړی شی. علماؤ د عقیده په کتابونو کښی دغه

اسباب او کارونه ذکر کړی چه په هغه ایمان ماتېږی او د فقهه په کتابو کېن ددی مسائل او احکام ذکر کړی په باب د حکم المرتد کېن او دا ئی ډیر په اهتمام سره ذکر کړی.

وجه دا ده چه په دی سره د کافرانو لار واضحه کړی. الله تعالی وائی و کذالك فصل الآيات ولتستبين سبيل المجرمين (۲) هم دغه رنگی باربار بیانوو مونږ آیاتونه ددی د پاره چه ښکاره شی لار د مجرمانو او د مجرمانو

(۱) كما في شرح نواقض الاسلام للشيخ عبدالله بن عبدالرحمن ص ۱۵ (۲) سورة الانعام

۵۵

لار الله تعالی ددی د پاره واضحه کوی چه اسلام او کفر د یو بل نه جدا شی او مسلمان سمه لار و پیژنی او مسلمان خپل دین په بصیرت سره وکړی.

او که یو سړی غلطه لار او نه پیژنی نو کیدیشی چه په غلطه لار روان شی. لکه یو سړی کفر او ارتداد او نه پیژنی نو کیدیشی دا کافر او مرتد شی. عمر رضی الله عنه وائی یوشک ان تنقض عری الاسلام عروة عروة اذا نشأ فی الاسلام من لا يعرف الجاهلية. نزدی ده چه ماتی شی کړی د اسلام یوه یوه کړی کله چه په اسلام کېن داسی څوک پیدا شی چه هغه جاهلیت نه پیژنی. (۱) په قرآن او حدیث کېن نواقض د ایمان ځائی په ځائی بیان شوی د فقهه به کتابونو کېن هم د حکم المرتد او احکام المرتدین بابونه شته. او ځنی علماء پدی مستقل کتابونه لیکلی. لکه شیخ محمد بن عبدالوهاب په دی مستقل کتاب لیکلی -

او دغه نواقض چا ډیر ذکر کړی او چا کم ذکر کړی بعض

علماء څلور سوه ۴۰۰ ته رسولی چا لس اتیا ۸۰ ذکر کړی.

شیخ محمد بن عبدالوہاب لس ۱۰ ذکر کری خُکھ دا اہم نواقض
دی او دیر خطرناک نواقض دی۔ بل دا چہ اکثر نواقض ہم پدی لسو ۱۰
کہن داخل دی بل دا چہ اکثر ہم دا نواقض موجودیری۔
مونرئی پہ ہغہ طریقہ ذکر کوو خرنکہ چہ شیخ محمد بن عبدالوہاب
رحمہ اللہ ذکر کری۔

(۱) بحوالہ المفصل فی شرح حدیث من بدل دینہ فاقتلوه ص ۷۹

د ناقض معنی

د ناقض معنی ماتوونکی او باطلونکی یعنی چہ دا کلہ پہ
سری کہن راشی نو اسلام ئی ختم شو او بہ کفر کہن داخل شو او ددہ مال ا
وینہ حالہ دہ بنحہ پے طلاقیری جنازہ بہ پے نہ کیبری د مسلمانانو بہ
مقبرہ کہن بہ نہ دفن کیبری۔

اولنی ناقض

اولنی ناقض (ماتوونکی) د ایمان شرک دے۔

د شرک معنی (تعریف)

شرک دی تہ وائی چہ د اللہ تعالیٰ سرہ شریک مقرر کری پہ ربوبیت
کہن یا پہ الوہیت کہن یا پہ اسماء او صفاتو کہن او شرک فی الالوہیت دیر
عام دی پہ نسبت د شرک فی الربوبیت (۱) او شرک فی الاسماء والصفات

اکثر مخکنی امتونه او بعض خلق پدې امت کښې په شرک فی
الالوهیت کښې اخته وو ځکه هغوی د الله تعالی د ربوبیت نه انکار نه کولو
هغوی به دا اقرار کولو چه الله تعالی رب دے خالق او رازق دے مرگ او ژوند
د الله تعالی په لاس کښې دی. هغوی به شرک فی الالوهیت کولو. د عبادت
بعض قسمونه به ئی د غیرالله د پاره کول (۲)

(۱) كما في الايمان حقيقته خوارمه نواقضه عند اهل السنة من ص ۱۰۹ او شرح نواقض
الاسلام السعد ص ۳ (۱) الايمان حقيقته خوارمه ص ۱۳۵

د شرک مثالونه

شيخ محمد بن عبدالوهاب ئی مثال ذکر کړی له ذبح د غیرالله د
پاره لکه د یوولی یا د یو قبر په نوم سپری څاروی حلال کړی یا د الله تعالی نه
ما سوا د بل چا نه امداد غواړی یا د الله تعالی نه ما سوا د بل چا د پاره
رکوع یا سجده کوی یا د یوولی د قبر نه طواف کوی او پدې دغه ولی ته ځان
نزدی کوی.

یا ئے دا عقیده وی چه دا دنیا قطبانو او غوثانو راتینګه کړی
ده. یا ئی د اولیاء کرامو په باره کښې دا عقیده وی چه دوی چا ته نفع یا
ضرر رسولی شی. لکه اولاد ورکولی شی. صحت او مالداری ورکولی شی. یا د
الله تعالی د حکم په مقابله کښې د پیرانو او ملیانو خبره منی. یا د الله تعالی
د حکم په مقابله کښې د یو افسر او حاکم آرډر او حکم منی. یا ئے د یو چا
په باره کښې دا عقیده وی چه دده دپاره د قانون او نظام جوړولو حق شته.

یا ئے د یو چا په باره کښې دا عقیده وی چه دا غیبدان دي په غیبو پوهیږی
یا ځما د حال نه خبر دي.

دویم ناقض (ماتوونکی د ایمان)

هغه څوک چه هغه د الله تعالی په مینځ کښې او په خپل مینځ

کښې واسطې جوړه وی هغه رابلی د هغوی نه سفارش غواړی په هغوی
اعتماد کوی نو دا په اتفاق د امت سره کافر دے

دا دویم ناقض په اول کښې داخل دے ځکه دا د شرک یو قسم

دي لکن هغه عام وو او دا خاص دي او دا ئی ځان له ځکه ذکر کړو چه دا
دیر اهم دي بل دا چه دیر قسم خلق په دی قسم کښې اخته دی.

مثال

ددي مثال دادي لکه یو سړی د یو ولی یا د یو قبر والا رامد کوی

او وائی چه اي فلانيه ځما د پاره سفارش وکړه کله وائی چه ځه ئے تا ته

وايم او ته ئے الله تعالی ته اووايه کله وائی مونږ الله تعالی ته ډارک نه شو

رسیدلي مونږ ئی دوی ته وایو او دوئی ئے الله تعالی ته وائی لکه سړي د

بادشاه یا وزیر اعظم سره ملاویري نو اول ممبرانو یا لاندی افسرانو ته وائی.

لکه مشرکانو به وئیل چه هولاء شفعا ئنا عند الله (۱) دا

زمونږ سفارشیان دی د الله تعالی سره.

ابن تیمیة رحمه الله تعالی وائی چه دا خلق مشبه وو دوی د

خالق تشبیه د مخلوق سره ورکوله (۲)

ددے وجہ نہ اللہ تعالیٰ پدے قسم خلقورد کوی چہ فلا
تضربوا لله الامثال د اللہ تعالیٰ د پارہ مثالونہ مہ بیانوی۔ او لیس کمثلہ شیء د
اللہ تعالیٰ مثل نشتہ اولم یکن له کفوا احد د اللہ تعالیٰ د پارہ ہیخوک مثل
نشتہ۔ مخلوق خو ناخبرہ وی۔ او پہ ہر خہ قدرت نہ لری او خالق د ہر خہ
نہ خبر دی او پہ ہر خہ قدرت لری۔

(۱) سورة یونس ۱۸ (۲) مجموع الفتاوی ص ۱۲۶

دریم ناقض

ہر خوک چہ ہغہ مشرکانو تہ کافر نہ وائی یا د ہغوی پہ کفر کہن شک
کوی یا د ہغوی مذہب صحیح گنری نو دا کافر دی۔

تفصیل

د مشرکانو نہ مراد ٲول کافران دی کہ ہغہ یہود دی کہ
نصاری دی کہ بت پرست دی کہ مرتدین دی کہ بل قسم کافران وی
دا عقیدہ ساتل فرض دی چہ دوی کافر دی اوس کہ یوسری
اووائی چہ دوئی کافر نہ دی نو دا سری پہ خپلہ کافر کیری۔

یا د دوئی پہ کفر کہن شک اوکری لکہ یوسری اووائی چہ ما
تہ پتہ نشتہ چہ دوئی کافر دی او کہ نہ خکہ پہ دوئی ہم کتابونہ نازل
شوی۔ پہ یہود و تورات پہ نصاریٰ انجیل نازل شوی پہ مسلمانانو قرآن نازل
شوی۔ نو دا سری ہم کافر دے۔

یا د هغوی مذهب صحیح گنړی لکه یو سړی اووای چه د یهودو دین هم صحیح دي د نصاری وو دین هم صحیح دي یا یو سړی اووای چه هر چا ته آزادی ده دا جمهوریت دي د هر چا خپله خوښه ده که یهودی کیږی که نصرانی کیږی که مسلمان کیږی کله وائی چه مونږ د ټولو دینونو او مذهبونو احترام کوو او دا جائز دی نو دا سړی هم کافر دے. یا لکه زمونږ په دے دور کښی یو سړی مرتد وی د امریکي اتحادی او ملگری وی د هغوی سره د مجاهدینو خلاف په مختلفو طریقو تعاون کوی او بیا ئی هم یو سړی مرتد او کافر نه گنړی نو دغه سړی پخپله کافر دے.

دلایل

اول دلیل دا دي الله تعالى وائی فمن يكفر بالطاغوت ويومن بالله فقد استمسك بالعروة الوثقى (۱) چا چه كفو و كړو په طاغوت او ايمان ئی راوړ په الله تعالى په تحقيق سره د منگولی و لگولی په كړی مضبوطه په دی آیت كښی د ايمان دوه شرطونه دی. اول د طاغوت نه انكار كول دويم په الله تعالى ايمان راوړل.

كوم سړی چه مشركان كافر نه گنړی یا ئی په كفر كښی شك كوی یا د هغوی مذهب صحیح گنړی نو د كفر بالطاغوت ونكړو يعنی د طاغوت نه ئی انكار ونكړو. ځكه كفر بالطاغوت دپته وای چه د الله تعالى نه ما سوا د هر معبود نه به بائكاټ او جدائی كوی او د الله تعالى نه ما سوا د هر شی د عبادت نه به بائكاټ كوی د هغه نه به نفرت كوی د دغه معبود او عبادت سره به بغض او دشمنی كوی. او هر څوك چه د دغه معبود

عبادت کوی د هغه نه به هم بائکات کوی. او د هغه سره به بغض او دشمنی کوی نو د هر کافر سره بغض او دشمنی کول فرض دی.

او چه کله دا دواړه کارونه راجمع شی یعنی کفر بالطاغوت او ایمان بالله نو ته به موحد او مومن حسایبری.

او د لا اله الا الله معنی هم دا ده لا اله کفر بالطاغوت او الا الله ایمان بالله دے. نفی او اثبات دواړه دی.

(۱) سورة البقره آیت ۲۵۶

دغه رنگی تخلیه او تخلیه دواړه پکښی دی اول تخلیه (خالی کول)

ده یعنی نفی د عبادت د غیر الله نه او بیا تخلیه (بنائسته کول) ده یعنی اثبات د عبادت دے الله تعالی لره.

اوس که یو سړی په الله تعالی ایمان لری د یو الله تعالی بندگی

کوی لکن کفر بالطاغوت نه کوی نفی د عبادت د غیر الله نه نه کوی نو دا

موحد نه دے. په دی وخت کښی صحیح موحدین مجاهدین دی خکه

مجاهدین یو طرف ته ایمان په الله تعالی لری بل طرف ته د طاغوت سره په

بائکات او جنگ کښی دی. د مجاهدین نه ما سوا اکثر داسی دی که ایمان په

الله تعالی لری. لکن د طاغوت نه بائکات نکوی.

دویم دلیل

دویم دلیل دا دي چه الله تعالى وائی چه دا

کسان کافران او جهنمیان دی. لکه ان الذین کفروا من اهل الكتاب
والمشركين في نار جهنم (۱) یقیناً هغه کسان چه کفرئی کړي د اهل کتابو او
مشرکانو نه دوی به په اور د جهنم کېږي وی. نو په دی آیت کېږي ورته الله
تعالی کافران او جهنمیان وائی. او ته وائی چه دا کافران نه دی. نو دا د الله
تعالی کلام ته نسبت د دروغو دے.

دریم دلیل

دغه رنگی الله تعالی وائی چه لقد کفرالذین قالوا ان الله هوالمسیح بن
مریم. په دی آیت کېږي الله تعالی وائی چه هغه نصاری یقینی کافر دی چه
(۱)سورةالبینة آیت ۶

هغه وائی چه الله تعالی عیسی علیه السلام دي. او ته وائی چه کافر نه دی.

څلورم دلیل

الله تعالی وائی قد کانت لکم اسوة حسنة فی ابراهیم
والذین معه اذ قالوا لقومهم انا براءءمنکم و مما تعبدون من دون الله کفرنا
بکم و بدا بیننا و بینکم العداوة و البغضاء ابدا (۱) په تحقیق سره شته دي
ستا سود پاره نمونه بنائسته په ابراهیم علیه السلام کېږي او په هغه
کسانو کېږي چه د ده سره وو کله ئے چه اوویل خپل قوم ته یقینا مونږ جدا
یو ستاسو نه او د هغه څه نه چه تاسو ئے بندگی کوی ما سوا د الله تعالی
نه مونږ انکار کوو ستاسو نه او ښکاره شوی په مینځ زمونږ کېږي او په مینځ
ستاسو کېږي دشمنی او بغض همیشه د پاره.

پدی آیاتونو کئیں ابراهیم علیہ السلام د مشرکانو نہ او د
 هغوی د معبودانونه اعلان د بائکات کوی او اعلان د دشمنی او بغض کوی
 هغوی ته. نو معلومه شوه چه د ایمان او توحید سره اعلان د بائکات او
 دشمنی او بغض ضروری دے. نو د هر قسم کافر نه به بائکات
 کوی او هغه به کافر گنزی.

پنجم دلیل

په حدیث د مسلم کئیں رآخی رسول الله صلی الله علیه و سلم وائی
 من قال لا اله الا الله و کفر بما یعبد من دون الله حرم ماله و دمه و حسابہ
 علی الله. چا چه دا کلمه او ویله چه لا اله الا الله او انکار ئے و کړو د هغه څه
 نه چه عبادت ئے کیری ما سوا د الله تعالی نه نو دده مال او وینه حرامه ده
 او

(۱) سورة الممتحنه آیت ۲

دده حساب په الله تعالی دے. ددے حدیث نه معلومه شوه چه د ایمان
 بالله سره کفر په معبود من دون الله ضروری دے. او تر هغه پوری د یو
 انسان وینه او مال محفوظ نه دي تر څو ئی چه د ایمان بالله سره کفر په
 معبود من دون الله نه وی جمع کړي.

د قاضی عیاض رحمه الله وینا

ددے وچ نه قاضی عیاض رحمه الله وائی و لهذا نکفر من دان بغیر
 ملة الاسلام من الملل او وقف فیهم او شک او صحح مذهیم وان اظهر مع
 ذالک الاسلام واعتقد ابطال کل مذهب سواه فهو کافر (۱)

مونږ هر هغه څوک کافر گڼو چه هغه د اسلام نه ما سوا په بل دین وی یا د بل مذهب والا په باره کښې توقف یا شک کوی یا د کفار مذهب صحیح گڼی دا سړي کافر دي. اگر که دا اسلام ښکاره کوی او دا عقیده ئی وی چه د اسلام نه ما سوا هر مذهب باطل دے.

فائده

د مخکښې بحث نه معلومه شوه چه ددې ناقض پیژندل او پدی عمل کول ډیر ضروری دی. ځکه ډیر خلق پدیکښې گمراه شوی دی. ډیر خلق داسې شته چه هغه د حریتةالادیان او وحدةالادیان او یا تقریب بین الادیان په نوم تحریکونه چلوی هغوی وائی چه هر چا ته آزادی ده او دا ټول یوشان دینونه دی او ددې دینونو او مذهبونو په مینځ کښې دومره خاص فاصله نشته.

دا ټول حق دی او د اسلام او د نورو مذهبونو په مینځ کښې څه دشمنی

(۱) الشفاء د قاضی عیاض رحمه الله ص ۱۰۷۱ ج ۲

نشته. او که څوک ددے نواقضو بیان کوی نو وائی چه دا تشدد کوی او دا د قومونو او مذهبونو په مینځ کښې دشمنی پیدا کوی. حالانکه دا خبری ښکاره کفر او ارتداد دے. اسلام او کفر هیچری نه جمع کیږی او د اسلام او کفر په مینځ کښې به همیشه دشمنی او بانکاپ وی.

مسئله نمبر ۱

ددې مسئله په نسبت کافران دوه قسمه دی یو قسم هغه کافر دی چه د هغوی به کفر کښې څه شک او اختلاف نشته لکه یهود نصاری بت پرست. دلته دا قسم کافران مراد دی چه دویته څوک کافر نه

وائی یا ئی پہ کفر کنبں شک کوی نو هغه کافر دے . دویم قسم هغه کافران دی چه د هغوی په حکم کنبں اختلاف وی چه آیا دا کافر دے یا مسلمان لکه خوگ چه مونخ پریردی نو بعض علماء وائی چه پریسودنکی د مانخه کافر دے.

او بعض علماء وائی چه نه کافر کیږی. دا قسم دلته مراد نه دی. که یو سړی او وائی چه د مونخ پریسودنکی کافر نه دے. نو په دے نه کافر کیږی. یا لکه یو کس دے چه هغه مونخ اودس کوی کلمه وائی او د مرو نه مدد هم غواری نو دا قسم خلق دوه قسمه دي یو هغه دي چه عالم وی سره د علم نه د مرو نه مدد غواری نو دا یقینی کافر دے د ده په کفر کنبں شک کول کفر دي. دویم قسم هغه دے چه هغه جاهل وی نو ددی په حکم کنبں اختلاف دي بعض علماء وائی چه کافر کیږی او بعض علماء وائی چه کافر نه دے په ده باندي حجت قائمول پکار دی. نو که دے قسم ته خوگ کافر اونه وائی نو نه کافر کیږی.

مسئله نمبر ۲

مخکنیں ذکر شو چه کم سړی د کافرانو مذهب صحیح گنږی نو کافر کیږی. اوس کوم سړی چه د کافرانو صفت کوی نو ددي خه حکم دي.

جواب

د کافرانو صفت کول دری قسمه دی. اول دا چه سړی د کافرانو مطلقاً صفت کوی. او د هغوی مذهب او قول او عمل ورته صحیح ښکاری نو دا

ارتداد او کفر دی حُکھ دا د هغوی سره موالات دے او د هغوی مذهب صحیح کول دی.

دویم قسم دادی چه د هغوی داسی صفت وکری چه په هغی کنب د هغوی تعظیم وی لکه هغوی ته مشریا سریا سید او وائی نو دا د موالات یو قسم دے او کبیره گناه ده.

لکه حدیث کنبی راخی اذا قلت للمنافق یا سید فقد اسخطتم ربکم کله چه منافق ته سید او وائی نو تاسو خپل رب غصه کرو.

دریم قسم دادے چه په یو کافر کنبی بنائسته صفات وی لکه شجاعت سخاوت صداقت وغیره او ته ئے په دغه صفات سره صفت وکری. نو دا قسم صفت جائز دے. گناه پکنبی نشته لکه مونږ د حاتم طائی صفت کوو په سخاوت سره یا لکه د عنتره بن شداد صفت کوو په شجاعت سره او دا د جاهلیت د دور مشرک وو. نو په دی کنبی خه گناه نشته.

خلورم ناقض (ماتوونکی د ایمان)

د چا چه دا عقیده وی چه د نبی صلی الله علیه و سلم د طریقی نه علاوه د بل چا طریقه زیاته کامله او پوره ده.

یا د بل چا فیصله د نبی صلی الله علیه و سلم د فیصلي نه زیاته بنائسته ده لکه کوم کس چه د طاغوتیانو فیصله غوره گنږی. د فیصلي د نبی صلی الله علیه و سلم نه نو دا کس کافر دے.

حاصل دا دے چه بل قانون د نبی صلی الله علیه و سلم ده شریعت نه غوره گنږی او وائی چه دا بل قانون زیات غوره دے. یا فائده مند دے. یا په دی سره امن بنه راخی یا دا د دی وخت سره بنه مناسب دے نو دا سړی په اتفاق د مسلمانانو کافر دے. اکر که دا سړی فیصله په قرآن او حدیث کوی

بیا برابرہ خبرہ دہ چہ دغہ بل قانون آسمانی شریعت وی لکہ یہودیت او نصرانیت یا آسمانی نہ وی خلقو جور کپری وی لکہ نن صبا چہ خلقو کوم قوانین د حان نہ جور کپری یا د علاقو کوم رسمونہ تری او رواجونہ دی۔

صورتونہ

بیا پہ دی مسئلہ کنبی ڊیر صورتونہ دی۔ یو صورت دا دے۔ چہ دا سڀی دغہ بل قانون یا فیصلہ یا رسم او طریقہ غورہ گنڀی۔ د طریقہ د نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام نہ۔

دویم صورتہ دا دے چہ برابرئی گنڀی د طریقہ د نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام سرہ۔

دریم صورتہ دا دے چہ د دہ دا عقیدہ وی چہ د نبی علیہ الصلوٰۃ والسلام طریقہ او قانون غورہ دے۔ لکن بل قانون او نظام لره فیصلہ ورل یا پہ ہغی فیصلہ کول ہم جائز دی۔ نو پہ دی تولو صورتونو کنبی دا سڀی کافر دے۔ اگر کہہ دا فیصلہ پہ قرآن او حدیث کوی حُکے پہ بل قانون فیصلہ کول حرام دی۔ او د جائز وگنڀلہ۔ مثال ئے دادی لکہ یو سڀی اووای چہ زنا حلالہ دہ یا سود حلال دے نو دا سڀی کافر دے اگر کہہ پہ خپلہ زناء یا سود نہ کوی بل صورتہ دادی چہ یو سڀی پہ بل قانون فیصلہ وکری او دائے عقیدہ وی چہ پہ دے قانون فیصلہ کول گناہ دہ نو دا سڀی گنہگار دے پہ کبیرہ گناہ لکن کافر نہ دے (۱)

مثالونہ

لکہ نن صبا نام نہادہ مسلمانان د حان نہ رسمونہ رواجونہ او تری جورہ وی او وائی چہ دا زمونڀر ددے علاقہ یا ددے قوم رواج او طریقہ دہ۔

یا د خان نہ قوانین جوڑہ وی او پہ ہغی فیصلی کوی کلہ وائی چہ بنجہ او نارینہ چہ پہ رضا سرہ زنا وکری نو ددے سزا نشتہ
کلہ وائی چہ د غل نہ بہ لاس نہ کت کیری بلکہ ہغہ لہ بہ تعزیر مالی یا بدنی ورکول شی.

کلہ وائی چہ دا جمہوریت دے ہر چا تہ د عقیدی او نظری آزادی دہ مرتد بہ نہ وژلی کیری د ہغہ نہ بہ طلب د توپے نہ کیری وغیرہ کلہ وائی کہ پہ شریعت او اسلامی قانون عمل کوو نو د نورو قومونو نہ روستو کیرو لکہ د انگریزانو یا نورو کافرانو نہ روستو کیرو دا تول کفر دے

دلائل

د پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم د طریقی پہ مقابلہ کنی بل قانون منل کفر دے وجہ دا دہ چہ د پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم ہرہ خبرہ اللہ تعالیٰ رالیبری پہ واسطہ د جبرائیل علیہ السلام د خان نہ خبرہ نہ کوی. بلکہ

(۱) پہ دی مسئلہ کنی مختلف صورتونہ پہ شرح العقیدہ الطحاویة ص ۳۰۸ کنی اوگورہ

دغہ رنگی شرح نواقض الاسلام للراجعی من ص ۱۳

ہرہ خبرہ ئے وحی دہ.

لکہ و ما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى (۱). پیغمبر د خان نہ خبرہ نہ کوی دا وحی دہ چہ د تہ کیری. او د نبی صلی اللہ علیہ وسلم شریعت کامل دے. خہ نقصان او کمی پکینی نشتہ او اللہ تعالیٰ خوئی کیری لکہ الیوم اکملت لکم دینکم واتممت علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا (۲). نن ورخی م پورہ کرو تا سولہ دین ستاسو او پورہ م کرل پہ تاسو نعمتونہ خپل او خوئی م کرو تاسولہ اسلام د جہتہ د قانون نہ.

او الله تعالى وائی چه اسلامی قانون ته غاړه ایښودل لازم دی. او بل قانون الله تعالى ته منظور نه دے. لکه ومن یبتغ غیرالاسلام دینا فلن یقبل منه و هو فی الآخرة من الخاسرین (۳). چا چه ولتولو غیرد اسلام نه بل دین نو هیچری به قبول نشی دده نه او دا به په آخرت کنډ د تاوانیانو نه وی. او په بل قانون فیصلي کول د منافق صفت دي. لکه الم ترالی الذین یزعمون انهم امنوا بما انزل الیک و ما انزل من قبلک یریدون ان یتحاکموا الی الطاغوت و قد امروا ان یکفروا به (۴) آیا ته نه گوری هغه کسانو ته چه هغه گمان کوی چه دوی ایمان راوړی په هغه کتاب چه رالیږلی شوی تا ته او په هغه کتاب چه رالیږل شوی مخکښ ستا نه اراده لری چه فیصله ویسی طاغوت ته او په تحقیق سره دویته حکم شوی چه کفر او انکار وکړی د طاغوت نه ابن کثیررحمه الله تعالى وائی چه طاغوت هر هغه شی دے چه د قرآن او حدیث نه علاوه وی.

(۱) سورة النجم آیت ۳، ۴. (۲) سورة المائدة آیت ۳ (۳) سورة آل عمران آیت ۸۵. (۴) سورة النساء آیت ۶ .

فائده

ددینه معلومه شوه چه د قرآن او حدیث نه علاوه په بل قانون فیصله کول د منافق نښه ده او دا ترینه هم معلومه شوه چه په مسلمان دا فرض دی چه کفر باالطاغوت وکړی. او دا ترینه هم معلومه شوه چه طاغوت نه مراد کعب بن اشرف دے دا د یهودو عالم وو لکن فیصله ئے په قرآن او حدیث نه وه نو الله تعالى ورته طاغوت وائی او هغه خلق طاغوتیان دی چه په قرآن او حدیث فیصله نه کوي. او الله تعالى وائی

چہ پہ بل قانون فیصلہ کول او ایمان دواہرہ نہ جمع کیری لکہ فلا وربک لا یؤمنون حتی یحکموک فیما شجر بینہم ثم لا یجدوا فی انفسہم حرجا مما قضیت و یسلموا تسلیمًا (۱)

داسی نہ دہ خُما د ستا پہ رب قسم وی دوی ایمان نشی راوری تردے پوری چہ دوی فیصلہ کونکی اونہ گرجی تا لہرہ پہ ہغہ خہ کنبں چہ اختلاف راشی د دوی بیا نہ مومی پہ خپلوزرونو کنبں تنگی د ہغہ خہ نہ چہ تا فیصلہ کریوی او غارہ گدی دوی پہ غارہ ایبندلو سرہ.

فائدہ

پہ دی آیت کنبں د ایمان دری شرطونہ ذکر شوی یو دا چہ فیصلہ بہ د پیغمبر پہ طریقہ او قانون کوی دویم دا چہ پہ ہغی بہ خفگان نکوی دریم دا چہ پہ آئندہ کنبں بہ ہم د پیغمبر فیصلی تہ غارہ گدی. (۲)

(۱) سورة النساء آیت ۶۵ (۲) شیخ القرآن مولانا محمد طاہر و کذا فی احسن الکلام.

او اللہ تعالیٰ وائی چہ پہ بل قانون فیصلہ کول کفر دے. لکہ
ومن لم یحکم بما انزل اللہ فاولئک ہم الکافرون (۱)
او پہ بل قانون فیصلہ کول ظلم دے. لکہ و من لم یحکم بما انزل اللہ
فاولئک ہم الظالمون. او پہ بل قانون فیصلہ کول فسق دے لکہ و من لم
یحکم بما انزل اللہ فاولئک ہم الفاسقون.

پنخّم ناقض او ماتوونکی د ایمان

خوک چہ بد وگنہری یوشی د هغه دین نه چہ پیغمبر راوری اگر کہ عمل پے اوکری نو دا کافر دے. یعنی یوسری د دین یو خبره بدہ وگنہری نو دا کافر دے اگر کہ دا په عمل هم وکری نو دغه عمل د ته خه فائده نه ورکوی.

مثالونہ

مثلا په شریعت کهن دیر نکاحونه کول جائز دی او یوسری دا بد گنہری نو دا سری کافر دے. اگر کہ دا په خپله دیر نکاحونه هم وکری. ددی وجه نه زنانه پوهه کول پکار دی چه دا حکم بد اونگنہری.

مسئله

کچری یوسری د شریعت ذات بد نه گنہری بلکه یو حکم طبعاً بد وگنہری نو دا گنہگار نه دے لکه یوسری جهاد طبعاً بد وگنہری نو دا گنہگار نه دے لکه کتب علیکم القتال و هو کره لکم (۲) فرض شوی په تاسو جنگ کول او حال دا دی چه دا بد ښکاری تاسو ته. یا لکه په یخه ورخ یوسری اودس بد گنہری نو دا بد گنہری په غیر اختیاری طریقہ دی پدی طریقہ نه دی چه د الله تعالی حکم بد گنہری خکه دا اقرار کوی چه جهاد کول یا اودس کول دیر

(۱) سورة المائده آیت ۴۶، ۴۵، ۴۴ (۲) البقره آیت ۲۱۶

ثوابونه لری نو دا سری گنہگار نه دے یا یو زنانه دیر نکاحونه بد گنہری په دے وجه چه بنه نه خوښوی یا دا چه خاوندان انصاف نه کوی. او د الله تعالی دا حکم بد نه گنہری نو په دی کهن گناه نشته.

بل مثال

لکه د شریعت حکم دے چه د غل نه به لاس کت کولی شی او یوسری دا حکم بد وگنہری نو کافر دے. یا شرابی لره به دوری ور کولی شی یا لکه مونخ

زکاة وغیرہ . بہر حال ہر حکم شرعی بد گنہل کفر دے او دا د منافق
اعتقادی نبتہ دہ.

دلیل

دلیل ئے دا دے اللہ تعالیٰ وائی ذالک بانہم کرہوا ما انزل اللہ فاحبط
اعمالہم (۱) دا پدے وجہ چہ دوی بد گنہلی وو ہغہ خہ چہ اللہ تعالیٰ رالیہلی
نو برباد ئے کرل عملونہ د دوی.
پہ دے آیاتونو کنبی اللہ تعالیٰ دویتہ کافران اوویل پدے وجہ چہ دوی ہغہ
حکمونہ بد گنہل چہ کوم اللہ تعالیٰ رالیہلی. او ددے پہ وجہ ئے اعمال ہم
برباد شو خکہ د کفر سرہ عمل بربادیہری.

(۱) سورة محمد آیات ۸، ۹.

شپرم ناقض (ماتونکی د ایمان)

چاچہ مسخری وکڑی پہ یوشی پوری د دین د رسول اللہ ﷺ نہ
نو کافر کیہری یائے مسخری او ثوقی وکڑی پہ ثوابونو یا عذابونو پوری نو کافر
کیہری -

مثالونہ : لکہ یوسڑی پہ مانحہ پوری ثوقی وکڑی یا پہ زکوٰۃ پوری یا پہ جنت او جہنم پوری یا پہ گیرہ پسی (البتہ کہ د یوسڑی پہ ذات پسی مسخری وکڑی نونہ کافر کیری) یا پہ ثواب پسی لکہ حدیث کنیں راحی چا چہ دا کلمہ اولیہ چہ لا الہ الا اللہ نو گنامونہ بیئے معاف شی ۔ یا خوک چہ روزانہ سبحان اللہ و بحمدہ سل کرتے وائی نو گنامونہ بیئے معاف شی اگر چہ د دریاب د زگ ہومرہ وی ۔ یا پہ عذابونو پوری لکہ د جہنم پہ اور پسی یا مارانو لڑمانو پسی نو دا سڑی کافر کیری۔

دلیل

دلیل ئے دادے چہ اللہ تعالیٰ وائی قل ابا اللہ وآیاتہ ورسولہ کنتم تستهزؤون لا تعتذروا قد كفرتم بعد ايمانكم ۱ - او وایہ آیا پہ اللہ تعالیٰ او آیاتونو اورسول پوری تاسو ثوقی کوی عذرونہ مہ پیش کوی یقیناً کفر کڑی تاسو روستود ایمان ستاسونہ پدے ایت کنیں اللہ تعالیٰ دویتہ د مسخرو پہ وجہ کافر اویل او مغوی غذرونہ ہم پیش کڑل لکن اللہ تعالیٰ وائی چہ ستاسو عذر قبول نہ دے ۔

۱۱ - سورة توبه ۶۶۔

ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی چہ د دوی دا خیال نہ وو چہ گنی زمونبر دا کار کفر دے بلکہ دائے خیال وو چہ پدے بہ سڑی نہ کافر کیری خوبیا ہم کافر شو
۱۱۔ (۱۱ مجموع الفتاوی ص ۲۷۳ ج ۷)

د مسخرو قسمونہ :-

مسخری دوه قسمه دی یو داچه صراحه یعنی بنکاره وی دویم دا چه صرحه نه وی بلکنس په اشارو سره وی - بنکاره مسخری دا دی چه هغه په خبرو سره وی لکه دا ایت چه د کوم منافقینو په باره کنس نازل شوی نو هغوی بنکاره مسخری کژیوی یا لکه یو سڑی او وی چه دا پینخم دین دے - او په اشارو سره مسخری دادی لکه قرآن حدیث بیانیری او یو سڑی ژبه را اوباسی او پینبی کوی یا په لاس سره اشاره شروع کڑی -

تنبيه او خبرداری :-

په شرح د نواقض الاسلام د عبد الله بن عبد الرحمن کنس وائی چه بعض خلق د مسخرو په وخت کنس بعض کلمات داسه وائی چه هغوی پوهیری نه حالانکه هغه د کفر کلمات وی - لکه وائی چه ما د یو سڑی نه واوریدل چه بل کس ته ئے آواز کولو او ویویل چه یا عبد الضمیر (ای د ضمیر بنده) حالانکه دا شرک فی التسمیه دے کفر دے - بله واقعه ئے ذکر کڑی چه یو خل خه کسان ڈوڈی ته ناست وو یو کس راغلی او ویویل چه وخشعت الاصوات للرحمن فلا تسمع الا همسا، ذلیلہ به شی آوازونه مهربان ذات ته پس نه به اوری ته مگر کشار دا ایات ئے حکه ولوستو چه دوی په ڈوڈی مشغوله وو نو دا مسخری دی حکه آوازونه به رحمان ذات ته ذلیلہ کیڑی ڈوڈی ته نه ذلیلہ کیڑی -

یا لکه یو کس اویل الحمد لله چه ته شیعہ ئے او سنی نه ئے نو شیعہ گان خو کافر دی کافر ئے د مسلمان نه غوره کڑو -

د مسخرو بعض طریقہ :-

شیخ عبد اللہ بن عبد الرحمن وائی چہ د اللہ تعالیٰ پہ آیاتونو

پوری مسخری کول دا ہم دی چہ خوک کرکٹ یا فٹ بال کوی او یو سڑی
 مغویته مجاہدین وائی او دا ایات ہم لولی چہ ان تنصرو اللہ ینصرکم ، خہ
 وایم لکہ نن صبا پہ سکولونو کنبں د انگریز تعلیم کپری او دغه سکولونو لره
 اسلامی نومونہ گدی لکہ مجاہد سکول حالانکہ جہاد نہ پیژنی یا لکہ د یو
 سکول نوم دے الخیر نو پہ سکول کنبں خیرنشته صرف دنیاوی خیر دے ۔

یا لکہ حراء سکول نو حراء مغه غار وو چہ پہ مغه کنبں نبی ﷺ ته

وحی شروع شویوه ۔ یالکہ اقرأ سکول ۔ نو دا پہ قرآن پوری مسخری دی
 حکم اقرأ اولنی وحی وه او مغه وحی د قرآن پہ لوستو شویوه د انگریز د
 سکول وحی نہ وه شوی ۔ یا لکہ قرطبه سکول نو قرطبه ددین یولوی مرکز
 تیر شوی یا لکہ د جینکو پہ سکول ولیکی چہ هل یستوی الذین یعلمون
 والذین لایعلمون حالانکہ پہ دغه سکولونو کنبں هلکان او جینکی گڈوڈ وخت
 تیروی ۔ کلہ د جینکو پہ سکول ولیکی چہ طلب العلم فریضة علی کل مسلم
 ، طلب د علم فرض دے پہ هر مسلمان ۔ نو علم قرآن او حدیث ته وائی او
 دوی نئے دغه سکول مصداق وگرخولو چہ پہ مغه کنبں د زناء لاری جوڑیری۔

مسئله نمبر ۱ :-

دده مسئلے پہ مناسبت دا خبره پیژاندل ضروری دی چہ بعض خلق

پہ عامو خبرو اترو کنبں د قرآن آیاتونہ استعمالوی نو دده خہ حکم دے
 جواب دادے چہ پده کنبں دوه قسمونہ دی ۔

یو دا چہ یو سڑی د قرآن آیاتونہ پہ داسے خبرو کنہ استعمال کڑی
 چہ علم او عادی خبری وی او بے قیمة خبری وی نو دا جائز نہ دی حُکے
 پدیکنہ یو قسم توہین د ایاتونوراخی حالنکے د آیاتونو احترام او تعظیم پکار
 دے لکھ د یو سڑی نہ تپوس وشی چہ کم الساعة خہ وخت دے ۔

نو ہغہ اووائی چہ الساعة ادھی وامریا یو سڑی کورته راشی او وائی
 چہ اتنا غدئنا لقد لقینا من سفرنا ہذا نصبا۔

دویم قسم دادے چہ یو سڑی د قرآن آیاتونہ پہ داسے خبرو کنہ
 استعمال کڑی چہ ہغہ ددے آیات یا حدیث سرہ موافق وی یا ددغہ آیات
 او حدیث نہ پہ دغہ خبرہ استدلال کیدیشی ۔ لکھ حدیث د بخاری کنہ
 راخی چہ نبی ﷺ کلہ خیبرتہ راغلی نوویویل چہ انا اذا نزلنا بساحة قوم
 فساء صباح المنذرين نو دا خبرہ حقہ او صحیح دہ چہ پیغمبر د چا پہ علاقہ
 د حملی دپارہ راشی نو د ہغوی صبا بہ ناکارہ وی ۔ اوس کہ یو عام کس د
 ملگرو خواتہ ورشی او دا اووائی چہ انا اذا نزلنا بساحة قوم فساء صباح
 المنذرين نو دا د آیات بے احترامی دہ ۔

مسئلہ نمبر ۲ :-

کوم سڑی چہ د مسخرو پہ مجلس کنہ کینی نو ددے خہ حکم
 دے جواب ددے سڑی خلور حالات دی اول دا چہ د دغہ مسخرو رد وکڑی
 او دا پہ دہ حق دے او دا بے فرض دی ۔

دویم دا چہ د رد وس ئے نہ کیڑی او د دغه مجلس نہ پورته شی
 او نہ کینی نو دا دوه قسمه خلق گنہگار نہ دی حُکّه دوی خپل فرض ادا
 کؤل لکه الله تعالی وائی واذا رأیت الذین یخوضون فی آیاتنا فاعرض عنہم
 حتی یخوضوا فی حدیث غیرہ ۱

کله چہ وینی هغه کسان چہ ننوزی (یعنی بحث کوی) په
 آیاتونو زمونرکبئیں پس مخ واژه وه د دوی نه تردے چہ ننوزی (یعنی مشغولہ
 شی) په بله خبره کبئیں - یعنی په دین پسی مسخری کوی نو مه کینه ورسره
 او الله تعالی وائی وقد نزل علیکم فی الکتاب ان اذا سمعتم آیات الله یکفر بها
 ویستہزأ بها فلا تقعدوا معهم حتی یخوضوا فی حدیث غیرہ انکم اذا مثلہم -
 په تحقیق سره رالیڑلی الله تعالی په تاسو باندے په کتاب کبئیں چہ کله اووری
 آیاتونہ د الله تعالی چہ کفر کولی شی پدے باندی او مسخری کولی شی په
 دے پسی پس مه کینی د دوی سره تردی چہ ننوزی په بله خبره کبئیں یقینا
 تاسو به په دغه وخت کبئیں ددوی پشان ئیوی - ددے هم دغه مقصد دے
 چہ د الله تعالی په دین پوری او آیاتونو پوری مسخری کیڑی نو نہ به کینی
 ورسره او که کیناستی نو ته به هم د هغوی په حکم کبئیں شی -

۱ - سورة الانعام ایت ۶۸ -

دریم دا چہ په دغه مجلس کبئیں کینی او چپ پاتی شی رد اونکڑی او
 دا عالم هم وی یعنی پومپیری هم نو دا سڑی هم داسی کافر دی خرنگی چہ
 دغه ثوقی کونکی کافر دے حُکّه الله تعالی وائی انکم اذا مثلہم یقینًا ، تاسو
 به په دغه وخت کبئیں (کله چہ ددوی سره کینی) ددوی پشان ئیوی -

خلوم دا چه په دغه مجلس کېښ کینی او چپ پاتی شی لکن عالم نه وی جاهل وی نو بعض علماء وائی چه دا معذوره دے پومه کول غواژی
 حُکمه جاهل دے او بعض علماء وائی چه معذوره نه دے حُکمه د الله تعالی
 تعظیم فطری خبره ده نو دلره د فطرت په وجه د دغه مجلس نه پورته
 کیدل یا انکار کول پکاروو۔

اوم ناقض ماتونکی د ایمان جادو دی

چا چه جادو وکړو یا په جادو راضی شو نو دا کافر کیږی۔ جادو
 گر کله څه دمونه کوی او کله تاروغیر ته څه غوښی ارچوی چه هغه د انسان
 په زړه او دماغو او بدن اثر کوی کله سژی بیمارشی کله مژشی کله د ښځی او
 خاوند په مینځ کېښ جدائی راوی۔

د سحر په اقسامو کېښ یو قسم صَرف راحی د صرف معنی
 داده چه د دوه یا زیاتو کسانو په مینځ کېښ جدائی راوستل لکه داسه جادو
 وکړی چه د ښځی او خاوند بے اتفاقی راوی د یو بل نه ئے نفرت پیداشی۔
 ښځه او خاوند یو بل ته بدرنگ او بدشکله ښکاره کړی۔ صرف اژاولو ته
 وائی یعنی ښځه او خاوند د یو بل نه واژه وی۔

بل قسم ته عطف وائی د عطف معنی داده چه د دوه یا زیاتو
 کسانو په مینځ کېښ یو حائی والی راوستل لکه داسه جادو وکړی چه د نارینه
 او زنانه یو حای والی راوی یو بل ته ئے ښائسته ښکاره کړی۔ یو قسم ته
 ټوله (ټوټکه) وائی چه ښځی یا خاوند ته څه شی ورکړی او ورته او وائی چه
 ددے سره د خاوند محبت د ښځی سره پیدا کیږی یا د ښځی محبت د خاوند
 سره پیدا کیږی۔

دلائل

چاچہ جادو وکڑو یا پہ جادو راضی شو کافر کپری۔ یو دلیل ئے
 دا دے چہ اللہ تعالیٰ وائی و ما کفر سلیمان ولكن الشیاطین کفروے ۱۔ جادو
 نہ وو کڑی سلیمان علیہ السلام لکن شیطانانو جادو کڑیو۔ پدی ایت کنہ
 اللہ تعالیٰ جادو تہ دوه کرتے کفرویلی۔ بیا روستو وائی چہ ملائکوبہ ویل انما
 نحن فتنة فلا تکفریقیناً مونبر امتحان یو پس کفر مکوی۔ نو پدے جملہ
 کنہ ہم جادو تہ کفرویلی۔

بیا روستو وائی ولقد علموا لمن اشتراه مالہ فی الآخرة من خلاق۔ پہ
 تحقیق سرہ دوی بنہ پومہ وو، خامخا چا چہ غورہ کڑو جادو لره نہ بہ وی
 دلرہ پہ آخرة کنہ خہ برخہ نو پدے جملہ کنہ وائی چہ چا جادو وکڑو پہ
 آخرت کنہ بیے حصہ نہ وی۔ او اللہ تعالیٰ وائی ولا یفلح الساحر حیث اتی
 ۲۔ نشی کامیابیدی جادوگر کوم خای چہ راشی۔ نو دلته وائی چہ جادو گر
 پہ ہیخ طریقہ نشی کامیابیدی۔ او نبی ﷺ وائی چہ اجتنبوا السبع الموبقات

۱۔ سورة البقرہ ایت ۱۰۲۔ ۲۔ سورة طہ ایت ۶۹۔

خان وساتی دمغہ اوہ ہلاکونکو گنامونو نہ او پہ مغل کنہ ئے یو جادو ذکر
 کڑی۔ بلہ وجہ دا ہم دہ چہ پہ جادو کنہ د شیطانانو او پیریانو نہ امداد
 حاصلولی شی او د مگوی سرہ تعلق وی او ددے پہ وجہ دوی د یو بل
 خدمت کوی لکہ شیطانان او پیریان د جادو گرو نہ د شرکیاتو مطالبہ کوی
 کلہ د مگوی پہ نوم ذبح (حلالکہ کوی) کلہ ورتہ سجدے کوی۔ کلہ پے د
 قرآن بے احترامی کوی لکہ قرآن پہ وینہ ولیکی یا قرآن پہ گندہ خای کنہ

وغورزوی - بیا ددے تعلق پہ وجہ شیطانان ددہ خدمت ہم کوی لکہ خوک
پے وجنی یا وهل ورکڑی وغیرہ -

د جادویونقصان دا ہم دے چہ ددے پہ وجہ مخلوق تہ تکلیف
رسیری لکہ د چا پہ دماغو اثروشی یا د چا پہ بدن خوک بیمارشی کلہ د
بنجی او خاوند جدائی راوی وغیرہ -

**اتم ماتوونکی د ایمان مدد کول دی د کافرانو سرہ پہ مقابلہ د
مسلمانانو کین:-**

لکہ د مسلمانانو او کافرانو جنگ وی او یوسڑی د مسلمانانو پہ
مقابلہ کین د کافرانو سرہ مدد کوی پہ مال سرہ یا پہ اسلحہ سرہ یا پہ
مشوری سرہ یا پہ بلہ طریقہ نو دا سڑی کافر دے۔

حککہ دا توی او دوستی دہ د کافرانو سرہ - او دوستی د کافرانو سرہ
کفر او ارتداد دے - لکہ اللہ تعالیٰ وائی ومن یتولہم منکم فانه منہم ۲۷ چا

۱۷ سورة المائدہ ایت ۵۱، ۵۲-۲۷ مائدہ ۵۲

چہ دوستی وکڑہ د کافرانو سرہ نو دا د دوی نہ دے یعنی کافر او مرتد دے
- او بیا وائی چہ مرضی دے فتری الذین فی قلوبہم مرض یسارعون فیہم ،
وینی بہ تہ ہغہ کسان چہ د ہغوی پہ زڑونو کین مرض دے چہ جلتی بہ
کوی پہ دوستی د کافرانو کین۔

بیا وائی چہ د کافرانو سرہ دوستی سبب د ارتداد دے لکھ ،
 یا ایہا الذین آمنو من یرتد منکم عن دینہ ۱۰ ای مؤمنانو خوک چہ مرتد
 شی ستاسونہ د دین خپل نہ روح المعانی وائی چہ پدیکہن اشارہ دہ دیتہ
 چہ د کافرانو سرہ دوستی سبب د ارتداد دے۔

او بیا پہ سورۃ المائدہ کہن ۲۰ وائی چہ خوک د کافرانو سرہ
 دوستی کوی اللہ تعالیٰ ورتہ غصہ دے او پہ غذاب کہن بہ دوی ہمیشہ وی
 او کہ پہ دوی کہن ایمان وی نو د کافرانو سرہ بئے دوستی نہ کوی ۔

او پہ سورۃ النساء کہن ورتہ منافق وائی لکھ بشر المنافقین
 بان لهم عذابا الیم الذین یتخذون الکافرین اولیاء من دون المؤمنین ۳ ۔
 زیری ورکڑہ منافقانو تہ چہ یقیناً د دوی دپارہ عذاب دے دردونکی منافقان
 مہغہ کسان دی چہ نیسی کافرانو لہ دوستان ما سوا د مؤمنانو نہ ۔

او پہ سورۃ آل عمران کہن وائی چہ چا د کافرانو سرہ دوستی
 وکڑہ نو اللہ تعالیٰ ترینہ بے زارہ دے ومن یفعل ذالک فلیس من اللہ فی شیئ
 ۴ ۔ چا چہ اوکڑو دا کارپس نہ دے دا د اللہ تعالیٰ نہ پہ یوشی کہن او پہ
 سورۃ محمد کہن ورتہ مرتد وائی ۵

۲۰ مائدہ ۸۰، ۸۱ ۳ سورۃ النساء، ۱۳۸، ۱۳۹۔ ۴ سورۃ آل عمران ۲۸ ۵ سورۃ محمد ۲۵۔

او پہ سورۃ مجادلہ کہن وائی چہ ایمان او د کافر سرہ دوستی دواڑہ نہ جمع
 کیری لاتجد قوم یؤمنون با اللہ والیوم الآخر یوادون من حاد اللہ ورسولہ
 ۱۰ بیا بہ نہ مومی یوقوم چہ ایمان لری پہ اللہ تعالیٰ او پہ ورخ روستی
 چہ دوستی بہ کوی د مہغہ چا سرہ چہ خلاف کوی د اللہ تعالیٰ او د رسول
 ﷺ ۔ شیخ محمد عتیق وائی چہ د کافرانو سرہ دشمنی کول اللہ تعالیٰ فرض

کڑی او د کافرانو دوستی اللہ تعالیٰ حرام کڑی او پدیکہن اللہ تعالیٰ ڈیرہ سختی کڑی -

تردی چہ د اللہ تعالیٰ پہ کتاب کہن ددے پہ شان بل واضحہ حکم نشتہ او نہ دومرہ دلائل پہ بل حکم شتہ - د توحید د فرضیت نہ روستو او د شرک د حرمت نہ روستو ۲ -

ياحسرةً على العباد ، لكن افسوس دا دے چہ نن صبا پدے مصیبت کہن اکثر خلق اختہ دے د کفارو سرہ پہ مختلفو طریقو مرستہ او تعاون کوی کلہ د اتحادیانو پہ نوم کار کوی - د کافرانو د خوشحالو دیارہ خپل فوجونہ ٹینکونہ توپونہ اسلحے وغیرہ استعمالوی حای پہ حای تالاشی کوی چہاپے غورزوی کورونہ ورانوی مجاہدین شہیدان کوی پہ ہجرت ئے مجبورہ کوی قیدیان کوی ریمانڈونہ ورکوی کلہ د لہنکریانو پہ نوم کار کوی جاسوسی کوی وغیرہ - دا قسم ٹول کافر او مرتد دی د کفارو او مرتدینو احکام بہ پے جاری کیبری -

۱۰ - سورة المجادلة ایت ۲۲ - ۲۰ سبیل النجاة ص ۳۱ -

ہجرت :- ددے وجہ نہ اللہ تعالیٰ ہجرت فرض کڑے دے حُکے چہ یو سڑے ہجرت نکوی او د کفارو پہ ملک کہن پاتی کیبری نو دا خطرہ شتہ چہ د ہغوی سرہ دوستی وکڑی او د ہغوی د رضا کوشش وکڑی - لکہ اللہ تعالیٰ وائی ان الذین توفاهم الملائکة ظالمی انفسہم قالوا فیم کنتم قالوا کنا مستضعفین فی الارض قالوا الم تکن ارض اللہ واسعة فتهاجروا فیہا

فأولئك مأواهم جهنم ۱۷ - یقیناً ہغہ کسان چہ وجنی ہغوی لره ملائک
 پہ داسے حال کنبی چہ ظلم کونکی وی پہ خپل خان (پہ پریہنودلود ہجرت)
 اوبہ وائی ملائک پہ خہ دین کنبی وی تاسو او بہ وائی دوی وو مونبر کمزوری
 پہ زمکہ کنبی اوبہ وائی ملائک آیا نہ وہ زمکہ د اللہ تعالیٰ فراخہ چہ تاسو
 ہجرت کژیوے پہ ہغہ کنبی پس دا کسان حای د دوی جہنم دے -

شان نزول:- دا ایت پہ بارہ د ہغہ چا کنبی نازل شوے وو چہ ہغوی
 ایمان راوڑی وو لکن ہجرت ئے د مکے نہ مدینے تہ نہ وو کڑی بلکہ پہ مکہ
 کنبی پاتی شوو کله چہ د بدر غزا راغلہ نو دوی مجبوراً د مشرکینو سرہ
 راووتل - او د کفارو ڈلہ ئے د مسلمانانو پہ مقابلہ کنبی ظاہراً زیاتہ کڑہ
 ددوی پہ بارہ کنبی اللہ تعالیٰ دا فیصلہ وکڑہ چہ دوی جہنمیان دی -

دے مثال پہ دے وخت کنبی دادے چہ ڈیر خلق ہجرت نہ کوی
 نو بیا ئے حکومت مجبورہ کوی او د مجاہدین خلاف ئے استعمالوی - کله
 ئے پہ لہنکرو مجبورہ کڑی او کله پہ کمٹیانو او پھرو وغیرہ - دے وجہ نہ
 حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ وائی ہذہ الایۃ الکریمۃ عامۃ فی کل من اقام بین
 ظہرائی المشرکین وهو قادر علی الہجرۃ ولیس متمکنا من اقامۃ الدین فہو
 ظالم لنفسہ مرتکب حراما با الاجماع وبنص ہذہ الآیۃ- دا آیات عام دے د
 ہر ہغہ چا پہ بارہ کنبی چہ ہغہ د مشرکین پہ مینح کنبی اوسیری او ہجرت
 کولی شی او خپل دین نشی قائمولی نو دا ظالم دے او حرام کار کونکی دے
 پہ اتفاق د امت سرہ او پدے ایت کریمہ سرہ -

د کفارو سرہ د مرستی او مدد قسمونہ

د کفارو سره مدد او تعاون دوه قسمه دے یو جائز دے او بل قسم ناجائز دے - جائز دا دے چه د یو کافر سره د بل کافر په مقابله کښې مدد وکړی شی خودا هله کله چه د هغه بل کافر ضرر او نقصان ډیر وی - مثال ئے دادے چه کله نبی ﷺ د مکه نه مدینه ته هجرت وکړو نو د یهودو سره ئے معامده وکړه -

د هغه کافرانو په مقابله کښې چه د بهرنه مدینه ته راځی یعنی کوم دشمن چه په مدینه حمله کوی نو د هغه په مقابله کښې به مسلمانان او یهود د یو بل سره مدد کوی -

ناجائز قسم :- ناجائز قسم دا دے چه د کفارو سره د مسلمانانو په مقابله کښې مدد وکړی لکه مخکښ بیان شو- د ناجائز بل قسم دا دے چه د کفارو سره مدد وکړی په هغه وخت کښې چه نه پکښې د مسلمانانو فائده وی او نه نقصان نو دا هم ناجائز دے ځکه پدیکښې د مسلمانانو څه خیر او فائده نشته بل دا چه هسی نه چه دا کفار قوی شی او آئنده د پاره مسلمانانو ته نقصان اونه رسوی-

نهم ماتونکی د ایمان

د چا چه دا عقیده وی چه بعض خلقو لره دا جائز دی چه هغه د محمد رسول الله ﷺ د شریعت نه اوزی (یعنی د نبی ﷺ د شریعت مطابق د الله

تعالیٰ بندگی ونکڑی بلکہ د بل شریعت مطابق د اللہ تعالیٰ بندگی وکڑی - نو
دا سڑی کافر دے۔

دلائل

یو دلیل دا دے اللہ تعالیٰ وائی چہ ومن یتغ غیر الاسلام دینا فلن یقبل
منہ چاچہ اولٹولو پہ غیر د اسلام نہ بل دین ہیچری بہ قبول نکڑی شی ددہ
نہ - ددینہ معلومہ شوه چہ د اسلام نہ علاوه بل شریعت اللہ تعالیٰ تہ قبول
نہ دے -

دویم دلیل اللہ تعالیٰ وائی فلا وربک لایؤمنون حتی یحکموک فیما
شجر بینہم حُما د ستا پہ رب قسم وی دوی ایمان نشی راوڑی تر خو چہ
فیصلہ کونکی او نہ گرخوی تالره پہ ہغہ خہ کنبں چہ اختلاف پیدا شوی
وی پہ مینخ د دوی کنبں پدے ایت کنبں اللہ تعالیٰ قسم کڑی چہ دوی تر ہغہ
پوری مؤمنان نشی جوڑیدی تر خو چہ محمد رسول اللہ ﷺ پہ ہرہ وڑہ او
لویہ خبرہ کنبں فیصلہ کونکی او نگرخوی۔

دریم دلیل پہ حدیث د مسند احمد کنبں راخی لوکان موسیٰ حیا
ماوسعہ الاتباعی کہ موسیٰ علیہ السلام جوندی وی نو جائز نہ وو ہغہ لره
مگر تابعداری حُما ہر کلہ چہ موسیٰ علیہ السلام لره پہ خپل شریعت عمل
جائز نہ وو نو بل چا لره بہ پہ بل شریعت عمل خہ جائز شی - او اصل وجہ
دادہ چہ د نبی ﷺ شریعت ناسخ دے ٹولو شریعتونو لره ددے وجہ نہ چہ
کلہ عیسیٰ علیہ السلام پہ آخرہ زمانہ کنبں راشی نو ہغہ بہ د نبی ﷺ پہ
شریعت فیصلہ کوی پہ خپل شریعت بئے نہ کوی حُکہ د ہغہ شریعت
منسوخ شوی -

اصل مقصد ددے مسئلے :

د دینہ اصل مقصد رد دے پہ بعض صوفیانو باندے حُکے د بعض صوفیانو دا عقیدہ دہ چہ بعض خلقولرہ دا جائز دی چہ ہغہ د نبی ﷺ د شریعت نہ اوزی -

د بعض صوفیانو دلیل :-

د ہغوی دلیل دادے لکہ خرنگی چہ خضر علیہ السلام لرہ د موسیٰ علیہ السلام د شریعت نہ وتل جائزوو نو دغہ رنگی بعض خلقولرہ د نبی ﷺ د شریعت نہ وتل جائز دی -

جواب :- د نبی ﷺ د شریعت قیاس د موسیٰ علیہ السلام پہ شریعت نہ کیری حُکے چہ د نبی ﷺ شریعت عام دے د مر چا دپارہ دے لکہ یاہاالناس انی رسول اللہ الیکم جمیعا ۱۷ ای خلقو یقینًا حُہ پیغمبر د اللہ تعالیٰ یم تاسو ٹولو لرہ - او حدیث کنہی راحی چہ وبعثت الی الناس عامۃ حُہ ٹولو خلقوتہ رالیگی شوی یم - او د موسیٰ علیہ السلام شریعت خاص دے صرف د بنی اسرائیل دپارہ دے -

۱۷ سورة الاعراف ایت ۱۵۸ -

دویمہ وجہ دادہ چہ خضر علیہ السلام د موسیٰ علیہ السلام پہ شریعت او تابعداری مکلف نہ وو حُکے خضر علیہ السلام د بنی اسرائیل نہ نہ وو او مونبر د نبی ﷺ پہ تابعداری مکلف یو -

دریمہ وجہ دادہ چہ خضر علیہ السلام پیغمبر وو (لکہ دا صحیح قول دے) وحی ورتہ کیدہ ددے وجہ نہ موسیٰ علیہ السلام راغلی د ہغہ نہ ئے علم خدہ کولو۔ نو د خضر علیہ السلام خانلہ شریعت وو او د موسیٰ علیہ السلام خانلہ شریعت وو۔

لسم ماتوونکی د ایمان اعراض دے د اللہ تعالیٰ د دین نہ

چہ یوسڑی د اللہ تعالیٰ د دین او آیاتونو نہ پہ زڑہ او غوگونو سرہ اعراض وکڑی چہ نہ د اللہ تعالیٰ دین اذدہ کوی او نہ پے عمل کوی نو دا سڑی کافر دے۔

دلائل

اول دلیل دا آیات دے چہ ومن اظلم ممن ذکر بآیات ربہ ثم اعرض عنها خوک دے ڈیر لوی ظالم د ہغہ چا نہ چہ نصیحت و رکڑی شی پہ آیاتونو د اللہ تعالیٰ بیا مخ واڑہ وی ددینہ پدے آیات کنبہ اعراض کونکی تہ لوی ظالم وائی۔

دویم دلیل والذین کفروا عما اندروا معرضون کافران د ہغہ خہ نہ چہ دوی ترینہ یرہ ولی شی مخ اڑونکی دی۔

پدے آیات کنبہ اعراض کونکی تہ کافر ویلی شوی۔ او دایے سڑی تہ بعض خلق ملحد وائی بعض ورتہ متحلل من الادیان وائی۔

د اعراض قسمونہ :-

اعراض دوہ قسمہ دے یو تہ اعراض اکبر وائی دویم قسم تہ اعراض اصغر وائی ۔ اعراض اکبر دیتہ وائی چہ مخکنیں بیان وشو چہ یو سڑی نہ د اللہ تعالیٰ دین اذدہ کوی او نہ پے عمل کوی او دا قسم کفر دے ۔ او اعراض اصغر دیتہ وائی چہ یو سڑی د بعض آیاتونو یا د بعض حدیثونو نہ اعراض وکڑی چہ نہ ئے اذدہ کوی او نہ پے عمل کوی او دا قسم کفر نہ دے بلکہ گناہ دہ ۔

او پہ خومرہ مقدار چہ دا اعراض کوی نو پہ ہغہ مقدار بہ دا گنہگار وی لکہ یو سڑی د یو آیات یا یو حدیث نہ مخ واڑہ وی نو یوہ گناہ دہ او کہ د دوہ آیاتونو یا د دوہ حدیثونو نہ مخ واڑہ وی نو دوہ گناہونہ دی ۔ او کہ د ڈیرونہ مخ واڑہ وی نو ڈیر گناہونہ بہ وی او کہ خومرہ اعراض غٹ وو نو دومرہ بہ گناہ غٹہ وی ۔

دویم قسم :-

پہ بل اعتبار اعراض دوہ قسمہ دے یا اعتقادی دویم عملی ۔ اعراض اعتقادی دیتہ وائی چہ مخکنیں بیان وشو چہ د اللہ تعالیٰ دین نہ اذدہ کوی او نہ پے عمل کوی او دا کفر دے لکہ مخکنیں ذکر شو او اعراض عملی دیتہ وائی چہ عمل نہ کوی دا پہ دوہ قسمہ دے یو کلی دے بل جزئی دے اعراض کلی دیتہ وائی چہ یو عمل ہم نہ کوی او دا کفر دے ۔

او اعراض جزئی دیتہ وائی چہ بعض اعمال کوی او بعض نہ کوی دا کفر نہ دے بلکہ گناہ دہ ۔ او پہ خومرہ مقدار چہ دا اعراض وی نو پہ ہغہ مقدار بہ گناہ وی لکہ مخکنیں ذکر شو ۔

حاصل دا دے چه اعراض اکبر او اعراض اعتقادی او اعراض کلی کفر دے او اعراض اصغر او اعراض جزئی کفر نه دے بلکه گناه ده -
 نن صبا دا قسم خلق ڈیر زیات دے چه هغه د الله تعالی د دین نه او آیاتونو او حدیثونو نه اعراض کوی او د الله د دین دپاره ورسره وخت نه وی نه د الله تعالی دین اذده کوی او نه په عمل کوی د کاروبار او د دنیوی تعلیمونو لکه سکول کالج وغیره دپاره وخت وی لکن د دین د ذده کولو وخت نه وی -
 او د عامو خلقو دا خیال وی چه دینی درسونه صرف د طالبانو شی دے۔

په بعض وخت کښ امام سلام وگرځوی چه که قوم ته مخ راگرځوی نو نیم خلق وتلی وی او چه کله څه درس یا تعلیم شروع کړی نو باقی نیم هم وتلی وی - ڈیر لگ خلق داسه وی چه هغه د قرآن حدیث درس ته یا تعلیم ته کینی -

حالانکه ڈیر علمونه داسه دی چه هغه په یوچاپوری خاص نه وی بلکه د هغه اذده کول د هر چا دپاره ضروری وی - بعض واژه واژه کتابونه وی چه په هغه کښ د عقیدے بحث وی یا ضروری مسائل وی چه د هغه په ویلو او لوستلو یو څو هفته یا میاشتی لگی ڈیر وخت نه غواړی - لکن د ڈیری بدقسمتی د وجه نه د چاسره وخت نه وی - فالی الله المشتکی ،والله المستعان وانا لله وانا الیه راجعون -

په آخر کښ شیخ محمد بن عبد الوهاب رحمه الله وائی ولا فرق فی جمیع هذه النواقض بین الهازل والجاد والخائف الامکره - او نشته فرق پدے ټولو ماتوونکو د ایمان کښ په مابین د ټوقی کونکی او رشتیا ویونکی او یریدونکی کښ مگر هغه څوک چه په هغه زوروشی -

یعنی پدے ماتونکو د ایمان کنہں چہ یو کار د سڑی نہ وشى نو
کافر کیری برابرہ خبرہ دہ چہ دا کار دا پہ ثوقہ او گپ شپ کنہں کوی او کہ
پہ رشتیا او د زڑہ نہ ئے کوی او کہ پہ حالت د ویری کنہں کوی ۔

لکہ علامہ ابن نجیم رحمہ اللہ وائی من تکلم بکلمۃ الکفر ہازلًا او
لاعبا کفر عند الكل ولا اعتبار باعتقاده ۱۷ - چہ یو سڑی کلمہ د کفر
او وائی ثوقی کونکی وی یا لوبی کونکی وی نو د ٹولو علما، پہ نزد کافر دے او
دہ عقیدہ لہرہ ہیخ اعتبار نشتہ عقیدہ ئے چہ ہر خنگہ وی ۔

د مسئلے تفصیل :-

تفصیل ئے دا دے چہ پدے مسئلہ کنہں پینجہ حالتونہ دی ۔
پہ خلور حالتونو کنہں کافر کیری او پہ یو کنہں نہ کافر کیری ۔ اولنی حالت
دادے چہ یو سڑی د کفر کار (یا یوماتونکی د ایمان) پہ رشتیا سرہ د زڑہ
نہ وکڑی نو کافر کیری ۔ دویم حالت دادے چہ پہ ثوقہ او گپ شپ سرہ ئے
وکڑی نو ہم کافر کیری ۔ دریم حالت دادے چہ د کفر کار دویری نہ وکڑی
نو کافر کیری ۔ خلورم حالت چہ د کفر کار مجبورًا او پہ زور سرہ وکڑی او
زڑہ ئے ہم پہ کفر مطمئن شی نو ہم کافر کیری ۔ پینجہم حالت دادے چہ د
کفر

۱۷ البحر الرائق ص ۱۳۲ ج ۵۔

کار پہ زور سرہ وکڑی او زڑہ ئے پہ ایمان مطمئن وی نو نہ کافر کیری پدے
شرط چہ اکراہ کاملہ (اکراہ ملجی) وی ۔

دلیل

دلیل نئے دادے اللہ تعالیٰ وائی من کفر باللہ من بعد ایمانہ
 الا من اکره وقلبه مطمئن بالایمان ۱ چا چہ کفر وکڑو پہ اللہ تعالیٰ باندے
 روستود ایمان نہ مگر ہغہ خوک چہ پہ ہغوی زور وکڑی شی او زڑہ ددہ
 کلک وی پہ ایمان ۔

پدے ایت کنہی اللہ تعالیٰ صرف یو حالت مستثنیٰ کڑی او ہغہ دا
 چہ پہ یو سڑی (اکراہ) زوروشی ۔ خو پدے شرط چہ زڑہ بہ نئے پہ ایمان
 کلک وی ۔ او علماء وائی چہ اکراہ بہ کاملہ وی ۔ لکہ د وجلو یا د اندام د
 پریکولو دھمکی وی مثلاً مشین یا جیتری ورتہ اونیسے یائے پہ خٹ تورہ کیدی
 او بل دا چہ خوک دھمکی ورکڑی نو ہغہ بہ د زور او قدرت خاوند وی دغہ
 دھمکی بہ عملی کوئی ہم شی ۔

دیتہ اکراہ کاملہ وائی او اکراہ ملجی ورتہ ہم وائی ددے تفصیل
 د اصولو او د فقہ پہ کتابونو کنہی موجود دی ۔ نو پہ دغہ ایت کنہی صرف
 یو حالت مستثنیٰ کڑی چہ ہغہ حالت د اکراہ او زور دے ۔ ددغہ نہ علاوہ پہ
 نورو ٹولو حالتونو کنہی سڑی کافر کیری ۔

لکہ یو سڑی چہ خپل کور یا کاروبار یا نوکری وغیرہ پیری دی او د

۱۷ سورة نحل ایت ۱۰۶ ۔

کفر کار وکڑی نو کافر کیری یا یو سڑی پہ خپل عزت او مرتبہ او منصب
 پیری ۔ لکہ نن صبا ڈیر خلق د امریکی او د حکومت ملگرتیا کوی ۔ دہغوی

دپارہ مسلمان وجنی یا چھاپے غورزوی کورونہ ورا نہ وی لہنکری کوی
کمیتانی جوڑہ وی پھرے کوی -

او دا د کفر کارونہ د ویری د وجہ نہ کوی کہ حہ دا نہ کوم نو
کور م ورا نیبری خانی یا ملکی ختمیری یا کاروبار نوکری دکانداری خرابیری - نو
مر شوک چہ د ویری د وجہ نہ دا کارونہ کوی نو مہغہ ہم کافر دے - او
مخکنہن ذکر شویو چہ دا آیات ، ان الذین توفاهم الملائکہ ظالمی انفسہم -
دا د مہغہ مسلمانانو پہ بارہ کنہ نازل شویو چہ مہغوی د مکی نہ مدینے طیبے
تہ ہجرت نہ کولو بیا پہ جنگ بدر کنہ کفارو دوی پہ زور د حان سرہ
ملگری کڑل - نو دوی تہ اللہ تعالیٰ جہنمیان وائی -

لکہ نن صبا ڈیر خلق داسے دی چہ ہجرت نہ کوی نو حکومت
ئے سلینڈر کیدو تہ یا لہنکرو او پھرو تہ پہ زور مجبورہ کوی - نو ددے خلقو
شرعاً ہیخ عذر نہشتہ -

بدے خبرو حان پوہہ کول پکار دی حکہ دین لوبی ثوقی نہ
دی او دین گپ شپ نہ دے - پہ سورۃ توبہ کنہ ۱۷ اللہ تعالیٰ اتہ خیزونہ
ذکر کری - ۱ پلاران ۲ - خامن ۳ - رونڑہ ۴ - بیبیانی ۵ - خپلوان ۶ - مالونہ
۷ - تجارت ۸ - کورونہ - او وائی کہ ددے اتہ خیزونو پہ وجہ درنہ جہاد
پاتی شو نو د اللہ تعالیٰ د عذاب انتظار کوی -

۱۷ سورۃ توبہ ۲۴ -

موانع التکفیر

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين
محمدا وآله واصحابه اجمعين -

امابعد

خه ورخی مخکنی ما په نواقض الايمان يوه رساله وليکله چه هغه
مکمل شوه نو ما اراده وکړه چه په موانع التکفير يوه رساله وليکم وجه داده
چه پدے مسئله د ايمان او کفر کښې افراط تفريط يعنی کمي زياتی کول شی
بعض خلق کمي کوی چه په يو چا کښې نواقض يعنی ماتوونکی د ايمان
موجود وی او بيائے هم کافر او مرتد نه گڼی لکه مخکنی ذکر شوی چه شیخ
محمد بن عبدالوهاب وائی چه کله به يو سړی په سلو طریقو کافر شویوی -
او بعض خلق زياتی کوی چه کله يو سړی شرعاً معذوره وی او بيائے
هم کافریا مرتد گڼی - بعض مجاهدين هم داسے دی چه هغه پدے مسئله
کښې غلو او افراط يعنی زياتی کوی او د هغه يوه وجه دا هم ده چه مجاهدين
زوریدلی دی ظلم او زياتی ورسره شوی شهيدان او زخمیان ئے وشو کورونه
ئے وران شو کاروبار ئے خراب شو په هجرت مجبوره شو او دا قانون دے چه
کله يو سړی په يوه مسئله تکليفونه برداشت کړی او ظلم زياتی ورسره وشي
نو هغه په دغه مسئله کښې تشدد او زياتی کوی شیخ الاسلام ابن قيم رحمه
الله د بعض سلفو نه نقل کوی چه شیطان د دوه لارونه داخلیری او خلق
گمراه کوی يو داچه مسلمان تفريط او گناهونه کوی دویم دا چه کله
مسلمان نیک عمله وی او عبادت کوی نو هغه ته افراط او غلو بنائسته
کوی او پدے طریقه ئے دین خرابه وی - ۱ -

لہذا پدے مسئلہ کنبی احتیاط پکار دے د کھی زیاتی نہ حآن
ساتل پکار دی شیخ محمد بن عبدالوہاب رحمہ اللہ وائی چہ پدے مسئلہ
کنبی پہ دلیل خبرہ پکار دہ او احتیاط پکار دے پہ خپل فہم او عقل یوسڑی
د اسلام نہ ویستل نہ دی پکار حَکہ یوسڑی د اسلام نہ ایستل یا داخلول د
دین غتہ خبرہ دہ او شیطان پدے مسئلہ کنبی اکثر خلق دوکہ کڑی حئی
خلق کھی او کوتاہی کوی چہ یوسڑی بہ د قرآن او حدیث پہ رنڑا کنبی کافر
وی او ہغہ نئے مسلمان گنڑی او حئی خلق زیاتی کوی حَکہ یوسڑی بہ د
قرآن او حدیث پہ رنڑا کنبی مسلمان وی او ہغہ نئے کافر گنڑی ۲۰ دغہ
رنگی حئی خلق زیاتی کوی یو معین سڑی تہ نسبت د کفر کوی مطلقاً دا
لحاظ نکوی چہ د کافر کیدو شرطونہ موجود دی او کہ نہ او د کافر کیدونہ
موانع منتفی دی او کہ نہ او حئی کھی کوی چہ ہیخوک کافر او مرتد نہ
گنڑی د ارتداد دروازہ نئے بندہ کڑی وی ۳۰ د ٹولو فقہاء پدے اتفاق دے
چہ خوک مسلمان تہ کافر او وائی ہغہ لہ بہ سزا ورکولی شی ابن قدامہ
رحمہ اللہ وائی لا اعلم فی ذالک خلافاً بین اهل العلم - ماتہ پدے مسئلہ
کنبی د علما پہ مینح کنبی اختلاف نہ دے معلوم - او پہ حدیث د ترمیزی
کنبی نبی ﷺ وائی اذا قال الرجل للرجل یا یہودی فاضربوہ عشرين کله چہ

---

۱۰ اغاثۃ اللہان ص ۱۱۶ ج ۱ ۲۰ الدرر السنیۃ ص ۲۱۷ ج ۸ بحوالہ الموسوعۃ الجنائیۃ
الاسلامیۃ ص ۲۹۲ - ۳۰۰ الموسوعۃ الجنائیۃ ص ۲۹۴

یوسڑی بل سڑی تہ یہودی او وائی نو ہغہ شل ۲۰ دری او وہی ۱۰ رسول
اللہ ﷺ د کفر د فتوے نہ سخت ویرہ او تحذیر ورکوی لکہ رسول اللہ ﷺ

وائی اذا قال الرجل لآخيه يا كافر فقد باء بها احد هما ۲۷ کله چه یوسڑی
خپل رورته کافر او وائی نو پدی سره یو اخته شو (یا به دغه سڑی کافروی او
یا دا ویونکی کافر شو) بھر حال پدے مسئلہ کبھی احتیاط پکار دے۔

دغه رنگی اهل السنه والجماعه د ٹولو ڈلو د عقیدو پہ مینخ کبھی
درمیانہ عقیدہ لری کھی زیاتی پکبھی نشته لکه د عقیدے پہ کتابونو کبھی
د دے بحث شوی ۔

او پہ اسلام کبھی دا اولنی بدعت او اولنی فتنہ وہ ۔ دویمہ وجہ
دادہ چه بے حایہ چاتہ نسبت د کفر کول د تکفیر یہ وو عقیدہ ده او د دے
بنیاد خوارجو ایبنی وو او پہ اسلام کبھی دا اولنی بدعت وو او اولنی فتنہ وہ
لکه شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ پہ خپلہ فتاوی کبھی وائی اولنی
بدعت پہ اسلام کبھی بدعت د حروریہ وہ (یعنی د خوارجو) دے دوی علی
رضی اللہ عنہ او عثمان رضی اللہ عنہ او د دوی ملگری کافر گنڈل علی رضی
اللہ عنہ ہم دوی شهید کڑی وو عبد الرحمن بن ملجم وجلی وو ۔ دوی به پہ
عبادت کبھی ڈیر زیات کوشش کولو لکن دوی جاہلان وو د اهل سنت
والجماعت نہ جدا شوی وو ۳۷۔

دریمہ وجہ دادہ چه ته یو چاتہ نسبت د کفر وکڑی او دغه سڑی

۱۷ ترمیزی رقم الحدیث ص ۱۳۶۲ ابراہیم بن اسماعیل راوی پکبھی ضعیف دے او زمونیر د علماء پہ نزد
عمل پدے حدیث دے ۔ بیہقی رقم الحدیث ص ۱۶۹۲۵ دارقطنی رقم ص ۱۲۲ طبرانی رقم ص ۱۱۵۸۰
۲۷ رواہ البخاری و مسلم ۔ ۳۷ مجموع الفتاوی ص ۲۸۱ ج ۲

کافر او مرتد وی نو پدے ڈیر احکام مرتب کبھی یو دا چه د دغه سڑی سره
د بنعی پاتی کیدل جائز نہ دی ۔ حکمہ مسلمانہ زنانہ د کافر سڑی پہ نکاح

کئیں نشی پاتی کیدے دویم دا چہ دده اولاد هم دده سره نشی پاتی کیدے
 حُککه که دده سره پاتی شی نو دا خطرہ ده چہ گمراه به ئے کڑی دغه اولاد
 به د اسلامی معاشری سره امانت وی دریم دا چہ د ده سره به د خلقو او د
 اسلامی معاشری خه تعلق او دوستی نه وی -

خلورم دا چہ دغه سڑی به د اسلامی قضا مغی ته محاکمه کولی
 شی لکه په ده به اتمام حجت کولی شی دده د ذهن نه به شکوک او شبهات
 زائله کولی شی او طلب د توبه به ترینه کولی شی که ایمان ئے راوورنو ڈیره
 بنه ده او که ایمان ئے رانه ووژنو قتل کولی به شی - پینخم دا چہ کله مڑ
 شی نو د مسلمانانو احکام به په نه جاری کیږی مثلاً غسل جنازه په نشته
 د مسلمانانو په مقبره کئیں به نه دفن کیږی میراث به ترینه نه وژلی کیږی -
 شپږم دا چہ کله دده کفر په حالت کئیں مڑ شی نو همیشه
 به په جهنم کئیں وی -

لهذا په دے مسئلو کئیں احتیاط پکار دے پدے وجه ما اراده وکړه
 چه خه اصول او قواعد راجمع کړم او هغه عذرونه ذکر کړم چه کله هغه
 موجود شی نو چاته به کافریا مرتد نه وائی -

اصول او قواعد

اولنی قاعده :-

انسان د کلمی په ویلو سره په اسلام کښی داخلیری کله چه یو سړی په ژبه سره دا کلمه اووایی چه لااله الا الله محمد الرسول الله نو دا په اسلام کښی داخل شو اگرکه په زړه کښی کافر وی (ترڅو چه ترینه داسی یو کار نه وی موجود شوی چه هغه د کفر ښکاره نښه وی او په هغه سړی مرتد کیږی) ځکه مونږ ته ددے حکم شوی چه مونږ به ظاهر ته گورو د زړه او باطن خبره الله تعالی ته سپارلی شوی ده -

دلیل :- دلیل ئے حدیث د اسامه بن زید رضی الله عنه دے چه بخاری او نورو علماء ذکر کړی دے چه د په یو سړی پسې توره ایستلی وه او هغه اوایل لااله الا الله او د مژکړو نونبی ﷺ په ډیر سخت رد وکړو او ورته ویویل چه آیا تا مژکړو روستود هغه نه چه هغه دا کلمه اوپله چه لااله الا الله نو اسامه رضی الله عنه اوایل چه هغه دا کلمه ددے دپاره اوپله چه هغه د توری نه پناه حاصلوله نبی ﷺ ورته اوایل چه هلا شققت عن قلبه آیا تا د هغه زړه ولی نه شولو -

دویمه قاعده :-

چه څوک په توحید مژشی نو هغه جنتی دی -

دلیل:- دلیل ئے حدیث د بخاری او مسلم دے ابوذر رضی الله عنه وائی چه ځه د نبی ﷺ خواته راغلم هغه اوایل چه نشته یو بنده چه هغه دا کلمه اووایی چه لااله الا الله او بیا پدے عقیده مژشی مگر هغه به جنت ته داخلیری -

دریمہ قاعدہ :-

انسان بہ د کلمی ویلونه روستو ٹولو احکامو تہ غاڑہ گدی یعنی
چہ کلہ یوانسان کلمہ اووائی او پہ اسلام کنبں داخل شی نو بیا بہ ٹولو
احکامو تہ غاڑہ گدی خپلہ خوبنہ بہ نہ چلوی ۔

دلیل:- دادے اللہ تعالیٰ وائی وماکان المؤمن ولا مؤمنة اذا قضی
اللہ ورسولہ امرا ان یکون لہم الخیرة من امرہم ۱۔ مناسب نہ دی یو
مؤمن نارینہ یا مؤمنہ زنانہ لہہ چہ کلہ فیصلہ وکزی اللہ او رسول دیو کار
چہ شی ہغوی لہہ خپلہ خوبنہ د خپل کار نہ ۔

خلورمہ قاعدہ :-

کبائریعی لوی گناہونہ پہ ایمان کنبں نقصان او کھی راوی لکن
ختموی ئے نہ ۔

دلیل:- دادے اللہ تعالیٰ وائی وان طائفتان من المؤمنین اقتتلوا
۲۔ کچری دوہ ڈلی د مؤمنانو نہ جنگ کوی ۔ پدے ایت کنبں اللہ ہغہ دوہ
ڈلو تہ چہ خپل مینح کنبں جنگ کوی نو ہغوی تہ اللہ تعالیٰ مؤمنان وائی
سرہ ددینہ چہ د مومن سرہ جنگ کول کبیرہ گناہ دہ۔

۱۔ سورۃ الاحزاب ۲۔ سورۃ الحجرات ایت ۹۔

پینخمہ قاعدہ :-

د شرک نہ علاوه نور گناہونہ د معاف کیدو امکان لری -

دلیل:- دلیل ئے دادے اللہ تعالیٰ وائی ان اللہ لایغفر ان یشرک به ویغفر مادون ذالک لمن یشاء ۱۷ یقیناً اللہ تعالیٰ بہنہ نہ کوی ددے خبری چہ شرک وکڑی شی داللہ تعالیٰ سرہ او بہنہ کوی ماسوا ددینہ ہغہ چاتہ چہ خونہ ئے شی -

شپرہ قاعدہ :

کفر دوہ قسمہ دے لوی او وڑوکی - یعنی پہ قرآن او حدیث کنبں چہ کلہ کفر ذکرشی نوکلہ کفر اکبر یعنی لوی کفر مراد وی چہ انسان پے د اسلام نہ خارجیری او چہ مڑشی نو ہمیشہ بہ پہ جہنم کنبں وی او کلہ کفر اصغر یعنی وڑوکی کفر مراد وی چہ انسان پے د اسلام نہ نہ خارجیری او چہ مڑشی نو ہمیشہ بہ پہ جہنم کنبں نہ وی بلکہ انسان پے فاسق کیری او گنہگار کیری - او د عذاب مستحق گرخی یعنی خرنگی چہ د ایمان د پارہ ڈیری مرتبی او شاخونہ دی نو دغہ رنگی د کفر دپارہ ہم مرتبی او شاخونہ وی پہ حنی شاخونو سڑی د ایمان نہ خارجیری او پہ حنی شاخونو سڑی گنہگاریری -

۱۷ سورة النساء، آیت ۲۸ -

ددے وجہ نہ شیخ الاسلام ابن قیم رحمہ اللہ ہغہ حدیثونہ راجمع کڑی چہ پہ ہغے کنبں پہ گناہونو د کفر اطلاق شوی ۱۷ او کفر ورتہ

ویلی شوی حالانکہ پہ علماء کنبہ ہیچا دا نہ دی ویلی چہ پدے سڑی د
اسلام نہ اوزی او مرتد کپری ۔

اوومہ قاعدہ :-

د ایمان بعض شعبے او کارونہ د کفر یا نفاق یا جاہلیت د شعبو او
کارونو سرہ راجمع کپری ۔ ڈیر خلق پدے حقیقت نہ پوہیری د مغوی خیال
دا وی چہ سڑی بہ یا خالص مؤمن وی یا بہ خالص کافرو وی ددے دواڑو پہ
مینخ کنبہ واسطہ نشته ۔

دلیل:- دلیل ئے دادے رسول اللہ ﷺ ابوذر رضی اللہ عنہ تہ وائی انک امرأ
فیک جاہلیة تہ یوسڑی ئے چہ پہ تا کنبہ جاہلیت دے نو پہ ابوذر رضی
اللہ عنہ کنبہ د جاہلیت شعبہ وہ سرہ ددینہ چہ ابوذر ڈیر لوی صحابی دے
دغہ رنگی رسول اللہ ﷺ وائی من مات ولم یغز ولم یحدث
نفسه بالغزو مات علی شعبة من النفاق چہ خوک مڑشی نہ ئے غزا
کڑیوی او نہ ئے د غزا سوچ کڑی وی نو دا مڑ شو پہ شعبہ د منافقت۔

۱ مدارج السمالکین ص ۳۵۵ ج ۱

اتمہ قاعدہ :-

او دا د اوومی قاعدے تاکید دے د امت د ایمان او طاعت پہ مرتبو
 کنبں ڈیر فرق دے یعنی خوک د الله تعالیٰ د حکمونو تابعداری ڈیره کوی او
 خوک نئے کمہ کوی او خوک د الله تعالیٰ د نواھیونہ حآن ڈیر ساتی او خوک
 حآن کم ساتی ددے وجہ نہ د خلقو پہ ایمان کنبں او پہ تابعداری کنبں او پہ
 نزدیکت کنبں الله تعالیٰ ته ڈیر فرق دے (ددے وجہ نہ سلف صالحین وائی
 چه الایمان یزید وینقص پہ ایمان کنبں کھی او زیاتی رآخی) -

دلیل:- دلیل نئے دادے الله تعالیٰ وائی ثم اورثنا الكتاب الذین

اصطفینا من عبادنا فمنهم ظالم لنفسه و منهم مقتصد و منهم سابق
 بالخیرات ۱۷ بیا مونبر پہ میراث کنبں ورکڑو کتاب مغه کسانو ته چه مونبر
 غوره کڑیو د خپلو بندگانو نه حئی ددوینہ ظلم کونکی وو پہ خپل حآن او
 حئی ددوی نه میانہ روی کونکی دی او حئی د دوی نه مخکنبں کیدونکی دی
 نیکوته - پدے ایت کنبں الله تعالیٰ د امت دری قسمنو نہ ذکر کڑی یو ظالمان
 چه د مگوی گناہونہ ڈیروی د نیک اعمالونہ دویم میانہ روی کونکی چه د
 مگوی گناہونہ او نیک اعمال برابر وی دریم مخکنبں کیدونکی چه د مگوی
 نیک اعمال ڈیروی د گناہونو نه او ددے دری واڑو پہ بارہ کنبں الله تعالیٰ
 وائی چه دوی مونبر غوره کڑی او ددے دری واڑو سرہ د جنت وعدہ شوی -

۱۷ سورة فاطر ایت ۳۲ -

د ایمان مرتبی

مخکبئ ذکر شو چه دایمان په مرتبو کبئ ڈیر فرق دے حکه د
ایمان ڈیرے مرتبی دی لکن اصل او غٹی مرتبی د ایمان دری دی - یو اصل
ایمان دے چه دا ادنی مرتبه ده دویم ایمان واجب دے چه دا درمیانه مرتبه
ده دریم ایمان مستحب دے چه دا اعلی مرتبه ده -

اصل ایمان :

اصل ایمان دیته وائی چه په هغه سڑی مسلمان حسابیری او که دا
پکبئ نه وی نو مسلمان ورته نه وائی - او دیته ایمان مجمل هم وائی او دے
سڑی ته مؤمن ناقص الایمان وائی شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله وائی
عام خلق چه کله د کفر نه روستو ایمان راوڑی او یا په اسلام کبئ پیدا شی
او د اسلام حکمونه په حآن لازم وگرخوی او دالله او رسول تابعداری کوی
نو دوی مسلمانان دی او د دوی سره اجمالی ایمان دی - لکن حقیقت د
اسلام به د دوی زڑوته لگ لگ داخلیری کچری الله تعالی ئے ورته نصیب
کڑی او که الله ئے ورته نصیب نه کڑی نو ڈیر خلق داسے وی چه هغه یقین
ته اونه رسی او نه جهاد ته او کچری خوک ورته په زړه کبئ شک او غورزوی
نوشکیان کیری او که د جهاد حکم ورته وکڑی شی نو جهاد نه کوی او دوی
نه کافران وی او نه منافقان وی بلکه د دوی سره هغه علم معرفت او یقین
نه وی چه شک پے ختم کڑی او نه ورسره هغه قوی محبت د الله او رسول
وی چه دوی دغه محبت په اهل او مال مخکبئ کڑی - او پدی کسانو کچری
امتحان رانشی او مژه شی نو جنت ته به داخلیری - او که خوک ورته په زړه
کبئ شکونه او غورزوی او الله تعالی ئے شک لری نکڑی نوشکیان کیری او
یوقسم ته منافقان گرخی او کچری جهاد پے مقرر او متعین شی او جهاد

ونکڑی نو د عذاب مستحق گرئی - ددے وجہ نہ کلہ چہ نبی ﷺ مدینے تہ راغلی نو عامو خلقو ایمان راووڑ لکن کلہ چہ امتحان راغلی نو حنی پکنہی منافقان شو (لکہ نن صبا ہم دا حالات دی) کچری دا کسان د امتحان نہ مخکنہی مڑہ وی نو د دوی مرگ پہ اسلام وو او جنت تہ بہ داخلیدی او دہغہ مؤمنانو درجی تہ نشورسیدی چہ پہ مغوی امتحان راغلی او دہغوی صداقت بنکارہ شوی وو ۱۰ -

دویم ایمان واجب دے

ایمان واجب دیتہ وائی چہ ہغہ فرض او وجب اداء کوی او د غٹو گناہونو نہ خان ساتی او دیتہ ایمان مفصل ہم وائی او دے سڑی تہ مؤمن کامل الایمان وئی -

دریم ایمان مستحب دے

ایمان مستحب دیتہ وائی چہ فرض واجب سنت مستحب ٹول پہ بنائستہ طریقہ اداء کوی او د حرامونہ خان ساتی -

نہمہ قاعدہ:-

چہ اللہ تعالیٰ اور رسول چا تہ کافر نہ وی ویلی نو ہغہ تہ بہ نسبت د کفر نہ کبیری ۲۰ - یعنی چاتہ کافر ویل خالص د اللہ اور رسول ﷺ حق دے دا د بندگانو حق نہ دے نو کافر بہ ہغہ خوک وی چہ اللہ اور رسول

۱۰ مجموع الفتاوی ص ۲۷۱ ج ۲ ۱۰ ۲۰ کذا قال شیخ الاسلام ابن تیمیہ فی الرد علی البکری ص ۲۵۷ -

ورته کافر او وائی دغه رنگی په چا د فسق یا عدالت حکم کول یا د وینی د حفاظت او د نه حفاظت وغیره دا خالص د الله تعالیٰ حق دے - او دا مسائل د عقیدے په کتابونو کېن د مسائل الاسماء والاحکام په نوم یادیری - او ددے وجه داده چه چاته کافر ویل شرعی مسئله ده دا په رائی او عقل سره نه معلومیږی

ددے وجه نه شیخ الا اسلام ابن تیمیه رحمه الله وائی چه د علم او سنت خاوندانو به خپل مخالفین ته نسبت د کفر نه کولو اگر چه مخالفین به دویته نسبت د کفر کولو حکم د کفر شرعی حکم دے (دا د شارع حق دے) نو انسان لره دا جائز نه دی چه پدیکېن سزا بالمثل ورکړی (مثال ئے دا دے) لکه یوسړی په تا دروغ وائی او یا ستا د کور والا سره زنا وکړی نو تالره دا جائز نه دی چه ته په هغه دروغ او وئی یا د هغه د کور والا سره زنا وکړی حکم د الله تعالیٰ د حق د وجه نه حرام دی دغه رنگی چاته کافر ویل د الله تعالیٰ حق دے نو هغه چاته به کافر وائی چه الله او رسول ورته کافر ویلی وی ۱ -

دغه رنگی شیخ الاسلام ابن قیم رحمه الله په قصده نونیه کېن وائی - الکفر حق الله ثم رسوله بالشرع ینبت لابقول فلان - من کان رب العالمین وعبده قد کفراه فذاک ذوالکفران -

کفر د الله او رسول حق دے په شریعت ثابتیری نه په قول د فلانی هغه خوک چه رب العالمین او د هغه بنده ورته کافر او وائی نو هغه به کافر وی -

دغه رنگی پہ شرح العقیدہ الطحاویہ کتب وائی فان اهل السنة یخطئون
ولایکفرون - اهل سنت سڑی ته نسبت د خطاء کوی چه فلانی خطا شوی
لکن نسبت د کفر چاته نکوی چه فلانی کافر شوی۔

لسمہ قاعدہ :-

پہ نسبت د کفر کتب تلوار او جلتی کول د سلفو
صالحینو عقیدہ نہ دە۔

د ذہبی قول :-

دامام ذہبی رحمہ اللہ قول دے ہغہ وائی مناسب نہ دی
تالره ای فقیہہ (ای عالمہ) چه ته جلتی وکڑی کافر کولو د یو مسلمان ته
مگر پہ دلیل قطعی سره لکه خرنگی چه تالره جائز نہ دی چه ته عقیدہ د
معرفت او دوستی وساتی (یعنی تعلق جوڑ کڑی) د ہغہ چا پہ بارہ کتب چه
د ہغہ بے ایمانی او زندیق توب بکارہ شی نہ به دغه کوی او نہ به دا کوی
(یعنی نہ به بے حایہ پہ چا د کفر فتوی لگوی او نہ به د بے دینہ سره
دوستی کوی) بلکنب انصاف دادے چه ہغہ خوک چه مسلمانانو ته بنہ او
نیک عملہ بکارہ شی نو ہغہ به بنہ او نیک عملہ وی حُکہ مسلمانان د اللہ
تعالی گواہان دی پہ زمکہ کتب حُکہ امت پہ گمراہی نہ راجمع کیری او ہغہ
خوک چه مسلمانانو ته فاسق یا منافق یا باطل پرست بکارہ شی نو ہغہ به
ہمدغه رنگی فاسق یا منافق یا باطل پرست وی ۱۔

۱۔ سیر اعلام النبلاء، ص ۳۴۲ ج ۱۴

د امام غزالی رحمہ اللہ قول :-

دغہ رنگی حجة الاسلام امام غزالی رحمہ اللہ وائی چہ چا تہ نسبت د کفر کول د جاہلانو کار دے او پہ نسبت د کفر کہن تلوار نہ کوی مگر جاہلان پکار دادہ چہ د نسبت د کفر نہ حان وساتلی شی تر خو چہ انسان حان ساتلو تہ لاریباموخی - حکہ د ہغہ چا وینہ او مال مباح گر خول خطا، کار دے چہ ہغہ قبیلے تہ مونخ کوی او د لالہ الا اللہ محمد رسول اللہ کلمہٴ بنکارہ وائی - د زر کافرانوپہ پریںسودلو کہن خطا، کیدل آسان کار دے د خطا، کیدلو نہ پہ تویہ کولو د معمولی وینی د مسلمان کہن وصیت دا دے تر خو چہ کیدیشی خپلہ ژبہ د اہل قبلہ وونہ بندہ کڑہ - تر خو چہ دا کلمہ وائی لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ او ددے کلیم سرہ متناقص نہ وی موجود شوی ۱ -

ابن حجر ہیثمی رحمہ اللہ قول :-

ابن حجر ہیثمی رحمہ اللہ وائی چہ مسلمان تہ نسبت د کفر کول کبیرہ گناہ دہ ۲ -

---

۱ بحوالہ التکفیر مفہومہ و اخطارہ وضوابطہ ص ۲۲ - ۲۳ الزواجر عن اقتراف الكبائر ص ۲۰۵ ج ۲ -

یواہم بحث اسباب د تکفیر :-

کوم خلق چہ د کفر فتوی ڈیری لگوی ددے خو اسباب دی اول سبب جهل مرکب دے لکه ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی فالتوقف عن التكفير اولی والمبادرة الی التكفير انما تغلب علی طباع من یغلب علیہم الجهل (بغیة المرتاد ص ۳۲۵) بندیدل د فتوو دکفر نہ ڈیر غورہ دی او جلتی پہ فتوو دکفر کہن ہغہ خوک کوی چہ د ہغہ پہ مزاج جهل غالب وی -

دویم سبب بدعت او خواہش پرستی دہ لکه ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی چہ بعض د ناکارہ بدعاتونہ نسبت د یوے ڈلی دے دویبی ڈلی د مسلمانانو تہ د کفر او د ہغوی وینہ او مالونہ حلال گنزل او دا حال د عامو بدعتیانو دے چہ یو بل تہ کافروائی او ددے ایت مصداق دے چہ ان الذین فرقوا دینہم وکانوا شیعاً لست منهم فی شئ (مجموع الفتاوی ص ۶۸۲ ج ۲) -

دریم سبب کموالی د علماء دے یعنی داسی علماء نہ وی چہ ہغہ جید او اعتمادی وی او ہغہ پہ مسائلو کہن عبور او مہارت لری بلکہ کشران او جذباتیان وی او فتوی ورکوی لکه رسول اللہ ﷺ وائی ان من اشراط الساعة ان یلتمس العلم عند الاصاغر رواہ الطبرانی فی المعجم الاوسط واللالکائی فی اعتقاد اهل السنة ص ۱۰۲ وصححه البانی فی السلسلة الصحيحة ص ۶۹۵ او ابن قتیبہ رحمہ اللہ وائی لا یزال الناس بخیر ماکان علمائہم المشایخ ولم یکن علمائہم الاحداث ہمیشہ بہ خلق پہ خیر کہن وی تر خو چہ د ہغوی علماء مشران وی او علماء ئے کشران نہ وی بیا وائی لان الشیخ قد ذالت عنه حدة الشباب وتمعته وعجلته واستصحب التجربة فی امورہ الخ نصیحة اهل الحدیث للخطیب البغدادی ص ۹۳ -

خلورم سبب غلو په مقابله د غلو کښن یعنی یو جانب او فریق غلو وکړی نوبل جانب او فریق هم غلو کوی لکه خوارجو غلو وکړه نو د مغوی په مقابله کښن مرجئه پیدا شو یا لکه زمونږ په وخت کښن بعض خلق کافر او مرتد ته مسلمان وائی د دوی په مقابله کښن بعض نور دومره غلو کوی چه مسلمان ته مرتد او کافر وائی -

یوولسمه قاعده :-

د یو چا په باره کښن د کفر حکم صادر کول د هر چا حق نه دے بعض کشران ناپومه او جذباتیان خلقو ته کافر او مرتد وائی - دا د مضبوط علماء کار دے لکه الله تعالی وائی فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون ۱- تپوس وکړی د خاوندانو د علم نه کچری تاسونه پوهیږی -

دولسمه قاعده :-

په لازم د مذهب سړی نه کافر کیږی ابن رشد رحمه الله وائی چه ددے مقصد دادے چه یو سړی په داسے خبره تصریح ونکړی چه مغه کفروی لکن په داسے اقوالو او خبرو تصریح وکړی چه د مغه نه کفر لازمیږی او د مغه دا عقیده نه وی ۲-.

حافظ ابن حجر رحمه الله وائی لازم د مذهب مذهب

نه وی کله یو عالم یوشی ذکر کړی او د مغه په ذهن کښن لازم د مغه شی نه وی کله چه مغه لازم او فیجنی نو انکار کوی ۳- دغه رنگی شیخ الاسلام

۱- سورة نحل ایت ۴۳ - ۲- بداية المجتهد ص ۴۹۲ ج ۲- ۳- فتح الباری ص ۳۳۷ ج ۱۲

ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی حقہ خبرہ دادہ چہ لازم د مذہب د انسان مذہب د دغہ انسان نہ وی کلہ چہ دغہ انسان د دغہ لازم التزام نہ وی کڑی ۱۔ ددے وجہ نہ ڈیر خلق دا غلط گمان کوی چہ کوم خلق د اللہ تعالیٰ دپارہ جہت منی نو ہغہ مجسمہ دی حُکہ د جہت سرہ جسم لازم دے دا گمان غلط دے حُکہ ہغوی د اللہ تعالیٰ دپارہ د جسم قائل نہ دی او محققین پہ نزد لازم د مذہب مذہب نہ وی نو دا جائز نہ دی چہ یو انسان تہ د ہغہ د کلام د لازم نہ د داسے شی نسبت وکڑی چہ ہغہ د دغہ نہ تیبستہ کوی ۲

واقعہ

یو کس د یو عالم خواتہ پیزار کیبہنود نو

بل ورتہ اوپل چہ کافر شوی حُکہ تاد علما، تومین وکڑو او د عالم تومین د شریعت تومین دے او د شریعت تومین د رسول اللہ ﷺ تومین دے او د رسول اللہ ﷺ تومین داللہ تعالیٰ تومین دے او د اللہ تعالیٰ تومین کفر دے۔ نو دغہ کس چہ دے بل تہ کافر او ویلو نو د لازم د وجہ نہ او د لازم د وجہ نہ چاتہ کافر نشی ویلی او پہ لازم د مذہب یو سڑی کافر کول د بعض معتزلو مذہب دے پدے وجہ معتزلو ڈیر خلق کافر گر حُولی او د ہغوی مال عزت او وینہ نئے مباح گر حُولی ۳۔

۱۔ مجموع الفتاوی ص ۲۱۷ ج ۲۰۔ ۲۔ اقاویل الثقات۔ للکرمی ص ۹۲۔ ۳۔ بحوالہ

التکفیر حکمہ وضوابط والغلو فیہ ص ۵۸

دغه رنگی ابن حزم او ابن حجر مکی ہم وائی چه لازم د مذهب

نه لازمیری ۱۰۰۔

دیارلسمه قاعدہ :-

کله یوه خبره یا کار د کفر وی لکن دغه خبره کونکی یا دغه کار کونکی کافر نوی دا قاعدہ بعض علما پدے الفاظو ذکر کوی چه لیس کل من وقع فی الکفر وقع الکفر علیه نه دے هر هغه خوک چه واقع شی په کفر کنی واقع کیږی کفر په ده باندے - ددے مقصد دادے چه کله یوه خبره یا کار په قرآن او حدیث کنی کفر وی لکن خوک چه دغه خبره یا کار وکړی - نو هغه نه کافر کیږی ځکه چه د هغه به څه عذرو وی - او دا قاعدہ بعض علما پدے الفاظو ذکر کوی - چه په مابین د تکفیر مطلق او تکفیر معین کنی فرق دے - د تکفیر مطلق مقصد دا دے چه یو سړی عامه خبره وکړی چه چا دا خبره یا دا کار وکړو نو هغه کافر کیږی -

او د تکفیر معین مقصد دادے چه په یو خاص سړی د کفر حکم وکړی شی چه فلانی کافر دے ځکه چه دا خبره د کفر یا دا کار د کفر وکړی نو دا حکم به مله کوی چه کله د کافر کیدو شرطونه موجود وی او د کافر کیدو نه مانع او څه عذر موجود نه وی ۲۰۰ چه کله د کافر کیدو شرطونه موجود وی - او د کافر کیدو نه څه مانع موجود نه وی نو بیا به د هغه په کفر او مرتد کیدو حکم کوی - او بیا به ترینه طلب د توبے کولی شی

۱۰ الفصل ص ۲۹۴ ج ۳ تحفة الاحوزی ص ۳۰۲ ج ۶-۲ مسئله التکفیر عند ابن تیمیه

کہ توبہ ئے ویستہ نو ڈیرہ بنہ ده او کہ توبہ ئے نہ کولہ نو بیا به وجلی
کیری -

شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی لکہ جہمیہ وائی چہ اللہ
تعالیٰ خبری نکوی یا اللہ تعالیٰ پہ آخرت کہن نہ لیدلی کیری یا لکہ اللہ پہ هر
مکان کہن دے - لکن بعض خلقو ته دا معلومہ نہ وی چہ دا خبری د کفر
دی - پدیکنہن طریقہ داده چہ سڑی به عامہ خبرہ کوی لکہ خرنگی چہ
سلف صالحین وائی چہ خوک وائی چہ قرآن مخلوق دے نو هغه کافر دے
یا خوک چہ وائی چہ اللہ تعالیٰ پہ آخرت کہن نہ لیدلی کیری نو هغه کافر
دے او کچری یو سڑی دا خبرہ وکڑی نو هغه ته به کافر هله ویلی کیری چہ
کلہ پے دلیل قائم شی ۱۷ یعنی پومہ کڑی شی او بیا هم دا خبرہ کوی نو
کافر دے۔

دغه رنگی شیخ الاسلام رحمہ اللہ وائی چہ د یو معین او خاص
مسلمان پہ بارہ کہن د یو گناہ پہ وجہ دا نشی ویلی چہ دا جہنی دی خُکہ
کیدیشی چہ هغه شرط موجود نوی او یا مانع موجود وی مثلاً خبر نوی چہ
دا کار حرام دے یا خبر وی لکن د دغه حرام کار نہ ئے توبہ ایستلی وی یائے
مخکنہن غٹی غٹی قربانیانی کڑی وی او د نیکی کارونہ ئے کڑیوی چہ د هغه
پہ وجہ ورتہ د دغه گناہ عذاب معاف شویوی - یا ددینا مصیبتونہ پے
راغلی وی۔

اود هغه پہ وجہ ئے دغه گناہ معاف شوی وی یا د یو چا پہ سفارش
(مثلاً د شهیدانو پہ سفارش) ئے دغه گناہ معاف شویوی - دغه رنگی یو

خاص مسلمان تہ د کفری خبرو پہ وجہ کافر نشی ویلی حُککہ کیدیشی چہ آیتونہ او حدیثونہ ورتہ نوی رسیدلی چہ دا خبرہ د کفر دہ یا ورتہ آیتونہ او حدیثونہ رسیدلی وی خو پہ مقصد ئے نوی پوہہ شوی یا ورتہ خہ بلہ شبہہ پیداشوی وی ۱-۔

دغہ رنگی شیخ الاسلام وائی چہ د متاول او معذور حکم پہ شان د معاند او فاجر نہ دے ۲- دغہ رنگی شیخ الاسلام رحمہ اللہ وائی چہ ہر معین او خاص سڑی تہ چہ کافر وائی نو اول بہ پے دلیل قائموی او دا بہ ورتہ ثابتوی چہ ستا دا کار د رسول اللہ ﷺ نہ خلاف دے او دا خبرہ ضروری دہ چہ دلیل بہ د ہغوی د فہم او پوہی مطابق وی او د ہغوی د عقل اندازہ بہ اخستلی شی ددے د پارہ چہ پہ دلائلو پوہہ شی ۳- دغہ رنگی تپوس بہ ترینہ کیبری او بحث بہ ورسرہ کولی شی -

خوار لسمہ قاعدہ :-

د چا اسلام چہ پہ یقین سرہ ثابت شی نو ہغہ پہ شک سرہ نہ زائلہ کیبری سلفو صالحینو بہ پہ دے قاعدہ عمل کولو پہ دے وجہ بہ ہغوی یو چاتہ د کافر ویلو نہ ڈیر خان ساتلو (لکہ پہ لسمہ قاعدہ کنہ ذکر شویو) ددے وجہ نہ کلہ چہ د علی رضی اللہ عنہ نہ د نہروان د خوارجو پہ بارہ کنہ تپوس وکڑی شو چہ اکفار ہم آیا دوی کافر دی نو ہغہ اویل من الکفر فروا دوی خود کفر نہ تبتیدلی دی بیا ترینہ تپوس وشو چہ امنفاقون ہم آیا منافقان دی نو علی رضی اللہ عنہ اویل چہ المنافقون

۱- مجموع الفتاوی ص ۳۲۵ ج ۲۳ وانظر ص ۱۲۹ ج ۳- ۱- مجموعة الرسائل والمسائل ص ۳۸۲ ج

۵- ۲ بحوالہ التکفیر مفہومہ واخطارہ ص ۵۰-

لا یذکرون اللہ الا قلیلا و أولئک یذکرون اللہ صباحًا و مساءً منافقان اللہ لگ
یادوی او دوی

خو اللہ صباح او بیگا یادوی بیئے اویل وانما هم اخواننا بغوا

علینا دوی زمونبر رونژہ دی چه په مونبر ئے زیاتی کژی ۱۰- ددے وجہ نہ
اهل سنت والجماعت سژی په گناہ نہ کافر کوی او په روایاتو کنبی راخی نبی
ﷺ وائی چه یو سژی مسلمان رورته کافریا د اللہ د شمن یا فاسق او وائی
او د هغه دغه رنگی نہ وی نو دا خبرہ پده راگرخی -

دغه رنگی اهل سنت والجماعت هر مخالف کافر نہ گژی بلکه
د مخالف حکم د هغه د مخالفت په مقدار گرځوی چه دا مخالف کافر دے
یا بدعتی دے یا فاسق دے یا گنهگار دے - او دا ددے دلیل دے چه اهل
السنت ته اللہ تعالی علم او ایمان او عدل او انصاف او شفقت په مخلوق
نصیب کژیو په خلاف د خوارجو معتزلو یا نوری ڈلی د بدعتیانو چه په هغوی
کنبی ڈیر داسے وو چه خپل مخالف ئے کافر گنژلو-

پینحلسمه قاعده

د تکفیر شرطونہ :-

یعنی په یو چاچه د کفر حکم کوی نو ددے دپاره څلور شرطونہ
دی - اول شرط دادے چه د قرآن او حدیث نہ به دا ثابتہ وی چه دا خبرہ
یادا کارد کفر دے - ځکه که دا ثبوت نہ وی نو د یو خبری یا د یو کار په
وجه چاته کافر نشی ویلی - ځکه اللہ تعالی وائی ولا تقف ما لیس لک

بہ علم ۱۰۰ ماہ ورپسی کیری پہ ہغہ خہ پوری چہ تاتہ پے علم نوی -
 حاصل دادے چہ تکفیر حکم شرعی دے دلیل شرعی غواڑی لکہ امام غزالی
 رحمہ اللہ وائی چہ کفر حکم شرعی دے لکہ مریتوب (رقیت) او آزادی
 (حریت) مثلاً حُککہ د کفر معنی دادہ چہ ددہ وینہ مباح دہ او دابہ ہمیشہ پہ
 جہنم کنبں وی دغہ رنگی قاضی عیاض او ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی ددے
 مسئلی تفصیل شیخ منقذ بن محمود السقاریہ التکفیر وضوابطہ کنبں
 ددے کتابونو نہ نقل کڑی فیصل التفرقة بین الاسلام والذندقة ص ۱۲۸
 الشفاء بتعريف حقوق المصطفى ص ۲۸۲ ج ۲ در، تعارض العقل والنقل
 ص ۲۲۲ ج ۱ بغية المرتاد ص ۳۲۵ ج ۱ ایثار الحق علی الخلق ص ۴۰۵
 مجموع الفتاوی ص ۴۶۸ ج ۱۲ ص ۱۶۵ ج ۳۵ بیئے د علماً اقوال نقل کڑی
 - د ص ۱۲ نہ علماء ڈیر تاکیدونہ کڑی چہ د کفر پہ فتوی کنبں ڈیر احتیاط
 پکار دے او امام غزالی رحمہ اللہ وائی والخطأ فی ترک الف کافر فی الحیاة
 امون فی سفک محجمة من دم مسلم - الاقتصاد فی الاعتقاد ص ۲۲۳ - او
 وائی چہ پہ تکفیر کنبں خطر دے او پہ سکوت عن التکفیر کنبں خطر نشته
 فیصل التفرقة بین الاسلام والذندقة ص ۱۲۸ -

دویم شرط دادے چہ دا بہ ثابتہ وی چہ دی سڑی دا خبرہ یا دا
 کار کڑی حُککہ کہ دا ثبوت نوی نو ہسی پہ گمان خوک بدنام کول جائز نہ
 دی - حُککہ اللہ تعالی وائی ولاتقف مالیس لک بہ علم لکہ مخکنبں ذکر شو -
 دغہ رنگی حدیث بخاری او مسلم کنبں راعی نبی ﷺ وائی چاچہ مسلمان رور

تہ

- سورة اسراء ایت ۳۶ -

کافر او ویلو فقد باء بها احدهما ان کان كما قال والا رجعت علیه - یعنی په کفر کښ یو کس اخته شو که دغه سړی یقیني کافروو صحیح ده او که هغه کافرنه وو نو دا لفظ په ده راگرځي - بله وجه داده چه ددے الزام او تهمت په وجه په ناحقه معصومه وینه حلاله او گرځیده.

دریم شرط چه دغه سړی ته به دلیل رسیدلی وی یعنی دغه سړی به پوهه کړی شویوی ځکه که جاهل وی نو کافروورته نشی ویلی - ځکه الله تعالی وائی وماکنا معذبین حتی نبعث رسولا ۱- نه یو مونږ عذاب ورکونکی تردی چه راولیگو پیغمبر - او الله تعالی وائی وما کان ربک مهلك القرى حتی یبعث فی امها رسولا ۲- نه دے الله تعالی هلاکونکی د کلو تردی چه راولیبری په اصل د کلو کښ پیغمبر -

خلورم شرط داده چه ددے سړی په حق کښ مانع د تکفیر نوی موجود. یعنی کوم سړی چه د کفر خبره یا کار کړی وی نو دده په حق کښ مانع د تکفیر موجود نوی - ځکه که مانع د تکفیر موجود وی نو بیا ورته کافر نشی ویلی ۳- لکه روستو به راشی -

شپاړسمه قاعده موانع د تکفیر:-

یعنی هغه عذرونه چه د هغه د وجه نه په یو چا د کافر یا مرتد حکم نشی کولی د کفر د پاره بعض اسباب دی چه کله هغه موجود شی نو سړی کافر او مرتد کیږی - چه هغه ته نواقض الایمان وائی ددے بیان

۱۵ - سورة اسراء ایت ۱۵ ، ۲۰ سورة قصص ایت ۵۹-۳۰ مجموع فتاوی و رسائل الشیخ ابن عثیمین ص ۱۷۸ ج ۳

مخکب تیر شوی - او د کفر دپاره بعض عذرونه دی چه کله هغه موجود شی نو سڑی نه کافر کیږی چه هغه ته موانع د تکفیر وائی - او هغه موانع (منع کونکی د کفر نه) خلور دی (۱) جهل (۲) خطاء (۳) اکراه (۴) تاویل -

حاصل دا شو چه د کفر دپاره یو اسباب دی دویم ئے شرطونه دی دریم ئے موانع او عذرونه دے۔

۱- جهل :-

جهل دپته وائی چه خلوالنفس من العلم یعنی چه د یو سڑی سره د یو خبری علم نه وی لکه یو سڑی یو خبره وکڑی یا یو عقیده لری او د ته معلومه نوی چه دا خبره یا دا عقیده حرام ده لکه د یو سڑی دا عقیده وی چه مونخ فرض نه دے یا الله تعالی د جسدونو په راجمع کولو قدرت نه لری - وس که یو سڑی د داسے حکم نه جاهل وی چه د هغه په انکار سڑی کافر کیږی لکن دته حکم نوی رسیدلی یا ورته رسیدلی وی لکن پومه شوی پے نوی نو دا جهل عذر دے دغه سڑی ته کافر نشی ویلی -

دلایل

اول دلیل :-

الله تعالی وائی و ماکننا معذبین حتی نبعث رسولا نه یو مونږ عذاب ورکونکی تردے چه راو لیگو پیغمبر - یعنی چه یو سڑی د رسولانو په واسطه نوی پومه کڑی شوی نو هغه معذوره دے الله عذاب نه ورکوی -

دویم دلیل :-

پہ بخاری کنبی د ابوہریرۃ رضی اللہ عنہ پہ روایت راخی نبی ﷺ
 وائی چہ یوسڑی پہ حان زیاتی کولو کلہ چہ وفات کیدو حامنو تہ ئے اوپل
 چہ کلہ حہ مڑشوم نو ما بہ وسیزی بیا بہ م میدہ کڑی بیا بہ م پہ ہوا کنبی
 وشنندی حُما د پہ اللہ تعالیٰ قسم وی کچری اللہ تعالیٰ پہ ما قدرت ولری نو
 مالرہ بہ داسے عذاب راکڑی چہ داسے عذاب بئے ہیچا لرہ نوی ورکڑی کلہ چہ
 مڑشو حامنو ورسرہ دغیے کاروکڑو۔ اللہ تعالیٰ زمکی تہ حکم وکڑو چہ ددہ
 د بدن ذرات راجمع کڑہ۔ زمکی دا راجمع کڑو د اللہ تعالیٰ مخی تہ ودرد اللہ
 تعالیٰ ترینہ تپوس وکڑو چہ دا کار د ولی وکڑو دی سڑی اوپل چہ ستا د ویری
 د وجہ نہ نو اللہ تعالیٰ ورتہ بہنہ وکڑہ۔ داسڑی د اللہ تعالیٰ د قدرت نہ جاہل
 وو۔ ددہ گمان داوو چہ گنی دا کلہ وسوزولی شی او ایرہ ئے پہ وچہ او پہ
 دریاب کنبی او شندلی شی نو اللہ تعالیٰ بہ ددہ پہ راجمع کولو قدرت نہ لری نو د
 د اللہ تعالیٰ پہ قدرت کنبی شک وکڑو او د اللہ تعالیٰ پہ قدرت کنبی او پہ دوبارہ
 راپورتہ کولو کنبی شک کول کفر دے لکن دا سڑی جاہل وو نو اللہ تعالیٰ ورتہ
 بہنہ وکڑہ۔

شیخ الاسلام وائی ددے سڑی دا عقیدہ وہ چہ کلہ حُما ایرہ او
 شندلی شی نو حہ بہ نہ واپس کیرم او دا عقیدہ پہ اتفاق د مسلمانانو سرہ
 کفر دے لکن دا جاہل وو پدے خبرہ نہ پوہیدہ او دا مؤمن ہم وو د اللہ
 تعالیٰ د عذاب نہ پیریدہ نو پدی وجہ ورتہ اللہ تعالیٰ بہنہ وکڑہ ۱۔ علامہ
 خطاب رحمہ اللہ وائی پدے دا اعتراض واردیری چہ اللہ تعالیٰ ورتہ خنگہ
 بہنہ وکڑہ دا خود دوبارہ ژوندنہ او د اللہ تعالیٰ د قدرت نہ د مڑو پہ جوندی
 کولو منکروو۔ بیائے جواب کڑی چہ داد دوبارہ ژوند نہ منکر نوو بلکہ جاہل
 وو۔ ددہ گمان داوو چہ کلہ حُما سرہ دا کار وکڑی شی نو حہ بہ دوبارہ نہ

۱۰ مجموع الفتاوی ص ۲۳۱ ج ۳

واپس کیرم او اللہ تعالیٰ بہ عذاب نہ راکوی او دده ایمان ددے خبری نہ
بنکاره شو چه د دا اقرار وکڑو چه مادا کارد اللہ تعالیٰ د ویری د وجه نہ
وکڑو ۱ ابن عبد البر رحمہ اللہ وائی چه دا سڑی د اللہ تعالیٰ د یو صفت نہ
یعنی د علم او قدرت نہ جاہل وو پدے سره دا د ایمان نہ نہ اوئی ۲۔

دریم دلیل :-

پہ ابن ماجہ کنہ د حذیفہ بن الیمان رضی اللہ عنہ پہ روایت راحی
رسول اللہ ﷺ وائی اسلام بہ زوڑشی لکہ خرنگی چه د جامی گل کاری زڑیری
تردی چه خلق بہ روژی مونخ قربانی صدقہ نہ فیجنی او د اللہ تعالیٰ کتاب بہ
پہ شپہ کنہ بوتلی شی پہ زمکہ بہ یو آیت ہم پاتی نشی او خہ خلق بہ پاتی
شی بوڈاگان سڑی او بوڈی گانی زنانہ هغوی بہ چه زمونر پلارانو بہ دا کلمہ
ویله چه لاله الا اللہ نو مونر ئے ہم وایو۔ صلہ رحمہ اللہ (دا یوراوی دے
(حذیفہ رضی اللہ عنہ تہ اویل چه لاله الا اللہ بہ دویتہ خہ فائدہ ورکڑی
دوی مونخ روژہ قربانی صدقہ نہ فیجنی حذیفہ رضی اللہ عنہ ترینہ مخ
واڑولو بیا دری حُل صلہ رحمہ اللہ دا خبرہ حذیفہ رضی اللہ عنہ تہ وکڑہ او
هغه بہ ترینہ مخ اڑولو پہ دریم حُل ئے ورته مخ راواڑولو او دری حُل ئے
ورته اویل چه تنجیهم من النار دا کلمہ بہ دوی د اور نہ خلاص کڑی۔

فائدہ :- دے کسانوتہ صرف کلمہ معلومہ دہ د کلمی نہ علاوہ د

۱۰ فتح الباری ص ۵۲۲ ج ۶۔

دین بلہ خبرہ نہ فیجنی او بیا ہم اللہ تعالیٰ د اور نہ خلاص کڑل حُکہ چہ
دوی معذورہ دی د جہل د وجہ نہ نو صرف د کلمی پہ وجہ اللہ تعالیٰ د اور
نہ خلاص کڑل۔

خلورم دلیل :-

پہ مسند احمد کنبی (رقم الحدیث ص ۱۵۸۶۶) پہ روایت د اسود
بن سریع رضی اللہ عنہ راخی دا روایت ابن کثیر ہم ذکر کڑی نبی ﷺ وائی
چہ خلور کسان بہ پہ ورخ د قیامت دلیل نیسی یو مغه سڑی چہ کونڑوی
میخ نہ اوری دویم مغه سڑی چہ کم عقل وی دریم چہ ڈیر بوڈا وی خلورم
مغه سڑی چہ پہ زمانہ د فترت کنبی مڑوی - کونڑ بہ اللہ تعالیٰ تہ اووائی چہ
ای ربہ اسلام راغلی وو او ما میخ نہ اوریدل کم عقل بہ اووائی چہ ای ربہ
اسلام راغلیو او ماشومانو حہ پہ پچو ویشتم او بوڈا بہ اووائی چہ ای
ربہ اسلام راغلیو او حہ پہ میخ نہ پومیدلم او کوم سڑی چہ پہ فترت کنبی
مڑوی مغه بہ اووائی چہ ای ربہ ماتہ ستا کوم استادی نہ دے راغلی - نو
ددوی نہ بہ اللہ تعالیٰ وعدی واخلی چہ تاسو بہ حُما تابعداری کوی اللہ تعالیٰ
بہ ورته استادی راولیگی چہ اورته ننوزی نبی ﷺ وائی حُما د پہ مغه ذات
قسم وی چہ د محمد ﷺ ساه د مغه پہ لاس کنبی دہ کچری دوی اور تہ
ننوزی نو اور بہ پے یخ او د سلامتیا والا شی او پہ روایت د ابوہریرہ رضی
اللہ عنہ کنبی راخی خوک چہ اور تہ ننوزی نو اور بہ پے یخ او سلامتیا والا
شی او خوک چہ اور تہ داخل نشی نو اور تہ بہ رابنکلی شی ۱۷ -

۱۰ ابن تیمیّه او ابن قیم او البانی وائی چه دا حدیث صحیح دے بحواله الغلو فی التکفیر ص ۳۶ -

فائده : داکسان په اسلام کښ نه دی داخل شوی او بیا هم الله تعالی دا فیصله ونکړه چه دا به جهنم ته داخلیری بلکه اول به په امتحان کوی حکم چه دوی اسلام نه دے فیجاندلی نو معذور دی - وس چه یو سړی کلمه وائی د اسلام دعوه کوی او د هغه نه د جهالت د وجه نه یو داسه کار وشي چه هغه د اسلام ماتوونکی وی نو هغه په طریقه اولی معذور دے -

بیا په الغلو فی التکفیر کښ وائی چه دلته یوه خبره فیجاندل ضروری دی هغه دا چه کوم کسانو ته دعوت د اسلام نوی رسیدلی یا ورته رسیدلی وی لکن په حقیقت د اسلام نوی پوهه شوی او دوی په کفری دین وی لکه یهودیت نصرانیت وغیره نو ددوی دوه حکمونه دی یو د هغوی په دنیا کښ ظاهری حکم دے چه دوی په دنیا کښ کافران حساییری او د کفارو په شان معامله به ورسره کیری دویم ددوی د آخرت حکم دے نو هغه ددے چه په دوی به امتحان کیری څرنګی چه نبی ﷺ بیان کړی - په دوی کښ به ځنی کسان جهنم ته ځی د الله تعالی د علم مطابق او ځنی به جنت ته ځی د الله تعالی د علم مطابق -

پینځم دلیل : -

عائشی رضی الله عنها د نبی ﷺ نه تپوس وکړو چه مهما یکتهم الناس یعلمه الله آیا کله چه خلق څه خبری پتوی نو الله تعالی په پوهییری قال نعم ۱۰ نبی ﷺ اوایل چه او - ابن تیمیه رحمه الله وائی چه دا حدیث دلیل دے پدی خبره چه عائشی رضی الله عنها ته دا خبره معلومه نه وه چه

گنی اللہ تعالیٰ پہ مرخہ پوهیبری حالانکے دا دین ضروری مسئلہ ده ۱۰ (او) نبی ﷺ ورته نه نسبت د کفر وکڑو او نه ئے سزا ورکڑه) -

شپیرم دلیل :-

د فتح مکے نه روستورسول اللہ ﷺ حنین ته تلو او د فتح مکے نوی مسلمانان ورسره وو دوی د مشرکینو په یو ونه تیر شود هغه ونی نوم ذات انواط وو پدی پسی به مشرکینو خپلی اسلحی زورندولی دوی نبی ﷺ ته اوپل چه اجعل لنا ذات انواط کما لهم ذات انواط ۲ مونبر لره هم ذات انواط ونه مقرر کڑه خرنگی چه دے مشرکینو لره ذات انواط ونه ده -

فائده داخبره د دوی د کفروه لکن دوی کافر نه شود جهل د وچه نه -
 شیخ محمد بن عبد الوهاب رحمه الله وائی چه دا کوم کسان نبی ﷺ منع کڑل کچری دوی نه وی منع شوی نو پدیکنه خلاف نشته چه دوی کافر کیدل او ددے قصه نه دا خبره معلومه شوه چه کله یو مسلمان بلکه عالم په یو قسم شرک کنه اخته وی لکن دا نه پوهیبری نو په هغه لازم دی چه حان پوهه کڑی او د دغه شرک نه حان وساتی او دا ترینه معلومه شوه چه کله یو مسلمان مجتهد د کفر خبره وکڑی او پوهیبری نه بیا دلره تنبیه ورکڑی شی او فوری توبه اوباسی نو دا نه کافر کیری ۳ او دا ترینه هم معلومه شوه چه د صحابه کرامو په دور کنه جهل عذرو نو په روستنو دورونو په طریقه اولی عذر دے ۴ -

۱۰ مجموع الفتاوی ص ۴۱۲ ج ۱۱ ۲۰ رواه الترمیذی ص ۲۱۸۰ واحمد ص ۲۱۳۹۰ -

۳۰ کشف الشبهات ص ۴۵ ۴۰ التکفیر و ضوابطه

د علماً اقوال:-

امام شافعی رحمه الله وائی چه د الله تعالی اسماً او صفات دی هیچا لره د هغه ردکول جائز نه دی او چا چه خلاف وکړو روستو د ثبوت د دلیل نه په ده باندی نو کافر کیږی لکن د دلیل د قائمیدونه مخکښ دا د جهل د وجه نه معذوره ده ۱- شیخ محمد بن عبد الوهاب رحمه الله وائی واما ما ذکر الاعداء عنی انی اکفر بالظن وبالموالاته او اکفر الجاهل الذی لم تقم علیه الحجة فهذا بهتان عظیم یریدون به تنفیر الناس عن دین الله ورسوله ۲- هغه خبره چه د دشمنان ڼه ځما د طرف نه یادوی چه څه سړی په گمان کافر کوم یا د کفارو په تعلق (یعنی هر قسم تعلق) یا هغه

العقیده ص ۲۵-

جاهل چه په هغه دلیل نه وی قائم شوی نو دا غټ دروغ دی دوی په دی سره خلق متنفره کوی د الله تعالی د دین نه او د رسول نه - دغه رنگی ابن العربی رحمه الله وائی چه جاهل او خطاکارته به هله کافروی چه کله ورته دلیل په پوره وضاحت سره بیان شی ۳-

د ابن تیمیه رحمه الله اقوال:-

ابن تیمیه رحمه الله وائی چه ځنی خلق د بعض احکامونه جاهل وی او د هغوی جهل عذروی په یو چا به د هغه پوری حکم د کفر نکوی چه ترڅو په هغه دلیل نوی قائم شوی - ځکه الله تعالی وائی وما کنا

۱۷ فتح الباری ص ۲۰۷ ج ۱۳ - ۲۷ مجموع مؤلفات الشیخ بن عبد الوہاب قسم العقیدہ ص ۲۵

۱۷ محاسن التاویل ص ۲۱۹ ج ۵

معذبین حتی نبعث رسولا ۱۷ نہ یومونہ عذاب و رکونکی تردی چہ راو لپرو پیغمبر - ددے وجہ نہ کہ یوسڑی ایمان راوڑی او ہغہ تہ معلومہ نہ وہ چہ مونخ فرض دے نو ہغہ پدے عقیدہ نہ کافر کپری او نہ ورلہ عذاب شتہ ترخو چہ ہغہ تہ دلیل نبوی نہ وی رسیدلی ۲۷ - دغہ رنگی شیخ الاسلام وائی چہ یوسڑی پہ غیرد اطمنان نہ مونخ وکڑی او د تہ دا معلومہ نہ وی چہ اطمنان واجب دے نو آیا پہ د اعادہ شتہ او کہ نہ پدیکہن دوہ قولہ دی خو صحیح دادہ چہ اعادہ پے نشتہ -

اووم دلیل :-

جہل عذر دے حکہ پہ حدیث د مسیئی فی صلاتہ کنہ رآخی چہ نبی ﷺ ہغہ بانڈہ چی تہ وائی مونخ وکڑہ مونخ د نہ دے شوی لکن دائے ورتہ نہ دی ویلی چہ ددے وخت نہ مخکہن د کوم مونخونہ کڑی د ہغے اعادہ ہم وکڑہ حکہ جاہل وو ہغہ تہ معلومہ نہ وہ چہ گئی اطمنان واجب دے -

اتم دلیل :-

دغہ رنگی عمر رضی اللہ عنہ جنب شویو مونخ ئے ونکڑو نبی ﷺ ورتہ امر نہ دے کڑی چہ قضائی راوڑہ حکہ عمر رضی اللہ عنہ تہ مسئلہ نہ وہ معلومہ چہ گئی تیمم د جنابت نہ ہم جائز دی -

۱۷ - سورة اسراء ایت ۱۵ - ۲۷ مجموع الفتاوی ص ۲۰۲ ج ۱۱ فلا یحکم بکفر احد حتی تقوم علیه الحجة۔

نهم دلیل :-

دغه رنگی مستحاضه راغله نبی ﷺ ته ئے اوپل چه په ما
 ڈیرزیات استحاض راخی روژه او مونخ رانه پاتی کیږی - نبی ﷺ ورته امر وکړو
 چه د هر مانخه دپاره اودس کوه او دا امر ئے ورته نه دے کږی چه مخکښ
 درنه د استحاض په وجه کوم مونخونه پاتی شوی د هغ اعاده وکړه - ځکه
 دپته دا مسئله نه وه معلومه چه گنی د استحاض سره مونخ کیږی ۱۷
 - دغه رنگی ابن تیمیه رحمه الله په خپل امتحان کښ جهمیوو ته ویلی وو -
 چه هغوی د الله تعالی د فوقیت علی العرش نه انکار کولو چه انالو وافقتکم
 کنت کافرا لانی اعلم ان قولکم کفر وانتم عندی لاتکفرون لانکم جهال ۱۷
 کچری ځه ستاسو سره موافقت وکړم نو ځه کافر کیږم ځکه ځه پوهیږم چه
 ستاسو دا خبره د کفر ده او تاسو ځما په نیز کافر نیوی ځکه تاسو جاهلان
 نیوی دا خبره هغه د هغوی علماء قاضیانو او شیوخو او امیرانو ته کږی وه -

اصول او قواعد

اولی قاعده :

هر انسان د اول نه جاهل وی دغه جهالت د خپل وس او طاقت

مناسب ختمول ضروری دی - ابن عبد البر رحمه الله وائی ومن امکنه

۱۔ مجموع الفتاوی ص ۲۲۹ ج ۲۱ ص ۴۳۱ ج ۲۱۔ ۲۔ الرد علی البکری ص ۲۹۲ ج ۲ بحوالہ التکفیر و ضوابط ص ۴۳ للشیخ منقذ بن محمود السقار

التعلم ولم يتعلم اثم ۱۔ هغه څوک چه هغه لره ځده کول ممکن وی او دا ځده کڙی اونکڙی نو دا گنهگار دے۔ او دا پدے ایت کښی داخلیری چه فاسئلوا اهل الذکر ان کنتم لاتعلمون ۲۔ تپوس وکڙی د خاوندانو د علم نه کچری تاسو نه پوهیری نو جاهل لره دا پکار دی چه د حق پرستو علماء نه تپوسونه وکڙی ځان پوهه کڙی او خپل جهالت ختم کڙی۔

دویمه قاعده :-

او دا قاعده په اوله قاعده تفریح ده هر جهل چه بنده لره د هغه ختمول ممکن وی نو هغه دلیل د جاهل نه گځی ځکه چه یو جاهل د علماء نه تپوسونه کولی شی څه مانع موجود نوی او بیا هم تپوس نکوی نو دده دپاره څه عذر نشته۔ او دا قاعده قرافی رحمه الله ذکر کڙی او ویلی چه الله تعالی مخلوق ته پیغامونه د پیغمبرانوپه واسطه رالیگی او په خلقو دا واجب دی چه دغه حکمونه اذده کڙی۔ او عمل پے وکڙی نو علم او عمل دواړه واجب دی۔ څوک چه ځان نه پوهه کوی او عمل نکوی او جاهل پاتی شو نو د دوه گناهونه وکڙل ځکه دوه واجب ترینه پاتی شو ۳۔ لکه یو سڙی د مسلمانانو په مینځ کښی اوسیری مونځونو ته حاضریری بیانونه اوری او بیا هم د دین یوه اصولی او ضروری مسئله وی او دا پے ځان نه پوهه کوی نو دده جهل عذر نه دے ځکه چه دا خپل جهل ختمولی شی او نه ئے ختموی ۴۔

۱۷ التمهید ص ۱۲۰ ج ۲، انبیاء، ایت ۲-۳، الفروق ص ۲۶۲ جلد ۲ ص ۴۷ التکفیر
مفہومہ واطارہ ص ۲۵۔

دریمہ قاعدہ :-

جامل گنہگار نہ دی پدے شرط چہ کلہ د یومانع د وجہ نہ
حٰن نشی پومہ کولی - او ددے بیان ابن عبد البر کڑی او د حدیث د ابن
عباس رضی اللہ عنہ نہ ئے دلیل نیولی ۱۷

خلورمہ قاعدہ :-

پہ کومو خبرو چہ بعض خلق کافر کیبری نوپہ دغہ خبرو کلہ
بعض نور خلق نہ کافر کیبری - حُکہ جہالت عذر دے خودا د امور
اضافیونہ دے کلہ بہ یوہ خبرہ او یوہ مسئلہ د بعض خلقو پہ نسبت بدی
(واضحہ او بُکارہ) وی او د بعض خلقو پہ نسبت بہ نامعلومہ وی نو کوم
چاتہ چہ دغہ خبرہ معلومہ وی ہغہ بہ پے کافر کیبری او کوم چاتہ چہ
معلومہ نوی نو ہغہ بہ پے نہ کافر کیبری - مثلاً یوسڑی د مخکبہ نہ
مسلمان وی او د علماء سرہ ئے وخت تیر کڑیوی نو ہغہ تہ بہ ددین ڈیر
احکام معلوم وی - او بل سری بہ وی چہ ہغہ تہ بہ ڈیر احکام معلوم نوی
لکہ یوسڑی نوی مسلمان شی یا پہ داسی علاقو کبہ وی چہ پہ ہغہ علاقہ
کبہ غلطی عقیدی رائجی او مشہوری وی یا پہ داسے بانڈو کبہ وی چہ ہغ
کبہ علماء نوی - شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی چہ خوک غیر اللہ
رامدد کوی یا د غیر اللہ د پارہ حج کوی نو دا مشرک دے او دا کار کفر دے

لکن کله به یوسڑی وی چه هغه به په دے نه پوهیږی چه دا کار شرک دے او حرام دے لکه ډیر خلق چه هغه په اسلام کښی داخل شویو تاتاریان وغیره
 ۱۰ التمہید ص ۱۲۰ ج ۲۔

او د هغوی سره بتان وو چه هغوی ته ئے تقرب حاصلولو او د هغوی تعظیم ئے کولو لکن پدے نه پوهیدل چه گنی په دین اسلام کښی دا کار حرام دے نو ډیر اقسام د شرک داسے دی چه دغه اقسام هغه چاته معلوم نوی چه هغه په اسلام کښی داخل شی او هغه پدے نه پوهیږی چه دا شرک دے ۱۰

پینځمه قاعده :-

هر جاهل دیو حکم نه مطلقاً کافر نه دے - دا قاعده هم تقریباً د مخکښی په شان ده - یعنی چاته یوه مسئله او حکم معلوم نوی نو هغه ته به مطلقاً کافر نه وائی - ځکه ټول دین تفصیلاً هیڅوک نشی معلومولی تردی چه غټ غټ علماء ئے هم نشی معلومولی - نو اکثر خلق داسے دی چه هغوی ته بعض احکام د دین نوی معلوم نو هغوی ته به کافر نه وائی ځکه هغوی د جهل د وجه نه معذوره وی لکه یوسڑی ته معلومه نوی چه د مور یا د نیا په میراث کښی حصه شته حالانکه دا مسئله په قرآن کښی صراحه شته نو دی سڑی ته به کافر نه وائی - بلکه فقهاء وائی چه یوسڑی ته د کومو مسائلو ضرورت نوی نو د هغے فیجاندل ضروری نه دی - لکه یوسڑی تجارت نکوی نو هغه لره تجارت مسائل فیجاندل ضروری نه دی او چه کله تجارت کوی نو بیا ورلره د تجارت مسائل ازده کول او فیجاندل ضروری دی

فائدہ :- د مخکنیں بحثونونہ معلومہ شوه چه علم دعوت بیانونہ درسونه او
د خلقو پومہ کول ڈیر ضروری خبرہ ده -

۱۷ الرد علی الاخنائی ص ۶۱، ۶۲۔

خطا ء

دویم مانع د تکفیر نہ خطا، ده چه یو سڑی په خطا
سرہ د کفر خبرہ یا د کفر کار وکڑی نو کافر ورته نشی ویلی - ابن رجب رحمہ
اللہ وائی چه خطا، دیتہ وائی چه سڑی ارادہ د کولو د یوشی وکڑی او د
مغوی نہ بل شی وکڑی شی مثلاً د کافر د وجلو ارادہ وکڑی او دده دلاس نہ
مسلمان مڑشی (جامع العلوم والحکم ص ۳۷۵)

دلائل

اول دلیل :- اللہ تعالیٰ وائی ولیس علیکم جناح فیما اخطأ تم به ۱۷

نشته په تاسو گناه په هغه خه کبیں چه تاسو پکبیں خطا شی -

دویم دلیل :- رسول اللہ ﷺ وائی ان اللہ وضع عن امتی الخطأ والنسیان وما
استکرهوا علیه ۲۷ - یقیناً اللہ تعالیٰ معاف کڑی حُما امت ته خطا او هیره او
هغه خه چه په دوی پے زور وکڑی شی -

دریم دلیل :- مخکنیں دلائل عام وو د هر قسم خطا په باره کبیں او دا
دلیل خاص دے چه یو سڑی د کفر په خبرو کبیں خطا شی نو دا معذوره
دے او معاف دے - او هغه دلیل حدیث د مسلم دے په روایت د انس بن

مالک رضی اللہ عنہ رسول اللہ ﷺ وائی چہ خامخا اللہ تعالیٰ ڈیرزیات خوشحالیری پہ توبہ د خپل بنده کله چہ دا بنده اللہ تعالیٰ ته توبہ اوباسی د یوستاسو نه چہ کله هغه په خپله سورلی وی په یوه دشته کنبی او دغه

۱۰ سورة الاحزاب ایت ۵ - ۲۰ ابن ماجه ص ۲۰۳۳ و صححه الالبانی وابن حبان ص ۱۴۹۸ -

سورلی دده نه اوتنبتی او په دغه سورلی دده خوراک خکاک وی دا سړی ددے خپلی سورلی نه ناامیده شی یوونی ته راشی د هغه سورلی ته ددّه اووهی او د خپلی سورلی نه ناامیده وی دا پدے حالت کنبی وی چہ ناخاپه دغه سورلی دده خواته ولاژه وی دا سړی خپله سورلی د مهارنه اونیسې بیا د ڈیری خوشحالی نه اووای چہ اللهم انت عبدی وانا ربک اللہ تعالیٰ ته حُما بنده نئے او حه د رب یم د ڈیری خوشحالی د وجه نه خطا شی -

فائده دے سړی اللہ تعالیٰ ته بنده اوویلو او حان ته نئے رب اوویلو دا خبره که سړی قصداً اوکڑی نو کافر کیږی لکن دا سړی خطا شو پدے وجه دا معذوره دے - نو معلومه شوه چہ سړی د کفر خبره په خطا سره وکړی نه کافر کیږی -

اکراه (زور)

دریم مانع د تکفیر نه اکراه ده یعنی چہ په یو سړی زورزیاتی وشی او هغه د کفر خبره یا د کفر کار وکړی نو هغه ته کافر نشی ویلی -

دلایل

دلیل نئے دادے اللہ تعالیٰ وائی الامن اکره وقلبه مطمئن بالایمان
 ۱۷ مگر ہفہ ځوک چہ پہ ہفہ زور وکڑی شی او زڑہ نئے مضبوط وی پہ
 ایمان ۔

۱۷ سورۃ نحل آیت ۱۰۶۔

د اکراه شرطونه :-

پہ شریعت کنبں ہفہ اکراه لره اعتبار دے چہ پہ ہفہ کنبں دا لاندی
 شرطونه موجود شی کہ دا شرطونه نہ وی نو دغه اکراه لره اعتبار نشتہ او
 دغه اکراه عذر نہ دے ۔

۱۔ یو شرط دادے چہ اکراه کونکی تاتہ کومہ دمکی درکوی نو ہفہ بہ عادۃً
 تکلیف رسونکی وی لکہ د وجلو دمکی درکڑی یا د اندام د پریکولو یا دجیل یا
 دوہلو وغیر ذالک۔

۲۔ دویم شرط اکراه کونکی چہ پہ کوم شی دمکی درکوی نو ہفہ کار بہ
 کولی شی او د ہفہ پہ کولو بہ قدرت لری ۔ ۔

۳۔ دریم شرط چہ پہ چا اکراه (زور) کولی شی ہفہ بہ د ځان نہ دفاع نشی
 کولی لکہ ہفہ بہ تیہنتہ (یا ہجرت) نشی کولی د چانہ بہ امداد نشی
 حاصلولی مقابلہ بہ نشی کولی ۔

۴۔ څلورم شرط چہ پہ چا زور کولی شی د ہفہ بہ غالب گمان داوی کہ ځہ
 دا کار نہ کوم نو مالرہ سزا راکوی ۱۷ ۔

۵- پینخم شرط چه په چازور کولی شی هغه به داسی کار نکوی چه دغه کار دده په خوښه او اختیار دلالت کوی مثلاً په یو سژی زور وکژی چه الله تعالی ته کنخل وکژه او دا رسول الله ﷺ ته کنخل وکژی ۲- او دا اکراه نه ده چه د یو سژی نه د دنیا فائده خرابیږی او دا د کفر خبره یا د کفر کار وکژی

۱- التکفیر مفهومه اخطاره ص ۳۶-۲۷ التکفیر حکمه وضوابط ص ۵۹-

چه دا فائده لاس ته راشی او خرابی نشی یا یو سژی یریری چه حُما د آمدن او رزق حای خراب نشی (لکه نوکری دکانداری کاروبار وغیره) یا یو سژی اټکل گمان وکژی که حُه دا کار نه کوم نوماته به فلانی او فلانی تکلیف ورسیری ۱- (لکه حُما کور به اوسوزی تنخواه به بنده شی وغیره) دا خیزونه عذراو اکراه نه ده -

فائده د اکراه په تحدید او تفصیل کښی د علماء اختلاف دے چه اکراه حه ته وائی ابن حزم رحمه الله وائی چه اکراه هر هغه شی ته وائی چه په لغت کښی ورته اکراه وائی او په حواسو معلومیږی چه دا اکراه ده لکه د مرگ دمکی یا د وهلو یا د جیل یا د مال د خرابولو (المحلی ص ۳۳۰ ج ۸) قرطبی رحمه الله د نخعی رحمه الله قول نقل کوی چه تزل یا جیل ته غورزول اکراه ده او دا دامام مالک رحمه الله قول هم دے (تفسیر قرطبی ص ۱۹۰ ج ۱۰) او د صحابه کرامونه دا نقل دی چه جیل یا تعذیب یا تزل دا هم اکراه ده لکه عمر رضی الله عنه وائی لیس الرجل بامین علی نفسه اذا سجن او اوثق او عذب اخرجه عبد بن حمید بسند صحیح او د شریح په روایت کښی دا الفاظ راخی چه اربع کلهن کره السجن والضرب والوعید والقیید او ابن

مسعود رضی اللہ عنہ وائی ما کلام یدراً عنی سوطین الاکنت متکلمًا به او دا
د جمهورو قول دے (فتح الباری ص ۳۱۲ ج ۱۲) -

دویمہ فائده ابن حجر د ابن بطلال نہ نقل کوی چہ پدی د علماء اتفاق
دے چہ پہ یو چا دکفر اکراه وشی او دا قتل غوره کڑی نو دا د ڈیر غٹ اجر

۱۰ قرطبی ص ۵۷ ج ۲ -

والا دے د اللہ تعالیٰ پہ نیز د هغه چانه چہ رخصت غوره کڑی فتح الباری
ص ۳۱۷ ج ۱۲ او دا سڑی د سید الشهداء حمزه رضی اللہ عنہ پہ صف
کهن راحی لکه رسول اللہ ﷺ وائی سید الشهداء حمزه بن عبد المطلب ورجل
قام الی امام جائز فامرہ ونهاہ فقتله رواہ الحاكم ص ۲۸۸۲ والمنذری فی
الترغیب والترہیب ص ۳۲۸۳ و صححه الالبانی فی السلسلۃ الصحیحہ ص
۳۷۲ او نبی ﷺ چہ عمار رضی اللہ عنہ تہ وائی چہ ان عادوا فعد کہ دوی
راوگرخیدل نو تہ ہم را اوگرخہ دا رخصت دے پہ طریقہ د اباحت نہ پہ
طریقہ د وجوب او استحباب (التکفیر و ضوابطہ ص ۸۹) -

تاویل

خلورم مانع د تکفیر نہ تاویل دے یعنی کچری یو عالم وی هغه د
کفر عقیدہ ولری یا د کفر خبرہ یا خہ کار وکڑی او دغه عقیدہ یا خبرہ یا کار
د تاویل د وجہ نہ کوی نو هغه تہ کافر نشی ویلی - تاویل دیتہ وائی چہ لفظ
د ظاہری معنی نہ یو مخالف معنی تہ واڑہ ولی شی د دلیل د وجہ نہ تاویل

هم د خطا یو قسم دے لکن جدا ذکر کړی شود وچ د اهمیت نه بل دا چه د تاویل بعض صورتونه د خطانه جدا دی -

مثال لکه د بعض صحابه کرامو رضی الله عنهم لکه قدامه بن مظعون رضی الله عنه او د هغه د ملگرو دا عقیده وه چه شراب حلال دی او شراب ئے خکلی وو او دلیل ئے نیولو ددے ایت نه چه لیس علی الذین آمنوا و عملوا الصالحات جناح فیما طعموا اذا ماتقوا ۱۰ نشته په هغه کسان چه

۱۰ سورة مائده ایت ۹۳ -

ایمان ئے راوړی او عملونه کوی نیک گناه په هغه څه کښ چه دوی خوړلی کله چه ویریری د الله تعالی نه - عمر رضی الله عنه د دوی په باره کښ د صحابه کرامو سره مشوره وکړه د ټولو مشرانو صحابه کرامو پدے اتفاق راغلی چه د دوی نه تپوس وکړی کچری دوی د شراب په حراموالی اقرار وکړو نو دوری به ورکړو او کچری د شرابو په حلالوالی همیشوالی وکړو نو

قتل بئے کړو ۱۰ - صحابه کرامو دوی د اول نه کافر اونه گړخول ځکه دوی تاویل کولو بلکه مشوره ئے وکړه چه دوی پوهه کوو چه ستاسو دلیل نیول صحیح نه دی - کچری د دینه روستو دوی په خپله خبره همیشوالی وکړو نو بیا به دوی د ارتداد د وجه نه وجلی کیږی لکن هرکله چه هغویته معلومه شوه چه زمونږ دلیل نیول صحیح نه دی نو د خپلی خبری نه واپس شو او توبه ئے ویستله او د ایت مقصد او شان نزول داوو چه شراب د جنگ احد نه روستو حرام شوی وو نو بعض صحابه کرامو اوپل چه زمونږ د هغه ملگرو به څه حال وی چه هغه مړه دی او مخکښ شراب خکلی وو نو الله

تعالیٰ دا ایت راولپره چه د حرمت نه مخکښ چا شراب څکلی نو هغه گنهگار نه دی چه کله د متقیانو او صالحانو نه وی -

ددینه معلومه شوه چه یو سړی متاویل وی یعنی تاویل کوی نو په هغه به د کفر حکم نه کیږی - او ددے وجه داده چه ظاهره داده چه د تاویل والا خطا شوی دی او خطاً معاف ده ځکه مونږ ته دا علم نشته چه گنی دوی دا کار قصدا کړی دی ځکه د باطن علم یو الله ته وی ۲ -

امام محمد وزیر وائی چه د تاویل والا کافر نه دی ځکه د هغوی

۱۰ قرطبی ص ۲۹۹ ج ۶ - ۲۰ ایثار الحق علی الخلق ص ۳۳۵ -

سینی کفر ته نه دی کهولاؤ شوی په یقینی طور یا د گمان او احتمال په طور او دا د علی رضی الله عنه د خبرو نه معلومیږی چه د هغه نه تپوس وشو چه آیا خوارج کافر دی هغه اوایل چه من الکفر فروا دوی خود کفر نه تبتیدلی دی - د خوارجو په شان حال د ټولو متاویلین (تاویل والا) دے اگر که هغه په لوی لوی بدعاتو او جهالت کښ اخته وی ۱ - صاحب د فیض القدير وائی حقه داده چه ټول د تاویل والا بدعتیان کافر نه دی ځکه دوی قصداً کفر نه دے غوره کړی بلکه دوی دا کوشش کړی چه حق ته ورسیري - لکن حق ته اونه رسیدل لکه مجتهد چه خطا، شی او داد محققین علماء، رای ده ۲ - امام شافعی رحمه الله وائی چه په سلفو او تابعینو کښ مونږ ته داسے څوک نه دے معلوم چه هغوی د تاویل د وجه نه د چا شهادت رد کړی اگر که نسبت د خطا، او گمراهی ورته کوی ۳ -

نو امام شافعی رحمه الله د تاویل والا کافر نه گتړی ځکه د هغوی

شهادت قبلوی - ابن حزم رحمه الله وائی چه یو سړی دا خبره وکړی چه ان

ربہ جسم من الاجسام زما رب جسم دے د اجسامونہ کچری دا جاہل وو
 یائے تاویل کولو نو دا معذورہ دے ہیخ شی پے نشته او دده پومہ کول واجب
 دی کله چہ ورتہ د قرآن او حدیث نہ دلائل ذکر کڑی شی او بیا دا عنادا
 خلاف کوی نو دا کافر دے او حکم ئے د مرتد دے او چہ خوک دا خبرہ
 وکڑی چہ اللہ تعالیٰ فلانی دے یو خاص انسان تہ اشارہ وکڑی

۱۰۰ ایثار الحق علی الخلق ص ۲۳۵ ۲۰۰ فیض القدیر ص ۲۰۷ ج ۴ ۳۰۰ الام ص ۲۰۶ ج ۶۔

(مثلاً عیسیٰ علیہ السلام تہ یا یوولی یا بل انسان تہ) یا اللہ تعالیٰ پہ یو
 جسم کنہں حلول کڑی یا د محمد رسول اللہ ﷺ نہ روستو بل پیغمبر شتہ نو
 د داسی سڑی پہ کفر کنہں خلاف نشته البتہ کہ داسی خوک وی چہ دلیل
 ورتہ نہ وی رسیدلی نو پہ ہغہ تر ہغہ پوری د کفر فتوہ نہ لگوی تر خو چہ
 پے دلیل نہ وی قایم شوی (الفصل ص ۲۹۳ ج ۳)۔

تنبیہ : دا خبرہ پیجاندل ضروری دی چہ دلیل قائمول د ہر چا کار نہ دے
 بلکنہں دا د اعتمادی علماء کار دے لکہ حافظ عراقی وائی چہ د بعض
 متأخرین رای دادہ چہ کوم عالم د یو چا د غلطی وضاحت کوی نو ہغہ بہ د
 غلطی د خاوند پہ نیز عالم وی او شیخ احمد شاکر ہم وائی چہ دا خبرہ
 صحیح دہ حُککہ چہ یوراوی د خپل روایت نہ رجوع ہلہ کوی چہ د ہغہ دا
 یقین وی چہ دا بل کس زما نہ پدی روایت بنہ پومہ دے (انظر تحقیق
 احمد شاکر للباعث الحثیث شرح اقتصاد علوم الحدیث ص ۱۰۳) او دا
 رای د ابن سحمان ہم دہ (منہاج الحق والاتباع ص ۶۸)۔

دویمہ تنبیہہ:- حجت قائمیدل د امور اضافیونہ دی یعنی حجت قائمیدل مختلف کیری پہ اختلاف د فہم د خلقولکہ ابن قیم رحمہ اللہ وائی چہ حجت قائمیدل مختلف کیری پہ اختلاف د زمانو او مکانو او اشخاصو سرہ کلہ بہ د اللہ تعالیٰ دلیل قائمیری پہ کافرانو پہ یوہ زمانہ کہنہ نہ پہ بلہ زمانہ کہنہ دغہ رنگی پہ یوہ علاقہ او طرف کہنہ نہ پہ بلہ علاقہ او طرف کہنہ دغہ رنگی پہ یو شخص نہ پہ بل شخص (طریق الہجرتین ص ۴۱۴)۔

د تاویل قسمونہ

علماء وائی چہ تاویل عذر دے لکن تاویل مطلقاً عذر نہ دے بلکہ تاویل دری قسمہ دے -

یو ہغہ تاویل دے چہ ہغہ د نص (ایت یا حدیث) مقصد او مراد وی -
 دویم ہغہ تاویل دے چہ د ہغہ د پارہ خہ وجہ پہ لغت عربی کہنہ وی -
 دریم ہغہ تاویل دے چہ ہغہ محال وی او غیر معتبر وی - اول قسم تاویل صحیح دے د علماء پکہنہ خہ اختلاف نشتہ لکہ د جنب تاویل شویدے پدے قول د اللہ تعالیٰ کہنہ ان تقول نفس یا حسرتی علی ما فرطت فی جنب اللہ ۱ چہ اونہ وائی یو نفس های افسوس دے پہ ہغہ خہ چہ ما کہی کڑیو پہ حق د اللہ تعالیٰ کہنہ دلته پہ جنب کہنہ تاویل کیری پہ حق سرہ - دویم قسم ہغہ تاویل دے چہ د ہغہ د پارہ خہ وجہ پہ لغت عربی کہنہ وی (اوزمونہ مقصود ہم دا قسم تاویل دے)

دده مثال دادے لکه د الله تعالیٰ په صفاتو کښې تاویل کول لکه دالله تعالیٰ دپاره صفت د ید راضی او پدیکښې تاویل وکړی شی په قدرت یا نعمت سره دده متاؤلینو د پاره وجه په لغت عربی کښې شته بل دا چه دوی تاویل پدی وجه کوی چه د تشبیه نه تیښته کوی - نو دده تاویل د پاره وجه شته لکن حقه داده چه تاویل ونکړی شی لکه څرنګی چه د سلفو صالحینو عقیده ده -

دریم هغه قسم تاویل دے چه شرعاً ورله څه اعتبار نه وی او د

۱۰ سورة زمر ۵۶ -

لفظ حمل کول په محال وی لکه د باطنیو تاویلات لکه هغوی د الله تعالیٰ په اسماء کښې تاویلات کوی په امام الزمان سره ۱۰ - یا لکه باطنیه وائی چه الله تعالیٰ یو دے پدی معنی سره چه الله تعالیٰ وحدت (یوایی) ورکوی یا عالم دے په دے معنی چه علم ورکوی موجود دے پدی معنی چه وجود ورکوی دانه چه په خپله واحد یا عالم یا موجود دے دا قسم تاویلات ښکاره کفر دے دا تاویلات نه دے - بلکښې تکذیبات دی او نه په لغت عربی کښې دده احتمال شته ځکه کچری الله تعالیٰ ته واحد ویلی شی پدی معنی سره چه دا خالق او ورکونکی د وحدت دے نو پکار ده چه الله تعالیٰ ته ثلاثه او اربعه هم اوویلی شی (بغیة المرتاد ص ۳۲۶ ج ۱) - ځکه دا ورکونکی دریو او څلورو دے -

یا لکه بعض متصوفه د تاویلاتو په وجه د حلول او اتحاد عقیده لری کله وائی چه بنده ډیر دینداره شی نو هغه ته احکام معاف شی - نو دے قسم تاویلاتو لره هیڅ اعتبار نشته -

فائدہ بعض خلق وائی چہ مسائل دوہ قسم دی یو د عقیدی دویم د فقہ نو دا موانع او عذرونہ پہ فقہہ او احکامو کنبں معتبر دی لکن پہ عقیدہ کنبں نہ دی معتبر حُککہ چہ بیا خوبہ کافر ہم معذورہ شی لکن غورہ دادہ چہ دا فرق چہ دا مسئلہ د عقیدی دہ یعنی اصولی دہ او دا د فقہہ دہ یعنی فروعی دہ دا فرق صرف اصطلاح فرق دے۔ د تعلیم او تدریس دپارہ ددے خہ اثر پہ احکامو دشریعت کنبں نشتہ۔ شیخ الاسلام ابن تیمیہ

۱۰ ایثار الحق علی الخلق ص ۲۰۲۔

رحمہ اللہ وائی چہ دا فرق چہ دا مسئلہ اصولی دہ او دا فروعی دہ دا د بدعتیانو قول دے لکہ معتزلہ او جہمیہ بیا دا قول بعض مہغہ خلقوتہ نقل شوی چہ مہغوی پہ اصول فقہہ کنبں کلام کوی لکن مہغویتہ ددے قول بنیاد نہ دے معلوم۔ مہغہ وائی چہ دا قول بدعت دے او د قرآن سنت او اجماع نہ پہ دے ہیخ دلیل نشتہ منہاج السنن ص ۸۸ ج ۵۔ بیائے ڈیر مثالونہ ددے ذکر کڑی چہ د سلفو پہ مینخ کنبں د عقیدی پہ مسائلو کنبں اختلاف راغلی لکن پہ یوبل ئے د کفر فتوی نہ دی لگولی منہاج السنن ص ۲۳۹ ج ۵۔

دا بحث ددے دپارہ وشو چہ پہ یو چا بہ د کفر حکم ہلہ کیری چہ کلہ د کافر کیدو شرطونہ موجود وی او موانع نوی موجود۔

تمت

وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین۔

ددے بیان پہ لیکلو کہیں ددے کتابونونہ استفادہ شوی ۱۔ التکفیر مفہومہ و اخطارہ
وضوابطہ (۲) التکفیر حکمہ و ضوابطہ (۳) الغلو فی التکفیر (۴) التکفیر و ضوابطہ۔

د مولات د مرتبو فرق کول (یعنی د کافرانو سره د تعلق)

بعض کسان د مولات د مرتبو فرق نه کوی پدی

وجه هر څوک چه د کافرانو سره څه قسم تعلق ساتی نو هغه کافر او مرتد گنژی او مرگ ؤ جائز بلکښ واجب ؤ گنژی او د کفر په فتوو کښ جلتی او تیزی کوی حالانکه د مولات ډیری مرتبی دی - کله مولات (یعنی د کافرانو سره تعلق ساتل) کفر او ارتداد وی کله کبیره گناه وی او کله صغیره گناه وی -

ددی مسئلې د وضاحت دپاره مونږ څو بحثونه کوو -

اول بحث د تولى او مولات معنی :-

تولى او مولات په زیات وختونو کښ په معنی د محبت

او دوستی او تابعداری او خپلول او مدد کولورائی - ۱ -

دویم بحث د تولى او مولات نسبت :-

د تولى او مولات په مینځ کښ نسبت د عموم خصوص

دے مولات عام دے او تولى خاص ده - مولات مطلق محبت ته وائی ۲ -

او تولى کامل محبت او مدد ته وائی ۳ - نو هر تولى مولات دے او هر

مولات تولى نه ده -

۱ - المولات والمعادات فی الشریعة الاسلامیة لمحساس بن عبد الله صفحہ ۱۳ - ۲ - لکه په القاموس

المحیط د فیروز آبادی صفحہ ۲۰۱ جلد ۲ کښ وائی المولات هی المحبة - ۳ - لکه په المعجم الوسیط

صفحہ ۱۰۷۰ جلد ۲ کتب وائی اما التولیٰ فهو تقدیم کامل المحبة والنصرة للمتولیٰ بحيث يكون المتولیٰ مع المتولیٰ كالظل مع الجسم بحواله الموالاة للمحماس ص ۲ جلد ۵

دریم بحث د تولى او موالاة حکم

تولى هميشه كفروى لكه يو سزى د كافرانو نه دفاع كوى

يا د كافرانو سره په مال يا بدن يا راي تعاون او مدد كوى ۱ - او موالاة كله كفروى او كله كفر نه وى -

خلورم بحث د موالاة د كفر صورتونه

موالاة كله كفروى او موالاة پدى معنى سره مرادف د تولى راي

مونږ په موالاة كنى يو خو صورتونه د كفر ذكر كوو -

يو صورت دا دے د كافرانو سره تعاون كول (په مال يا بدن يا راي

سره) - يا موافقت كول يا د هغوى په كارونو راضى كيدل ۲ - دا كفر دے -

دويم صورت كله چه يو سزى د كفارو سره يو خاى اوسپرى او د

هغوى سره د مسلمانانو په خلاف جنگ هم كوى نو دا كفر دے ۳ -

دریم صورت كله چه يو سزى د كفارو د قانون او نظام تنفيذ او

تطبيق كوى او په هغه قانون كنى حرام حلال وى لكه سود زنا شراب

حلال گزى يا حلال حراموى لكه ديونه زيات نكاحونه يا امر بالمعروف او

نهى عن المنكر بنده وى نو دا قسم موالاة كفر دے لكه الله تعالى وائى و من

لم يحكم بما انزل الله فأولئك هم الكافرون ۳ - خوك چه فيصله د الله په

قانون نه كوى نو دا كفر دے او رسول الله ﷺ وائى المرأ مع من احب - سزى

به د هغه چا سره وى چه د چاسره مينه كوى -

۱ الدرر السنیة ۲۰۱ جلد ۲-۲۵- الدرر السنیة ۳۰۹ جلد ۲- بحوالہ الموالات ص ۱۹-۳۰- الموالات للمحماس ص ۲۷-۴۰- مائده ص ۲۴-

خلورم صورت د کفارو سره د مسلمانانو په خلاف امداد کول یا د کفارو صفت کول یا د کفارو نه دفاع کول ۱-.

پینځم بحث په موالات کېن د عدم کفر صورتونه

یعنی هغه صورتونه چه په هغه سڙی نه کافر کیږ بلکېن گنهگاریږی

-

یو صورت دادے چه یو سڙی د کافرانو سره یو خای اوسپری او د هغوی کفر بد گنځی نو دا گناه ده کفر نه دے ۲-.

دویم صورت چه یو سڙی د کافرانو سره د دنیوی غرض د پاره تعلق جوړ کځی او په زړه کېن کفر نه وی - لکه حاطب بن ابی بلتعہ رضی الله عنه چه کفارو ته خط لیکلی وو او د رسول الله ﷺ د حملی نه ئے خبرول (حلائکه دا د راز خبره وه) نو دا قسم تعلق کبیره گناه ده لکن کفر نه دے البته حاطب رضی الله عنه د گناه نه مستثنی دے ځکه چه هغه بدری صحابی وو بل دا چه اسلام ته ئے سبقت کځی وو بل دا چه نیت ئے صحیح وو-

دریم صورت چه کله کفار د مسلمانانو ملک ته راشی او مسلمانان د هغوی عمومی اکرام وکځی او دا اکرام په نیت د دعوت اسلام ته نه وی او نه ئے په زړه کېن د کفارو سره مینه او دوستی وی ۳-.

خلورم صورت چه یو سڙی د کافرانو سره تعلق وساتی یائے اکرام د دینوی مفادو دپاره وکځی او د دوی کفر باطل او بد گنځی نو دا گناه ده لکن کفر نه

۱۔ الولاء والبراء فی الاسلام لصالح الفوزان ص ۹ بحوالہ دوستی او دشمنی ص ۱۰۲۔ ۲۔ الدرر السنیہ
۳۰۹ جلد ۲ بحوالہ الموالات للمحماس ص ۱۹۔ ۳۔ مجموعۃ التوحید ص ۱۲۶۔

دے او دا سڑی د تعزیر مستحق دے ۱۔

پینحّم صورت قرطبی او ابن العربی وائی چہ یو سڑی د مسلمانانو حالات
معلوموی او کافران ترینہ خبروی او د ده مقصد د دنیا مفاد وی نو دا کافر
نہ دے او دده د قتل پہ بارہ کنہ اختلاف دے چہ آیا دده قتل شتہ او کہ
نہ او کہ قتل وی نو آیا دده قتل د حد پہ طریقہ دے او کہ نہ ۲۔

شپرم صورت کافرانولرہ سیاہی تیارول یا قلم برابرول یا چابک
ورکول کبیرہ گناہ ده ۳۔ (لکن کفر نہ دے)۔

اووم صورت کوم علماء چہ پہ مسئلہ د الولاء والبراء کتابونہ
لیکلی نو هغه وائی چہ کلہ پہ مسئلہ د الولاء والبراء کنہ غلو (زیاتی) کولی
شی د زیاتی یوہ طریقہ دادہ چہ پہ ظاہری اعمالویو سڑی کافر کڑی شی
یعنی عمل ظاہرا د ولّاء او براء نہ خلاف وی او تہ پے د کفر فتوہ ولگوی۔ د
کفر تعلق د زّہ سرہ دے کہ یو سڑی د کافر سرہ د هغه د کفر د وجہ نہ
مینہ کوی یا ئے زّہ دا غواڑی چہ د مسلمانانو پہ مقابلہ کنہ د کفارو
مرستہ وکڑی شی نو دا کافر دے او کہ یو سڑی ظاہرا او عملا د کافرانو
مرستہ وکڑی نو صرف ددے مرستی پہ وجہ ورتہ کافر ویل صحیح نہ دی۔
حککہ دا احتمال شتہ چہ دا سڑی د دین اسلام سرہ مینہ او محبت کوی
لکن ایمان ئے کمزوری وی د خپل دنیوی ضرورت او مصلحت پہ وجہ د
کافرانو سرہ ظاہرا مرستہ کوی۔ لکہ شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی

۱۷ - مجموعة التوحيد ص ۱۲۶ - ۲ احكام القرآن لابن العربي ص ۲۹۰ جلد ۲ قرطبي
ص ۵۲ جلد ۱۸ - ۳ الدرر السنية ص ۲۰۱ جلد ۲ بحوالہ دوستی اور دوشمنی ص
۷۴

چہ حاطب بن ابی بلتعہ رضی اللہ عنہ کوم کار کڑی وو دا گناہ وہ لکن کفر
نہ دے ۱ -

دغہ رنگی شیخ الاسلام رحمہ اللہ وائی چہ کوم خلق د
تاتاریانو پہ ملگرتیا کہن د مسلمانانو سرہ جنگ کوی نو دا ڈیر قسمونہ دی
بعض فاسقان دی بعض بدعتیان دی بعض زندیقان دی ۲ - ابن تیمیہ
رحمہ تاتاریان کافر گتڑی لکن کوم خلق چہ د مغوی پہ ملگرتیا کہن
دمسلمانانو سرہ جنگ کوی ہغہ ئے یو قسم نہ کڑل بلکہن پہ مغوی کہن
ڈیر قسمونہ جوڑ کڑل - معلومہ شوہ چہ خوک ظاہرا د کافرانو ملگرتیا
وکڑی نو ہریو کس کافر نہ دے بلکہن د ہغہ حالاتو تہ بہ کتلی شی -

او پدی باندی حدیث د سہل بن بیضا، رضی اللہ عنہ ہم دلالت کوی
چہ ہغہ پہ مکہ کہن پہ پٹہ اسلام راوڑی وو بیا پہ جنگ بدر کہن د
مشرکانو سرہ راغلی وو - او قیدی شونبی ﷺ اویل چہ دا قیدیان پہ غیر د
فدیہ یا سرکٹ کولونہ مہ پریگی دئی عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ
اویل چہ یا رسول اللہ ﷺ ما سوا د سہل بن بیضا، نہ حکہ چہ ما ددہ نہ د
اسلام ذکر اوریدلی وو - رسول اللہ ﷺ لگ وخت چپ شو بیا ئے اویل چہ
ماسوا د سہل بن بیضا، نہ ۳ -

۱۷ انظر شرح حدیث جبریل الایمان الاوسط ص ۲۰۲ مجموع الفتاوی ص ۵۲۲ جل ۷
بحوالہ الولاء والبراء بین الغلو والجفاء فی ضوء الكتاب والسنة ص ۲۵ - ۲۷ مجموع الفتاوی
ص ۵۵۲ جلد ۲۸ - ۳۷ اخرجه الامام احمد رقم ص ۳۶۳۲ والترمیذی وحسنه رقم ۱۷۱۴
والحاكم وصححه ص ۲۱ جلد ۳ -

د موالات سزا

خرنگی چہ د موالات پہ مرتبو کنہں فرق دے کله کفر وی کله کبیرہ گناہ
وی کله صغیرہ گناہ وی نو دغہ رنگی پہ سزا کنہں ہم مرتبی دی کوم موالات
چہ کفر وی د مہغہ سزا قتل دے - او کوم موالات چہ کبیرہ گناہ وی لکہہ یو
سڑی کفاروتہ د مسلمانانو حالات بیانوی (یعنی جاسوسی کوی) نو د مہغہ
پہ قتل کنہں د امامانو اختلاف دے او کوم موالات چہ صغیرہ گناہ وی نو د
مہغہ سزا تعزیری پہ غیر د قتل نہ ۱۷ -

د علماء نظرونہ

شیخ عبدا لرحمن بن سعدی رحمہ اللہ وائی چہ پہ تولى کنہں ہم
مرتبی دی لکہہ خرنگی چہ پہ موالات کنہں مرتبی دی نو ہر قسم تولى کفر نہ
دے لکن دا قول بلا دلیلہ دے -

او شیخ محمد بن عتیق رحمہ اللہ وائی چہ ہر قسم موالات کفر دے
لکہہ خرنگی چہ تولى کفر دے لکن دا قول کمزوری دے -

غورہ مذہب د جمہورو علماء دے چہ تولى کفر دے او پہ موالات
کنہں مرتبی دی کله کفر وی کله کبیرہ گناہ وی کله صغیرہ گناہ وی -

۱۷- مجموعة التوحيد ص ۱۲۶ او الموالاة للمحماس ص ۳۹۰۔ ہدی بحتونو کنہ زبات نقل
د الموالاة والمعادات فی الشريعة الاسلامیہ لمحماس بن عبد اللہ نہ وشوزیات وضاحت د پارہ
دغہ کتاب تہ مراجعہ وکڑی ۔

د عدم موالاة صورتونہ

بعض خبری او تعلق داسی دے چہ ہغہ پہ موالاة یا تولی کنہ
نہ راخی یعنی دغہ خبری یا دغہ کارونہ او تعلق گناہ نہ دہ لکہ امام ابوہکر
بن قاسم رحمہ اللہ لیکلی چہ بعض صورتونہ د موالاة نہ نہ وی لکہ
اخستل خرخول حان پہ اجارہ او حان پہ مزدوری کافرتہ ورکول احسان
کول ہدیہ قبول د سلام جواب ورکول د بیمار تپوس کول د کتابی سرہ
نکاح کول د ہغوی د علمونو نہ استفادہ کول ۱۔

تفصیل د دی خبرو دا دے۔ اول دا چہ د کافر نہ اخستل خرخول جائز
دی او دلیل پے حدیث د بخاری شریف دے پہ روایت د عبدا لرحمن بن ابی
بکر رضی اللہ عنہ چہ مونر نبی ﷺ سرہ وو یو مشرک راغلی گڈی ورسرہ وی
نبی ﷺ ورتہ اویل بیعاً ام ہبہ داد خرخ دی او کہ ہبہ دہ ہغہ ویل داد
خرخ دی فاشتری منہ شاد نو نبی ﷺ ترینہ یوہ گڈہ واخستلہ ۲۔ ابن بطلال
رحمہ اللہ وائی چہ معاملہ الکفار جائزۃ الابیع ما یستعین بہ اهل الحرب
علی المسلمین ۳۔ د کافرانو سرہ معاملہ کول جائز دی مگر د ہغہ شی
خرخول پے جائز نہ دی چہ پہ ہغہ سرہ حربیان د مسلمانانو خلاف مدد
حاصلوی ۔ دویم دلیل دادے چہ نبی ﷺ د یو یهودی نہ دیرش وسقہ وربشی
اخستی وی او خپلہ زغرہ ئے ورسرہ گانڑہ کڑی وہ ۔ شیخ الاسلام رحمہ اللہ

وائی چه دار حرب ته د تجارت د پاره سفر کول جائز دی لکه ابوبکر رضی
الله عنه د نبی ﷺ په ژوند شام ته د تجارت دپاره سفر کړیو او په دغه وخت

۱ - اعتقاد اهل السنة للامام ابی بکر بن قاسم الرحبی ص ۵۱-۲ بخاری کتاب البیوع باب
الشراء والبیع مع المشركين واهل الحرب ۳ فتح الباری ص ۴۱۰ جلد

کښې شام دار حرب وو ۱ - دویم اجاره ده یعنی د کافر سره مزدوری کول
جائز دی دلیل ئه حدیث د بخاری دے چه خباب رضی الله عنه وای چه
كنت رجلاً قینا فعملت للعاص بن وائل حه اینگرووم ما د عاص بن وائل
دپاره کار وکړو الی آخر الحدیث۔

په فتح الباری کښې وائی چه علماء په دار حرب کښې د مشرک سره
مزدوری مکروه گانژی مگر د ضرورت په وخت کښې په دوه شرطونو اول
شرط دادے چه مزدوری به په داسی کار کښې وی چه د هغه کار کول
مسلمانانو لره حلال وی دویم شرط دادے چه په داسی کار کښې به ورسره
امداد (یعنی مزدوری) نه کوی چه د هغه نه مسلمانانو ته ضرر رسیږی ۲
او دا مذهب د احنافو او شوافعو دے ۳ او دلیل ئه دادے چه علی رضی
الله عنه او کعب بن عجرة رضی الله عنه د یهودو سره مزدوری کړیوه او
یوسف علیه السلام د هغه بادشاه سره کار کړیو او قرطبی وای چه دا قول
غوره دے ۴

دریم د کافر سره احسان کول یعنی حربی کافر نه علاوه په نورو
کافرانو خیرات کول یا هغه لره تحفه ورکول یا د هغه سره احسان او بنیگڼه
کول جائز دی لکه الله تعالی فرمائی لاینهاکم الله عن الذین لم یقاتلوکم ولم

۱- بحواله الولا والبراء لسعيد القحطاني ص ۳۰۶ - ۲ فتح الباری ۲۰۲ جلد ۲ بحواله الولا والبراء - ۳ وانظر المغنی ص ۵۰۵ جلد ۵ - ۴ په شرطونو قرطبی ص ۲۱۵ جلد ۹ بحواله فتاوی الدین الخالص ۳۸۰ جلد ۹ -

يُخرجوكم من دياركم ان تبروهم وتقسطوا اليهم ان الله يحب المقسطين

۱- نه منع کوی الله تعالی تاسود هغه کسانو نه چه جنگ نه کوی ستاسو سره او نه اوباسی تاسود کورونو ستاسونه چه تاسو احسان وکړی د هغوی سره او انصاف وکړی د هغوی سره یقیناً الله تعالی مینه کوی د انصاف کونکو سره - او عمر رضی الله عنه خپل رور ته چه مشرک وو د رینمو جوړه ورکړی وه -

خلورم د کافر سره صله رحمی (خپلولی) پالل یعنی د کفر د وجه د هغه د خپلولی حق نه ختمیږی نو د هغه سره خپلولی پالل په موالات کښ نه راځی لکه الله تعالی د مشرکانو مور او پلار په باره کښ وائی وصاحبهما فی الدنيا معروفاً ۲ او ملگری شه د دوی سره په دنیا کښ په ښه طریقه یعنی د مشرک مور او پلار سره دنیوی ښیگره او احسان کوه - په بخاری او مسلم شریف کښ راځی اسماء بنت ابی بکر رضی الله عنها وائی چه کله زمونږ د قریشو سره معاهده وه نوزما مور زما خواته راغله ماته نبی ﷺ ویلی وو - چه صلی أمک صله رحمی کوه د مور سره -

پینخم د کافر نه تحفه او ڈالی قبلول هم په موالات کښ نه راځی یعنی د کافر نه هدیة او ڈالی قبلولی شی په بخاری شریف کښ باب راځی باب قبول الهدیة من المشرکین باب دے په بیان د قبلولود تحفه کښ د مشرکانو نه -

نبی ﷺ ته د ايله بادشاه سپينه قچره په تحفه كښن راليگلي وه - او اكيډرد
 دومة الجندل ورته د ريښمو چوغه راليگلي وه - او مقوقس بادشاه ورته
 ۱ - ممتحنه ص ۸ - ۲ - لقمان ص ۱۵ -

ماریه رضی الله عنها په تحفه كښن راليگلي وه ۱ - البته پدی مسئله كښن
 تفصيل او شرطونه شته -

شپږم د كافر د سلام جواب كول هم په موالات كښن نه راځي د هغه د
 سلام جواب كول د جمهورو په نيز واجب دی په دی لفظ سره وعلیکم -

تفصيل :-

دده مسئلی تفصيل دادے چه يو سلام كول دی (يعنی ابتداء د
 سلام) دويم د سلام جواب كول دی - د جمهورو علماء مذهب دادے چه
 كافرته به سلام (يعنی ابتداء د سلام) نه كوی- حُكهُ رسول الله ﷺ وائی چه
 لا تبتدؤو اليهود ولا النصارى با السلام يهودو او نصارى ووته شروع د سلام
 مكوى - او ابن عيينه رحمه الله وائی چه كافرته سلام كول جائز دی حُكهُ
 ابراهيم عليه السلام خپل پلارته سلام كړی چه سلامٌ عليك جمهور پديكښن
 يوه توجیه دا كوی چه دا سلام د بانكاټ دے نور توجیهاټ هم شته نخعی
 رحمه الله وائی چه كله ستا د يهودی يا نصرانی سره څه كاروی نو سلام
 ورته كولی شی لكه د هغه سره ستا وعده وی يا صحبت او دلاری ملگرتیا وی
 يا گاونډ وی- او په دی طریقه په هغه دوه حدیثونو كښن تطبيق هم راځي چه
 په يو حدیث كښن د ابوهریر رضی الله عنه وائی چه د يهودو او نصارى وو ته

سلام مکوی اوپہ بل حدیث کنبی رآخی د اسامہ رضی اللہ عنہ پہ روایت چہ
 نبی ﷺ پہ یو مجلس راغلی چہ پہ ہغہ کنبی مسلمانان مشرکان یهود او عبد
 اللہ بن ابی بن سلول ناست وو نبی ﷺ پے سلام وکڑو طبری رحمہ اللہ وائی
 چہ د ابوہریرہ رضی اللہ عنہ حدیث عام دے چہ پہ عام وختونو کنبی پہ
 دوی سلام مکوی او د اسامہ رضی اللہ عنہ حدیث خاص دے (مثلاً چہ کلہ
 د ضرورت وی نو سلام کولی شی)۔

اوزاعی رحمہ اللہ وائی چہ ان سلامت فقد سلم الصالحون قبلک
 وان ترکت فقد ترک الصالحون قبلک ، کچری تہ کافرتہ سلام کوی نو ستا
 نہ مخکنبی نیکانو ورتہ سلام کڑی اوکچری تہ ورتہ سلام نہ کوی نو ستانہ
 مخکنبی نیکانو ورتہ سلام پرینبی ۱۔

دویم د سلام جواب کول دی نو پدیکنبی اتفاق دے چہ د ہغہ د سلام
 جواب کولی شی البتہ پہ وجوب کنبی اختلاف دے د جمہورو مذہب دادے
 چہ د ہغہ د سلام جواب کول واجب دی او بعض وائی چہ د ہغہ د سلام
 جواب کول واجب نہ دی لکہ د بدعتیانو د سلام جواب کول واجب نہ دی ۔
 غورہ مذہب د جمہورو دے حُکھ مونر تہ د بدعتیانو پہ ہجران (پریہنودلو)
 امرشوی د ہغوی د زورنی دپارہ او د ہغوی نہ د حآن ساتلو دپارہ پہ خلاف
 د ذمیانو ۲۔

اووم د کافرانو د بیمار تپوس کول ہم پہ موالات کنبی نہ رآخی
 یعنی د کافر بیمار پرسی کولی شی لکہ نبی ﷺ د خپل ترہ ابو طالب د بیمار
 پرسی د پارہ ورغلی وو ۔ دعوت ئے ورکڑو لکن ہغہ ایمان نہ وو راوڑی دغہ

رنگی یو یهودی هلک بیمار وو نبی ﷺ د هغه تپوس له ورغلی دعوت ئے
ورکړو هغه ایمان راووړ۔

۱ قرطبی ص ۱۱۱ جلد ۱۱ ص ۱۱۲ جل ۱۱ - ۲ زاد المعاد ۲۲۵ جلد ۲ بحواله الولاء،
والبراء للقطانی ص ۳۱۱۔

اتم کافر دَمول یا د هغه علاج کول هم په موالات کښ نه راځی لکه په
حدیث د بخاری او مسلم شریف کښ راځی چه د کفارو یو مشر لژم چیچلی
وو او صحابه کرامو په سورة فاتحه دم کړو۔

نهم کافرته د روغوالی دعاء کول هم په موالات کښ نه راځی یعنی چه یو
کافر بیمار وی او ته هغه ته دروغوالی او صحت دعاء وکړی د یو مصلحت د
پاره چه ایمان راوړی یا نرم شی وغیره نو دا کار جائز دے ځکه د صحت د
پاره دعاء هم د جنس د دم نه ده ۱ -

لسم د کافر دپاره د هدایت سوال او دعاء کول هم په موالات کښ نه راځی
البته د مغفرت دعاء به ورله نه کوی لکه جنازه به په نه کوی او دا خبره
واضح ده -

یوولسم د کافر د قبر زیارت کول هم په موالات کښ نه راځی یعنی
چه یو کافر مړ وی او ته د هغه قبر ته د وعظ او عبرت حاصلولو دپاره ورځی
نو دا کار جائز دی لکن سلام به په نه کوی دعاء او بښنه به ورله نه غواړی
- لکه په حدیث د مسلم شریف کښ راځی رسول الله ﷺ وائی استأذنتُ ربی
ان استغفر لأمی فلم یؤذن لی واستأذنتُهُ ان ازور قبرها فاذن لی - ما د خپل

رب نہ اجازہ وغوبسته چه د خپلی مور د پاره بښنه اوغواژم نوماته اجازہ ونشوه او اجازہ م اوغوبسته چه دخپلی مور د قبرزیارت وکژم نو اجازہ ټے راته وکژہ

دولسم دکافر سره طبعی محبت کول هم په موالات کښ نه راځی -

۱۰ المفصل فی شرح آية الولا، والبراء لعلی بن نایف ص ۳۲۸-

تفصیل د کافر سره د زړه محبت کول په دری قسمه دے یو قسم هغه دے چه په هغه سره ایمان ختمیږی لکه د یو کافر سره د هغه د کفر دوجې نه مینه محبت کول - دویم قسم هغه محبت دے چه په هغه سره ایمان کمیري لکه د یو کافر سره د گناه په وجه مینه محبت کول بیا د دغه گناه په اندازه دا محبت کونکی گنهگاریږی که دا کافر کبیره گناه کوی او د دغه کبیره گناه په وجه ورسره څوک محبت کوی نو دا محبت کونکی په کبیره گناه کښ راځی او که دغه صغیره گناه کوی او د دغه صغیره گناه په وجه ورسره څوک محبت کوی نو دا محبت کونکی په صغیره گناه کښ راځی - او کافر کیږی نه ځکه دهمیشه د پاره په مسلمانانو کښ داسی خلق وی چه هغه د یو گناه سره مینه کوی لکن په اهل السنة والجماعة پے هیچا د کفر فتوه نه ده ورکړی -

دریم قسم هغه محبت چه په هغه سره نه ایمان ختمیږی او نه کمیري یعنی نه ورسره انسان کافر کیږی او نه گنهگاریږی چه هغه طبعی محبت دے ځکه طبعی محبت مباح دے لکه یو پلار د کافر ځوی سره محبت کوی یا ځوی د کافر مور او پلار سره محبت کوی یا یو سړی دهغه کافر سره مینه کوی چه هغه دده سره احسان او بښیگره کوی یا امداد ورسره کوی لکه الله

تعالیٰ خپل پیغمبر ته وائی چه انک لاتهدی من احببت د دی ایت نه معلومه شوه چه د پیغمبر د خپل کافر تره ابوطالب سره ڈیره مینه او محبت وو۔ خو پدی طبعی محبت کهن دا خبره ضروری ده چه د هغه کفر او گناه به بد گنژی حکه که د هغه کفر یا گناه بد ونگنژی نو دا په مخکنو دوه قسمونو کهن داخلیری ۱۔ (۱۰ الولا، والبراء، لحاتم بن عارف ص ۲۲۔)

دیارلسم د کتابیه زنانه سره نکاح کول هم په موالات کهن نه راخی لکه په سورة مائده ۵ کهن الله تعالیٰ وائی چه والمحصنات من الذین اوتوا الكتاب من قبلکم، امام ابو حنیفه رحمه الله دمحصنات معنی کوی پاکدامنه که اصیله وی اوکه وینخه او که حربیه وی او که ذمیہ وی او امام شافعی رحمه الله معنی کوی اصیلی نو د کتابی وینخی سره نکاح جائز ده ۱۔

خوارلسم د کافرانو د علمونو نه استفاده کول هم په موالات کهن نه راخی یعنی د کفارو د علمونو نه لکه ڈاکتری کسبونه او هنرونه او زمینداری۔ ددینه استفاده کول جائز دی لکه په بخاری شریف کهن په کتاب الاجاره کهن حدیث راخی چه نبی ﷺ او ابو بکر رضی الله عنه عبد الله بن اریقط د رهبری دپاره په مزدوری نیولی وو۔

ابن قیم رحمه الله وائی چه دا دلیل دے چه کافر ته په طب او دوائی او حساب وغیره کهن رجوع جائز ده او صرف د کفر نه دانه لازمیری چه سژی به په کافر په هیخ شی کهن اعتماد نکوی حکه د لاری د بنودلونه خطرناک شه شی نشته خصوصاً په هجرت کهن ۲۔ دغه رنگی نبی ﷺ د یهودونه په زراعت کهن استفاده کژیوه د خیبر یهودوله ئے زمکه په زراعت

ورکڑیوہ چہ تاسو ددی زمکی خدمت کوی او تاسولہ بہ نیم پیداواری ۳

البتہ کافر لہ بہ مشری نہ ورکوی راز دار بیٹے نہ گر حوی پہ دفتر و کنبہ بہ
وظیفی نہ ورکوی پہ مسند احمد کنبہ پہ صحیح سند راحی

۱ احسن الکلام للشیخ عبد السلام سورة مائده ۵ ۱ بدائع الفوائد ص ۲۰۸ جلد ۳
بحوالہ الولأ والبراء للقطانی ص ۳۱۳ - ۲ - بخاری کتاب لمزارة ص ۲۳۱ -

ابو موسی اشعری رضی اللہ عنہ وائی چہ ما عمر رضی اللہ عنہ تہ اویل چہ
ان لی کاتباً نصرانیاً حُما کاتب نصرانی دے - نو عمر رضی اللہ عنہ اویل
مالک قاتلک اللہ خہ دی تالره ہلاک د کڑی تالره اللہ تعالیٰ حُکہ اللہ تعالیٰ
وائی لا تتخذو الیہود والنصارى اولیاء مائده ایت ۵۱ یہود او نصاریٰ پہ
دوستی مہ نیسی ما ورتہ اویل چہ لی کتابتہ ولہ دینہ ، حُہ ترینہ د کتابت کار
اخلم دین ئے خپل کار دے ہغہ اویل چہ لا اکرمہم اذا امانہم اللہ ولا
اعزمہم اذا اذلہم اللہ ولا ادنیہم اذا اقصاہم اللہ ، حُہ ددوی احترام نہ کوم
کلہ چہ دوی اللہ تعالیٰ سپک کڑی او نہ د دوی عزت کوم کلہ چہ اللہ ذلیلہ
کڑی او نہ ئے نزدی کوم کلہ چہ اللہ جدا کڑی -

بہر حال پہ انفرادی او شخصی طریقہ ترینہ خدمت اخستلی شی لکن داسی
خدمت ترینہ نشی اخستلی چہ پہ مسلمانانو مشری کوی حُکہ د شریعت
بنیاد پہ دی خبرہ دے چہ د اللہ کلمہ بہ بلندہ وی او د کفر کلمہ بہ لاندی
وی-

اظہار د عداوت او وجود د عداوت

دغه رنگی اظہار د عداوت غیر دے د وجود د عداوت نہ حُک کہ یوسڑی د ویری یا د عجز د وجہ نہ اظہار د عداوت ونہ کڑی نو دا معذورہ دے (یعنی د کافرانو سرہ دشمنی بنکارہ نہ کڑی نو دا معذورہ دے)۔ نو اظہار د عداوت ہر وخت لازم نہ دے۔ او وجود د عداوت ہر وخت لازم دے (یعنی د کافرانو سرہ بہ پہ زڑہ کنہ دشمنی ساتل ہر وخت لازم دی)۔

حُک کہ وجود د عداوت داخل دے پہ کفر بالطاغوت کنہ او پہ مابین د کفر بالطاغوت کنہ او پہ مابین د محبت داللہ اورسول کنہ تلازم کلی دی (یعنی د یوبل سرہ لازم او ملزوم دی)۔ او دا دمؤمن نہ نہ جدا کیری ۱۔

حاصل دا شو کہ یوسڑی پہ داسے حُایکنہ اوسپیری چہ ہلتہ د کفارو زور زیاتی وی او دا کمزوری وی د ہغوی نہ ویریبری او دا سڑی د کفارو سرہ

دشمنی بیکارہ نہ کڑی نو دا معذورہ دے - لکن پہ زڑہ کنبی بہ ورسره
خامخا دشمنی ساتی -

دغه رنگی حافظ ابن کثیر رحمہ اللہ پہ تفسیر د سورة آل عمران ایت
۲۸ کنبی وائی چہ الا ان تتقوا منهم تقاةً ددی مطلب دادے چہ کله یوسڑی
پہ بعض بشارونو یا پہ بعض وختونو کنبی د کافرانو د شر نہ ویریری نو د لره
جائز دی چہ پہ ظاہری طور او وقتی طور د مغوی د شر نہ د بچ کیدو پہ
خاطر د مغوی سرہ ظاہری تعلق جوڑ کڑی لکن دا تعلق بہ پہ زڑہ او نیت

۱۰ الرسائل المفید للشیخ عبد الطیف ص ۲۸۴ بحوالہ دوستی اور دشمنی ص ۳۱۲۔

سرہ نہ وی لکه ابودرداء رضی اللہ عنہ وائی انا لنکشر فی وجوه اقوام وقلوبنا
تلعنهم ۱۔ د بعض (ظالمانو او فاسقانو) خلقو مخی تہ مونبر خاندو
حالانکی زمونبر زڑونہ پہ مغوی لعنت وائی او د سلفو نہ ئے نقل کڑی - چہ
تقیہ پہ ژبہ وی نہ پہ عمل سرہ ۲۔

مدارات او مداهنت

دغه رنگی پہ مابین د مدارت او مداهنت کنبی فرق دے مدارات
جائز بلکنہی کله مستحب وی او مداهنت حرام او ناجائز دے فرق پہ مابین د
دواڑو کنبی دادے علامہ قرطبی او قاضی رحمہما اللہ وائی ان المدارات بذل
الدنيا لصالح الدنيا او الدین او هما معاً - مدارات خرچ کول د دنیا دی دپارہ
د برابرولود دنیا یا د دین یا د دواڑو - او مداهنت ترک الدین لصالح الدنيا
پرینبودل د دین دی دپارہ د برابرولود دنیا لکه عائشہ رضی اللہ عنہا وائی
چہ یوسڑی د رسول اللہ ﷺ سرہ د میلاویدود پارہ اجازت او غونبتلو رسول

الله ﷺ اوایل چه دا ڈیر ناکاره سڑی دی کله چه راننوتلو نو نبی ﷺ ورسره نرمی خبری وکڑی - نو دیته مدارات وائی حُکله نبی ﷺ دده سره د نیوی بنه اخلاق استعمال کژل او نرمی خبری ورسره وکڑی ۳-.

او ابن بطال رحمه الله وائی چه مدارات د مؤمن صفت دی او مدارات دیته چه الرفق بالجاهل فی التعلیم وبالفسق فی النهی عن فعله وترک الاغلاظ علیه - د جاهل سره په تعلیم کنبن نرمی کول او د فاسق سره په

۱- بخاری کتاب الادب باب المداراة مع الناس ۳- ۲ ابن کثیر ۳۵۸ جل ۱- ۱ فتح الباری ص ۲۰۴ جلد ۱۰

منع کنبن د فسق نه نرمی کول او سختی نه کول -

او مدامنت دیته وائی چه معاشره الفاسق واطهار الرضا بماهو فيه من غیر انکار علیه - د فاسق سره وخت تیروول او د هغه په فسق رضا بنکاره کول او په هغه رد نه کول ۱-.

۲- فتح الباری ص ۵۲۸ جلد ۱۰

د پاکستان په مرتد کید لو دلیلونه

الحمد لله الذي نزل القرآن ليكون نذيراً للعالمين
 وصرّف فيه من الآيات لتستبين سبيل المجرمين والصلوة والسلام على من او
 ضح لنا طرقَ الايمان والمؤمنين وعلى آله ومن تمسك بسنته الى يوم الدين -
 اما بعد فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم يا ايها الذين
 آمنوا لاتتخذوا اليهود والنصارى بعضهم اولياء بعض ومن يتولهم منكم
 فانه منهم ان الله لا يهدي القوم الظالمين -

په قرآن کریم کښې شپږ مسائل باربار بیانېږي توحید
 رسالت صداقة الكتاب ايمان بالآخرة جهاد او انفاق فی سبیل الله ، پدی شپږ
 مسائلو کښې یوه مسئله د جهاد فی سبیل الله ده د جهاد مسئله باربار او
 تفصیلاً بیانېږي- او د جهاد متعلق شل قسمه مضامین بیانېږي ۱ په هغه

مضامینو کئیں یو مضمون دا دے چه قرآن کریم هغه ڈلی ذکر کوی چه د
 هغوی سره قتال (جنگ) کیری او هغه شپر ڈلے دی یو یهود دویم نصاری لکه
 الله تعالی وائی قاتلوا الذین لا یؤمنون بالله (الایة سورة توبه ۲۹) دریم
 مشرکان دی لکه وقاتلوا المشرکین کافّةً (سورة توبه ۳۶) خلورم کافران دی
 پینحّم منافقان لکه یایّها النبئی جاهد الکفار والمنافقین (سورة توبه ۷۳) شپریم
 هغه مؤمنان چه باغیان وی لکه فقاتلوا الی تبغی (سورة حجرات ۹) پدی
 شپریم ڈلوکئیں یوه ڈله د کافرانو ده - کافران دوه قسمه دی یو اصلی دویم
 مرتد ، کافر اصلی دیته وائی چه دمخکئیں نه په اسلام کئیں نه وی
 ۱۰ ددے تفصیل زمونږ په رساله اهمیة القتال کئیں موجود دے۔

داخل شوی او مرتد کافر دیته وای چه د مخکئیں نه مسلمان وی او بیا د
 اسلام نه بهر شی۔

دمثال په طور د پاکستان په حکومت کئیں دواړه قسمه
 کافران شته اصلی کافران هم شته لکه غالیان شیعه گان ، قیدانیان ،
 پرویزیان ، بریلیان ، هندوان ، سکھان ، عیسایان ، دھریان او مشرکان۔ او
 مرتد کافران هم شته لکه هغه نام نهاد مسلمان چه د امریکه سره په
 اوسنی جنگ کئیں مرسته کوی او د مجاهدینو خلاف جنگیری۔ مونږ د هغه
 پاکستانیانو یا فوج بحث نه کوو چه د اصل نه کافران دی حکه د هغوی
 کفر واضحه دے۔ بلکئیں مونږ د هغه پاکستانیانو یا فوج او پولیس یا
 خاصدار او لښکریان یا افسرانو بحث کوو چه حآن ته مسلمانان اوسنیان
 وائی، مونږ اودس کوی روژی نیسی یا نور عملونه کوی او بیا هم دامریکایانو
 سره مرسته کوی یا د مجاهدینو خلاف جنگیری او استعمالیری۔

د اسلامی نظام مخہ نیسی کفری نظام جاری کوی خلق د

مغہ پہ منلو مجبورہ کوی دا قسم خلق مرتد کافران دی د دوی د مرتد
کیدلو دلیلونہ دا دی ۔

اول دلیل دا دے چہ دوی د کافرانوسرہ تولی کوی او هر

مغہ خوک چہ د کافرانوسرہ تولی کوی مغہ مرتد وی نو دوی مرتد دی ۔ اولہ
مقدمہ خو ڈیرہ واضحہ ده لکن د زیات اطمینان دپارہ ئے مونر تفصیل کوو
چہ دوی د کافرانوسرہ حکہ تولی کوی چہ تولی کامل محبت او مدد او
دوستی او تابعداری تہ وائی ۔ قرطبی ۳۱۷ جلد ۳ وائی چہ د مسلمانانوپہ
مقابل کنبی د مغوی سرہ ملاتڑ وکڑی او دوی ہم د کافرانوسرہ کامل مدد او
دوستی کوی ۔ حکہ دوی د اتحادیانوپہ نوم کار کوی حان تہ باربار د پرنٹ
لائن اتحادیان وائی او پہ میڈیا باربار پدی خبرہ فخر کوی چہ تر اوسہ پوری
مونر د اوہ سوو ۷۰۰ نہ زیات د القاعدہ والا گرفتار کڑل او امریکی تہ مو
حوالہ کڑل ۔ او کله چہ د امریکی بالا افسران پاکستان تہ راجی یا دوی هلته
دورہ کوی نو پہ تحفہ کنبی ورته مجاہدین او د مجاہدینو وینی پیش کوی ۔
مجاہدین بمباری کڑی یائے د مغوی د حوالہ کولو د پارہ گرفتار کڑی ۔

د امریکی پہ اشارہ ئے پہ ملاکنڈ ڈویژن سوات باجوڑ مہمند ،

خیبر ، اورکزی ، وزیرستان او درہ آدم خیل وغیرہ کنبی افریشنونہ وکڑل او
دامریکی پہ اشارہ ئے جامعہ حفصہ او لال مسجد وغیرہ وژنگول امریکایانو
تہ ئے حای پہ حای اڈی ورکڑی د ناٹو د سپلائی دپارہ ئے لاری ورکڑی ۔

د امریکی او ناٹو د حواکونو د خوشحالولو دپارہ خپل

فوجونہ ٹینکونہ جہازونہ توپونہ اسلجے وغیرہ استعمالوی ۔ خپل ٹول

صلاحیتونہ نئے د مجاہدینو خلاف متوجہ کڑی حُای پہ حُای تالاشی کوی
 چھاپے غورزوی کورونہ ورائوی د مجاہدینو او مسلمانانو قتل عام کوی پہ
 ہجرت نئے مجبورہ کوی قیدیان کوی ریمانڈونہ ورکوی - دمجاہدینو خلاف
 لہنکری راپورتنہ کوی جرگی کوی کمیٹیانے جوڑہ وی پھرے مقرر کوی د
 مجاہدینو پہ سرونو سوداگانی کوی یو بل تہ د تعاون او ہمکاری ڈاڈ او
 اعتماد ورکوی - او دا کارونہ پدی خاطر کوی چہ امریکہ ناٹو او نور کافران
 خوشحالہ شی او دا ٹولے خبری د نمر پہ شان واضحہ دی - داخود اولے
 مقدمے بیان دے -

او ہر چہ دویمہ مقدمہ دہ چہ ہر مغہ خوک چہ مغہ د
 کافرانو سرہ تولی کوی مغہ مرتد دے حُکے چہ اللہ تعالیٰ وائی ومن یتولہم
 منکم فانہ منہم ۱۷ چا چہ دوستی وکڑہ د کافرانو سرہ نو دا ددوی نہ دے
 پدی ایت کہن اللہ تعالیٰ وائی چہ خوک د کافر سرہ تولی یعنی دوستی او
 ہمکاری کوی نو مغہ د دوی پہ شان کافر دے - پدی ایت کہن پے اللہ د کافر
 فتوہ لگوی -

دویمہ فتوہ پے اللہ دمرضی لگولی فَتْرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ
 مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ ۲۷ پس وینی بہ تہ مغہ کسان چہ پہ زڑونو د مغوی
 کہن مرض دے جلتی بہ کوی پہ دوستی د کافرانو کہن - دریمہ فتوہ پے اللہ
 تعالیٰ د مرتد لگولی لکہ یایہا الذین آمنو من یرتد منکم عن دینہ ۳۷ ای
 مؤمنانو خوک چہ مرتد شی ستاسونہ د دین خیل نہ روح المعانی وائی چہ
 پدی کہن اشارہ دہ دیتہ چہ د کافرانو سرہ دوستی سبب د ارتداد دے او ال
 عمران ۱۴۹ کہن ہم وائی چہ مرتد او تاوانیان بہ شی یایہا الذین آمنوا ان
 تطیعوا الذین کفروا یردوکم علی اعقابکم فتنقلبوا خاسرین او پہ سورہ

محمد ۲۵، ۲۶ کہیں وائی چہ د کافرانو سرہ پہ بعض کارونو کہیں د تابعداری وعدہ کول پدی ہم سڑی مرتد کیری۔

خلورمه فتوہ پے اللہ تعالیٰ د بے ایمانو لگولی چہ دوی بے ایمانہ دی لکہ ، وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مَا اتَّخَذُوا آلِيَاءَ ۚ كَچری ددوی ایمان وی پہ اللہ تعالیٰ او پہ پیغمبر او پہ ہغہ کتاب چہ رالیبری شوی پیغمبرتہ نہ بئے نیولی وی کافرانولرہ دوستان یعنی ددوی ایمان پہ اللہ

۱۰۰ سورة مائدہ ایت ۵۱ ۲۰ مائدہ ۵۲ ۳۰ مائدہ ۵۲ ۴۰ مائدہ ۸۱ -

اورسول او قرآن نشتہ - حاصل ئے دا شوچہ دوی بے ایمانہ دی حکہ لؤ چہ پہ مثبت داخل شی منفی ترینہ جوڑہ وی او پہ سورة مجادلہ ۲۲ کہیں وائی چہ ایمان او د کافر سرہ دوستی دا دواڑہ نہ جمع کیری لکہ لاتجد قوما يؤمنون بالله واليوم الآخر يوادون من حاد الله ورسوله -

پینخمہ فتوہ پے اللہ تعالیٰ د منافق لگولی لکہ بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ

بَانَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ زیری ورکڑہ منافقانو تہ چہ یقیناً د دوی دپارہ عذاب دے دردونکی منافقان ہغہ کسان دی چہ نیسی کافرانولرہ دوستان ماسوا د مؤمنانونہ او پہ سورة حشر ایت ۱۱ کہیں وائی چہ د کافرانو سرہ پہ ژبہ د همکاری وعدہ کول منافقت دے اگر کہ دا وعدہ پہ دروغہ وی -

شپرہمہ فتوہ پے اللہ تعالیٰ د ظالم لگولی وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ

الظالمون ۲۰ چاچہ دوستی وکڑہ د کافرانو سرہ ستاسونہ نو دا کسان ظالمان دی او دا فتوہ پہ سورة ممتحنہ ایت ۹ کہیں ہم دہ ومن يتولهم فأولئك هم الظالمون -

اوومہ فتوہ پے اللہ تعالیٰ د گمراہ لگولی لکہہ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ
فَقَدْ ضَلَّ سِوَاءَ السَّبِيلِ ۳ چہ وکڑو دا کار (دوستی د کافرانو) ستاسونہ
پہ تحقیق سرہ دا گمراہ دے د سمے لاری نہ - شیخ محمد بن عتیق وائی
چہ د کافرانو سرہ دشمنی کول اللہ تعالیٰ فرض کڑی او د کافرانو سرہ دوستی
اللہ تعالیٰ حرام کڑی او پدیکنب اللہ تعالیٰ ڈیرہ سختی کڑی تردے چہ داللہ
تعالیٰ پہ کتاب کنہ ددے پہ شان بل واضحہ حکم نشته اونہ دومرہ دلائل

۱۰ سورة النساء ایت ۱۳۸، ۱۳۹ - ۲ سورة توبة ۲۳ - ۳ سورة ممتحنہ ۱

پہ بل حکم شتہ د توحید د فرضیت او د شرک د حرمت نہ روستو ۱
قال ابن القيم ،

أُتِجِبُّ اَعْدَاءَ الْحَبِيبِ وَتَدْعَى حَبًّا لَهٗ مَا ذَاكَ فِي

امکان

د ازمر د افتاء کمیٹی وائی خوک چہ د اسلام د دشمنانو سرہ
مباشرة یا بالواسطہ مرستہ او ملگرتیا کوی ہغہ د اسلام نہ خارج دے د
ہغہ دشمنی د اسلام سرہ د ہغہ چانہ زیاتہ دہ چہ ہنکارہ د اسلام او د
مسلمانانو دشمنی کوی دا مرتد دے - ہنخہ بہ ترینہ جدا کولی شی د جنازی
مونخ بہ پے نہ کیری د مسلمانانو پہ مقبرہ کنہ بہ نہ دفن کیری سلام بہ
پے نہ اچول کیری بیمار پرسی بیئ نہ کیری -

شیخ احمد شاکر وائی خوک چہ د انگریزانو سرہ مرستہ کوی پہ
ہر شکل چہ وی دا ہنکارہ ارتداد او صریح کفر دے پدے بارہ کنہ ہیخ عذر
قبول نہ دے او ہیخ تاویل فائدہ نہ ورکوی سیاسی مصالح ددے حکم پہ

تطبیق کنبں مانع نشی جوڑیدے ۲۷ (لکہ پاکستان وائی چہ پدیکنبں زمونبر
سیاسی گٹی دی او دا جنگ د ملک پہ مفادو دے)

دویم دلیل د پاکستان د مرتد کیدلو دویم دلیل دادے چہ
پاکستان کفر بالطاغوت نہ کوی او هر هغه خوک چہ هغه کفر بالطاغوت
نہ کوی هغه کافر دے د اولے مقدمے وضاحت چہ پاکستان کفر بالطاغوت
نہ کوی۔ ددے د وضاحت دپاره دری خبری پیجاندل ضروری دی یو طاغوت
۱۷ سبیل النجاة ص ۲۷۳ دا فتوئے د امریکه سره په اوسنی صلیبی جنگ کنبں د مرستے حکم په نوم
کتاب کنبں نقل کړی۔

دویم کفر بالطاغوت دریم دا چہ پاکستان ولی کفر بالطاغوت نہ کوی۔ د
طاغوت علما، ڈیری معنی گانی کړی یوه معنی ئے دا کړی چہ د طاغوت
معنی ده هر معبود من دون الله او طاغوت حاکم غیر شرعی ته هم ویلی شی
لکه سورة نساء ۶۰ کنبں راخی چہ وَیُریدُونَ ان یتحاکموا الی الطاغوتِ او
ددے بنه معنی ابن کثیر کړی مَاسُوا الْکِتَابِ وَالسَّنَةِ، یعنی د قرآن او حدیث
نہ علاوه هر شی طاغوت دے لکه دغلته ئے کعب بن اشرف ته طاغوت ویلی
چہ داد یهودو ملا وو ۔

دویم کفر بالطاغوت دے نو کفر بالطاغوت دیته وائی چہ
د الله نه ماسوا د هر معبود نه به بئکاٹ او جدائی کوی او دالله تعالیٰ نه
ماسوا د هر شی د عبادت نه به بئکاٹ او نفرت کوی د دغه معبود او د هغه
د عبادت سره به بغض او دشمنی کوی او هر خوک چہ د دغه معبود عبادت
کوی د هغه نه به هم بئکاٹ کوی او د هغه سره به بغض او دشمنی کوی نو
د هر کافر سره بئکاٹ او بغض او دشمنی کول فرض دی ۔ حکه الله تعالیٰ په

سورة مجادلہ ۲۲ کنبی وائی چه ایمان او د کافر سره دوستی دا دواڑہ نہ جمع کپری او په ڈیرو آیاتونو کنبی الله تعالیٰ منع کړی د هغوی د دوستی نه - حاصل دا شو چه د هر معبود من دون الله سره او د هغه د عبادت سره او د هغه د عبادت کونکی سره بائکاٹ بغض دشمنی کول فرض دی دغه رنگی د هغوی د قانون او نظام سره هم بائکاٹ بغض دشمنی فرض ده د هغوی د نظام ختمول فرض دی د دغه نظام خلاف جهاد کول فرض دی بهر حال داد کفر بالطاغوت معنی او مقصد دے -

د دوه خبرو وضاحت وشو اوس د اوله مقدمه وضاحت کوو چه حکومت پاکستان کفر بالطاغوت نه کوی حکمه چه دوی د یهودو نصاریٰ وو او دنورو کافرانو سره دوستی کوی بلکنبی د هغوی په دوستی فخر کوی د دوی د دوستی د وجه نه مخلص مسلمانان او مجاهدین بدناموی او جنگونه ورسره کوی خان ته د پرنٹ لائن اتحادیان وائی د اقوام متحده وو په صف کنبی شامل دی کفری نظام جاری کوی د هغه په منلو خلق مجبوره کوی جمهوریت مضبوطوی د جمهوریت نه کلکه دفاع کوی - د شرک اڈی او درگامونه آبادوی د درگامونو په آبدولو غٹی غٹی خرچی کوی حکمہ دغلته شرک او بندگی د غیر الله کپری -

د دویمه مقدمه وضاحت :-

دویمه مقدمه داده چه خوک کفر بالطاغوت نه کوی هغه کافر دے ددے دلیل داده چه الله تعالیٰ وائی چه فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللّٰهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ - ۱ طریقه داستدلال داده چه پدے ایت کنبی دایمان دوه شرطونه دی اول د طاغوت

نہ انکار کول دویم پہ اللہ تعالیٰ ایمان راوڑل چہ کلہ دا دواڑہ کارونہ راجمع شی نو تہ بہ موحد او مؤمن حساییری او چہ دا دواڑہ نہ وی نو تہ مؤمن نہ ئے لکہ پاکستان داسے نہ کوی ۔

دویم دلیل لاله الا الله دے :-

او د لاله الا الله معنی ہم دادہ پہ لاله کنہ کفر بالطاغوت دے او پہ الا الله کنہ ایمان باللہ دے نفی او اثبات دواڑہ دی

۱۰ بقرہ ایت ۲۵۶ ،

اول تخلیہ دہ او بیا تخلیہ دہ ۔ کہ یوسڑی کفر بالطاغوت نہ کوی او پہ اللہ تعالیٰ ایمان راوڑی ددے مثال داسی دے لکہ پہ گندہ لونہی کنہ سڑی طعام راخلی یا لکہ پہ یولونہی کنہ بول او شودہ جمع کوی ۔

د لاله الا الله کلمہ پہ قرآن کنہ بار بار راحی پدیکنہ اولاً کفر بالطاغوت دے خوک چہ کفر بالطاغوت نہ کوی ہغہ نیمہ کلمہ او نہ منلہ لکہ پاکستان ۔

دریم دلیل :-

دریم دلیل دادے چہ اللہ تعالیٰ وائی قَدْ کانت لکم اسوۃ حسنۃ فی ابرہیم والذین معہ اذ قالوا لقومہم انا برءاؤ منکم ومما تعبدون من دون اللہ کفرنا بکم وبدا بیننا و بینکم العداوۃ والبغضاء ابدًا ۱۰ پدی ایت کنہ د ابراہیم براءت ذکر شوی د مشرکانو نہ او د ہغوی د معبودانونہ او د ہغے نہ انکار ذکر شوی او ہغوی تہ اعلان د دشمن او تربگنی شوی۔

او مونبر ته الله تعالى وائی چه دا ستاسود پاره بہترینہ نمونہ دہ
 نوپہ مونبر ہم الله تعالى دا فرض کڑی چه مونبر د کافرانو او دہغوی د
 معبودانونہ بائکاٹ او انکار وکڑو او د ہغوی سرہ دشمنی او تربگنی وکڑو او
 پاکستان داسے نہ کوی ۔

خلورم دلیل دادے:-

پہ حدیث د مسلم شریف کہیں راخی رسول الله ﷺ وائی
 مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَكَفَرَ بِمَا يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَالَهُ وَدَمَهُ وَحَسَابُهُ

۱۰ سورة ممتحنہ ایت ۴

علی الله ۔ د دے حدیث نہ معلومہ شوہ چه د ایمان باالله سرہ کفرپہ
 معبود من دون الله ضروری دے ۔ او ترہغہ پوری د یو انسان وینہ اومال
 محفوظ نہ دے ترخوئے چه د ایمان با الله سرہ کفرپہ معبود من دون الله
 نہ وی جمع کڑی پاکستان کفرپہ معبود من دون الله نہ کوی لکہ مخکبیں
 تیر شویو نو ددوی وینہ او مال محفوظ نہ دے ۔

د پاکستان د مرتد کیدلو دریم دلیل:-

دریم دلیل دادے چه دوی حرام حلالوی او مرہغہ خوک چه
 ہغہ حرام حلالوی ہغہ کافر دی نو دوی کافر دی ۔ د اولے مقدمہ وضاحت
 چه دوی حرام حلالوی لکہ دوی زنا سود فحاشی عریانی فسق او فجور
 حلال گنڈل حکم بغیر ما انزل الله حلال گنڈی د مجاہدینو قتل حلال گنڈی
 بلکہ د حرامو حفاظت کوی لکہ گندہ عقیدہ ڈلی لکہ دوی د بریلیانو
 قادیانیانو ہندوانو سکھانو عیسایانو اسماعیلیانو وغیرہ حفاظت کوی د

شیعہ گانو خومره حفاظت کوی - لکه پدی کال یعنی پہ ۱۰ محرم ۱۳۳۵
 کبہ د نن نہ دری ورخی مخکبہن د شیعہ گانود ماتمی جلوسونود حفاظت
 دپارہ ئے تقریباً یولاکھ فوج خای پہ خای مقرر کژیود هغوی خلور قسمه
 پهره کیدله د فوج ایف سی پولیس او د شیعہ وو رضاکاران د هغوی د
 حفاظت د پارہ ئے بازارونه او سڑکونه بند کژیوپه اتیا بنارونو کبہن موبائل
 بندے وی - د گنده عقیدو او نظریو او ڈلوتہ د جمہوریت په نوم آزادی
 ورکوی - دغه رنگی د حرامو ترویج کوی فحاشی عریانی مخلوط تعلیم بے
 پردگی گڈا ڈش ٹی وی ، وی سی آر ، سنیما وغیرہ ته د جمہوریت په نوم
 آزادی ورکوی لکه په سوات ئے چه کله دوباره قبضه راغله نود فحاشی او
 عریانی کیستی

خورولی او ویل ئے چه د آئنده دپارہ به دانه بندیگی لکه خرنگی چه
 مخکبہن بندی شویوی انّ الذین یحبون ان تشیع الفاحشۃ فی الذین امنوا
 لهم عذاب الیم ۱۰ حاصل دا چه حرام حلال گتژی او حفاظت ئے کوی او
 ترویج ئے کوی -

د دویمه مقدمه وضاحت چه خوک حرام حلالوی هغه
 کافر دے پدی د ٹولو علماً اتفاق دے چه خوک حرام حلال گتژی هغه کافر
 دے لکه ابن تیمیہ وائی انّ الانسان متی حلل الحرام المجمع علیه وحرم
 الحلال المجمع علیه کان کافراً ۲۰ بیشکه انسان چه کله حلال و گتژی هغه
 حرام چه په هغه اتفاق شوی وی او حرام و گتژی هغه حلال چه په هغه
 اتفاق شویوی نو کافر کیبری -

د پاکستان د مرتد کیدلو خلورم دلیل :-

خلورم دلیل دا دے چہ دوی د اللہ تعالیٰ د قانون پہ مقابلہ

کنہں جمہوریت لہہ ترجیح ورکوی او ہر مہغہ خوک چہ مہغہ د اللہ تعالیٰ د
قانون پہ مقابلہ کنہں جمہوریت لہہ ترجیح ورکوی نو مہغہ کافر دے ۔

د اولے مقدمہ وضاحت دوی جمہوریت لہہ ترجیح خکہ

ورکوی چہ دوی بار بار دا چہ کوی چہ زمونہر کوشش د جمہوریت د بقا
دپارہ دے او مونہر بہ د جمہوریت د برحالی او ترقی دپارہ ہر ممکن کوشش
کوو او د جمہوریت پہ ترقی خوشحالی بنکارہ کوی ۔

۱۰ سورۃ نور آیت ۱۹ ۷۰ الصادم المسلول ص ۱۳۷

د دویمے مقدمہ وضاحت چہ خوک جمہوریت لہہ ترجیح

ورکوی مہغہ خکہ کافر دے چہ پہ جمہوریت کنہں حاکمیت د مخلوق او
اکثریت وی ۔ او پہ اسلام کنہں د فیصلے حق او حاکمیت صرف د اللہ تعالیٰ
دپارہ دے **إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ** ۔

دطاغوتیانو او مرتد حکمرانانو
خلاف جهاد کول

الحمد لله الذي اعز الجهاد والمجاهدين واذل

الطواغيت والمرتدين والصلوة والسلام على نبي السيف وسيد المرسلين

- محمد و على آله ومن امتدى بهديه الى يوم الدين

امابعد فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم بسم الله الرحمن الرحيم

يايها الذين آمنوا كونوا أنصار الله كما قال عيسى

بن مريم للحواريين من انصارى الى الله قال الحواريون نحن انصار الله فأمنت

طائفة من بنى اسرائيل وكفرت طائفه فايئدنا الذين آمنوا على عدوهم

فاصبحوا ظاهرين -

وقال رسول الله ﷺ الا ان القرآن والسلطان سيفترقان فلا تفارقوا الكتاب

، وقال الناظم - كه مى گویند از صد ساله روباه بدنیا چارروز شیر بهتر

اول مونږ د سورة صف خوارلسم نمبر آیات ولوست پدی
 سورة کهنی دری خطابات دی په لفظ د یایهاالذین آمنو سره په اول خطاب
 کهنی زجر دے په ترک د قتال فی سبیل الله او ترغیب دے قتال ته او په
 دویم خطاب کهنی بشارت دنیوی او اخروی دے - او په دریم کهنی ترغیب
 دے چه د حوارینو په طریقہ جهاد وکړی او دیته اشاره ده چه د حواریون
 په شان قربانی ورکړی ، په تفسیر عثمانی کهنی د حضرت شاه صاحب نه
 نقل کوی چه د عیسیٰ نه روستو د هغه ملگرو ډیر محنت وکړو نو د عیسیٰ
 دین خور شو - بیا روستو عام نصاری گمراه شویو لکن په هغوی کهنی خال
 خال افراد په صحیح عقیده ولاړو دغه موحدینو ته الله تعالی د نبی
 آخرالزمان په ذریعه په مخالفینو غلبه ورکړه د دلیل او حجت په اعتبار هم
 او د قوت او سلطنت په اعتبار هم ۱- .

او د عیسیٰ د ملگرو د قربانی تفصیل په یو حدیث کهنی شوی
 ابن مسعود وائی چه ماته رسول الله ﷺ اوپل چه آیا تاته پته ده چه په بنی
 اسرئیلو کهنی دوه اوپا ډلی جوړی شویوی په هغو کهنی صرف دری ډلوته
 نجات میلاؤ شویو - یوه هغه ډله وه چه هغه د بادشاهانو او جابرانو په
 مینځ کهنی ودیدل د عیسیٰ علیه السلام نه روستو هغوی د الله تعالی او د
 عیسیٰ علیه السلام دین ته دعوت شروع کړو -

فَقَاتَلَتِ الْجَبَابِرَةُ فقتلت فصبرت ونجت جابرانو ورسره

جنگ شروع کړو دوی شهیدان شو صبر ئے وکړو او نجات ئے اومنده - بیا
 دویمه ډله پورته شوه چه د هغوی د جنگ وس نه کیده هغوی بادشاهان او
 جابران د الله تعالی او د عیسیٰ علیه السلام دین ته راوبلل - فقتلت وقطعت
 بالمناشیر وحرقت بالنيران فصبرت ونجت - دوی اووژلی شو او په ارو

بانده اره كڑى شو او په اورونو وسيزلى شو دوى صبر وكړو او نجات ئے اومنده -

بيا دريمه ډله پورته شوه چه د هغوى د جنگ وس نه كيده او په انصاف هم نشو ودريدے (يعنى د دعوت وس ئے هم نه كيده) فلحقت

۱۰ تفسیر عثمانی ص ۶۸۴ جلد ۲

بالجبال فتعبدت وترمّبت - غرونو ته لاژ عبادت او رهبانیت ئے شروع كړو لكه الله تعالى وائی ورهبانیه ابتدعوها ۱۰ -

فائده پدی حدیث کښی د عیسی علیه السلام د ملگرو د قربانی تفصیل وشو چه هغوی د ظالم او جابر حکمرانانو په مقابله کښی ځانونه شهیدان کړل او په ارو دوه ټوټی شو او په اورونو وسيزلی شو - او یو قسم پکښی هغه وو چه هغوی د فتنو او کفر او ارتداد دویرے نه غرونو او ځنگلو ته لاژ د الله تعالى بندگی کوله او کفر ته ئے سر ټیټی ونکړه - لكه نن صبا ډیر مجاهدین په غرونو او ځنگلو کښی وخت تیروی او کفر ته سر نه ښکته کوی - او ددے حدیث نه دا خبره هم معلومه شوه چه اوله قربانی د ظالم حکمرانانو په مقابله کښی جنگ ته کلکیدل دی دویمه قربانی داده که د جنگ وس نه وی نو بیا حقه خبره کول او دعوت چلول دی اگر که ته شهید شی -

دریمه قربانی داده که د جنگ وس نه وی او حقه خبره هم نشی کولی نو بیا د کفر نه خان برطرف کول دی - او ددے حدیث نه دا خبره هم معلومه شوه چه مؤمنانو له دا پکار دی چه ددی دری خبرونه یوه په خان کنډ راوی چه الله تعالیٰ نجات ورکړی او که دا یو کار هم ونکړی نو نجات نشی موندلی حکه پدی حدیث کنډ د حصر الفاظ ذکر شوی چه لم ینج منها الا ثلاث فرقٍ صرف دری دلوته نجات میلاؤ شویو - روستوبه په بل حدیث کنډ راشی چه کونوا کاصحاب عیسی - د عیسیٰ علیه السلام د ملگرو په شان قربانی ورکړی -

۱۰ ابن کثیر ۴۹۲ جلد ۲

بهر حال دا ترینه معلومه شوه چه د ظالم او مرتد حکمرانانو په مقابله کنډ جنگیدل ډیر غوره دی - په دویم حدیث کنډ رسول الله ﷺ وائی آلا ان رُحی الاسلام دائرۃ فدوروا مع الاسلام حیث دار الآ ان القرآن والسلطان سیفترقان فلاتفارقوا الكتاب - خبردار یقیناً جرنده د اسلام گرځیدونکی ده پس گرځی د اسلام سره چرته چه گرځی خبردار یقیناً قرآن او بادشاه زر ده چه دیو بل نه به جدا شی پس مه جدا کیری د کتاب نه - او بیا وائی آلا انه سیکون علیکم أمراء ان اطعموهم اضلوکم وان عصیتموهم قتلوکم - خبردار په تاسو په داسی امیران مسلط شی کچری تاسو ددوی تابعداری کوی گمراه کوی به تاسو او که نافرمانی کوی نو وژنی به تاسو - قالو ماذا تأمرنا - صحابوو اوپل چه ته مونږ ته څه امر کوی - نبی ﷺ اوپل کونوا کاصحاب عیسیٰ نُشروا وحمّلوا علی الخشب ای صلبوا - د عیسیٰ علیه السلام د ملگرو په شان قربانی ورکړی چه هغوی اړه شوی وو

او پھانسی شو یو فوالذی نفسی بیدہ لمیتہ فی سبیل اللہ خیر من حیاء فی معصیۃ ۱۷ پس حُما د پہ ہغہ ذات قسم وی چہ حُما روح د ہغہ پہ لاس کنبہ دہ خامخا مرگ د اللہ تعالیٰ پہ لارہ کنبہ ڈیر غورہ دے د ژوند نہ پہ گناہ کنبہ۔

فائدہ پدی حدیث کنبہ رسول اللہ ﷺ وائی چہ داسے

بادشاہان او حکمرانان بہ راخی چہ د قرآن نہ بہ جدا وی کہ خبرہ ئے منی نو گمراہ کیری کہ نہ ئے منی نو تاسو بہ ورنی نبی ﷺ وائی چہ پہ داسی وخت کنبہ اسلام او قرآن مہ پریبدی او د عینی علیہ السلام د ملگرو پہ شان خانونہ شہیدان کژی حُکہ د داسے گناہ او ذلیلہ ژوند نہ مرگ (او شہادت)

ڈیر غورہ دے

۱۷ رواہ احمد و کذا فی الطبرانی بروایۃ معاذ بن جبل

کہ می گویند از صد سالہ روباه بدنیا چار روز شیر بہتر

ویلی کیری چہ د گیدڑ د سل کالہ عمر نہ پہ دنیا کنبہ د زمیری خلور ورخی ژوند غورہ دے - بھر حال ددے حدیث نہ ہم دا خبرہ معلومہ شوہ چہ د ظالم او کافر او مرتد حکمرانانو پہ مقابلہ کنبہ جنگیدل ڈیر غورہ دی -

پہ دریم حدیث کنبہ رسول اللہ ﷺ وائی چہ انہ تصیب اُمتی

فی آخر الزمان من سلطانہم شدائد - یقیناً رسیبری بہ حُما امت تہ پہ آخرہ زمانہ کنبہ د بادشاہ د طرف نہ مصیبتونہ (یعنی دنیوی او دینی امتحانونہ او مشقتونہ) لا ینجو منہ إلا رجلاً - حاصل دا دے چہ د دینہ بہ دری قسمہ خلق نجات پیاموخی یو قسم ہغہ سڑی عَرَفَ دین اللہ فجاہد علیہ بلسانہ ویدہ وقلبہ چہ داللہ تعالیٰ دین پیجنی پس جہاد کوی د اللہ تعالیٰ د دین د

پارہ پہ ژبہ او لاس او زڑہ سرہ - فَذَالِكِ الَّذِي سَبَقَتْ لَه السَّوَابِقُ پَس دَا
 مَغَه سَرِّي دے چہ ژومبی رسیدلی د تہ ثواب پورہ - (یعنی داد سابقینو او
 اول نمبر خلقونہ دے) (وَرَجُلٌ عَرَفَ دِينَ اللّٰهِ فَصَدَقَ بِهِ - دویم مَغَه سَرِّي
 چہ د اللّٰہ دین وپیجنی او د اللّٰہ تعالیٰ د دین تصدیق وکڑی (یعنی حقہ وینا او
 حق بیان وکڑی) - وَرَجُلٌ عَرَفَ دِينَ اللّٰهِ فَسَكَتَ عَلَيْهِ دَرِيْمٌ مَغَه سَرِّي دے
 چہ د اللّٰہ تعالیٰ دین وپیجنی پَس چپ پاتی شی پہ مَغَه باندے - (یعنی پہ
 زڑہ کنہی د حق تصدیق وکڑی) (فَإِنْ رَأَىٰ مِنْ يِعْمَلُ الْخَيْرَ احْبَبَهُ عَلَيْهِ وَان رَأَىٰ
 مَنْ يِعْمَلُ بِبِاطِلٍ ابْغَضَهُ عَلَيْهِ فَذَالِكِ يَنْجُو عَلَىٰ اِبْطَانِهِ كَلَّه - کچری داسی
 خوک وینی چہ د خیر کار کوی نو مینہ ورسره کوی او کہ داسی خوک وینی
 چہ ناروا کار کوی نو بغض ورسره کوی نو دا سَرِّي بہ ہم نجات مومی پدی

وجہ چہ دا د خیر سرہ مینہ او د ناروا سرہ بعض پہ زڑہ کنہی پٹ ساتی

۱۷

فائدہ د دے حدیث نہ معلومہ شوہ چہ د ظالم

حکمرانانو د لاس نہ بہ پہ مسلمانانو ڈیر امتحانونہ راخی او ظلمونہ بہ
 ورسره کیری - او د دغہ ظلم پہ مقابلہ کنہی دری فریقی ذکر شوی - اول
 جہاد کول پہ لاس او ژبہ او زڑہ سرہ دویم د حق تصدیق کول (یعنی حق
 بیانول) دویم پہ حق چپوالی کول (یعنی چہ پہ ژبہ بیان و نکڑی بلکنہ پہ
 زڑہ کنہی تصدیق وکڑی) او دا دری واڑہ د امر بالمعروف او نہی عن المنکر
 مرتبہ دی -

او دا ترینہ ہم معلومہ شوہ چہ اول نمبر خلق ہغہ دے چہ
 ہغہ جہاد وکڑی پہ لاس ژبہ او زڑہ سرہ - او دا ترینہ ہم معلومہ شوہ چہ
 د خیر سرہ پہ زڑہ کنبی پتہ مینہ او دناروا سرہ پٹ بغض (اگر چہ سڑی
 نشی ہنکارہ کولی) ہم ڈیرہ لویہ فائدہ لری او دا ترینہ ہم معلومہ شوہ چہ
 د دغہ ظالمانو او مرتد حکمرانانو پہ مقابلہ کنبی جنگیدل ڈیر غورہ دی -

خلورم حدیث سلمان رضی اللہ عنہ زید بن صوحان رضی
 اللہ عنہ تہ اویل کیف انت اذا اقتتل القرآن والسلطان - ستابہ خہ حال وی
 چہ کلہ د قرآن او د بادشاہ جنگ وی - زید رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ اڈا
 اکون مع القرآن - خہ بہ د قرآن ملگری یم - سلمان رضی اللہ عنہ ورتہ
 اویل چہ نعم الزید اڈا انت تہ بہ پہ دغہ وخت کنبی ڈیر بنہ زید ئے ۲۷
 فائدہ ددے حدیث نہ معلومہ شوہ چہ د قرآن او د بادشاہ

۱۷ مشکوٰۃ باب الامر بالمعروف ص ۳۳۸ جلد ۲۷ ابن ابی شیبہ ص ۵۶۲ جلد ۱۰ بحوالہ
 حدیث السنۃ عن القرآن ص ۶۱ ۲

جنگ بہ راحی قرآن بہ یو خہ وائی بادشاہ بہ بل خہ کوی - او دا ہم معلومہ
 شوہ چہ د قرآن والا سرہ جنگ کول دا د قرآن سرہ جنگ کول دے او دا
 ہم معلومہ شوہ چہ د قرآن سرہ او د قرآن والا سرہ ودیدل پکار دی او دا
 ہم معلومہ شوہ چہ ددغہ بے دینہ حکمرانانو سرہ جنگیدل پکار دی -

پنخّم حدیث عامر بن مطر رحمہ اللہ وائی چہ ماتہ حذیفہ
 رضی اللہ عنہ اویل ، کیف انت یا عامر بن مطر اذا اخذ الناس طریقًا
 والقران طریقًا مع ائہمّا تکنون ، ستا بہ خہ حال وی ای عامرہ چہ خلق پہ
 یولاروان وی او قرآن پہ بلہ لاروان وی تہ بہ د چا ملگریا کوی -

فقلتُ مع القرآن احيامعهُ واموتُ ما ويل حُه به د قرآن سره
 يم د قرآن سره به ژوند تيروم او د قرآن سره به مرم قال فانت اذًا حذيفه
 رضی اللہ اويل چه ته به په دغه وخت کنہ کامياب ئے ۱ مخکنہ
 حديثونه د حکمرانانو په باره کنہ وو او دا حديث دعامو خلقو په باره کنہ
 دے چه خلق به د قرآن نه بے لاری کيږي لکن تاسو به قرآن نه پريږدي بهر
 حال که بادشاه د قرآن نه بے لاری شی او که عام خلق د قرآن نه بے لاری
 شی - نوموږ به قرآن نه پريگدو - او د دغه حکمرانانو او مخالفينو د قرآن
 او مرتدينو سره به جنگيږو - اللہ تعالیٰ د مونږ او تاسو په قرآن مضبوط کړی
 اللہ تعالیٰ د مونږ ته استقامت نصيب کړی او اللہ د مونږ ته تر مرگه پوری د
 مرتد حکمرانانو سره د جهاد د جاری ساتلو توفيق راکړی او دغه ظالمان د
 اللہ زمونږ او ستاسو په لاس ذليله کړی امين -

وصلی اللہ تعالیٰ علی خیر خلقه محمد وآله واصحابه اجمعين -

۲ ابن ابی شيبه ص ۵۶۲ جلد ۱۰ بحواله سابقه

د جهاد مقصدونه

د جهاد مقصدونه غرضونه هدفونه فائده او ثمرے او نتیجے ډیری زیاتی
 دی-

د بعض مجاهدینو زړه ته دا شیطانی وسوسه راځی چه زمونږ
 د دے جهاد څه نتیجه نشته او یا دا چه ددے جهاد څه نتیجه راووتله او
 دا وسوسه د عوامو زړه ته هم راځی - او بعض منافقان هم دا اعتراضونه
 کوی چه ددے جنگونو څه فائده راوتله-

د جہاد فائدی او نتیجی ڈیری زیاتی دی کله به ٹولی فائدی او نتیجی مینخ ته راخی او کله به اکثر نتیجی مینخ ته راخی او کله به یو خو نتیجی او فائدی مینخ ته راخی۔

امام نووی رحمہ اللہ پہ شرح مہذب کنہن وائی کچری د جہاد نوری میخ فائدی نہ وی صرف دا یوہ فائدہ وی چه پدی سرہ صرف یوہ گناہ معاف شی نو دا ہم پورہ فائدہ دہ۔ حالانکہ پہ جہاد سرہ صرف یوہ گناہ نہ بلکنہن ٹول گناہونہ معاف کیری۔ او یواخی گناہونہ معاف کیدل نہ بلکنہن نوری ہم ڈیری فائدی لری۔

د جہاد خلور خلوینت فائدی

د جہاد یوہ فائدہ او نتیجہ دادہ چه پدی سرہ اعلاً د کلمة اللہ راخی لکہ اللہ تعالیٰ وائی وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۱۷، د فی سبیل اللہ تفسیر پہ حدیث

۱۷ بقرہ ۱۹۰

کنہن شوی چه مَن قَاتِلٌ لِّتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ خُوك چه جنگ کوی د دی دپارہ چه د اللہ تعالیٰ کلمہ اوچتہ شی نو دا د اللہ تعالیٰ پہ لارہ کنہن دے۔

دویمہ فائدہ د جہاد دادہ چه پدی سرہ د کافرانو د ظلم او وحشت جواب کیری یعنی انتقام اخستل کیری۔ لکہ اللہ تعالیٰ وائی وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ، جنگ وکزی پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کنہن د مغه کسانو سرہ چه ستاسو سرہ جنگ کوی یعنی د مگوی د جنگ او ظلم پہ مقابلہ کنہن جنگ وکزی۔

او دا مضمون پہ گنڑو آیاتونو کنبی پہ مختلف

الفاظو سرہ ذکر شوی کله وائی فَاِنَّ قَاتِلُوْكُمْ فَاَقْتُلُوْهُمْ ۱ کہ دوی ستاسو سرہ جنگ کولو نو تاسو ہم دووی سرہ جنگ وکڑی - کله وائی فَاِنَّ اَعْتَدِيْ عَلَيْكُمْ فَاَعْتَدُوا عَلَيْهِ ۲ کہ زیاتی وکڑو پہ تاسو نو تاسو ہم زیاتی وکڑی پہ دوی کله وائی وَاَخْرَجُوْهُمْ مِنْ حَيْثُ اَخْرَجُوْكُمْ ۳ او اوباسی دوی لره حَکَہ چہ

تاسو ئے ویستلی وی - کله وائی وَهُمْ بَدُوْكُمْ اَوَّلَ مَرَّةٍ ۴، دوی شروع کڑی پہ تاسو اول کرتے - کله وائی اِذِنَ لِلَّذِيْنَ يَقْتُلُوْنَ بِاَنَّهُمْ ظَلَمُوا ۵ اجازہ کڑی شوی هغه کسانو ته چہ جنگ ورسره کولی شی حَکَہ دوی مظلومان دی - لکه نن صبا امریکه او اتحادیانو پہ مسلمانانو جنگونه مسلط کڑی دی او د مسلمانانو سرہ قسما قسما ظلمونه کیری چہ د مسلمانانو قتل عام کیری پہ هجرتونو مجبورہ کولی شی پہ جیلونو کنبی قسما قسما عذابونه

۱- بقرہ ۱۹۱ - ۲ بقرہ ۱۹۲ - ۳ بقرہ ۱۹۲ - ۴ توبہ ۱۳ - ۵ حج ۳۹

ورکولی شی پہ کشمیر کنبی هندوان ظلمونه کوی - پہ چیچنیا کنبی روسیان وحشیانہ حملی کوی پہ فلسطین کنبی اسرائیل قتل عام کوی او پہ بیت المقدس قا بض شوی ، پہ برما کنبی بوزایان مسلمانان د کورونونه اوباسی پہ بوسنیا او کسوف کنبی صربیان ظالمان غٹی غٹی حملی کوی ، پہ فلپائن کنبی صلیبیان ظلمونه جاری ساتی - نو جهاد ددی دپاره دے چہ د دوی نه انتقام واخستلی شی او د دوی د ظلم جواب وشی

دریمہ فائده په جهاد سره فتی ختمیری لکه وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً، ۱۷ حتی په معنی دگی دے او د فتی ڈیری معنی گانی دی یوه معنی ئے داده چه اڑول د مؤمن د ایمان نه په زور سره - لکه نن صبا دمؤمنانو سره زورزیاتی کیری چه تا ولی جهاد کڑی او تا ولی د مجاهدینو ملگرتیا کڑی چاته وائی چه حای به نه ورکوی چائی ڈوڈئی به نه ورکوی بعض دکاندارانولرہ ئے پدی سزا ورکڑی چه تا ولی سودا ورکڑی بعض ڈاکترانو ته وائی تائے ولی علاج کڑی کله وائی مرکزونه به نه جوڑه وی تربیتونه به نه ورکوی د ایف ایم دعوت به نه چلوی منکرات به نه بنده وی د ملک قانون به نه چیلنج کوی - کیسٹی ، سی ڈی ، گانی ، وی سی آرسنیمیا گانی بے پردگی به نه بنده وی په کومه علاقہ کنہ چه مجاهدین تربیت یا دعوت او محنت شروع کڑی نو دوی هغه علاقے ته توجه وکڑی ظلم زیاتی شروع کڑی د قوت ٹینکونو توپونو او فوجونو مظاهره وکڑی لشکر کشی شروع کڑی عوام ویره کنہ راوی چه د مجاهدینو ملگرتیابه نه کوی -

۱۷ بقره ۱۹۳ انفال ۳۹

نتیجه دا شی چه تربیتونه او اسلامی دعوت بند شی ، په خلقو کنہ بے پردگی عامه شی گیری خرول گانی او ڈمچوری خوره شی نو جهاد ددی دپاره دے چه د دوی دا زور او زیاتی بند شی او خلق نه گمراه کوی -

دویمه معنی د فتنے شرک دے یعنی جهاد وکڑی چه شرک ختم شی لکه نن صبا حای په حای د شرک اڈی موجود دی درگامونه او گمراهان پیران او شرک فی الحاکمیت د الله تعالی د بندگی په حای د مخلوق بندگی

شروع ده د امریکی او د مرتد حکمرانانو او د بے دینه افسرانو بندگی شروع ده بعض پکنی دا عذرهم وائی چه مونبر مجبورہ یو په مونبر د برہ نہ زور دے -

نو جہاد ددی دپارہ دے چه د شرک اڈی او مرکزونه ختم شی - ددی وجہ د مجاہدینونہ دا مطالبہ ده چه درگامونہ وژنگوی او دانبیأ سنت تازه کڑی ابراہیمؑ یو کس وو صرف تبرگی ورسره وو او ٹوله درگاہ ئے ختمہ کڑہ موسیٰ ؑ د سامری سخی سیزلی وو - او نبی ﷺ د غزّی او لات منات او ذی الخلصہ د درگامونود ورائولو دپارہ تشکیلونہ کڑیو - او فتنہ عام لفظ دے یعنی د جہاد په ذریعہ د شرک نہ علاوه نوری فتی ہم ختم کڑی -

خلورمه فائده چه اسلامی قانون جاری شی لکه وَيَكُونُ الدِّينُ

لِّلّٰهِ - اوشی زورددین د الله مراد ددینہ غلبہ د ددین اسلام ده په نورو دینونو باندی ۱۰۰ صبا په هر خایکین کفری نظامونه دی په یو خای کین اسلامی قانون او اسلامی نظام نشته نو جہاد ددی دپارہ دی چه اسلامی قانون راشی او د کفر قوانین ختم شی -

۱۰ احسن الکلام ص ۸۵ -

پینخمہ فائده شر او فساد ختمیدل - لکه وَلَوْلَا
دَفَعُ اللّٰهُ النَّاسَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْاَرْضُ ۱۰ کچری نه وی دفع کول
د الله تعالیٰ خلقولرہ بعض په بعض نورو نو خامخا ورائه شوی به وی زمکه
یعنی که د کافرانو دفع الله تعالیٰ په مسلمانانو نه نه کولی نو په زمکه کین به
شر او فساد خور شوی وی -

شپږمه فائده آزادول د زمکو د مسلمانو دى د کافرانو نه

لکه وَأَخْرَجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ، بقره ۱۹۱ او اوباسى دوى لره د کوم
خای نه ئے چه ويستلى وى تاسو - کله چه کافران د مسلمانانو په زمکو او
ملکونو قبضه وکړى نو په دغه مسلمانانو د دغه زمکو او ملکونو آزادول
فرض دى او چه کله نذدى مسلمانان د کفارو د مقابلى نه عاجز شى يا
نذدى مسلمانان جهاد نه کوى نو په ټولو مسلمانانو جهاد فرض عين گرځى -

لکه په اندلس باندې (چه نن صبا ورته اسبانيا وائى
) مسلمانانو تقريباً اته ۸ سوه کاله حکومت کړيو او بيا په صليبيانو قبضه
وکړه نو اندلس د آزادولو د پاره هم په مونږ جهاد فرض دے - دغه رنگى د
هندوستان ټوله زمکه لکه کشمير حيدرآباد آسام نيپال بهار وغيره دا ټول د
امارت اسلامى برخه وه او په دیکښى اسلامى حکومت وو نن صبا پدى ملکونو
د هندوانو قبضه ده نو ددے د آزادولو دپاره هم جهاد فرض عين دے -

دغه رنگى د پاکستان ډيره حصه لکه کراچى د ملتان
پورى د محمد بن قاسم په دور کېښى فتح شويو او د امارت اسلامى برخه
گرځيدلى

۲۰ بقره ۲۵۱

وه نن صبا پکښى د انگريزانو قانون دے او مرتد حکمرانان په قابض دى
دغه رنگى د افغانستان ډيره حصه لکه د کابل پورى صحابه کرام راغليوو
جهادونه ئے کړيو دغه رنگى د دريائى آمو نه ديخوا علاقى ته د خلفا راشدينو
په دور کېښى تشکيلونه شويو او دا علاقى د مسلمانانو په قبضه کېښى راغلى
وى نن صبا په امريکايان او اتحاديان قابض دى - دغه رنگى په فلسطين او

بیت المقدس یهود قابض دی چه دا دانبیاً علیهم السلام د زمانی نه د مسلمانانو لوی دینی مرکز وو۔

دغه رنگی بلغاریا او هنگری او قبرص او فلپائن او حبشه (اتوپیا) شرقی ترکستان د کاشغر پوری چه نن صبا د چین برخه ده او غربی ترکستان چه نن صبا د روس تابع ده دغه رنگی د فرانس پوری صحابه رارسیدلی وو او دا ټول د اسلامی ملکونو برخی وی۔ لکه نن صبا دا ټول ملکونه د کفارو په قبضه کښی دی ددی ملکونو آزادول زمونږ په غاږو کښی یو امانت پروت دے۔

اوومه فائده ښکاره کول د مؤمنانو چه مؤمنان ښکاره شی او د مؤمن منافق تمیز راشی او دا فائده د جهاد په قرآن کښی بار بار بیانیری لکه وَلْيَعْلَمِ الَّذِينَ آمَنُوا ۱۰۰ چه ښکاره کړی مؤمنان کله وائی وَلْيَعْلَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَلْيَعْلَمِ الَّذِينَ نَافَقُوا ۲۰۰ چه ښکاره کړی مؤمنان او ښکاره کړی منافقان کله وائی مَا كَانَ اللَّهُ لِيَذَرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ ۳۰۰ نه دے الله تعالیٰ چه پریردی مؤمنان په هغه حالت چه تاسوئیوی په هغه تردی چه جدا کړی پلیت د پاک نه وغیرذالک۔ دمنافق او

۱۰۰ ال عمران ۱۴۰، ۲۰۰ ال عمران ۶۶، ۳۰۰ ال عمران ۱۷۹

مخلص تمیز په دوه وختونو کښی ډیر زیات کیری یو په جهاد کښی دویم په رد د منکر کښی منافق سړی د منکر رد نه کوی او مخلصین د منکراتو رد کوی۔

اتمه فائده شهیدان جوړیدل لکه وَيَتَّخِذْ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ ۱۰۰ جهاد ددی دپاره دے چه په تاسو کښی شهیدان جوړ شی۔ شهادت ډیره لویه

درجہ دہ او دا پہ جہاد سرہ حاصلیری کہ جہاد نہ وی نو د شہادت دا
دومرہ لویہ درجہ بہ چاتہ نہ وی حاصلہ شوی ۔

دشہادت درجہ او مقام

رسول اللہ ﷺ وائی شہید تہ اللہ تعالیٰ شپہر خبری ورکوی ۱۔
فوری ورته بنبنہ کیری ۲۔ د جنت حای ورته بنودلی کیری ۳۔ د عذاب قبر
نہ پناہ ورکولی کیری ۴۔ د قیامت د ہغہ لوی ویری نہ امن ورکولی کیری ۵۔
د عزت تاج ورته پہ سرکیبنودلی شی چہ د ہغہ یوہ ملغلرہ د دنیا او مافیہا
نہ غورہ دہ ۶۔ دہ اوپا حوری ورته پہ نکاح کولی شی ۷۔ د اوپا رشتہ دارو
پہ بارہ کنبہ ددہ سفارش قبلولی شی ۸۔ ۲۔ رسول اللہ ﷺ د شہادت ارمان
کڑی دے ۳۔ ۹ شہید چہ کلہ خپل عزت وینی نو ارمان بہ وکڑی چہ حہ
دنیا تہ واپس شوی او لس کرتی اووجلی شوی ۴۔ ۱۰ شہید تہ مڑی ویل
حرام دی او د شہیدانوروحونہ پہ گیڈو د شنو مرغانو کنبہ وی ۵۔ ۱۱۔
پہ شہادت سرہ ٹول گناہونہ معاف کیری ماسوا د قرض نہ ۶۔ ۱۳۔
شہید تہ د درد احساس نہ کیری مگر پہ مقدار د چیچلو دمیگی باندی ۷۔

۱۔ آل عمران ۱۴۰۔ ۲۔ رواہ الترمیزی وابن ماجہ باسناد صحیح مشکوات کتاب الجہاد
ص ۳۳۳، ۳ متفق علہ مشکوٰۃ ص ۳۲۹، ۴۔ بخاری مسلم مشکوٰۃ ص ۳۳۰ ۵۔ مسلم
مشکوٰۃ ص ۳۳۰ ۶۔ مسلم مشکوٰۃ ۷۔ رواہ الترمیزی والنسائی والدارمی مشکوٰۃ ص ۳۳۳

نہمہ فائدہ پاکول دمؤمن چہ مؤمن د گناہونو او

خیرو نہ پاک شی لکہ وُلیمحص اللہ الذین آمنوا ۱۔ چہ پاک کڑی اللہ
تعالیٰ مؤمنان تمحیص پاکول دخیری نہ او خالص کول د ہغوی ۲۔ یعنی
پہ جہاد سرہ د مجاہد صفائی راخی ۔

لسمه فائده هلاکول د کافرانولکه ویمحق الکافرین ۳هـ
 چه هلاک کژی کافران یعنی د جهاد په ذریعه کافران هلاکولی شی کله په
 تعارضونه کولی شی کله کمینونه کله بمونه او ریموٹونه کله په فدايانی
 کیری چه کافران هلاک شی -

یولسمه فائده ښکاره کول د مجاهدینو یعنی چه خلق
 مجاهد او غیر مجاهد وپیجی لکه أم حَسْبُتُمْ ان تدخلوا الجنة ولما يعلم الله
 الذين جاهدوا منكم ۴هـ آیا تاسو گمان کوی چه داخل به شی جنت ته او
 لانه به وی ښکاره کژی الله تعالی هغه کسان چه جهاد ئه کژی ستاسونه -
 دولسمه فائده ښکاره کول د صابرانو لکه وَيَعْلَم الصابرين
 ۵هـ او ښکاره کژی صابران یعنی چه دا خبره واضحه شی چه څوک په
 شهادتونو او زخمونو او هجرتونو او کورونو وړانیدلو او جیلونو او نورو
 مشکلاتو صبر کوی او څوک پدی صبر نه کوی او څوک کلک دی او څوک نه
 دی کلک -

دیارلسمه فائده د انبیاء او نورو نیکانو تابعداری کول- ځکه
 جهاد د انبیاء او نیکانو خلقو لارده لکه وكأين من نبى قاتل معه ربيون كثير
 ۶هـ او ډیر د پیغمبرانو نه جنگ کژیود دوی په ملگرتیا کښ خدائی خلقو
 ډیرو -

۷هـ آل عمران ۱۴۱، ۲هـ احسن الكلام وكذا في زاد المعاد ۳هـ عمران ۱۴۱، ۴هـ عمران
 ۱۴۲ ۵هـ عمران ۱۴۲ محمد ۳۱ ۶هـ عمران ۱۴۶

څوارلسمه فائده زیاتول د ایمان یعنی د جهاد په ذریعه په
 ایمان کښ ترقی او زیادت راځی لکه فَزَادَهُم ايماناً- ۱هـ زیات ئه کژی دوی

لره ایمان بل حای وائی و ما زادهم الا ایمانا و تسلیمما ۲۷ زیات ئے نه کژو
دوی لره مگر ایمان او غاژه ایبهدول -

پینخلسمه فائده آزادول د مؤمنانو چه کمزوری نارینه

زنانه ماشومان د ظالمانو د ظلم نه خلاص شی لکه وَمَا لَكُمْ لَاتَقَاتِلُونَ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ ۳۷- او خه عذر دے
تاسو لره چه جنگ نه کوی په لاره دالله کنی او دپاره د خلاصولو د کمزور
نارینو او زنانو او ماشومانو - چه کله مسلمانان د کفارو په جیلونو کنی وی
نود هغوی د خلاصولو دپاره جهاد فرض عین وی - لکه نن صبا د امریکی او
اتحادیانو جیلونه د مسلمانانو او مجاهدینو نه دک دی چه هغه په عذابونو
او ریمانڈونو کنی وخت تیروی ڈیر مجاهدین ورک دی ورثو ته ئے معلومات
نشته چه مژه دی او که جوندی دی او په کوم جیل کنی دی هیخ رابطه
ورسره نه کیبری نه د ملاقات نه د تلیفون نه د خطونو ڈیرئ په جیلونو کنی
شهیدان کژل خصوصاً په سوات کنی او بیا ئے راگذار کژل - فالله
المستعان الله تعالی د د ثولو آزادی نصیب کژی او الله د ثولو ته د صبر او
برداشت توفیق ورکژی او الله تعالی د د هغوی د ایمان او اعمالو او عقلونو او
دماغو حفاظت وکژی آمین -

۱۷ آل عمران ۱۷۳ ۲۷ سورة الاحزاب ۲۲-۳۷ سورة النساء ۷۵

شپاژسمه فائده بندول د جنگ د کافرانو یعنی په جهاد سره د
کافرانو جنگونه بندیگی لکه عَنِی الله ان یکف بأس الذین کفروا ۱۷ عَنِی

د اللہ تعالیٰ پہ کلام کنبی د وجوب دپارہ رآخی یعنی د جہاد سرہ اللہ تعالیٰ خامخا د کافرانو جنگونہ بندہ وی چہ کلہ مجاہدین قربانی ورکوی نو اللہ تعالیٰ بہ کافران وٹکوی او ذلیلہ اوسوا بہ شی بیا بہ صلحہ او مذاکراتوتہ غاڑہ کیدی ۔ کلہ چہ نبی ﷺ ہجرت وکڑو د صلح حدیبی یعنی د شپرم کال پوری کفار ہیخ خبری تہ تیار نہ وو د مغوی دا سوچ وو چہ مونبر بہ د مسلمانانو بیخ کنی کوو او ددوی دا مرکز مدینہ طیبہ بہ ختمہ وو لکن چہ کلہ ورسرہ جنگونہ وشو او وٹکیدل نو بیا دوی صلح او مذاکراتوتہ غاڑہ کیسنودلہ او د مغہ پہ نتیجہ کنبی صلح حدیبیہ وشوہ زمونبر پہ وخت کنبی ہم دا حالات دی چہ کلہ مجاہدین قربانی ورکڑی او حکومت وٹکولی شی نو بیا د جرگو او مذاکراتو کوشش شروع کڑی۔ امریکہ ہم د بنپو د ایستلود پارہ د مذاکراتو لاری لٹوی ۔

اولسمہ فائدہ قسما قسما ثوابونہ حاصلیدل لکہ وفضل

اللہ المجاہدین علی القاعدین اجرأ عظیما درجات منہ ومغفرة ورحمة ۲۰
پدی آیاتونو کنبی اللہ تعالیٰ د مجاہدینو سرہ داجر عظیم او د ڈیرو درجو وعدہ کڑی او ددی بیان نبی ﷺ کڑی چہ پہ جنت کنبی سل درجی دی او دا اللہ تعالیٰ د مجاہدینو د پارہ تیاری کڑی او پدی آیاتونو کنبی د مغفرت او رحمت وعدہ شوی ۔ او پہ سورۃ توبہ کنبی وائی چہ مجاہدین کامیاب دی او دویتہ بہ اللہ تعالیٰ رحمت او خپلہ رضا او جنت نصیب کڑی ۳۔

۱۰۸ نسأ ۸۲ ۲۰ سورۃ النساء ایت ۹۵، ۹۶۔ ۳۰ سورۃ توبہ ایت ۲۰، ۲۱ وانظر سورۃ محمد ایت ۶، ۵، ۴، وسورۃ صف ایت ۱۲، ۱۳، ۱۲، ۱۱

اورسول اللہ ﷺ وائی چہ د جہاد گردونہ پہ چا ولگی د جہنم اور پے حرام دے ۱۰ پہ بل حدیث کنبی رآخی چہ کوم سترگی پہ جہاد کنبی پھرہ وکڑی پہ

دغہ سترگو د جہنم اور حرام دے ۲۔ پہ بل حدیث کہنہ راعی چہ داللہ تعالیٰ پہ لارہ کہنہ وخت تیرو ل دکور د اويا کالود مونخونو نہ ڈیر غورہ دے ۳۔ پہ بل حدیث کہنہ راعی چہ د وینی ہغہ خاخی اللہ تعالیٰ تہ ڈیر محبوب دے چہ پہ جہاد کہنہ تویہ شی او د بدن ہغہ نہنہ (لکہ زخم وغیرہ) اللہ تعالیٰ تہ ڈیرہ محبوبہ دہ چہ پہ جہاد کہنہ وشى ۴۔

اتلسمہ فائدہ د کافرانو جرڑی پریکول ۔ لکہ ویقطع

دابرا لکافرین ۵۔ او پرکڑی جرڑی د کافرانو او پہ سورت آل عمزن کہنہ وائی لیقطع طرفا من الذین کفروا چہ ہلاک کڑی یو ڈلہ د کافرانو نہ ۔

نولسمہ فائدہ حق بنکارہ کول ، شلمہ فائدہ باطل ختمول

لکہ لیحق الحق ویبطل الباطل ۶۔ چہ بنکارہ کڑی حق لرہ او ختم کڑی باطل لرہ ۔

یویشتہ فائدہ کافران یرو ل لکہ تُرہبُون بہ عدواللہ وعدو

کم ۷۔ یروی بہ پہ دی سرہ دشمن د اللہ تعالیٰ او دشمن ستاسو او سألقی فی قلوب الذین کفروا الرعب ۸۔ زردہ چہ حہ بہ اوغورزوم پہ زڑونود کافرانو کہنہ ویرہ او وقذف فی قلوبہم الرعب ۹۔ اللہ تعالیٰ اوغورزولہ پہ زڑونود دوی کہنہ ویرہ ۔

۱۔ بخاری ۲۔ ترمیزی ۳۔ رواہ الترمیزی مشکوٰۃ کتاب الجہاد ص ۳۳۲ ۴۔ ترمیزی

مشکوٰۃ ۵۔ انفال ایت ۷۔ ۶۔ انفال ۸، ۷۔ انفال ۶۰ ۸۔ انفال ۱۲ ، ۹۔ حشر ایت ۳ ۔

او پہ حدیث کہنہ راعی رسول اللہ ﷺ وائی ورجل أخذ بعنان

فرسہ یخیف العدو پہ آخرہ زمانہ کہنہ بہ ہغہ سڑی ڈیر غورہ وی چہ د آس

واگی نیولی وی او دشمن یروی یعنی دشمن ترینه په ویره او خطرہ کښی وی لکه نن صبا چه ورته دهشت گرد او دهشت گردی وائی په عربی کښی ورته اربابی وائی په کافر دهشت او ویره غور زول د مؤمن صفت دے

دویشتمه فائده جهاد عذاب دے دپاره د کافرانو - دریشتمه فائده شرمول د کافرانو - خلیریشتمه فائده جهاد سبب د نصرت او مدد دے د مؤمنانو سره - پینځیشتمه فائده یخوالی د سینود مؤمنانو - شپړیشتمه فائده ختمیدل د غصی د کافرانو - اویشتمه فائده قتال سبب د توبے دے کافرانو ته - او دا شپړ فائده پدی آیاتونو کښی ذکر شوی - قاتلوهم یعد بهم الله بایدیکم ویخزیم وینصر کم علیهم ویشف صدور قوم مؤمنین ویذهب غیظ قلوبهم ویتوب الله علی من یشاء ۱- جنگ وکڑی ددوی سره عذاب به ورکڑی دویته الله ستاسو په لاسونو او شرمنده به کڑی دوی او امداد به وکڑی ستاسو ددوی په مقابل کښی او یخی به کڑی سینی د مؤمنانو او بوبه حی غصه د زړونو ددوی او مهربانی به وکڑی الله تعالی په هغه چاچه خوبه شی د الله تعالی -

اتیشتمه فائده جزیه ورکول او ذلیله کول دکافرانو لکه حتی

یعطوا الجزیه عن ید وهم صاغرون ۲- تردی چه ورکڑی جزیه په خپل لاس او دوی ذلیله وی - د کافرانو سره د هغه پوری جنگ کول فرض دی چه ټول کافران جزیه ورکڑی او ذلیله شی - او د هغوی حکومتونه ختم شی

۱- سورة توبه ایت ۱۵، ۱۴ - ۲- سورة توبه ۲۹

نن صبا په مخ د زمکه یو حی هم دایسے نشته چه په هغه کښی کفار داسلامی نظام د لاندی ذمیان وی او په خپل لاس جزیه ورکوی او ذلیله وی

بلکہ خبرہ اللہ شوی چہ مسلمانان ذلیلہ دی د کفارو د نظام د لاندی وخت تیروی او مغوی تہ جزیہ ورکوی - ٹول مسلمانان د مغوی دلاندی دی او د مسلمانانو د آمدن پہ لارو قابض شوی دی -

نہیشتمہ فائدہ جہاد سبب د انتظار د دوه خوشحالو

دے یو خوشحالی فتح او غنیمت دے دویمہ خوشحالی شہادت دے لکہ ہل تربصون بنا الا احدی الحسنین ۱ آیا تاسو انتظار نہ کوی پہ مونبر باندی مگر یو د دوه خوشحالونہ -

دیرشمہ فائدہ جہاد سبب د وفاداری دی پہ وعدو

د اللہ تعالیٰ حکہ چہ د ہر مؤمن سرہ اللہ تعالیٰ وعدہ او سودا کڑی او د ہر مؤمن نہ اللہ تعالیٰ مال او جان اخستی پہ بدل د جنت کنبی او دمؤمن کار بہ داوی چہ قتال بہ کوی بل بہ وجنی او پہ خپلہ بہ ہم وجلی کیری لکہ اِنَّ اللّٰهَ اشترى من المؤمنین انفسہم واموالہم بان لہم الجنة یقاتلون فی سبیل اللّٰہ فیقتلون ویقتلون ۲ یقیناً اللہ تعالیٰ اخستی د مؤمنانونہ نفسونہ ددوی او مالونہ ددوی چہ دوی لہ بہ جنت وی جنگ بہ کوی پہ لارہ د اللہ تعالیٰ کنبی دوی بہ نور وجنی او دوی بہ ہم وجلی کیری -

یودیرشمہ فائدہ پہ جہاد کنبی ہر قسم تکلیف تیروں سبب

د ڈیرو ثوابونو دے پہ جہاد کنبی لوگہ تندہ سٹری والی ثواب دے پہ یوہ لارہ تلل او کافر غصہ کول ثواب دے - ددشمن نہ ہر قسم تکلیف رسیدل

۱ - سورۃ توبہ ایت ۵۲، ۲ - سورۃ توبہ ایت ۱۱۱،

ثواب دے - خرچہ کول ڈیرہ وی او کہ لگہ وی ثواب دے پہ یو میدان ورتلل ثواب دے لکہ ذالک بانہم لایصیبہم ظماً ولانصب ولا مخصیة فی سبیل اللہ

وَلَا يَطُؤْنَ مَوْطًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنَ عَدُوِّنَا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ إِنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ وَلَا يَنْفَقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ۝۱ -

دا په دی وجه چه یقیناً دوی چه دی نه رسیږی دویته تنده او نه سترگی والی او نه لوگه په لاره د الله تعالی کښ او نه گړخی دوی په یو خای د گړخیدو چه غصه کړی کافران اونه رسیږی دویته ددشمن نه خه تکلیف مگر لیکلی شی دوی لره په دی باندی عمل نیک یقیناً الله تعالی نه بریادی اجر د نیکانو اونه خرچ کوی دوی خرچه وږه او نه لویه او نه غوڅوی یو میدان مگر لیکلی شی دوی لره چه بدله ورکړی دویته الله تعالی بنائسته بدله د هغه عملونو چه دوی ئه کوی. - فائده پدی دوه آیاتونو کښ اته عملونه ذکر شوی چه په دی ورته اجر میلاویږی.

دوه دیر شمه فائده حفاظت د مرکزونو ددین یعنی

په جهاد سره ددینی مرکزونو حفاظت کیری لکه وَلَوْلَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهَدَمْتُ صَوَامِعَ وَبِيعَ وَصَلُوتَ و مساجد یذکر فیها اسم الله کثیرا ۝۲ - کچری نه وی دفع کول د الله تعالی خلقو لره بعضو لره په بعضو سره خامخا ورانی شوی به وی گرجی د پیرانو او عبادتخانی د نصاری و و او عبادت خانی د یهودیانو او جوماتونه د مسلمانانو چه یادولی شی په مغوی کښ نوم د الله تعالی ډیر. - لهدمت ورائیدل دوه قسمه دی یو ظاهری ورائیدل دی لکه

۱۰ سورة توبة ۱۲، ۱۲۱، ۲۰ سورة حج ایت ۴۰،

زمونږ ډیر جماتونه او مدرسې وړانې کږې بمبارونه ئې وکړل - یا کوم ملکونه چه دوی قبضه کړې لکه اندلس وغیره په هغه کېن د جماتونو او مدرسونه گرجی جوړی کړی -

دویم معنوی وړانیدل دی جماتونه به وی لکن عبادت پکېن نه وی نن صبا ډیر جماتونه شته لکن د عبادت نه خالی پراته وی په بعضو کېن عبادت وی لکن په طریقه د توحید او سنت نه وی لکه د بریلیانو جماتونه - نو په جهاد سره د جماتونو او دینی مرکزونو حفاظت کیږی او په عبادت سره آباد کولی شی -

دری دیرشمه فائده جهاد سبب د نصرت الہی دی لکه
 وَلْيَنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ ۚ اَمْخَا اَمَدَاد كَوَى اللّٰه تَعَالَى د هغه چا چه
 هغه امداد کوی د الله تعالی یعنی چا چه جهاد کولو نو الله تعالی به ورسره
 خامخا امداد کوی لام او نون دواژه د تاکید دپاره دی - دغه رنگی اِنْ تَنْصُرُوا
 اللّٰه يَنْصُرْكُمْ ۚ کچری تاسو امداد وکړی د الله تعالی نو الله تعالی به امداد
 وکړی ستاسو - دغه رنگی وَآخِرَىٰ تَحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ ۚ او
 ستاسو دپاره به بله خبره وی چه تاسو مینه کوی دهغه سره چه هغه امداد
 دے د الله د طرف نه او فتح نزدی - او جهاد سبب د تائید الہی دی لکه
 فَاَيَّدِنَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلٰى عَدُوِّهِمْ ۚ - مونږ مضبوط کړل هغه کسان چه
 ایمان ئې راوړی وو په دشمن د دوی - او جهاد سبب د معیت الہی دی یعنی
 د مجاهدینو سره الله تعالی ملگری وی لکه وَاللّٰهُ مَعَكُمْ ۚ الله تعالی
 ستاسو ملگری دی -

۱ سورة حج ۴۰، ۲ سورة محمد ۲ سورة صف ۱۳، ۳ سورة صف ۱۴، ۴ سورة محمد ۳۵،

ډیر صحابه کرام[ؓ] به جهاد له پدی اراده تلل چه نصرت الہی راته حاصل شی او الله تعالیٰ راسره امداد وکړی - ابن تیمیہ[ؒ] به د تاتاریانو په مقابلہ کښ د هغه وخت بادشاه ته قسم کولو چه حُما دِ په الله تعالیٰ قسم وی چه الله تعالیٰ به راسره خامخا امداد کوی چا ورته اویل چه انشأ الله ورسره وایه هغه اویل چه انشأ الله تحقیقًا وایم لکن تعلیقًا ئے نه وایم -
حکة الله تعالیٰ وائی چه ولینصرنَّ الله من ینصره -

څلور دیرشمه فائده جهاد سبب د هدایت الہی دے لکه
وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۗ ا هغه کسان چه کوشش کوی په
رضا زمونږ کښ خامخا اوبه ښایو دویته لاری خپلی -

پینځه دیرشمه فائده تسلیمیدل د کافرانو لکه حتی ترضع
الحرب اوزارها ۲ ددے یوه معنی داده چه کیدی خاوندان د جنگ سامان
د جنگ یعنی اسلحه کیدی او تسلیم او سرینډرشی - فراء وائی تردی چه
پاتی نشی مگر مسلمان یا صلح کونکی ۳ دویمه معنی داده چه کیدی
اسباب د جنگ یعنی شرک پریگدی - لکه قتاده[ؒ] وائی چه شرک پاتی نشی
۴

شپږدیرشمه فائده ابتلاء او امتحان کول - اوه دیرشمه فائده
حفاظت د عملونو - اته دیرشمه فائده هدایت او حالت برابریدل او جنت
ته داخلول - نهه دیرشمه فائده مضبوط کیدل د قدمونو یعنی په دین کلک
کیدل لکه وَلَوْ شَاءَ اللهُ لانتصر منهم ولكن ليلو بعضكم ببعض والذين
قتلوا في سبيل الله فلن يضل اعمالهم سيهديهم ويصلح بالهم ويدخلهم

۱ سورة عنكبوت ۶۹ - ۲ سورة محمد ۴، ۳ خازن ص ۱۳۵ جلد ۲ ۴ ابن کثیر

الجنة عَرَفَهَا لهم يايها الذين آمنوا ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم
 ١٤- كچرى اوغواڙى الله نو بدله به واخلى د دوى نه لكن (حكم د جهاد ئے
 كڙى) د دے دپاره چه امتحان وكڙى د بعض ستاسو په بعض سره او هغه
 كسان چه اووجلى شى په لاره د الله كښن نو هيچرى نه بربادوى الله عملونه
 د هغوى زر ده چه لار به اوبساي دويته او بنائسته به كڙى حال ددوى او
 داخل به كڙى دوى لره جنت ته چه بنودلى به ئے وى دويته (تپوس ته به
 محتاج نه وى) اى مؤمنانو كچرى تاسو امداد وكڙى د دين د الله تعالى نو
 الله به امداد وكڙى ستاسو او مضبوط به كڙى قدمونه ستاسو -

خلويښتمه فائده جهاد سبب د رضا الهى دى - يو څلويښتمه

فائده جهاد سبب د سكينى (او تسلى) دى او سبب د فتح او غنيمتونو دى
 لكه لقد رضى الله عن المؤمنين اذ يبايعونك تحت الشجرة فعلم ما فى
 قلوبهم فانزل السكينة عليهم واثابهم فتحا قريبا ومغانم كثيرة يا خذونها
 ٢٤- يقيناً راضى شوى دے الله تعالى د مؤمنانونه كله چه بيعت كولو دوى
 ستا سره لاندى دونى پس پومه وو الله تعالى په هغه څه چه په زړونو د
 دوى كښن وو - نورا اوليرلو الله آرام (تسلى) په دوى باندى او په بدله كښن
 وركڙه دويته فتح نزدى او غنيمتونه ڏير چه اخلى به دوى هغولره او ددينه
 دا هم معلومه شوه چه د جهاد بله فائده دفاع او انتقام دے ځكه صحابه
 كرامو دا بيعت ددى دپاره كڙيو چه مونږ به د عثمان انتقام اخلو -

دوه څلويښتمه فائده جهاد سبب د محبت الهى دے

- لكه ان الله يحب الذين يقاتلون فى سبيله صفا كانهم بنيان مرصوص ٣٤

يقيناً

اللہ تعالیٰ مینہ کوی د ہغہ کسانو سرہ چہ جنگگیری پہ لارہ د ہغہ کنہ
صفونہ صفونہ گویہ کہ دوی آبادی دہ پہ یو بل کنہ جوختہ شوی
دري خلويہستمہ فائده جہاد سبب د نجات دی د عذاب نہ -
خلور خلويہستمہ فائده جہاد سبب د مغفرت د گناہونو دی او سبب د
جنتونو او مزیدار کورونو دی او سبب دمدد او فتح دی - لکہ یاہاالذین
أمنوا هل ادلکم عل تجارة تنجیکم من عذاب الیم تؤمنون باللہ ورسولہ
وتجاهدون فی سبیل اللہ باموالکم وانفسکم ذالکم خیر لکم ان کنتم تعلمون
یغفر لکم ذنوبکم ویدخلکم جنات تجری من تحتها الانهار ومساکن طیبہ فی
جنات عدن ذالک الفوز العظیم واخری تحبونہا نصرمن اللہ وفتح قریب
وبشرالمؤمنین ۱۰ - ای مؤمنانو آیا وبنایم تاسوتہ داسے تجارت چہ بیج کڑی
تاسولرہ د عذاب دردونکی نہ ایمان بہ راوڑی پہ اللہ او پہ رسول ﷺ د ہغہ
او جہاد بہ کوی پہ لارہ دا اللہ کنہ پہ مالونو او نفسونو خپلو سرہ دا کارڈیر
غورہ دے تاسولرہ کچری تاسو پوہیری بہنہ بہ وکڑی تاسوتہ دگناہونو
ستاسے او داخل بہ کڑی تاسو لرہ باغونوتہ چہ بہیری بہ لاندی د ہغونہ
نہرونہ او کورونو مزیدارو تہ پہ باغونو د ہمیشوالی کنہ دا کامیابی لویہ دہ
- او تاسے لرہ بل نعمت دے چہ تاسو مینہ ساتی دہغہ سرہ امداد دے
دطرفہ د اللہ نہ او فتح نددے دہ او زیری ورکڑہ مؤمنانوتہ -

دایو خو فائدی او نتیجی مونر دآیاتونو نہ ذکر کڑی او د

احادیثونہ ہم د جہاد ڈیرے فائدی معلومیہری۔

امام نووی وائى كه په جهاد كېن نور څه فائدى نه وى
 صرف دا يو فائده پكېن وى چه پدى سره يوه گناه معاف شى نو دا هم پوره
 ثمره او فائده د جهاد ده - حالانكه په جهاد سره ټول گناهونه معاف كېرى
 او د گناهونو د معاف كېدونه علاوه نوري هم ډيرى فائدى لرى هـ ا - بهر
 حال دا خبره غلطه ده چه ددى جهاد څه فائده او نتيجه نشته يا د دى څه
 نتيجه را اووتله -

آخري وصيت مجاهدينو لره دا پكاردى چه د جهاد اهداف
 مقصدونه او فائدى او نتيجه خپل نصب العين وگرځوى او د جهاد په ثمره
 او نتيجهو كلك نظروساتى او خپل عمرونه په جهاد كېن ختم كړى -

جهاد نه ختمېرى جهاد به د قيامت پورى جارى وى لکن
 مونږ لره دا پكاردى چه خپل عمرونه په جهاد كېن ختم كړو - او د هغه
 جهاد او شهادت كوشش وكړو چه هغه الله تعالى ته قبول او منظور وى او
 دالله تعالى د رضا او نزديكت سبب وگرځي -

وقتي جهاد كمال نه دى كمال دا دى چه تر مرگه پورى
 جهادى كوششونه جارى وساتلى شى - او د جهاد سره سره علم او دعوت او
 د دين نورو شعبوته هم مكمل توجهه وكړى شى - او دا عزم وكړى شى چه د
 جهاد سره آخري خاتمه په كلكه عقیده او نيك عمل او شهادت وكړى شى -
 الله تعالى د زمونږ آخري خاتمه په عقیده د توحيد او مقبول شهادت
 وگرځوى - آمين وصلى الله تعالى على خير خلقه محمد وآله واصحابه
 اجمعين -

نظم اونظام

الحمد لله حمد الشاكرين والصلوة والسلام على اشرف الانبياء وسيد المرسلين محمد وعلى آله واصحابه اجمعين و من اتبعهم باحسان الى يوم الدين اما بعد فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم-

ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنيان مرصوص وقال تعالى قد علم كل اناس مشربهم-

تمهيد

جهاد سبب د محبت الهی دے۔ یعنی دمجاهدینو سره اللہ تعالیٰ مینہ کوی خو مغه مجاہدین چہ دمغوی جهاد پہ منظمہ طریقہ وی۔ لکہ اللہ تعالیٰ وای یقاتلون فی سبیلہ صفا کانہم بنیان مرصوص ددے وجہ قرآن کریم امور انتظامیہ باربار بیانوی ددے دپارہ چہ مجاہدین منظم شی حکہ کلہ چہ مجاہدین منظم وی نو مغه صحیح جهاد کولی شی او دمغوی پہ جهاد صحیح ثمرے او نتیجے مرتب کیبری

لطیفہ

ددے وجہ نہ پہ قرآن کنہی د مچو پہ نوم سورة راحی
سورة النحل حکہ دمغوی وخت پہ نظم کنہی تیربری او دمگانو پہ نوم
سورة دے سورة النمل حکہ دمغوی وخت پہ نظم کنہی تیربری۔ د خرو پہ
نوم سورة نشته حکہ دمغوی خہ نظم او نظام نشته

نظم او نظام یو بل ته ضرورت لری

نظم او نظام د یو بل سره لازم او ملزوم دی ځکه یو بل ته ضرورت لری. نظم په نظام سره قوی کیږی. او نظام په نظم سره جاری کیږی. ځکه نظم تنظیم او جماعت ته وای. او نظام قانون ته وای. نو جماعت هله قوی کیږی چه کله د قانون او د اصولو خیال ساتلے شی. او قانون او اصول د جماعت په ذریعه جاری کیږی او نافذ کیږی.

دنظم او نظام معنی

نظم او تنظیم راجمع کولو ته ویلی شی او ملغرو پیللو ته ویلی شی او نظام هغه مزی ته ویلی شی چه په هغه کښن ملغری پیللی شی او راجمع کول شی. د نظم او نظام څه خاص معنی اصطلاحی نه ده نقل شوی خو زموږ معنی مقصوده دا ده چه د نظم جماعت او تنظیم ته وای او نظام دپته وای چه د جماعت د چلولو د پاره کوم قانون او اصول جوړ شی او دی معنی ته ئ په موسوعة نضرة النعیم کښن اشاره کړی ص 385 ج 8

د نظم او نظام په باره کښن آیاتونه

مخکښن مونږ اشاره وکړه چه د نظم او نظام په باره کښن ډیر آیاتونه دی ځکه قرآن کریم د جهاد د پاره باربار امور انتظامیه بیانوی چه مسلمانان منظم او متفق شی او په صحیح طریقه جهاد وکړی او د جهاد په نتیجه کښن ملکونه فتح کړی او په دغه ملکونو کښن د الله تعالی قانون او نظام جاری کړی.

ددغه نه علاوه نور هم ډیر آیاتونه دی مونږ داختصار
دوچ نه صرف د آیاتونو نمبر او مفهوم ته اشاره کوو.

په سورة بقره کښی الله تعالی د بنی اسرائیل په باره کښی وای
چه دوی له مونږ د گټی نه دولس چینی روانی کړی او هری ډلی ته مونږ خپله
خپله چینه او گودر وښودلو ددے دپاره چه ددوی نظم او اتفاق نه خرابیری
او جگړی نه پیدا کیری.

او په سورة آل عمران ص 121 کښی وای چه کله سحر
وختی اووتلی او مسلمانانو لره د جنگ دپاره ځایونه ښودل چه دا به بنی
طرف ته وی او دا چپ طرف ته او دا به په مینځ کښی وی او دا طرفونو ته او
دا روستو، نو دا ټول ترتیب د نظم او نظام سره تعلق لری.

دغه رنگی په سورة نساء آیت ۱۰۲ کښی وای چه صلوة خوف په
نظم سره وکړی یو ډله د ستاسو سره سره د اسلحو نه ودیری او بله ډله د
پهره کوی چه دوی یو رکعت وکړی دوی د روستوشی او هغه بله ډله د
رامخکښی شی په صلوة خوف کښی به هم د نظم خیال ساتی، گډ وډی به نه
کوی.

او په سورة اعراف آیت ۱۱۵ کښی وای چه جادوگرو د نظم
خیال وساتلو ځکه موسی علیه السلام ته وائی چه ته اول اوغورزوه یا پئے
مونږ اوغورزوو. او په سورة نور آیت ۵۹ کښی وای چه واره ماشومان کله
بلوغ ته ورسیری نوا اجازه د غواری بے اجازه داخلیدل او یا د زور عادت
مطابق داخلیدل بد نظمی ده.

او په سورة نور آیت ۶۲ کښې وائی چه مؤمنان د پیغمبر د مجلس نه بے اجازته نه ځی ځکه بے اجازته تلل دا هم بد نظمی ده.

او په سورة نمل آیت ۱۷ کښې وای چه د سلیمان علیه السلام دری قسمه لښکری وی پیران، انسانان او مرغان. لکه نن صبا دری قسمه فوج وی. بری، بحری او هوا ی. دا هم د نظم سره تعلق لری. او بیا پدی هر یو کښې د هر چا خپل خپل مسؤلیت معلوم وی. بیا آیت ۲۰ کښې وای چه د مرغانو تالاشی واغستله، ملا چرگک غیر حاضر وو. سلیمان علیه السلام د هغه په باره کښې تپوس وکړو. سلیمان علیه السلام د خپل رعیت د حالت نه ځان خبروی او بیا په رعیت کښې ملا چرگک وروکی شی دے. د هغه نه هم ځان خبروی.

او بیا که صحیح عذر نه وی نو سزا ورله هم مقرر کوی او سزا د هغه د جرم په اندازه مقرر وی. دا ټولی خبری د نظم سره تعلق لری.

او بیا د بلقیس نظم ته اشاره کوی چه کله ورته د سلیمان علیه السلام خط ورسید نو فوری فیصله نه کوی. بلکه د شوری والا را جمع کوی او شوری والا هم د هغه ډیر احترام کوی چه د مشوری ورکولو نه وروستو د فیصلی واک اختیار هغه ته سپاری او بلقیس د هغوی د مشوری تردید په نرمه طریقه کوی او فیصله کوی چه اول بے امتحان کوو او هدیه ورله لیرو او په سورة صف آیت ۴ کښې وای چه اللہ تعالی د هغه مجاهدینو سره مینه کوی چه د هغوی جهاد په منظمه طریقه وی.

د نظم او نظام په باره کښې حدیثونه

۱- رسول الله صلی الله علیه وسلم چه کله معاذ رضی الله عنه یمن ته لیکلو نو هغه ته ئے اوویل چه د الله تعالی د بندگی دعوت ورکړه
فَإِذَا عَرَفُوا اللَّهَ كَلَهُ يَّ چه الله تعالی و پیژندلو نو بیا دوی خبر کړه چه الله تعالی په پینځه مونځونه فرض کړی په ورځ او شپه کښې فَإِذَا فَعَلُوا كَلَهُ ئے چه دا کار وکړو نو بیا ی خبر کړه چه الله تعالی په دوی زکوٰة فرض کړی د مالدارانو نه به اخستلی شی او غریبانانو ته به ورکولی شی. (۱)

فایده ددی حدیث نه معلومه شوه چه په دعوت کښې به هم د نظم او ترتیب خیال ساتلی شی په دعوت کښې هم بی ترتیبی او بدنظمی نه ده پکار نظم دا دي چه کوم اهم فالاهم وی هغه به مخکښ کولی شی.
رسول الله صلی الله علیه وسلم وای چه کله دری کسان سفر ته ئی نو یو دے امیر مقرر کړی. (۲)

فائده

امیر مقرر کول هم د نظم سره تعلق لری او بے امیره وخت تیروول بدنظمی ده نو په سفر کښې به هم د نظم خیال ساتے.

رسول الله صلی الله علیه وسلم وای هغه خزانچی چه مسلمان او امین وی او د امیر د امر تنفیذ کوی چه امیر د یو چا په باره کښې امر وکړی هغه ته هغه شی کامل او پوره ورکوی د نفس په خوشی

سره نو دا

(۱) رواہ البخاری و مسلم. (۲) ابو داؤد

د صدقہ کونکو نہ دے. (۱)

فائدہ

معلومہ شوہ چہ د بیت المال پہ خرچ کولو کنبہ بہ ہم د نظم خیال ساتی د امر مطابق بئے خرچ کوی.

۴ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و سلم بہ چہ کلہ پہ یو خای کنبہ نزول وکرو نو خلق بہ پہ ناوونو او کندو کنبہ خوارہ شورسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ورتہ اوپل چہ دا بیلا بیل کیدل داد شیطان نہ دی. ددینہ روستو بہ چہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نزول کولو نو دوی بہ بل تہ جوخت شو تر دی چہ پہ یوہ جامہ کنبہ بہ پتیدل (۲)

فائدہ

ددینہ معلومہ شوہ چہ پہ یو خای کنبہ کیناستل یا دمہ کول پدیکنبہ بہ ہم سپری د نظم خیال ساتی. نظم دادے چہ یو بل تہ نزدی کیناستل او بد نظمی دا دہ چہ د یو بل نہ جدا جدا کیناستل.

۵. رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وای چہ امامتی دِ ہغہ خوک کوی چہ ہغہ دِ کتاب نہہ قاری وی او چہ پہ قراءت کنبہ برابر وی نو بیا ہغہ دے چہ پہ سنتو نہہ پوہیری کہ پہ سنتو کنبہ ہم برابر وو نو بیا ہغہ خوک دے چہ ہجرت نئے مخکنبہ کریوی کہ پہ ہجرت کنبہ ہم برابر وو نو بیا ہغہ خوک دے چہ اول نئے اسلام قبول کریوی.

(۱) رواہ البخاری و مسلم (۲) ابو داؤد

او یو سږی د د بل سږی امامتی د هغه په بادشاهی (امارت او مشری) کښ نه
کوی او د هغه په کور کښ د د هغه د عزت په حُائ کښ د هغه د اجازی نه
بغیر نه کینی (۱)

فائده

ددي حدیث شریف نه معلومه شوه چه په امامتی کښ به هم د
نظم او ترتیب خیال ساته.

او نبی صلی الله علیه و سلم وائ چه صفونه سیده کړی. د یو بل
سره جوخت جوخت ودریږی. دغه رنگ د اول صف فضیلت ږیر دے. د نبی
طرف فضیلت ږیر دے. او رسول الله صلی الله علیه و سلم وای چه ماته د
نزدی هغه خوک ودریږی چه هونښیار او عقلمند وی بیا هغه کسان چه
دوینه نزدی وی. بیا هغه چه دویته نزدی وی.

فائده

ددینه معلومه شوه چه په صفونو کښ به هم د نظم خیال ساته زمونږ په
صفونو کښ هم بد نظمی وی. دغه رنگی د امام نه به مخکښ والی نه وی نو
په ښکته کیدو او پورته کیدو کښ به هم د نظم خیال ساته.

د نظم او نظام فائده

جماعت او تحریک هله جماعت وی چه کله د نظم او نظام خیال ساتلی شی.
او چه د نظام خیال نه ساتلی شی نو دغه جماعت او نظم نه وی. او په هغوی

کئیں شرعی اتفاق نہ وی. هغه هسی د یو بل اتحادیان وی. پدی وجه د نظام او اصولو خیال ساتل ډیر ضروری دی او ددے ډیری فائدی وی.

۱ دا چه جماعت جماعت پاتی کیری. د ملگرو په مینځ کئیں الفت او اتفاق قوی کیری. اختلاف نه پیدا کیری.

۲ دا چه په لگ وخت کئیں ډیر کارونه کیری.

۳ دا چه په کار کئیں برکت رآی.

۴ کارونه اسانیری.

۵ دا چه شیطان جدا کیری.

۶ کینه ختمیری.

۷ دا چه مشری حقدار ته ملاویری.

۸ دا چه ځوک د نظام او اصولو خیال ساتی نو په هغه کئیں د احکام شرعیوو التزام رآی او دا ددے دلیل وی چه دا انسان د شریعت پابند دے.

الله تعالیٰ د تمام مسلمانان منظم کری او الله تعالیٰ د تمام مسلمانان د یو امارت او یو قیادت او یو جنیدی د لاندی راجمع کری.

وصلّوا علی نبیکم محمد صلی الله علیه وسلّم.

ددي بیان زیات نقل د موسوعة نضرة النعیم نه وشو.

د نظم بیان

الحمد لله الذي اعز الجهاد والمجاهدين واذل الطواغيت والمرتدين
والصلوة والسلام على نبي السيف وسيد المرسلين - محمد و على آله ومن
اهتدى بهديه الى يوم الدين
اما بعد

ان الله يحب الذين يقاتلون في سبيله صفا كانهم بنيان مرصوص
د دے ایت مفہوم دادے چہ اللہ تعالیٰ د مجاہدینو سرہ مینہ کوی - خو
مغہ مجاہدین چہ د مغوی جہاد پہ منظمہ طریقہ وی

د شوریٰ اہتمام کول:-

د نظم متعلق ڈیری خبری دی - یوہ خبرہ د مشوری
اہتمام کول - بعض کسان د مشوری اہتمام نہ کوی ہرکار پہ خپل سرکوی
خان د شوری پابند نہ گاڑی اللہ تعالیٰ د مؤمنانو پہ صفت کنی وائی وامرہم
شوریٰ بینہم ۱ - د مؤمنانو کار پہ مشورہ سرہ وی او اللہ تعالیٰ پیغمبر تہ
وائی وشاورہم فی الامر ۲ - مشورہ وکڑہ د دوی سرہ پہ کار ددین کنی
، حسن بصری رحمہ اللہ وای چہ د رسول اللہ ﷺ د اصحابہ کرامو مشوری

ته ضرورت نه وو لکن الله تعالیٰ دا اراده وکړه چه روستنی خلق پسی اقتدا وکړی ۳- بعض علما وائی چه الله تعالیٰ خپل پیغمبر ته دا حکم وکړو چه

۱- سورة شوری ایت ۳۸ ۲- آل عمران ۱۵۹ ۳- الخلافة للشیخ محمد رشید ص ۳۸

د صحابه کرامو سره مشوره کوه ددی د دپاره چه د صحابه کرامو زړونه په مینه کنبی شی او خوشحاله شی - او روستنی خلق پسی اقتدا وکړی او ددی دپاره چه د مغوی رائی معلومه کړی په هغه کارونو کنبی چه په هغه کنبی وحی نه وه راغلی ۱- ابوهریره رضی الله عنه وائی چه لم یکن احد اکثر مشاوره لاصحابه من رسول الله ﷺ د رسول الله نه زیاتی مشوری د خپلو ملگرو سره بل چانه دی کړی - لکه د جنگ بدر په ورځ نبی ﷺ د صحابه کرامو سره مشوره کړیوه چه په قافله پسی لاژ شو او که نه هغوی مشوره ورکړه چه ته څه امر کوی مونږ تیارئو- دغه رنگی د بدر قیدیانو په باره کنبی مشوره اخستی وه ابوبکر رضی الله عنه مشوره ورکړه چه فدیہ ترینه اخلو او عمر رضی الله عنه مشوره ورکړه چه مژہ بئے کړو نبی ﷺ د ابوبکر رضی الله عنه په مشوره عمل وکړو - د احد په ورځ ئے مشوره اخستی وه چه په مدینه طیبه کنبی کینو او که بهر مقابلی ته اوځو د اکثر مشوره دا وه چه بهر ته اوځو نو نبی ﷺ بهر میدان ته اووتلو- د جنگ احزاب په ورځ ئے مشوره اخستی وه چه ددے اتحادیانو سره صلحه کوو او د مدینه طیبه دریمه حصه میوی به ورکوو- لکن سعد بن معاذ او سعد بن عباده رضی الله عنه انکار وکړو- د صلح حدیبیه په ورځ ئے مشوره اخستی وه چه د مشرکانو په بال بچ حمله کوو ابوبکر رضی الله عنه مشوره ورکړه چه مونږ د جنگ د پاره نه یو راغلی مونږ د عمری دپاره راغلیو نو د هغه په مشوره ئے عمل وکړو ۲- دغه رنگی نور ډیر واقعات دی -

د خلفاء راشدینو ہم دا طریقہ وہ چہ ہغوی بہ د مشوری

۱۰ السیاسة الشرعية لابن تیمیة ص ۱۶۲-۱ ابن کثیر تفسیر قولہ تعالیٰ وشاورہم فی الامر

ڈیر اہتمام کولو لکہ د ابوبکر رضی اللہ عنہ دا طریقہ دہ چہ پہ کومہ خبرہ کنبہ بہ ہغہ تہ قرآن او حدیث معلوم نہ وو نو د عام مسلمانانو نہ بہ ئے تپوس کولو چہ آیا پدیکنہں تاسوتہ د نبی ﷺ کوم حدیث معلوم دے او کہ نہ کچری چاتہ بہ حدیث معلوم وو نو پہ ہغہ بیئے عمل کولو۔ او کہ عام مسلمانانو تہ بہ حدیث معلوم نہ وو نو بیا بیئے علماء او مشران راجمع کڑل او مشورہ بیئے ترینہ واخستلہ کہ چری د ہغوی اتفاق بہ پہ یو خبرہ راغلی نو پہ ہغہ بیئے فیصلہ کولہ۔

د عمر رضی اللہ عنہ ہم دا طریقہ وہ لکن ہغہ بہ چہ پہ قرآن او حدیث کنبہ یو خبرہ معلومہ نکڑہ نو بیا بیئے د ابوبکر رضی اللہ عنہ د فیصلی معلومات کولو کہ ہغہ بہ یوہ فیصلہ کڑیوہ نو پہ ہغہ بہ ئے عمل کولو ددے روایت نہ یو فرق ہم معلوم شو چہ دعامو مسلمانانو نہ بیئے د حدیث اوروایت تپوس کولو او د علماء او مشرانو نہ بیئے مشورہ اخستلہ۔

علی رضی اللہ عنہ د رسول اللہ ﷺ نہ تپوس کڑیو چہ ماتہ یوہ خبرہ راشی او پہ ہغہ کنبہ قرآن او حدیث نہ وی نو تاسو ماتہ خہ حکم کوی رسول اللہ ﷺ اوپل چہ کوم فقہاء او عابدان دی د ہغوی نہ شوری جوڑہ کڑہ او خاص پہ خپلہ رای فیصلہ مکوہ۔ او پہ بخاری شریف کنبہ د ابن عباس رضی اللہ عنہ نہ نقل دی چہ د عمر رضی اللہ عنہ د

مجلس او دشوری ملگری به قاریان وو بوډاگان به وو او که خوانان به وو

۱۷ -

۲۷ الخلافة للشيخ محمد رشيد ص ۴۰ -

عمر رضی الله عنه چه کله په نیزه اووهلی شود شپږ کسانو شوری ئه جوړه کړه عثمان، علی، طلحه، زبیر، سعد عبد الرحمن بن عوف رضوان الله عليهم اجمعين - او ویویل چه دوی په چا متفق شو هغه به ستاسو امیر وی بیا د ټولو اتفاق په عثمان رضی الله عنه راغلی ۱ -

بعض وائی کوم امیر چه مشوره ډیر اخستله نو د هغه د امارت صفت به کیری حکه په مشوره سره د ملگرو زړونه خوشحالیږی اتفاق راخی فیصله واضحه شی بل داچه کله د یو چاپه ذهن کښ یو غوره مشوره وی لکن هغه ئه د ادب د وجه نه یا د مشرانو د رعب او احترام د وجه نه نشی ښکاره کولی نو کله چه ترینه مشوره واخستلی شی نو هغه خپله رای ښکاره کزی -

حکماء وائی چه مشوره د حکومت بنیاد دی او مشوره د انبیاء عادت دی ابراهیم علیه السلام چه کله خپل حوی ذبح کولو نو د هغه نه ئه مشوره واخستله سره د دینه چه هغه ماشوم وو ۲ - بهر حال ټول مجاهدینو لره پکار دی چه د مشوری ډیر اهتمام کوی -

د نظم متعلق دویمه خبره د یو بل په علاقه یا ذمه داری

کبن مداخلت نہ کول

بعض کسان د یو بل پہ علاقہ کبن مداخلت کوی لکہ د

یو ولایت کسان پہ بل ولایت کبن یا د یو ولسوالی کسان پہ بلہ ولسوالی

کبن ۱۷ ابن کثیر فی تفسیر قولہ تعلی و امر ہم شوزی بینہم ۲۷ تحریر الاحکام فی تدبیر اهل الاسلام ص ۱۶۹ دغه رنگی د مشوز د کولو فائدی او د نہ کولو نقصانونہ پہ تہذیب الریاسۃ و ترتیب السیاسۃ کبن بیان شوی ص ۸۲۔

مداخلت کوی - یا د یو ایجنسی کسان پہ بلہ ایجنسی کبن یا د یو تحصیل

کسان پہ بل تحصیل کبن مداخلت کوی د مقامی ملگرو د مشوری او امر

نہ پہ غیر کارونہ کوی - یا د یو بل پہ مسئولیت او ذمہ داری کبن مداخلت

کوی لکہ د یو کس یو قسم ذمہ داری وی او دا د بل کس پہ ذمہ داری کبن

مداخلت کوی - دا کار جائز نہ دی - حکہ کله چہ عمومی امیر او خلیفہ

چاتہ یوہ علاقہ یا یو بناریا یو عمل و سپاری او حوالہ ئے کڑی نو دا

سفارل او حوالہ کول دوہ قسمہ دی یو دا چہ دا سفارل خاص وی یعنی

خاص ذمہ داری وی - نو پدے صورت کبن مداخلت او واک نشی کولی لکہ

عمومی امیر یو سڑی د یو لہنکر مشر کڑی نہ د مالونو نو دا پہ مالونو کبن

مداخلت نشی کولی یا عمومی امیر یو سڑی د مالونو مشر او مسئول وگرخوی

نو دا فیصلی نشی کولی حکہ د دہ واک خاص دے او عمل ئے ہم خاص

دے -

دویم صورت دادے چہ دا سپارل عام وی یعنی عامہ ذمہ داری

وی لکہ د یو ولایت والی وی یا د یو ایجنسی امیر وی - نو دا قاضیان مقرر

کولی شی مالونہ راجمع کولی شی بیائے پہ خپل مصارفو کبن لگولی شی د

مشرکانو او حربیانو سرہ جنگ کولی شی - لکن د خپل علاقے یعنی ولایت یا ایجنسی یا ولسوالی او تحصیل نہ په غیر په بل ولایت یا ایجنسی یا ولسوالی او تحصیل کښې مداخلت نشی کولی ځکه دده واک په دغه علاقہ پوری خاص دے واک ئے ڈیر دے لکن علاقہ ئے خاص ده ۱۷- او بعض وائی چه په اسلام کښې حدود او باڈری نشته او جغرافیائی حدود نشته د یو بل ۱۷- تحریر الاحکام فی تدبیر اهل الاسلام ص ۶۰ لشیخ الاسلام محمد بن ابراهیم المتوفی ۷۳۳ھ-

په علاقہ کښې مداخلت صحیح دے - نودا خبره صحیح ده چه په اسلام کښې حدود او باڈری نشته لکن د نظم سازی دپاره د علاقو تقسیم او د مسئولیتونو تقسیم شته -

د نبی ﷺ او د خلفاء راشدینو په دور کښې مختلف ولایتونه او صوبې وی او د هر ولایت او صوبې به خپل خپل حاکمان او والیان وو ۱۷- دغه رنگی د کارونو او مسئولیتونو تقسیم وو - لکن د یو علاقې ذمہ دار په بله علاقہ کښې مداخلت نه دے کړی بلکه د یو علاقې ذمہ دار به چه بلې علاقې ته لاړ نو د مقامی ذمہ دار په امارت کښې به ئے وخت تیرولو -

دغه رنگی یو ذمہ دار د بل په مسئولیت کښې مداخلت نه دے کړی - او پدی طریقہ وحدت او اتفاق هم راځی - او چه کله د یو بل په علاقہ یا مسئولیت کښې مداخلت کیږی نو توژ او اختلاف پیدا کیږی -

د نظم متعلق دریمہ خبرہ دادہ چه د اوسیدلو حای او د جنگ کولو حای یو کول نہ دی پکار

بعض مجاہدین دا غلطی کوی چه خپل کور کلی

علاقہ میدان د جنگ وگرخوی - داسے حای د حان سرہ نہ پریگدی چه د
مغہ نہ خپل کار وچلوی - چه کله پے امتحان سخت شی نو بیا نرم شی صلح
او مذاکراتو ته آمادہ شی - نبی ﷺ په مکہ کنبی جنگ نہ کولو او نہ ورته

---

۱۰ ددے تفصیل زمونږ په رسالو کنبی موجود دے چه دهغه نوم دے اسلامی تاریخ ابوبکر
او اسلامی تاریخ عمر فاروق۔

الله تعالیٰ د جنگ امر کړیو حالانکه کچری نبی ﷺ په مکہ کنبی جنگ شروع
کړیوی نو الله تعالیٰ به ورسره ضرور مدد کولی - ددے وجه دا وه چه په
راتلونکی وخت کنبی د امت دپاره یو طریقہ جوړه شی بلکه کله چه نبی ﷺ
مدینے طیبے ته هجرت وکړو او د یهودو سره ئے معاهدہ وکړه او حان ته ئے
په نزدی ماحول کنبی د امن فضا جوړه کړه نو بیائے د قریشو خلاف جنگونه
شروع کړل - ددے وجه نه قرآن کریم حای په حای د جهاد نه مخکنبی
هجرت ذکر کوی ددے دپاره چه د کار د چلولو او اوسیدلو حای جدا وی -
اود جنگ حای جدا وی - میدان د اوسیدلو او د جنگ کولو یو نوی - ددے
وجه نه شیخ عبدالمنعم په السیاسة الشرعیة کنبی وائی چه میدان د جنگ
او میدان د معاهدے او امن یو حای کول شرعاً اخلاقاً او سیاسةً خطا کار
دے ۱۰

فائده

البتہ کہ دشمن ستا پہ کور کلی علاقہ راشی نو بیا ورسره پہ خپله علاقہ کښې جنگ کولی شی۔ لکه په جنگ احد او احزاب کښې داسے شویوه چه کفار په مسلمانانو پسی راغلی وو۔ مسلمانانو ورسره په خپله علاقہ او کلی کښې جنگ وکړو۔

زمونږ په وخت کښې اکثر غلطی د حکومت وه چه داسے ظلمونه ئے شروع کړل چه مجاهدين ئے دفاعی او انتقامی کارونو ته مجبوره کړل لکه د باجوږ په حواله۔ اول ئے په مونږ چهاپه او غورزوله مونږ ئے گرفتار

۱۷ السياسة الشرعية ص ۲۰ بحواله فتاوی الدین الخالص ص ۳۳ جلد ۹

کړو او اتلس میاشتی مونږ په جیل کښې تیری کړی۔

بیا ئے په ڈمه ډوله بمباری وکړه بیائے د مولانا لیاقت شهید رحمہ اللہ په مدرسہ بمبار وکړو او دری اتیا شهیدان ئے وکړل۔ او ددے زمواری ئے په فخر سره واخستله او بار بار ئے په فخر سره په میڈیا اعلان کړه۔ وغیرہ وغیرہ۔ ددے په جوابی کارونو کښې یو د درگھی فدائی وه چه د دری څلوینت فوجیانو هلاکت دوی اومنلو۔ او بعض غلطی د مجاهدين وه چه داسے انداز او نقل حرکت ئے شروع کړو چه حکومت ئے ځان ته د وخت نه مخکښ متوجه کړه۔ بعض هغه خلقو اسلحه راواخستله چه بیائے روستو نشوه ټینګه ولی۔

د نظم متعلق څلورمه خبره داده چه د جنگ محاذونه ډیرول

نه دی پکار

بعض مجاہدین د وخت نه مخکنی حان ته د جنگ محاذونه ڈیره وی د هغه نتیجه داوی چه ٹول محاذونه نشی چلولی اکمالات نشی کولی د ملگرو حوصلے ماتے شی قوت او صلاحیت ئے ختم شی - دظاہری ناکامی سره مخامخ شی - د عوامو نفرت راشی ملگرتیا نکوی - خکے د حکومت د ظلم او د وحشت نه یریری او بعض پدے وجہ ملگرتیا نه کوی چه ڈیر مشکلات نشی برداشت کولی -

بیا بعض ناپوهه وائی چه ددے جہاد خہ نتیجه نه را اوخی - د پاکستان او قبائلو په حواله د مرتد حکمرانانو دا یو سازش او منصوبه وه چه مجاہدینو ته ئے محاذونه ڈیر کزل - د مجاہدینو د یو بل سره رابطہ مشکل شوی- په باجوڑ کښی په موجوده حالاتو کښی چه کله د مجاہدینو آخری سقوط وشه په ۱۶ صفر ۱۴۳۱ھ- موافق ۲ فبروری ۲۰۱۰ء - د هغه یوه وجہ دا هم وه چه حکومت محاذونه ڈیر کزل - پنخه خای جنگ شروع شو - ٹول محاذونو ته اکمالات گران وو - او کله کله به د مجاہدینو غلطی هم وه چه هغوی به بعض داسے حرکات کول چه د هغه نه به مشکلات پیدا کیدل او محاذونه به ڈیریدل - د رسول الله ﷺ طریقه داوه چه هغه حان ته محاذونه نه وو ڈیر کزی د هغه جنگونه او محاذونه ترتیب وار وو - د هغه تفصیل دادے چه د رسول الله ﷺ په مقابله کښی دری غٹ قوتونه وو اول قریش دویم یهود دریم قبائل - کله چه رسول الله ﷺ مدینه ته هجرت وکړو - نو د یهودو سره ئے معاهده وکړه حان ته ئے د امن فضا جوړه کړه بیائے د قریشو سره جنگونه شروع کزل چه کله ئے قریش په جنگونو کښی ذلیل کزل نو بیا د یهودو سره جنگونه شروع شولکن یهود

دری ڈلی وو بنو قینقاع بنو نظیر بنو قریظہ ددے ٹولو سرہ پہ یو حُل جنگونہ نہ وو شوی ۔ بلکه ترتیب وار جنگونہ وو اول بنو قینقاع معامدہ ماتہ کڑہ ۔

رسول اللہ ﷺ ہغہ گرفتار کڑل د وجلو ارادہ ئے وہ لکن د منافقینو مشر عبد اللہ بن ابی بن سلول ئے بار بار سفارش وکڑو ۔ نو د ہغہ د سفارش پہ وجہ ئے مڑہ نہ کڑل او د مدینے نہ ئے د شام طرف تہ وشڑل ۔ بیا بنو نظیرو معامدہ ماتہ کڑہ ہغہ ئے ہم وشڑل بیا بنو قریظو معامدہ ماتہ کڑہ ہغہ ئے مڑہ کڑل بیا د قبائلو خلاف تشکیلونہ وشو ۔ ددے پورہ تفصیل پہ الرحیق المختوم کنبی اوگورہ ۔ پہ جنگ احزاب کنبی د رسول اللہ ﷺ خلاف اتحادیان راجمع شویو نورسول اللہ ﷺ ارادہ وکڑہ

چہ ددوی اتحاد مات کڑی نو عیینہ بن حصن تہ ئے اویل چہ تہ خپل کسان د جنگ نہ واپس کڑہ او مونر بہ تاسوتہ د مدینے طیبے دریمہ حصہ آمدنی درکوو۔ ددینہ روستو چہ کلہ د ابو بکر رضی اللہ عنہ دور راغلی نو د ہغہ پہ مقابلہ کنبی ہم دری غت قوتونہ وو اول مرتدین دویم فارس دریم روم ابوبکر رضی اللہ عنہ ہم حان تہ محاذونہ نہ وو ڈیر کڑی ۔ ابوبکر رضی اللہ عنہ اول پہ جزیرة العرب کنبی مرتدین وٹکول او ختم ئے کڑل بیائے فارس او روم تہ توجہ وکڑہ لکن د ابوبکر رضی اللہ عنہ منصوبہ دا وہ چہ پہ فارس بہ جنگ کوو او د روم پہ طرف بہ صرف خپلہ دفاع کوو ۔ د فارس پہ طرف اقدامی منصوبہ وہ او د روم پہ طرف دفاعی منصوبہ وہ دا ددے دپارہ چہ محاذونہ ڈیر نشی لکن ہر کلہ چہ رومیانو زیاتی شروع کڑو نو د ہغوی خلاف ہم جنگونہ شروع شول ددے تفصیل پہ التاریخ الاسلامی د محمود شاکر کنبی وگورہ ۔

دغہ رنگی د ابو بکر رضی اللہ پہ آخری دور کہیں چہ کلہ ہفہ
 شام تہ تشکیل وکڑو نو دغہ لبکر ے پہ خلور حصو تقسیم کڑو - یزید
 بن ابی سفیان دمشق طرف تہ عمرو بن العاص فلسطین طرف تہ
 شرجیل بن حسنہ اردن طرف تہ ابو عبیدہ بن جراح حمص طرف تہ -
 رومیانو ددوی د مقابلہ دپارہ بیلا بیل غٹی لبکر ی تیاری کڑی -

د مسلمانانو سرہ ویرہ پیدا شوہ چہ مونر ددوی سرہ پہ
 بیلا بیل محاذونو مقابلہ نشو کولی - مونر ٹولولرہ یو محاذ تہ راجمع کیدل
 پکاردی - او پدیکہیں د ابو بکر رضی اللہ عنہ سرہ ہم رابطہ وکڑہ ہفہ ہم دا
 مشورہ ورکڑہ چہ ٹول یو محاذ تہ راجمع شی -

مسلمانان یو محاذ تہ راجمع شو او بیا ہفہ مشہور او تاریخی
 جنگ وشو چہ ہفہ د جنگ یرموک پہ نوم یادیری - اللہ تعالیٰ مسلمانانو لہ
 لویہ فتح ورکڑہ - ددے تفصیل زمونر پہ کتاب اسلامی تاریخ د ابو بکر
 صدیق رضی اللہ عنہ کہیں دے۔

**د نظم متعلق پنجمہ خبرہ دادہ (چہ مختلفہ ذمداریانی حان تہ
 نہ راجمع کول)**

پہ بعض کسانو کہیں دا نقصان وی چہ ہفہ پہ
 خپلہ امیر ہم وی او کمانڈر ہم وی او قاضی او خزانچی ہم وی او جرگی ہم
 کوی یعنی ڈیری ذمداریانی حان تہ راجمع کڑی۔ پدیکہیں دا نقصان وی چہ
 حان تہ بوجونہ او مشکلات ڈیر کڑی بل دا چہ پہ کارونو کہیں نقصان راشی
 - حکہ ٹول کارونہ پہ صحیح طریقہ نشی پورہ کولی -

دریم دا چہ د خلفاء راشدینو د دورنہ بہ د ہر کار دپارہ خپل خپل ذمہ داران وو پہ ہر کار کپن بہ خپل خپل ذمہ دارتہ مراجعہ کیدلہ ۔ لکہ نبی ﷺ پہ مکہ مکرمہ باندی عتاب بن اسید رضی اللہ عنہ والی مقرر کړیو ۔ علی رضی اللہ ؤ پہ یمن قاضی مقرر کړیو معاذ رضی اللہ عنہ ہم پہ یمن قضاوت کړیو ۔ ابو موسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ ؤ یمن تہ د قضاوت دپارہ لیگلی وو ۔ پہ نیم یمن معاذ رضی اللہ عنہ قاضی وو او پہ نیم یمن ابو موسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ وو ۔ دغہ رنگی کلہ چہ ابو بکر رضی اللہ عنہ خلیفہ شونو عمر رضی اللہ عنہ ؤ قاضی جوڑ کړو (د یو کال پوری ورتہ خہ فیصلہ رانغلہ) او ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ ؤ د بیت المال خزانچی جوڑ کړو ۔ او خالد بن ولید رضی اللہ عنہ ؤ د شام امیر کړو ۔ او عثمان بن ابی العاص رضی اللہ عنہ ؤ پہ طائف مقرر کړو او ابو موسیٰ رضی اللہ عنہ ؤ پہ زبید مقرر کړو ۔

دغہ رنگی عمر رضی اللہ عنہ زید بن ثابت رضی اللہ عنہ قاضی مقرر کړو او خرچہ ؤ ورلہ ہم مقرر کړیوہ ۔ او ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ ؤ د شام امیر کړو ۔ او ابو موسیٰ رضی اللہ عنہ پہ بصرہ مقرر کړو او عمار بن یاسر رضی اللہ عنہ ؤ پہ کوفہ امیر کړو ۔ او عمرو بن العاص رضی اللہ عنہ ؤ پہ مصر مقرر کړو ۔ ددی وجہ نہ علماء وائی چہ عمومی امیر لہ دا پکار دی چہ د ہری علاقہ یا کلی او طرف د پارہ یا د بیلا بیل کارونو دپارہ بیلابیل ذمہ داران مقرر کړی حکہ بیلا بیل ذمہ دارانو تہ ضرورت رخی خصوصاً پہ ہغہ ہنارونو کپن چہ ہغہ د یو بل نہ جدا جدا وی ۔ ولم یزل ذالک عادة الخلفاء لأن الحاجة تدعو الیہ ۔ یعنی ہمیشہ دا د خلفاء راشدینو طریقہ وہ ۔ حکہ دیتہ ضرورت رخی ۱ ۔

د نظم متعلق شپږمه خبره دا ده چه په ملگرو امتحان کول

امیر لره پکار دی چه وخت په وخت په ملگرو امتحان

کوی چه کره او کوڅه معلوم شی او دا معلومات وشی چه څوک د امیر

تابعدراری کوی او څوک ئه نه کوی - مثلاً دا امتحان وکړی چه

۱۰ انظر تحرير الاحكام في تدبير اهل الاسلام ص ۵۷ في الباب الثاني فيما

للخليفة والسلطان -

ډيو به نه څکی ساده اوبه به استعمالوی په موثر سائل به نه گړخی روزانه

به يو پاره تلاوت کوی په فلانی ورځ به ټول ملگری روژه نیسی نسوار به نه

کوی - لکه په واقعه د طالوت علیه السلام کنه راخی چه هغه ملگرو ته

ویلیوو چه مخی ته نهراروان دی ددینه به اوبه نه څکی کوم ملگرو چه اوبه

وسکلی نو هغویته الله تعالی د جهاد توفیق ورنکړو -

علامه سعدی وائی امتحنهم بامر الله لیتین الثابت المطمئن

ممن لیس کذا لک - دالله تعالی په حکم سره ئه په دوی امتحان وکړو ددی

دپاره چه کوم ملگری کلک او مطمئن وی هغه ښکاره شی د هغه ملگرونه چه

هغه کلک او مطمئن نه وی - او بیا وائی وکان فی عدم صبرهم عن الماء

ساعة واحدة اکبر دلیل علی عدم صبرهم علی القتال الذی سیتناول و

تحصل فيه المشقة الكبيرة ۱۰ دوی چه لگ وخت د اوبو نه صبر و نکړو نو

دا لوی دلیل وو پدی خبره چه دوی جنگ کښې هم صبرنشی کولی ځکه چه په جنگ کښې دا احتمال وو چه اوگد شی او لوی مشقت پکښې راشی -

یعنی چه وژوکی مشقت ئه برداشت نکړو نو لوی

مشقت ئه هم نشو برداشت کولی عمر رضی الله عنه په خپل حاکمانو پابندی لگولی وه چه په ترکی اسونو به سورلی نه کوی - د چتر شوی وژو ډوډی به نه خوری نری جامی به نه اغوندی حاجتمندو خلقو ته به دروازی نه بنده وی که دا کارونه مو وکړل نو د سزا مستحق به ئیوی ۲-.

۱- تفسیر السعدی ص ۱۰۸ - ۲ مشکوٰة باب ما علی الولاة من التیسیر ص ۳۲۲ جلد ۲-

د نظم متعلق اوومه خبره دا ده (د ملگرو سره احتساب کول)

امیر لره پکار دی چه د هغه محتسبه شوزی وی چه

هغه وخت په وخت د ملگرو سره حساب کوی - شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله وائی چه نبی ﷺ به د خپلو عاملانو سره پوره حساب کولو - کوم مال به چه لاس ته راغلیو او کوم به چه خرچ شویو - لکه په حدیث د بخاری او مسلم کښې د ابو حمید الساعدی رضی الله عنه په روایت کښې راځی چه نبی ﷺ د اذد قبیلې یوسړی په صدقو مقرر کړیو هر کله چه هغه واپس شو نبی ﷺ ورسره حساب کولو نو هغه اوپل چه هذا لکم وهذا اهدی الی - دا ستاسو دے او دا ماته خلقو هدیہ راکړی -

نبی ﷺ بیان وکړو او ویویل چه کله مونږ بعض خلق د یوکار

دپاره مقرر کړو او بیا هغه وائی چه دا ستاسو دئ او دا ماته خلقو هدیہ

راکڑی - افلا قعد فی بیت ابیہ وامہ فی نظر ایہدی الیہ ام لا - آیا دا د پلار او مور پہ کور کنہں ولی نہ کینی چہ بیا اوگوری چہ د تہ خوک ہدیہ ورکوی او کہ نہ او بیا نبی ﷺ اویل چہ حُما د پہ ہغہ ذات قسم وی چہ زما روح د ہغہ پہ لاس کنہں دے چہ کلہ مونبر یوسڑی د یو کار دپارہ مقرر کڑو او داپہ ہغہ کنہں خیانت وکڑی نو د قیامت پہ ورخ بئے دغہ شیء پہ خٹ پروت وی - کہ اونہں وی بڑار بہ کوی او کہ غوا وی یا گڈی وی آوازونہ بہ کوی بیا نبی ﷺ لاسونہ اسمان تہ پور تہ کڑل دوہ حل یا دری حل ئے اویل چہ اللہم هل بلغت ای اللہ ما رسؤل وکڑل ۱۔

۱۰ الحسبۃ لابن تیمیۃ ص ۳۵۔

یو حل خالد بن ولید رضی اللہ عنہ اشعث بن قیس تہ لس زرہ روپی ورکڑی دا خبرہ عمر رضی اللہ عنہ تہ ورسیدہ ، عمر رضی اللہ عنہ ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ تہ خط ولیکو ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ پہ دغہ وخت کنہں د شام امیروو پہ خط کنہں ورتہ ولیکل چہ د خالد رضی اللہ عنہ نہ ددغہ لس زرہ روپو پہ بارہ کنہں تپوس وکڑہ چہ کہ دا ستا خپل مال وی نو یوکس لہرہ دومرہ روپی ورکول اسراف دے او کہ د بیت المال نہ وی نو دا خیانت دے او دائے ورتہ ہم ولیکل چہ ددہ مسئولیت ختم کڑہ - خالد رضی اللہ عنہ پہ دغہ وخت کنہں د قنسرین مسئول وو - خالد رضی اللہ عنہ پہ قنسرین کنہں خلقو تہ بیان وکڑو او بیائے ترینہ رخصت واخستلو مدینہ تہ راغلی او عمر رضی اللہ عنہ تہ ئے اویل چہ دغہ روپی حُما حصہ وہ پہ

غنیمتونو کهن ۱۰ بھر حال د مسئل کسانو سره به داسے سختہ محاسبہ کیدلہ ۔

او د ملگرو سره احتساب کول د دعوت او د امر بالمعروف او نہی عن المنکر یوہ حصہ ده ۔

فرق په مابین د امر بالمعروف او نہی عن المنکر او حسبت او احتساب کهن

بیا دلته دری قسمه الفاظ دی یو امر بالمعروف او نہی عن المنکر دویم

۲۰ وانظر التفصیل فی البدایه وانهایه ص ۹۳ جلد ۲ فی باب عزل خالد عن قنسرین ایضاً فی سنة ۱۷ھ

حسبت او دریم احتساب ۔ د امر بالمعروف معنی خلق نیکو ته رابلل او نہی عن المنکر معنی خلق د گناہونو نه منع کول او دا د هر مسلمان فریضه ده **حُكِّمَ اللَّهُ تَعَالَىٰ وَائِي وَلَتَكُنَّ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ اِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ ، اُووِي دِ پِه تاسو کهن یوه دله چه رابلل کوی خیر ته او حکم کوی د نیکی او منع کوی د ناروانه ۔**

اور رسول الله ﷺ وائی من رأی منکم منکرا فلیغیره بیده چا چه ناروا کار ولیده په لاس د منع کژی که د لاس وس ئے نه کیده په ژبه د منع کژی که د ژبه وس ئے نه کیده په زړه کهن د بد وگتژی ۔ او حسبت دیته وائی شیخ الاسلام ابن تیمیه رحمه الله وائی وسیلة رسمیة للقیام بهذ الواجب ۔ دا هغه قانونی ذریعه ده دپاره د عمل کولو پدے واجبو ۔ حُکِّمَ

حسبت د اسلامی دولت هغه قانونی و وظیفی ته وائی چه د هغوی خاص دا کاروی چه هغه امر بالمعروف او نهی عن المنکر کوی - ۱ -

او په نصاب الاحساب کښ وائی چه حسبت په شریعت کښ امر بالمعروف ته وائی کله چه د معروف پرېښودل ښکاره شی او نهی عن المنکر ته ؤ وائی چه کله د منکر کول ښکاره شی - ۲ - او محتسب هغه چاته وائی چه هغه د اسلامی دولت نه ددے دپاره مقرر شوی وی چه هغه دا وظیفه اجراء کوی او په دے موضوع علماء ډیر کتابونه لیکلی - بهر حال امر بالمعروف او نهی عن المنکر او حسبت او احتساب دا دری واژه الفاظ یو بل ته نذدی نذدی دی او ددی مفهوم او معنی ډیره فراخه ده ځکه

هری نیکی

۱۰ الحسبة لابن تیمیة ص ۲ - ۲ نصاب الاحساب للشیخ عمر بن محمد ص ۸۲ -

ته رابلل او د هر ناروا نه منع کول پدیکښ داخل دی - او د ملگرو سره احتساب کول ددی یوه حصه ده -

داحتساب دنه کولو نقصانونه

شیخ عبد الله بن علی الغامدی د احتساب د نه کولو ډیر نقصانونه بیان کړی یو دا چه د احتساب د نه کولو په وجه عمومی عذاب راخی - لکه عمر بن عبد العزیز رحمه الله وائی چه دا خبره به کیدله چه الله تعالی عامو خلقو ته د خاص خلقو په گناهونو عذاب نه ورکوی لکن کله چه ښکاره ناروا کیږی نو بیا ټول د عذاب مستحق وی - او په حدیث شریف

کہن ہم دغہ مضمون راعی رسول اللہ ﷺ وائی چہ کلہ پہ یوقوم کہن یو
سڑی گناہونہ کوی او دغہ قوم قدرت لری چہ دغہ گناہونہ منع کڑی او
منع نئے نہ کڑی - نو د مرگ نہ مخکبن بہ اللہ تعالیٰ پہ ٹولو عذاب راوی۔

دویم نقصان نئے دا دے چہ د احتساب د نہ کولو پہ وجہ
دے امت نہ د غورہ والی صفت ختمیری حُکہ دے امت تہ چہ اللہ تعالیٰ
غورہ امت وائی چہ کنتم خیر امة نو دا د احتساب پہ وجہ -

دریم نقصان دا دے چہ خلقوتہ گناہونہ بنائستہ
کیری مثلاً پہ ملگرو کہن نقصان وی او د ہغہ احتساب ورسرہ نہ کیری - نو
د نورو ملگرو پہ ذہن کہن ہم ہغہ گناہونہ بنائستہ کڑی شی -

خلورم نقصان دا دے چہ کلہ پہ ملگرو کہن نقصان وی
او د ہغہ احتساب ورسرہ نہ کیری نو بیا دعا گانی نہ قبلیری لکہ پہ حدیث
د عائشہ رضی اللہ عنہ کہن راعی چہ مروا بالمعروف وانہوا عن المنکر قبل
ان تدعوا فلا یتجاب لکم ، د نیکی حکم کوی او دناروانہ منع کوی
مخکبن د ہغہ نہ چہ بیا بہ تاسو دعا، گانی کوی او قبلیری بہ نہ -

پینحَم نقصان دا دے چہ کلہ احتساب نہ کیری نو پہ
نیکانو خلقود غلطو خلقو جرأت پیدا کیری ۱۷۔

د نظم متعلق اتمہ خبرہ دادہ چہ خپلہ معزولی منل

بعض کسان داسے وی چہ کلہ معزولہ شی نو خپلہ
مشری او کمانڈری نہ پریگدی بعض داسے وی چہ ہغہ د نظم نہ اوئی پہ
بل نظم او تحریک کہن شامل شی او بعض داسے وی چہ خانلہ نظم او

جماعت جوڑ کڑی چه د هغه په وجه گروپونه او اختلاف ډیر شی او کله داسه هم وی چه یو کمانډر کښ غلطی وی لکن امیر ئے نشی معزوله کولی خککه بیا د نظم او تحریک نه اوخی او یا خانله نظم او تحریک جوړه وی - او د دی وجه دا وی چه په د کښ منل نه وی او په د کښ لوی او تکبر وی او دده سره د مشری او کمانډری سوچ وی - رسول الله ﷺ د هغه مجاهد ډیر صفت کڑی چه د هغه د خپل جهاد سره کار وی او په هغه کښ منل وی - او په هغه کښ لوی او تکبر نه وی بلکښ په هغه کښ عاجزی او خاکساری وی -

---

۱۰ رساله کن محتسباً لعبد الله بن علی الغامدی ص ۱۲، ۱۳ -

لکه په حدیث د بخاری شریف کښ راخی

رسول الله ﷺ وائی طوبی لعبدٍ أخذٍ بعنان فرسه فی سبیل الله اشعث رأسه مغبرهً قدماه ان کان فی الحراسه کان فی الحراسه او کان فی الساقه کان فی الساقه ان استأذن لم یؤذن او ان شفیع لم یشفع - خوش بختی ده هغه بنده لره چه نیونکی وی واگود اس لره دالله تعالی په لاره کښ ببر (پراگنده) وی سرد هغه گردونه پراته وی په قدمونو د هغه کچری دا مقرر شی په پهره باندی نو په پهره کښ وی او که مقرر شی د لشکر په روستو حصه کښ نو په روسته حصه کښ وی - کچری دا اجازت

غواړی نو اجازت ورته نه کیږی او که چری د چا سفارش کوی نو سفارش
ئ نه قبلیری ۱۔

یعنی هغه مجاهد ډیر خوش قسمته دے چه هغه د جهاد په
انتظار کښ تیار ناست وی او حالت ئ داسے کمزوری وی چه بېر سرگرخی
په ښپوئے گردونه پراته وی او داسے منونکی وی که د لښکر په مخی حصه
کښ د پهری دپاره مقرر شی نو دا ښه په ایمانداری پهره کوی غفلت نه کوی
اوده کیږی نه بلکښ په هر وخت کښ پوره بیداری کوی او که د لښکر په
روستو حصه کښ وساتلی شی نو په روستو حصه کښ وی یعنی د امیر پوره
تابداری کوی په کوم حای چه مامور شی نو هلته خپله فریضه او ډیوٹی ادا
کوی او څه چه ورته اوویلی شی په هغه پوره عمل کوی تکبر ضد عناد نه
کوی ۔

۱۰ رواه البخاری مشکوة کتاب الرقاق ص ۴۳۹۔

او د الله تعالی په نذ د ددی دومره لوی مرتبی باوجود په خپله
معاشره کښ په دومره سادگی او تواضع او عاجزی سره اوسیکگی چه دنیا
پرست خلق هغه ته هیڅ اهمیت نه ورکوی تردی که د خلقو په محفلونو
کښ شریکیدل غواړی نو خلق ورته د شرکت اجازت نه ورکوی او که د چا
سفارش کوی نو سفارش ئ نه قبلیری او په بل حدیث کښ راخی رسول الله
ﷺ وائی المؤمنون هینون لینون کا الجمل الأنف ان قید انقاد وان انیخ علی
صخرة استناخ ۱۰۔

مؤمن برداشت او نرم خوی والا وی د هغه اوبن په شان وی
 چه هغه پیزوانی وی که رابشکلی شی نو تابعداری کوی (یعنی رخی) او که په
 کانژی کینولی شی نو کینی - پدے حدیث کهن رسول الله ﷺ د مؤمن تشبیه
 دپیزوانی اوبن سره ورکزی که روان کولی شی روانیبری او که کینولی شی کینی
 په هر حالت کهن تابعداری وی -

واقعه عمار بن یاسر رضی الله عنه

عمر رضی الله عنه عمار بن یاسر رضی الله د یو علاق
 مشر مقرر کزو او بیا ئے معزوله کزو - عمر رضی الله ورته اویل چه
 کیدیشی چه ته به خفه شوی لکن ما خلقوته دا خبره بنودله چه ونرید ان
 نمن علی الذین استضعفوا ، عمار رضی الله عنه ورته اویل چه کله د خه
 امیر کرم نو په مشری خوشحاله شوی نه یم او چه کله د معزوله کرم نو
 خفه شوی نه یم -

۱۰ رواه شرح السنة وشعب الایمان مشکوٰۃ باب الرفق والحياء وحسن الخلق-

واقعه د خالد بن ولید رضی الله عنه

یو خل خالد بن ولید رضی الله عنه او غیاض بن غنم رضی
 الله عنه په رومیانو حمله وکزه د مغوینه ئے ڈیر مالونه راوستل او ڈیر
 قیدیان ئے ترینه وکزل - هر کله چه خالد بن ولید رضی الله عنه واپس شو
 نو خلق به راتلل خرچه او تحفه ئے غوښتله په دوی کهن اشعث بن قیس
 رحمه الله هم راغلی ، خالد رضی الله عنه هغه لره لس زره روپی خرچه
 ورکزه - دا خبره عمر رضی الله ته ورسیدله عمر رضی الله عنه ابو عبیده

رضی اللہ عنہ تہ خط ولیکلو ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ پہ دغہ وخت کنبی د شام امیروو ۔ چہ خالد رضی اللہ عنہ ودرہ او پٹکی او ٹوپی ترینہ لری کڑہ او پہ خپل پٹکی وتڑہ اود دغہ لس ذرہ روپو پہ بارہ کنبی ترینہ تپوس وکڑہ کہ دا ددہ خپل مال وی نو اسراف ۛ کڑی او کہ د بیت المال وی نو خیانت ۛ کڑی او بیائے د خپل مسئولیت نہ معزولہ کڑہ (پہ دغہ وخت کنبی خالد رضی اللہ عنہ د قنسرین امیروو دا یو بنار دے) ۔

ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ خالد رضی اللہ عنہ را اوغوبنتلو او ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ منبر تہ وختلو او خالد رضی اللہ عنہ د منبر مخی تہ ودرولی شو او بلال رضی اللہ او کوم قاصد چہ خط راوڑی وو ہغہ دواڑہ ودریدل او د خالد رضی اللہ عنہ سرہ ۛ ہم دغہ کار وکڑہ ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ چپ وو خبری نہ کولی ۔ بیا ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ د منبر نہ راکوز شہ او خالد رضی اللہ عنہ تہ ۛ عذر پیش کڑو چہ پدے خبرہ کنبی حُما ہیخ اختیار نہ وو ۔ خالد رضی اللہ عنہ د ہغہ عذر قبول کڑو او ہغہ پوہہ شو چہ پدے خبرہ کنبی دہ ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ خہ اختیار نشتہ دا د امیر المؤمنین حکم دے ۔

بیا خالد رضی اللہ عنہ قنسرین تہ لاڑ خلقوتہ ۛ بیان وکڑو او رخصت ۛ ترینہ واخستلو بیائے د حان سرہ د کور والا خمس تہ بوتلل او ہلتہ ۛ ہم بیان وکڑو او د خلقونہ ۛ رخصت واخستلو بیا مدینہ طیبہ تہ لاڑ عمر رضی اللہ عنہ ددہ پہ صفت کنبی د یو شاعر شعر ولوست چہ ،
صنعت فلم یصنع کصنعک صانع وما یصنع الا قوام فا اللہ صانع

ویل تا داسے کارونہ وکڑل چه ستا په شان کارونہ هیخوک نشی
 کولی او قومونه هیخ نشی کولی هرکار په حقیقت کنہی الله تعالیٰ کوی - بیا
 ئے ترینه تپوس وکڑو ویل ستا سره دا دومره روپی چرتہ وی چه ته یوکس لره
 لس زره روپی ورکوی خالد رضی الله عنه اویل چه دا په غنیمتونو کنہی حُما
 حصہ وه ۱۷۰ -

بهر حال خالد رضی الله عنه ڈیره لویه هستی وه او ڈیر په سختی
 معزوله شو او خپله معزولی ښه په مینه او محبت قبوله کړه - خالد رضی
 الله عنه ڈیر زیات جنگونه کړی خصوصًا په جزیره العرب کنہی مرتدین دده
 د جنگونو په وجه ختم شویو او په عراق کنہی هم ڈیر جنگونه کړیو په شام
 کنہی د یرموک اهم جنگ د ده په مشری کنہی شویو چه ددے تفصیل زمونږ
 په رساله کنہی موجود دے چه د هغه نوم دے اسلامی تاریخ ابوبکر صدیق
 رضی الله عنه او خالد رضی الله عنه په یو جنگ کنہی هم نه دے ناکام شوی
 ۱۷۰ تاریخ طبری البدایة والنهاية ص ۹۳ جلد ۲ -

د کوم وخت نه چه د ایمان راوړی وو د هغه وخت نه به
 نبی ﷺ دا د مجاهدینو امیر جوړولو - عمرو بن العاص رضی الله عنه وائی
 چه حُما او د خالد رضی الله عنه سره نبی ﷺ په جنگونو کنہی هیخوک نه وو
 برابر کړی او نبی ﷺ دده په باره کنہی ویلیوو چه خالد بن ولید رضی الله عنه
 د الله تعالیٰ د تورونه یوه توره ده چه الله تعالیٰ په کافرانو او منافقانو پسی
 ویستلی ده -

خالد رضی اللہ عنہ بہ پہ ٹوپی کنبی د حآن سرہ د نبی ﷺ ویدبنتہ
ساتلو خالد رضی اللہ عنہ وائی چہ پہ کوم جنگ کنبی حَمَا سرہ دا ویدبنتہ
وی نو اللہ تعالیٰ ماتہ نصرت او فتح راکوی - او خالد رضی اللہ عنہ بہ ویل
چہ پہ کومہ شپہ کنبی ماتہ محبوبہ ناوی وادہ کڑی شی نو دغہ شپہ ماتہ د
ہغہ شپی نہ زیاتہ محبوبہ نہ دہ چہ ہغہ شپہ ڈیرہ یخہ او سختہ وی او
حَمَا سرہ د مجاہدینو یوہ ڈلہ وی او سحر وختی حَہ پہ دشمن حملہ وکڑم -
کلہ چہ پہ عراق کنبی حیرہ تہ لاڑی (حیرہ یوہ علاقہ وہ) خلقو ورتہ اویل
چہ احتیاط کوه چہ عجم زہر درنکری - خالد رضی اللہ عنہ ویل زہر راوڑی
چہ زہر نئے راوڑل د اللہ تعالیٰ نوم نئے پے یاد کڑو او ویسکل او ہیخ اثر نئے
پے ونکڑو -

چا ورتہ یوسڑی راوستلو پہ مشک کنبی ورسرہ شراب
وو - خالد رضی اللہ عنہ سوال وکڑو چہ اللہ تعالیٰ گبین ترینہ جوڑ کڑی ، اللہ
تعالیٰ ترینہ گبین جوڑ کڑو - کلہ چہ خالد رضی اللہ عنہ وفات شود بنو
مغیرہ زنانہ د خالد رضی اللہ عنہ پہ کور کنبی راجمع شوی جڑل نئے ،
عمر رضی اللہ عنہ اویل چہ خالد رضی اللہ عنہ د جڑا قابل دے چہ جڑا
پے وکڑی شی ۱۷ -

بہر حال دا بیان ددے دپارہ وشو چہ خالد رضی اللہ عنہ ڈیرد
لوی مرتبی صحابی دی دا د ٹول شام امیروو کلہ چہ عمر رضی اللہ عنہ
خلیفہ شو نو دائے معزولہ کڑو او قربانی بیئے ہغہ شان کولہ بیا د قنسرین
بنار امیر جوڑ شوروستود قنسرین نہ ہم ڈیر پہ سختہ طریقہ معزولہ شو

او پہ خوشحالی ئے معزولی قبولہ کڑہ - شوک چہ د اللہ تعالیٰ دپارہ کارکوی
نومغہ ہم دغہ رنگی پہ خوشحالی معزولہ کیدل منی -

د نظم متعلق نہمہ خبرہ دا دہ چہ د اقتصاد دپارہ سوچ کول

حکے نظم د اقتصاد نہ پہ غیر نہ جوڑیری د نظم او
د اتفاق د جوڑیدلو دپارہ مال ڈیر ضروری دی او تحریک پہ غیر د مال نہ نہ
چلیبری او د ملگرو ساتل او پالل پہ غیر د مال نہ نہ کیبری - ددی وجہ نہ پہ
تحریر الاحکام کنہ وائی چہ د ٹولو حکما، پدی اتفاق دے - چہ د ملک او
حکومت بنیاد پہ لہنکر دے او لہنکر (او مجاہدین تیارول) پہ غیر د مال نہ
نہ کیبری حکہ پہ لہنکر (او مجاہدینو) خرچہ ضروری دہ د مغوی د
سامانونو او دکور او ماشومانو خیال ساتل ضروری دی - حکہ مغوی خپل
خانونہ د اسلام د خدمت د پارہ او د اسلام او د مسلمانانوںہ د دفاع د پارہ
وقف کڑی۔ او مال ہلہ برابریری چہ ہنارونہ آباد وی او د ہنارونو آبادی پہ
عدل او انصاف راعی ۲ - او پہ المنہج المسلموک کنہ وائی چہ مال د

حکومت

۱ رسالہ خالد بن ولید لشیخ الاسلام ابن تیمیة رحمہ اللہ ۲ تحریر الاحکام ص ۹۶۔

خلورم رکن دے او بیت المال ڈیرلوی رکن د مملکت دے حکہ د مجاہدینو
او خلقو خرچی د بیت المال سرہ تعلق لری - او د حکومت حالت او د
بادشاہ عزت ہم د بیت المال سرہ تعلق لری خومرہ چہ بیت المال قوی وی
نو دومرہ بہ حکومت قوی وی او د بادشاہ (امیر) عزت بہ ڈیروی - او چہ
بیت المال قوی وو نو د فوج او رعیت حوصلہ بہ مضبوطہ وی - ددی وجہ
نہ د بیت المال حفاظت فرض دے - او پہ بیت المال کنہ احتیاط پکار دے

چہ اعتمادی او امین خلقوتہ حوالہ شی او د اسراف نہ حآن وساتی او نااملہ خلقوتہ مال نہ ورکولی کیری - او د حقدارو نہ منع نکڑی شی خصوصاً فوج او مجاہدین حُکہ چہ پہ دوی خرچہ کمہ شی نو ملک د تباہی سرہ مخامخ کیری -

واقعہ د سابور بادشاہ

د فارس بادشاہ سابور د سرو زرو ستنی جوڑی کڑی وی او ہغہ ستنی د خزانی پہ دروازہ لگولی وی او خزانچیان بہ پے کیناستل د دے پہ دے وجہ د بادشاہ رعب او احترام ڈیروو - ددغہ بادشاہ نہ روستوددہ نمسی تہ حکومت حوالہ شو ہغہ بہ فضول خرچی کولہ نور مالونہ ئے ختم کڑل نو بیائے دغہ ستنی راواخستلی او پہ اور ئے ولی کڑی ہغہ ستنی پہ مینح کنبی ڈڈی وی او دشگونہ ئے ڈکی کڑیوی - کلہ چہ دا راز خلقوتہ بنکارہ شونو ددغہ بادشاہ رعب او عزت ختم شو او د دشمنانو جرأت پیدا شو۔

دویمہ واقعہ

د مصریو باد شاہ وو چہ ہغہ د کودنڑی نہ منگی جوڑ کڑو او ولی شوی سرہ زرے پکنبی وارچل بیائے منگی مات کڑو او ہغہ سرہ زر پہ گول شکل پاتی شو او ہغہ ئے د خپلی بنگڑی پہ دروازہ کنبی کینہودل خلق بہ پے کیناستل - او دا کار ئے ددی د پارہ کڑیو چہ د فوج حوصلہ قوی وی او د

ملک عزت جوڑ شی - ددے اسبابود وجہ نہ د بیت المال حفاظت او احتیاط فرض دے ۱۷۔

او د بیت المال قوی کول پکار دی او چہ کوم جائز او حلالی لاری وی نو ہغہ لٹول پکار دی

د بیت المال آمدنی او جائز لاری

بیت المال تہ چہ کوم مالونہ رخی او کوم لاری ئے دی نود ہغہ ڈیر قسمونہ دی -

اول قسم زکوٰۃ دے کہ روپی وی او کہ خاروی او فصلونہ وی او کہ سامانونہ وی او پدیکہن ہغہ عشر (لسمہ حصہ) ہم داخل دے چہ کوم د مسلمانانو تاجرانو نہ اخستلی کیری کلہ چہ پہ عاشر (عشر اخستونکی) تیریری -

دویم قسم خمس د غنیمت دے - دریم قسم خمس د کانونو دے (کدانونہ) ہغہ کدانونہ چہ د سرو زرو یا د سپینوزرو یا د اوسپنی وغیرہ

۱۷ المنہج الملوک فی سیاسۃ الملوک للشیخ عبد الرحمن بن عبد اللہ المتوفی ۵۸۹ھ ص ۲۲۶۔

وی - خلورم قسم خمس د خزانو دے یعنی چہ کفارو خزانی خنی کڑی وی او مسلمان ئے بیاموخی نوددے خمس د بیت المال دے او باقی بہ د موندونکی وی -

پینحّم قسم آمدنی د بیت المال مال فیئ دے مال فیئ ہغہ مال تہ وائی چہ د کفارو نہ پہ غیرد جنگ نہ واخستلی سی -

د مال فیئ قسمونہ :-

د مال فیئ ڈیر قسمونہ دی اول قسم د مال فیئ دادے د کومو زمکو او سامانونو نہ چہ کفار لاڑشی او د مسلمانانو د ویری د وجہ نہ ئے پریگدی - دویم قسم د مال فیئ دادے د کومو زمکو او سامانونہ چہ کفار لاڑشی او د یو تکلیف د وجہ نہ ئے پریگدی - دریم قسم د مال فیئ خراج دے خراج ہغہ آمدنی تہ وائی چہ ہغہ د بادشاہ (امیر) یا د ہغہ د نائب د طرف نہ پہ خراجی زمکو مقرر کڑی شووی -

د خراج تفصیل :-

دے تفصیل دادے چہ زمکہ دوہ قسمہ دہ آبادہ او شڑہ (د شڑی زمکی خپل احکام دی چہ ہغہ پہ احیاء الموات کنہں ذکر کوئی شی) او آبادہ زمکہ دوہ قسمہ دہ یوہ خراجی دہ دویمہ عشری دہ - خراجی زمکہ دری قسمہ دہ اول قسم ہغہ زمکہ دہ چہ مسلمانان ئے پہ صلح سرہ فتح کڑی چہ دا زمکہ بہ د مسلمانانوی او کفار بہ پے اوسیری - او مسلمانانو تہ بہ خراج ورکوی -

دویم قسم ہغہ زمکہ دہ چہ مسلمانان ئے پہ زور فتحہ کڑی او بیائے د مجاہدینو پہ رضا او مشورہ د مسلمانانو د پارہ وقف کڑی او خراج پے مقرر کڑی لکہ عمر رضی اللہ عنہ د سواد العراق سرہ دا طریقہ کڑیوہ -

دریم قسم ہغہ زمکہ دہ چہ کفار ترینہ و تہنتی او د مسلمانانو د ویری د وجہ نہ ئے پریگدی دا بہ د مسلمانانو د پارہ وقف وی او ہر خوک چہ

پدی زمکہ کنہی اوسیری او یا ترینہ فائدہ اخلی پہ ہغہ بہ خراج مقرر شی
کہ ہغہ مسلمان وی او کہ ذمی وی ۔

پہ دے درے واڑو قسمونو کنہی امیر لہرہ اختیار دے کہ خراج پے مقرر
کوی او کہ پہ زمیدارہ ئے ورکوی لکہ نبی ﷺ د خیبر والا لہرہ زمکہ پہ نیم
پیداوار ورکڑی وہ ۔

خلورم قسم ہغہ زمکہ دہ چہ د کفارہ سرہ پے صلح وکڑی شی چہ دا
زمکہ بہ ستاسو وی او مونبرتہ بہ خراج راکوی نو دا خراج پہ حقیقت کنہی
جزیہ دہ چہ کلہ ہغوی ایمان راوڑیا ددغہ زمکی ملک مسلمانانو تہ نقل
شہ نو خراج ئے ساقطیری حکہ دا پہ حقیقت کنہی جزیہ دہ او جزیہ پہ
مسلمان نشتہ ۔ بہر حال پدے ٹولو صورتونو کنہی دغہ خراج مال فیئ دے
بیت المال تہ بہ حوالہ کولی شی ۔

دویم قسم عشری دہ

دویم قسم د آبادی زمکی عشری زمکہ دہ عشری زمکہ ہم
دری قسمہ دہ اول قسم ہغہ دہ چہ مسلمانان ئے د اول نہ خانلہ آبادہ
کڑی لکہ بصرہ یا بعض نور بنارونہ یا شڑہ زمکہ وی او مسلمان ئے د اول
نہ خانلہ آبادہ کڑی ۔ دویم قسم ہغہ دہ چہ د ہغے مالکان د اول نہ ایمان
راوڑی پہ غیر د جنگ او صلح نہ ۔ دریم قسم ہغہ دہ چہ مسلمانان ئے پہ
زور قبضہ کڑی او بیا د مجاہدینو پہ مینخ کنہی تقسیم شی او بیا د
مجاہدینو پہ ملک کنہی پاتی شی ۔ پہ دی دری واڑہ قسمونو کنہی خراج
نشتہ بلکہ ددے پہ فصلونو او میووکنہی بہ زکوٰۃ ورکولی شی ۔

او مخکنی بیان شویو چه دغه زکواة به بیت المال ته حواله کولی شی - څلورم قسم د مال فیئ جزیه ده جزیه هغه آمدنی او مال ته ویلی شی - چه د کفارو په سرونو مقرر شویوی په دی وجه چه هغوی د مسلمانانو په ښارونو کښی وخت تیروی -

پینځم قسم د مال فیئ عشرونه د ذمیانو دی د ذمی عشر هغه ټیکس ته وائی چه کوم د ذمیانو د هغه مالونو نه اخستلی شی چه هغه د تجارت دپاره دار حرب ته وژی او یا ئے د دار حرب نه دار اسلام ته راوژی او یا ئے په دار اسلام کښی د یو ښار نه بل ښار ته وژی دا به د دوی نه په کال کښی یو ځل اخستلی شی تر څو چه دوی د دار اسلام نه نه وی وتلی او بیرته نه وی واپس شوی -

او دغه رنگی عشر به د حربیانو کافرانو نه هم اخستلی شی کله چه دار اسلام ته د تجارت سامان راوژی او امن ئے اخستی وی - شپږم قسم د مال فیئ نه هغه مال دے چه د حربیانو نه په صلحه کښی واخستلی شی - اووم قسم د مرتد او د زندیق مال دے چه کله دا دوازه مژه شی یا اووجلی شی ددوی په مال کښی میراث نشته بلکښی دا مال فیئ دے - اودادامام ابوحنیفه اوامام مالک اوامام احمد رحمهم الله مذهب دے البته په حنفی مذهب کښی د مرتد په مال کښی تفصیل شته - اتم قسم دذمی مال دے چه کله مرشی اووارث ئے نه وی نهم قسم د مال فیئ هغه زمکه ده چه د کفارو نه په جنگ کښی په غنیمت سره واخستلی او بیا په مجاهدینو تقسیم نکړی شی چه لکن دا دهغه چاپه مذهب جوړیږی چه هغه وائی چه دغه زمکه به په مجاهدینو نه تقسیمیږی -

آمدن برسر مطلب

بهر حال څلور قسمه آمدنی د بیت المال مخکښ بیان شویوه او نهه قسمونه په مال فیئ کېن جوړ شو. دا ټول ديارلس قسمه آمدنی شوه د بیت المال دپاره څوارلسم قسم آمدنی د بیت المال هغه هبه (بخشش) یا تبرع (احسان) دے چه بیت المال ته کولی شی یا یو مړی وصیت وکړی چه ځما په مال کېن به دومره حصه د جهاد دپاره بیت المال ته ورکړی -

پینځلسم قسم آمدنی د بیت المال هغه هدایا او تحفه دی چه قاضیانو ته ورکولی شی دابه اول مالک ته واپس کولی شی او که مالک ته واپس نشی نو بیا به بیت المال ته ورکړی شی ځکه نبی ﷺ د ابن اللتبیه نه هغه مالونه اخستی وو کوم چه هغه ته په هدیه کېن ورکړی شویو - شپاړسم قسم آمدنی د بیت المال هغه خرچه او ټکسونه دی چه کوم په رعیت (عوامو) مقرر کړی شی - لکن دا په هغه صورت کېن چه کله ضرورت وی او په بیت المال کېن څه نه وی - علامه شامی او علامه ابو یعلی وائی کچری ضرورت نه وی او یا په بیت المال کېن خرچه وی نو بیا په عوامو څه شی مقرر کول جائز نه دی ۱ -

۱ ابن عابدین ص ۵۷ جلد ۲ الاحکام السلطانیه لابی یعلی ص ۲۳۰

واقعه دامام نووی رحمه الله

د امام نووی رحمه الله په دور کېن ظاهر بیبرس

بادشاه په شام کېن د تاتاریانو خلاف جهاد کولو د هغه وخت د علما نه ئه فتوه او غوښته چه د جهاد دپاره د رعیت نه مال اخستل جائز دی او که

نه د شام ټولو فقهاء، فتوه ورکړه چه د جهاد دپاره د رعیت نه مال اخستل جائز دی - امام نووی رحمه الله انکار وکړو او ویویل چه ما اوریدلی چه ستا سره زر مریان دی او د هر یو سره سره زرشته او دوه سوه ستاسره وینخی دی او د هر یوی سره زیورات شته چه کله دغه سره زر او زیورات ختم شی نو بیا به څه فتوه درکړم چه اوس تالره د رعیت (عوام) نه مال اخستل جائز دی - ۱ -

بهر حال چه کله ضرورت وی او په بیت المال کښی څه نه وی نو بیا په رعیت مناسب مال مقرر کول جائز دی -

اولسم قسم آمدنی د بیت المال ضائع شوی مالونه دی - ضائع شوی مالونه هغه ته وائی چه کوم مالونه اومندل شی او د مالک فیجاندل ئه ممکن نه وی لکه لقطه وی یا امانت او گانژه وی یا هغه مالونه چه دغلو سره وی او چائے طلب نه وی کړی نو دا به په بیت المال کښی کیښودلی شی - اتلسم قسم میراث د هغه مسلمان دے چه هغه مژشی او وارث ئه نه وی یا یوسړی او وولی شی او وارث ئه نه نود هغه دیت به بیت المال ته حواله کولی شی -

۱۰ رساله کن محتسباً لعبد الله بن علی الغامدی ص ۴۵ -

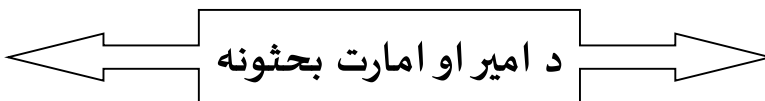
نولسم قسم آمدنی د بیت المال تاوانونه دی لکه حدیث کښی راځی چه څوک زکوة منع کړی نو د هغه نه به په تاوان کښی نیم مال اخستلی شی او دا قول د اسحاق بن راهویه او ابوبکر عبد العزیز رحمهما الله دغه رنگی حدیث کښی راځی چه یوسړی د زورندی شوی میوی نه څه واخلي

نود مغه نه به دوچند تاوان اخستلی شی او دا قول د حنابلو او اسحاق بن راهویه دے دغه رنگی عمر رضی اللہ د بعض حاکمانونہ نیم مالونہ اخستی وو - کله چه په هغوی کنبی مالداری ښکاره شوه - نو دا تاوانونہ او زیاتی مالونہ به بیت المال ته حواله کوئی شی -

شلم قسم آمدنی د بیت المال چانده کول دی یعنی خلقو

ته د جهاد دپاره د چاندي ترغیب ورکړی لکه نبی ﷺ به وخت په وخت د انفاق او چاندي ترغیب ورکولو لکه د تبوک په غزا کنبی عثمان رضی اللہ عنه سل اسونه او نهه سوه اوبسان او څه نقدی روپئ په چانده کنبی ورکړی وی وغیر ذالک -

یویشتم قسم آمدنی د مشوری مطابق جائز اغوا کول - په اغوا کنبی چه کوم روپی واخستلی شی نو بعض علما دیته مال فیئ وائی لکن غوره داده چه دا غنیمت دے ددے خمس به بیت المال ته ورکولی شی - البته که مجاهدین په مشوره وکړی چه د اغوا ټولی روپی به بیت المال ته ورکوو نو دا زیاته غوره ده ځکه چه بد نظمی به هم نه راځی او دعامو مجاهدینو خدمت به هم کپری او د مجاهدینو اخلاص او نیت به هم نه خرابیږی -

الحمد لله والصلوة والسلام على رسول الله اما بعد

فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم ،

وزاده بسطة في العلم والجسم وقال تعالى يا ايها الذين امنوا اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولى الامر منكم - ددے بیان موضوع ده امير او امارت هر كله چه جهاد په غير د امير نه نه كيږي - د جهاد دپاره امر ضروري دے او دامير سمع او طاعت ضروري ده نو پدي وجه مونږ د امارت په موضوع يو خو وضاحتونه كوو اول وضاحت په اهميت د امارت كېن دے -

اول وضاحت :-

امارت قائمول د دين د لوى فرائضو او واجباتونه دى بلكنې دين او دنيا په غير د امارت نه نه قائميږي يوه وجه داده چه انسانان اجتماعيت او يوځاى كيدلو ته محتاج دى ځكه يو بل ته ضرورت لري او د اجتماعيت او راجمع كيدو په وخت كېن مشر (امير) ته ضرورت دى تردى په حديث د ابوداؤد شريف كېن راځي نبى ﷺ وائى اذا خرج ثلاثة فى سفر فليؤمروا احدهم كله چه درى كسان سفر ته اوځي نو يو د امير جوړ كړي - په بل حديث د مسند احمد كېن راځي نبى ﷺ وائى لايحل لثلاثة يكونون بفلاة من الارض الا امروا عليهم احد هم - حلال نه دى هغه درى كسانو لره چه هغه په يوه دشته كېن وي مگر يو به امير جوړه وي په سفر كېن د درى كسانو معمولى عارضى اجتماع ده او بيا هم نبى ﷺ وائى چه امير مقرر كول فرض دى -

پدي حديث كېن تنبيه ده (خبردارى وركول دى) چه په هره

اجتماع او يوځاى كيدلو كېن امير مقرر كول ضروري دى - دويمه وجه

داده چه الله تعالى امر بالمعروف او نهى عن المنكر او جهاد او عدل حج

جمعه اختری د مظلوم مدد کول حدود قائلول وغیره فرض کړی - او دا ټول کارونه د قوت او امارت نه په غیر نه کیږی (حککه دا کارونه قوت غواړی او قوت په اجتماعیت سره راځی او اجتماعیت په امارت سره راځی چه د یو امر سمع او طاعت کیږی - او بعض دا هم وائی چه ستون سنه مع امام جائر اصلح من لیلة واحدة بلا سلطان شپيته کاله دیو ظالم امیر سره ډیر فائده مند دی د یوی شپي نه په غیر د بادشاه نه یعنی د یو مشر د قیادت د لاندی وخت تیروول اگر که دغه مشر ظالم وی ډیر برابر دی د هغه وخت نه چه هغه په غیر د یو مشر د قیادت نه وی - ددی وجه نه پکار داده چه هر څوک د یو مشر د قیادت د لاندی وخت تیروی - ابن تیمیه رحمه الله وائی دا خبره د تجربی نه معلومیږی - ددی وجه نه سلفو صالحینو لکه فضیل بن عیاض او امام احمد بن حنبل رحمه الله او نورو به ویل چه لوکان لنا دعوة مجابة لدعونا بها للسلطان کچری زمونږ د پاره یوه داسی خصوصی دعاء وی چه الله تعالی ټه قبلوی نومونږ په دغه دعاء بادشاه (مشر) ته کړیوټه ١٤ -

١٤ السياسة الشرعية لابن تیمیه رحمه الله ص ١٦٨ فصل فی منزلة الولاية

دویم وضاحت صفات د امیر :-

حککه چه بعض کسان د امیر او مشر په انتخاب او خوښولو کښی خطا کیږی دا سوچ نه کوی چه په امیر کښی کوم کوم صفات پکار دی - هر چاته چه امارت یا د یوکار مشری حواله کولی شی نو په هغه

کئیں د یو خو صفاتو خیال ساتل ضروری دی یو علم او جسم دے لکھ اللہ تعالیٰ وائی وزادہ بسطۃ فی العلم والجسم - یعنی طالوت علیہ السلام د مشری حُکھ لائق دے چہ ددہ علم ڈیر دے او روغ بدن والا دے - چہ کلہ ورسره د قرآن او حدیث علم وی نو صحیح فیصلی بہ کوی د حق او باطل تمیز بہ کوی د جائز او ناجائز تمیز بہ کوی - او چہ روغ بدن والا وی نو د کار پہ چلولویئے قدرت وی او پہ خلقویئے رعب ہم وی بل صفت قوت او امانت دے لکھ اللہ تعالیٰ وائی وانی علیہ لقوی امین حُہ پدے کار د قدرت او امانت والا یم -

او ان خیر من استأجرت القوی الامین یقیناً ہغہ خوک چہ تہ ئے پہ مزدوری نیسی قوت او امانت والا دے - یعنی چہ دیو کار دپارہ د چا انتخاب کوی نو پہ ہغہ کئیں یو قوت تہ کتل پکار دی چہ د کار پہ چلولو قدرت لری او کار کولی شی حُکھ د کار چلول او سنبالول کران کار دے - دویم امانت چہ د دغہ کار پہ چلولو کئیں خیانت چل ول دوکھ نکوی بلکہ بنہ پہ اخلاص سرہ کار چلولی - بعض خلق داسے وی چہ پہ ہغہ کئیں علم او شخص تقوی ڈیرہ وی لکن د کار پہ چلولو قدرت نہ لری ملگرو لره لار او سڑک نشی جوڑولی نو دداسے کسانو انتخاب نہ دے پکار د ہغہ چا انتخاب پکار دے چہ ہغہ کار چلولی شی ملگرو لره لار او سڑک جوڑولی شی اگر کہ علم او تقوی ئے کمہ وی -

بعض کسان وائی کار تہ ئے مہ گوری بلکہ علماء او نیکان

رامخکئیں کڑی نو دا خبرہ غلط دہ اول بہ ددے لحاظ کول شی چہ کار چلولی شی حُکھ چہ بنہ عالم او تقوی داروی لکن چہ کار نشی چلولی نو

ددى څه فائده نشته - عمررضى الله عنه به د سړى شخصى تقوى ته ډير نه كتل بلکه د هغه چا انتخاب يې كولو چه هغه به كار چلولى شو - ابن تيميه رحمه الله وائى چه د جنگ دپاره به د هغه چا انتخاب كوى چه هغه كار چلولى شى او بهادروى اگر كه گنهگاروى او فاسق وى اوپه هغه چا يې مخكښ كوى چه كار نشى چلولى اگر كه امانت دار او تقوى دار وى - د امام احمد بن حنبل رحمه الله نه تپوس شويو چه دوه اميران وى يو فاسق فاجر وى لکن كار چلولى شى او بل نيك عمله او تقوى داروى لکن كار نشى چلولى دكوم يوپه امارت كښ به جهاد كولى شى - امام احمد بن حنبل رحمه الله جواب وركړو چه د هغه چا په امارت كښ به جهاد كولى شى چه هغه كار چلولى شى اگر كه فاسق فاجروى -

ځكه چه كار چلولى شى نو فائده ئې نورو مسلمانانو ته رسيرى او د گناه تعلق د هغه د ذات سره دے او چه كوم كار نشى چلولى نو د هغه نقصان نورو مسلمانانو ته رسيرى او د تقوى تعلق د هغه د ذات سره دے ۱۰ - بعض علماء وائى چه چا ته د يو كار مسؤليت او مشرى وركوى نو پكار داده چه دا لاندنى صفات پكښ وى يو دا چه دا مدبروى يعنى د كار د

۱۰ كذا فى حسن السلوك الحافظ دولة الملوک ص ۹۵

پاره تدبير جوړولى شى دويم دا چه تقوى پكښ وى دريم د اچه بهادروى څلورم دا چه شفقت پكښ وى پينځم دا چه سخاوت پكښ وى او كه ټول صفات نه وى نو پكار ده چه اولنى دوه صفات پكښ ضرورى ۱۰ -

او محمد بن عبد الكريم الموصلى رحمه الله وائى چه والولاية لهاركنان القوة والامانة د مشرى دوه گوټونه دى قوت او امانت يعنى په مشر

کښې دا دوه صفات پکار دی یو قوت چه کار چلولی شی دویم چه امانت دار وی - او بیا وائی چه نن صبا په خلقو کښې دا دوه صفات راجمع کیدل ډیر کم دی (او که په یو سړی کښې تقوی او امانت کم وی لکن چه کار چلولی شی نو پکار ده چه هغه ته مشری ورکړی شی) په حدیث شریف کښې راځی رسول الله ﷺ وائی ان الله لیؤید هذا الدنیا بالرجل الفاجر یقیناً الله تعالی مضبوطوی دا دین په فاسق فاجر باندی - بیا وائی که یو سړی فاسق فاجر نه وی بلکښې تقوی داروی او کارښه چلولی شی نو دا د جنگ د مشری زیات لایق دی د هغه چانه چه هغه دده نه زیات تقوی داروی دیو تقوی کمه وی لکن په جنگی اموروښه پوهیږی د بل تقوی ډیره وی لکن په جنگی کارونوښه نه پوهیږی نو حق د مشری د هغه چا دے چه تقوی ئے کمه وی لکن په جنگی کارونوښه پوهیږی -

پدی وجه د کوم وخت نه چه خالد بن ولید رضی الله عنه

ایمان راوړ نو نبی ﷺ د جنگونو مشری هغه ته ورکوله سره د دینه چه د هغه نه غوره صحابه کرام هم موجود وو لکن خالد رضی الله عنه د جنگ په ترتیب ښه پوهیده - دغه رنگی محمد بن عبد الکریم رحمه الله وائی چه

۲ د اسلامی امارت په لائحہ کښې هم داسے لیکلی -

د بعض علماء نظر دا دے چه کله عمومی مشرنرم وی نو پکار ده چه د هغه نائب سخت وی او کچری عمومی مشر سخت مزاجه وی نو پکار ده چه د هغه نائب نرم مزاجه وی ددے دپاره چه کار برابر چلیږی - لکه ابوبکر رضی الله عنه د خالد رضی الله مشری خوښوله ځکه ابوبکر رضی الله عنه نرم مزاج وو او خالد رضی الله عنه سخت مزاج وو - کله چه د عمر رضی الله

عنه دور راغلی نو هغه خالد رضی الله معزول کړو او ابو عبیده بن جراح رضی الله عنه ئے امیرکړو ځکه هغه نرم مزاج وو - نو کار په صحیح طریقه او په درمیانه طریقه چلیده په رسول الله ﷺ کښ دواړه صفتونه وو نرم هم وو او سخت هم وو لکه رسول الله ﷺ وائی انا نبی الرحمة وانا نبی الملحمة څه نبی د رحمت یم او څه پیغمبر د جنگونو یم -

او نبی ﷺ وای انا الضحوک القتال څه خنډیدونکی او جنگ کونکی یم یعنی د دوستانو سره نرمی کوم او دشمنانو سره جنگ او سختی کوم - او دا صفت د امتیانو هم دے چه اشدأ علی الکفار رحماً بینهم مؤمنان به د کفارو په مقابله کښ شدت فسد وی او په خپل مینځ کښ به رحم کونکی وی او الله تعالی وائی اذلة علی المؤمنین اعزة علی الکافرین د مؤمنانو په مقابله کښ به نرم وی او د کافرانو په مقابله کښ به سخت دریزه وی - او کچری په یو کس د یو کار مشری سرته نه رسی نو ډیرو کسانو ته هم د یو کار مشری حواله کولی شی - بهر حال کار کول مقصد دے که په یو کس کچری او که په ډیرو کسانو کار کچری -

د تهمت او شک په وجه د یو چا معزوله کول :-

شیخ محمد بن عبد الکریم د شیخ عزالدین بن عبدالسلام نه نقل کوی کچری په یو حاکم شک او تهمت وی نو عمومی امیر هغه معزول کولی شی - کچری شک او تهمت نه وی نو بیا دري حالات دی

کچری پہ یو چا پہ حقیقت کنبں تہمت او شک نہ وی نو ددہ د معزولہ کولو درى حالات دى یو حالت دادے چہ دغہ غورہ کس معزولہ کڑی او ددہ پہ حای داسے کس مقرر کڑی چہ ہغہ ددہ نہ پہ درجہ کنبں لاندی وی نو دا قسم معزولہ کول جائز نہ دی حُکہ ددغہ غورہ کس پہ معزولہ کولو کنبں د مسلمانانو فائدوتہ نقصان رسیری - او عمومی امیر لره دا جائز نہ دی چہ د مسلمانانو فائدوتہ نقصان اورسوی - دویم حالت دادے چہ دغہ غورہ کس معزولہ کڑی او ددہ پہ حای داسے کس مقرر کڑی چہ ہغہ ددہ نہ زیات غورہ وی - نو دامعزولہ کول نافذ او جائز دی حُکہ چہ پہ دغہ مخکنبں کس کنبں اگر چہ فائدہ شتہ لکن د روستنی فائدہ زیاتہ ڈیرہ دہ د مسلمانانو دپارہ - دریم حالت چہ دغہ غورہ کس معزولہ کڑی او ددہ پہ حای داسی کس مقرر کڑی چہ ہغہ ددہ نہ غورہ نہ وی بلکنبں ددہ سرہ برابر وی نو پدیکنبں د علماء اختلاف دے بعض علماء وائی چہ دا معزولہ کول جائز دی حُکہ چہ ددی دواړو د انتخاب پہ بارہ کنبں د لره اولاً اختیار وو - نوروستو ورلره ہم اختیار شتہ او بعض علماء وائی چہ دا معزولہ کول جائز نہ دی حُکہ چہ پدے سرہ د اول زڑہ ماتیری - او دیو مسلمان زڑہ ماتول او خفہ کول جائز نہ دی - بھر حال درى صورتہ شوه یو جائز دویم ناجائز پہ دریم کنبں اختلاف دے -

د یو چاد معزولہ کولونہ مخکنبں تحقیق کول :-

کله چہ عمومی امیر تہ دیو چا پہ بارہ کنبں شکایت

وشی نو ہغہ لره دا پکار دی - چہ اول تحقیق وکڑی چہ آیا پدی کنبں دا

غلطی شتہ او کہ نہ ہسی بے حایہ الزام دے ددینہ روستو د ہغہ د

معزولہ کولو یا نہ معزولہ کولو پہ بارہ کبہں ہغہ فیصلہ وکڑی چہ پہ ہغی کبہں د عامو مسلمانانو فائدہ وی ۔

واقعہ د عمر او سعید بن عامر رضی اللہ عنہما ۔

عمر رضی اللہ عنہ پہ حمص باندی سعید بن عامر رضی اللہ

عنہ والی مقرر کڑو ۔ عمر رضی اللہ عنہ شام تہ پہ دورہ تلی ووجہ کلہ حمص تہ ورغلی نو د خلقو نہ ئے تپوس وکڑو چہ ستاسو عامل (یعنی والی) خرنگی دی ۔ نو خلقو پے شکایتونہ وکڑل او حمص تہ بہ خلقو کویفہ الصغری (یعنی وڑہ کوفہ ویلہ) حکہ د کوفی والا بہ پہ خپلو مشرانو ڈیر شکایتونہ کول او د حمص والا بہ ہم پہ خپلو مشرانو (امیرانو او والیانو) شکایتونہ کول۔

عمر رضی اللہ عنہ د حمص والی سعید بن عامر رضی اللہ عنہ او

قوم راجمع کڑل ۔ عمر رضی اللہ عنہ ویل ستاسو پہ د خہ اعتراضونہ دی ہغوی ویل زمونہر خلور شکایتونہ دی ۔ یو داچہ داد کورنہ ناوختہ راوخی عمر رضی اللہ عنہ ور تہ ا ویل تہ خہ جواب کوی ہغہ اویل چہ خما د پہ اللہ قسم وی چہ ددی خبری یادول خہ بد گنژم لکن خما د اہل (کور والا) خادم نشتہ خہ پہ خپلہ وڑہ اغگم بیا کینم چہ وڑہ خمیرہ شی ڈوڈی ترینہ پخہ کڑم بیا اودس وکڑم بیا دویتہ رااوخم ۔ دویم شکایت ہغوی دا اوکڑو چہ د شپی چاتہ نہ را اوخی ہغہ ویل خہ ددے جواب ہم بد گنژم لکن ما ورخ دوی لہرہ ورکڑی او شپہ م اللہ تعالیٰ لہرہ ورکڑی ۔ دریم شکایت ہغوی دا وکڑو چہ دا پہ میاشت کبہں یو خل قضائی کوی نہ را اوخی ۔ ہغہ جواب وکڑو چہ خما خادم نشتہ او نہ م نوری جامی شتہ دا یوہ جوڑہ م دہ)

حلائکہ دا گورنروو) حہ پہ خپلہ جامی وینحُم بیا کور کینم چہ کلہ جامی
 وچی شی مغهہ واغوندم بیا د ورخی پہ آخر کینن دویته را اوحم - خلورم
 شکایت مگوی دا وکڑو چہ کلہ کلہ پہ دہ یو قسم تہ بی ہوشی رخی (د مرگو
 پہ شان) - مغهہ جواب وکڑو چہ کلہ خبیب رضی اللہ عنہ پہ مکہ کینن
 شہید کیدہ حہ حاضر ووم د مغهہ غوبنی ئے ٹوٹی ٹوٹی کڑی او پہ سولی ئے
 وخیجولو - کلہ ئے چہ پہ سولی خیجولو نو خلقو ورتہ اوئل چہ آیاتہ دا
 غواڑی چہ ستا پہ حای محمد رسول اللہ ﷺ اووجلی شی - خبیب رضی اللہ
 عنہ جواب وکڑو چہ حہ د مغهہ پہ بنپہ کینن یو ازغی ہم نشم برداشت کولی
 - بیا خبیب رضی اللہ عنہ آواز وکڑو چہ یا محمد - نوماتہ چہ کلہ دغہ منظر
 را یاد شی چہ پہ دغہ وخت کینن حہ مشرک ووم (ایمان دیے روستوراوڑی
 وو) او ما د خبیب رضی اللہ عنہ مدد ونکڑو - نو حُما پہ گمان کینن دا خبرہ
 راشی چہ کیدیشی دد ے پہ وجہ اللہ تعالیٰ ہمیشہ دپارہ ماتہ بنسنہ اونکڑی -
 نو پہ ما د خفگان نہ ے ہوشی راشی -

عمر رضی اللہ عنہ اوئل چہ الحمد للہ چہ ددہ پہ
 انتخاب کینن حُما رای صحیح ثابتہ شوہ چہ پہ دہ کینن حہ غلطی نشتہ -
 بیا عمر رضی اللہ عنہ ورتہ زر اشرفی ولیگی چہ دا پہ خپل ضرورتونو کینن
 خرچ کڑہ کلہ چہ مغهہ تہ دغہ زر اشرفی ورسیدی نو مغهہ ئے پہ کونڈو
 یتیمانو او مسکینانو تقسیم کڑی ے ۱ بھر حال چہ پہ چا شکایتونہ وشی نو
 اول تحقیق پکار دی او دامیر او مشر پہ انتخاب کینن احتیاط پکار دے او چہ
 کلہ امیر او مشر مقرر شی نو بیا د مغهہ سمع او طاعت پکار دے -

دریم وضاحت وحدت د امیر :-

یعنی اصل او سنت طریق دادہ چہ د ٹولو مسلمانانو دپارہ عمومی امیریوی چہ ہغہ تہ امام او یا خلیفہ او یا امیر المؤمنین ویلی شی - او باقی د ہغہ نائبان وی (کوم چہ پہ بیلا بیل علاقویا پہ بیلا بیل کارونو مقرر وی) لکہ د صحابہ کرامو او تابعین او تبع تابعین پہ دور کہن دا طریقہ وہ - پدی سرہ بہ د امت پہ مینخ کہن وحدت او اتفاق راحی - او کچری ددے عمومی او شرعی امیر پہ مقابلہ کہن یوسڑی خلاف او بغاوت کوی نو د ہغہ منع کول پکار دی اگر کہ پہ قتل سرہ وی او ددی پہ بارہ کہن ڈیر صحیح احادیث راغلی ۲۰

خلورم وضاحت تعدد د امیرانو :-

کچری دغہ اصل او سنت طریقہ پریسودلی شی او بیلابیل امیران مقرر شی یعنی پہ یویو ملک یاپہ یویو علاقہ باندے خانلہ خانلہ امیران مقرر کری شی او ہغہ د قوت او استقلال خاوندان وی - نو پہ

---

۱۰ دا ٹول تحقیق مونہر د حسن السلوک الحافظ دولة الملوك د محمد بن محمد بن عبد الکریم الموصلی الشافعی رحمہ اللہ نہ نقل کڑو من ص ۹۳ الی ۱۰۸ -

۲۰ الا حکام السلطانیہ للماوردی ص ۵ الفصل فی الملل والاہوا والغل لابن حزم ص ۱۰۶ جلد ۲ مجموع الفتاوی ص ۱۲۵ جلد ۳۲ الخلافة للشیخ رشید رضا ص ۵۶ -

دغہ امیرانو دوہ خبری لازمی دی یو دا چہ دوی د توبہ اوباسی او د عمومی امیر طاعت د وکڑی -

دویم دا چہ پہ کوم ملک او علاقہ ددوی حکومت او واک دے نو پہ ہغہ ملک او علاقہ کہن بہ شرعی نظام جاری کوی - کچری پہ اولہ خبرہ

ئے عمل ونکڑو گناہ او نافرمانی وکڑہ اوپہ دویمہ خبرہ ئے عمل وکڑو یعنی شرعی نظام ئے جاری کڑو نو ددغہ امیرپہ رعیت پہ دغہ ملک او علاقہ کنہں دا فرض دی چہ د خپل امیر سمع او طاعت وکڑی ۔

دلائل

کہ امیران پیروی او شرعی نظام جاری کڑی نوپہ هر چا د خپل امیرپہ خپل ملک او علاقہ کنہں سمع او طاعت فرض دے ۔ حکمہ اللہ تعالیٰ وائی یایہا الذین آمنوا اطیعوا اللہ واطیعوا الرسول واولی الامر منکم ۱۷۔ ای مؤمنانو تابعداری وکڑی د اللہ تعالیٰ او د رسول ﷺ او دامیرانو۔ پدی آیات کنہں اللہ تعالیٰ د امیرانو تابعداری فرض کڑی او دوی هم امیران دی ۔ دویم دلیل پے حدیث د مسلم شریف دے پہ روایت دام سلمہ رضی اللہ عنہا چہ ستکون امراء فتعرفون وتنكرون زرده چہ پہ تاسو به امیران مقرر شی د هغوی حنی کارونه به تاسو پیجنی (یعنی د شریعت برابر به وی) او حنی به تاسو نه پیجنی (یعنی د شریعت خلاف به وی) ۔

پہ بل حدیث د مسلم شریف کنہں راعی خیار ائمتکم الذین تحبونهم ویحبونکم ، غوره امامانو ستاسو هغه کسان دی چہ تاسو د

۱۷ سورة نساء ایت ۵۹

هغوی سره مینہ کوی او هغوی ستاسو سره مینہ کوی ۔ پدے دواڑو حدیثونو کنہں دیتہ اشارہ ده چہ روستو به پہ امیرانو کنہں تعدد (یعنی ڈیروالی) راعی ۱۷۔ ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی چہ سنت طریقہ داده چہ د ٹولو مسلمانانو یوامام وی کچری د خہ اسبابود وجه نه دا سنت

پریسودلی شی - او ڈیر امیران مقرر شی نوپہ ہر امیر دا فرض دی چہ حدود جاری کڑی ۲۰۔

علامہ شوکانی رحمہ اللہ وای چہ کلہ اسلام خور شو اوپہ اسلامی ملکونو کبہن فراخی راغلہ اوپہ ہر ملک او طرف بانندی بیلابیل بادشاہان او امیران مقرر شو او دیو امیر حکم پہ بل ملک او طرف کبہن نہ جاری کیدو نوپدغہ وخت کبہن د امامانو (امیرانو) او بادشاہانو پہ ڈیروالی کبہن خہ نقصان نشتہ - او د ہر طرف پہ خلقو د خپل خپل امیر تابعداری د بیعت نہ روستو فرض دہ او دیو طرف او ملک پہ خلقو د بل طرف او ملک د امیر تابعداری فرض نہ دہ او کلہ چہ د دغہ امیر پہ ملک او علاقہ کبہن دہ پہ مقابلہ او خلاف کبہن خوک ودریری نو د ہغہ وجل ہم جائز دی کہ توبہ ئے نہ کولہ ۳۰ دغہ رنگی بیان شیخ رشید رضا ہم کڑی او بیا وائی چہ پدی اتفاق دے چہ د امیرانو تعدد (ڈیروالی) د ضرورت دوجہ نہ جائز دی کچری ضرورت ختم شی نو بیا وحدت (یووالی) فرض دے ۴۰۔

---

۱۰ کتاب الحدود السلطان لعبد اللہ قادری الامدل ص ۶۱ ۲۰ مجموعی الفتاویٰ ۱۲۵ جلد ۳۳ ۳۰ السیل الجرار ص ۵۱۲ جلد ۴ - ۴۰ الخلافة للشیخ محمد رشید رضا ص ۵۶ مع الاختصار الشدید

پنجم وضاحت :-

چہ کلہ د مسلمانانو بادشاہ او امیر وی لکن شریعت او حدود نہ قائموی بلکہ د شریعت خصوصاً د حدودو مخالفت کوی (لکہ زمونہر د زمانی حکمرانان) د ا خیال ئے وی چہ شرعی نظام ددی وخت سرہ

مناسب نہ دی یا بل قانون د شرعی نظام نہ غورہ دی یا کہ اسلامی قانون جاری کوو نو د نورو قومونو او ملکونونہ روستو کیرو وغیرہ نو دا قسم بادشاہ کافر او دا اسلام نہ بھر دے - پہ مسلمانانو دا فرض دی چه کله ئے طاقت وی چه دده خلاف خروج او بغاوت وکڑی او دا د مشری نہ معزول کڑی حُکے دده خبرہ کفر بواح بنکارہ کفر دی - لکن شرط دادے چه دده خلاف په خروج او بغاوت کنہن نقصان د فائدی نہ ڈیر نہ وی ۱۰ -

حُکے شیخ الاسلام ابن قیم رحمہ اللہ وائی چه د

منکر د خلاف او رد دپارہ خلور مرتبی دی اول دا چه دغه منکر ختم شی او د مغه نہ روستو معروف راشی - دویم دا چه منکر ٹول ختم نشی بلکنہ کم شی دا دواڑہ درجی درد د منکر جائز او صحیح دی - دریم دا چه منکر ختم شی لکن روستو ددی برابر بل منکر راشی نو پدیکنہ دعلما، اختلاف دی بعض وائی چه دا مرتبہ د رد د منکر جائز دہ او بعض وائی چه ناجائز دہ - خلورم دا چه منکر ختم شی لکن روستو ددینہ لوی منکر راشی نو دا طریقہ ناجائز دہ ۲۰ ددی وجہ نہ علما، وای چه حدود بہ عمومی امیر یا د مغه نائب قائمہ وی - حُکے کہ بل حوک ئے قائموی نو بیا د فائدی نہ نقصان

۱۰ کتاب الحدود السلطان لعبد الله قادری الاهدل ص ۲۳ ۲۰ اعلام الموقعین عن رب العالمین ص ۳ جلد ۳ ص ۲ جلد ۳ بحوالہ کتاب الحدود والسلطان ص ۲۲ -

ڈیروی - حافظ ابن حجر رحمہ اللہ وائی چه پدی د ٹولو فقہاء، اتفاق دے چه کوم بادشاہ (امیر) په زور حکومت واخلی نو د مغه تابعداری او د مغه په ملگرتیا کنہن جہاد فرض دی د مغه خلاف خروج او بغاوت نہ دی پکار (اگر کہ ظالم وی حُکے پدی سرہ وینی محفوظ پاتی کیری فتنی قلاییری -

البته که یو بادشاه ښکاره کفر کوی نو د هغه تابعداري
 جائز نه ده بلکنې د هغه سره جهاد فرض دے چه کله د چا قدرت او طاقت
 وی ۱۷ دغه رنگی بل حای وائی چه کله کفر وکړی نو بیا د هغه خلاف
 خروج فرض دے ۱۸ د دینه معلومه شوه چه کله امیر او بادشاه ظالم
 وی نو د هغه خلاف به نه کوی علماء وائی چه په غیر د فتنی پیدا کیدو نه
 معزوله کیده نو معزوله کول ؤ پکار دی که فتنه پیدا کیده نو بیا صبر
 فرض دے ابن تیمیه رحمه الله وائی ولایزال المنکر بما هو انکر منه د یو منکر
 ازاله به په بل لوی منکر نه کیږی لکه په یو امیر کنې غلطی وی او ته د هغه
 خلاف اسلحه او چته کړی او فتنه پیداشی نو دا کار ناجائز دے ۱۹ - او
 کچری کفر وکړی نو بیا د هغه خلاف جهاد او خروج فرض دے پدی شرط
 چه کله قدرت او طاقت وی - لکن دا یاد ساتل پکار دی چه د موجوده وخت
 حکمرانان لکه پرویز مشرف، زرداری، کرزی وغیره صرف ظالمان نه دی
 بلکنې کافران دی - دوی کفر بواح ښکاره کفر کړی - حکه دوی د امریکي
 اتحادیان دی دوی د الله تعالی نظام او قانون بد گنځی دوی د شرعی نظام
 مخه نیسی په دوی کنې داسی خلق هم شته چه د سلو طریقو نه هم په
 ڈیرو طریقو کافر شوی - ولهم اعمال من دون ذالک هم لها عاملون -

۱۷ فتح الباری ص ۷ جلد ۱۳ ۱۸ فتح الباری ۸ جلد ۱۳ ۱۹ الخلفاء والملک لابن تیمیه

ص ۲۱ -

شپږم وضاحت د امارت قسمونه :-

امارت دوه قسمه دے یو عمومی امارت دی چه

هغه ته خلافت هم وائی او هغه امیر ته امیر المؤمنین او خلیفه او امام وائی

- دویم خصوصی امارت دے پہ خصوصی امارت کنہں ڈیر قسمونہ دی یو قسم دادے چہ ہغہ لره د عمومی امیر د طرف نہ پہ یو ملک یا پہ خہ علاقو او بنارونو کنہں پہ عمومی کارونو کنہں عمومی اختیار ورکڑی شی چہ ہغہ تہ پہ عرف کنہں ملک او سلطان (یعنی بادشاہ یا امیر) ویلی شی - زمونہ پہ عرف کنہں ورته والی یا گورنریا د یو ایجنسی یا ضلع امیر ویلی شی لکہ رسول اللہ ﷺ پہ مکہ عتاب بن اسید رضی اللہ عنہ والی مقرر کڑیو۔ دغہ رنگی ابوبکر رضی اللہ عنہ پہ شام خالد بن ولید رضی اللہ عنہ او پہ طائف عثمان بن ابی العاص رضی اللہ عنہ مقرر کڑیو۔ دغہ رنگی د عمر رضی اللہ عنہ پہ دور کنہں پہ مختلفو صوبو بیلا بیل والیان مقرر وو۔

دویم قسم دادے چہ ہغہ لره پہ یو علاقہ کنہں خصوصی اختیار ورکڑی شی مثلاً ہغہ لره پہ یو خاص علاقہ کنہں صرف د لہنکر اختیار ورکڑی شی۔ یاد یو خاص علاقہ د مالونو اختیار ورکڑی شی چہ تاتہ ددے علاقہ د مالونو د حاصلولو او لگولو اختیار دی۔ یاد یو علاقہ یا دیو بنار د پولیسو اختیار ورکڑی شی یا د حاجیانو چہ تہ بہ ددے حاجیانو امیرے د واپسی پوری یعنی امیر الحاج جوڑ شی۔ یا د یو تشکیل امیر جوڑ کڑی شی ۱۷ لکہ د رسول اللہ ﷺ عام عادت دا وو چہ کلہ بئے د مجاہدینو تشکیل کولو نو ہغوی لره بئے امیر جوڑولو۔

۱۷- تحریر الاحکام فی تہیر اہل الاسلام من ص ۲۹۔

اووم وضاحت :-

د مجاہدینو د تشکیل د پارہ امیر مقرر کول

عمومی امیر لره دا پکار دی چہ کلہ د مجاہدینو یو تشکیل کوی کسان

ڈیروی او کہ لگ وی د ہغہ پوری بہ تشکیل نہ کوی تر خوئے چہ پہ ہغوی
امیر نہ وی مقرر کڑی - او امیر مقرر کول پے فرض دی حُکہ رسول اللہ ﷺ
بہ چہ کلہ تشکیل کولو نو امیر بئے مقرر کولو کچری امیر پریہنودل جائز وی
نونی ﷺ بہ یو حُل پریہنی وی د جواز د ہنودلو دپارہ - بل دا چہ پہ جنگ
کنہ اتفاق فرض دی او اتفاق ہلہ راحی چہ امیر وی او د ہغہ سمع او
طاعت کبری امام سرخسی رحمہ اللہ وای چہ پہ جنگ کنہ سمع او طاعت
د بعض جنگ نہ ڈیر فائدہ ورکوی - مسافر خلق چہ کلہ د غلو او ڈاکوانو
نہ ویری پکار دہ چہ امیر مقرر کڑی او کہ خہ ویرہ نہ وہ نو امیر مقرر کول
ضروری نہ دی

د امیر صفات

پکار دہ چہ ہغہ کس امیر مقرر کڑی چہ ہغہ ہونسیار

او مدبر وی - داسی نہ چہ ملگری د ہلاکت حای تہ غورزہ وی او داسی
جنگونو پے کوی چہ ہغہ د ہغوی برداشت نہ وی - او داسی ہم نہ وی چہ
کلہ د حملی وخت وی دشمن پہ غفلت کنہ وی او دا حملہ نہ کوی - لکہ
پہ حدیث د عمر رضی اللہ عنہ کنہ راحی چہ ہغہ خپل حاکمانو تہ لیکلی
وو چہ براء بن مالک رضی اللہ عنہ بہ امیر نہ جوڑہ وی حُکہ دا مجاہدین د
ہلاکت حای تہ مخکنہ کوی - حالانکہ براء بن مالک رضی اللہ عنہ ڈیر لوی
صحابی دے رسول اللہ ﷺ ددہ پہ بارہ کنہ وائی رُبّ اشعث اغبر ذی طمرین
لا یعبأ بہ لو اقسام علی اللہ لا برہ منہم البراء بن مالک - ڈیر کرتی ببر سروالا
او گردونو والا د دوه خادرگو والا چہ خلق ئے خہ پرواہ نہ ساتی کچری ہغہ
پہ اللہ تعالیٰ قسم وکڑی نو اللہ تعالیٰ بہ ئے پہ قسم کنہ بری کوی (یعنی

مغه چه په څه کار قسم وکړی نو الله تعالیٰ مغه کار کوی (د هغوی خلقونه یو براء بن مالک رضی الله عنه دے - یو جنگ ډیر سخت شو چا ورته اوپل چه دعاء وکړه براء رضی الله عنه لاس پورته کړل او دعاء ئے وکړه د دی دعاء سره هغوی فوری په شکست کښی شو ددے دومره فضائلو باوجود عمر رضی الله عنه منع کړی وه چه دا امیر مه جوړه وی - ځکه دا ډیر زیات بهادروو - د هلاکت ځایونو ته (یعنی سخت جنگونو ته) بڼے ملگری داخلول او هیڅ پرواه بڼے نه ساتله - امام محمد رحمه الله وای که د امیر تجربه نه وی نومعاون د ورله مقرر کړی لکه موسیٰ علیه السلام وائی واجعل لی وزیرا من اهلی - هارون اخی اشدد به ازری -

او کچری عمومی امیر ورله معاون مقرر نه کړی نو بیا دغه امیر لره چه کوم تجربه نه لری پکار دی چه ځانله د هوښیار کسانو نه شوری جوړه کړی - او د هغوی په مشوره عمل کوی لکه الله تعالیٰ وائی وشاورهم فی الامر - ۱-

اتم وضاحت د امیر په تابعداری وصیت کول:-

بیا به عمومی امیر مجاهدینو ته حکم وکړی چه د خپل امیر تابعداری کوی او خلاف ئے مکوی - ځکه الله تعالیٰ حکم کړی چه و اولی الامر منکم ۲ د امیرانو تابعداری وکړی د اولی الامر نه مراد د تشکیلونو

۱ سیر کبیر د امام محمد رحمه الله او شرح د سیر کبیر لشمس الاثمه السرخسی ص ۷۴
- ۲ سورة النساء ایت ۵۹ -

امیران دی بنا پہ یو توجیہ او نبی ﷺ وائی اسمعوا واطیعوا ولوامر علیکم
عبد حبشی اجدع ، دخپل امیر خبرہ اوری او منی ئے اگر کہ ہغہ حبشی غلام
وی او پوزہ ئے نہ وی ۔

علامہ کاسانی رحمہ اللہ وائی ، لانه نائب الامام وطاعة
الامام لازمة کذا طاعته لانها طاعة الامام ۔ داد عمومی امیر نائب دی او د
عمومی امیر تابعداری فرض ده نو دغه رنگی د ہغہ د نائب تابعداری ہم
فرض ده حُکے د نائب تابعداری د عمومی امیر تابعداری ده ۱۔ عبد اللہ
بن عمر رضی اللہ عنہ وائی علیکم بالسمع والطاعة لكل من يؤمر علیکم ،
لازم ده پہ تاسو اوریدل او منل د ہر ہغہ چا چہ پہ تاسو امیر جوڑ کڑی شی
دغه رنگی رسول اللہ ﷺ وائی لاتحل الجنة لعاص ، حلال نہ
دی جنت د ہغہ چا د پارہ چہ ہغہ د امیر تابعداری نہ کوی ۔ دا اعلان نبی
ﷺ پہ جنگ خیبر کینہ کڑی وو ۔ نبی ﷺ خلق منع کڑو چہ جنگ مکوی چا
ورته اویل چہ فلانی شهید شو۔ نبی ﷺ اویل چہ آیا حُما د اعلان نہ روستو
چہ کله ما اعلان وکڑو ۔ چہ جنگ مکوی خلقو اویل چہ او ۔ نبی ﷺ اویل
لاتحل الجنة لعاص ، حلال نہ دی جنت د ہغہ چا دپارہ چہ ہغہ د امیر
خبرہ نہ منی ۔ د دغه مجاہد د شہادت باوجود نبی ﷺ دا اعلان وکڑو ۔
دده دپارہ چہ خلق پوهہ شی چہ کومه خبرہ یقینی خطا نہ وی نو پہ ہغہ
کینہ د امیر خلاف کول پہ ہیخ صورت کینہ جائز نہ دی ۲۔ ددی حدیث
نہ معلومہ شوه کچری امیر د جنگ نہ منع کڑی نو بیا بہ جنگ نہ کوی ۔

۱۔ بدائع الصنائع ص ۲۷۷ جلد ۱۵ - ۲۵ شرح السیر الکبیر ص ۷۶

د امیر تابعداری د الله او د رسول تابعداری ده :-

رسول الله ﷺ وائی من اطاعنی فقد اطاع الله ومن عصانی فقد عصی الله ومن یطع الامیر فقد اطاعنی ومن یعص الامیر فقد عصانی ۱- څوک چه ځما تابعداری کوی نو د الله تابعداری وکړه او څوک چه ځما نافرمانی کوی نو د الله تعالی نافرمانی وکړه او څوک چه امیر تابعداری کوی نو د ځما تابعداری وکړه او څوک چه د امیر نافرمانی کوی نو د ځما نافرمانی وکړه -

د پنځه خبرو حکم :-

رسول الله ﷺ وائی أمرکم بخمس بالجماعة والسمع والطاعة والهجرة والجهاد في سبيل الله ۲- ځه تاسوته د پنځه خبرو حکم کووم یو جماعت (یعنی د امت اجتماعی شکل او اتفاق برقرار ساتی) دویم سمع اوریدل یعنی چه مشر او امیر درته کوم حکم کوی نو هغه اوری او منی ئے (دریم طاعت تابعداری (یعنی د مشر په خبره عمل کوی او تابعداری کوی) څلورم هجرت پنځم جهاد دالله په لار کېښ -

څوک چه د امیر تومین کوی الله تعالی به د هغه تومین وکړی :-

رسول الله ﷺ وائی من اهان سلطان الله في الارض اهان

الله ۳-، څوک چه تومین وکړی

- ۱ بخاری و مسلم مشکوة کتاب الامارة والقضاً ۲ رواه احمد والترمیدی مشکوة کتاب الامارة - ۳ رواه الترمیدی مشکوة -

د بادشاه (او امیر) کوم چه الله تعالی په زمکه کښ د خلقو د خلافت دپاره مقرر کړیوی نو الله تعالی به د هغه تومین وکړی -

نهم وضاحت :-

په کوم صورتونو کښ د امیر تابعداری شته او په کومو کښ نشته - علامه کاسانی رحمه الله او علامه شامی رحمه الله او نورو علماء دري صورتونه ذکر کړی یو دا چې په کوم کار کښ یقینی فائده وی نو په هغه کښ تابعداری فرض ده - دویم صورت دادی چه په کوم کار کښ یقینی نقصان وی او گناه وی نو په هغه کښ تابعداری نشته - دریم صورت د شک دے چه دا معلومات نه وی چه پدی کار کښ فائده ده او که نقصان دے نو په هغه کښ هم تابعداری فرض ده - ځکه په اجتهادی خبرو کښ د امام تابعداری فرض ده - ۱-

امام محمد او امام سرخسی رحمهما الله زیات تفصیل کړی دوی وائی چه کله مجاهدین دار حرب ته د جنگ دپاره لاژشی او امیرورته د جنگ حکم وکړی پدیکښ یو صورت دادے کچری فائده پکښ وه نو دامیر تابعداری فرض ده ځکه الله تعالی وائی و اولی الامر منکم - بعض مفسرین وائی چه ددینه مراد امیران دی او بعض مفسرین وائی چه ددینه مراد علماء دی - د علماء تابعداری ځکه فرض ده چه دوی خلقوته د هغه خبری حکم کوی چه په هغه کښ فائده وی (دغه رنگی حال د امیرانو دے) دویم صورت دادے چه امیران د هغه شی حکم وکړی چه دویته معلومات نه وی چه پدیکښ فائده ده او که نقصان نو بیا هم په دوی د امیر تابعداری فرض

۱۰ بدئع الصنائع ص ۲۷۷ جلد ۱۵ حاشیہ د ابن عابدین ص ۲۶۶ جلد ۲۔

حکے د امیر د تابعداری فرضیت پہ نص قطعی سرہ ثابت دے ۔ او ددوی دا مشکوک رائی چہ آیا پدی کارکنں فائدہ شتہ او کہ نہ دا د نص قطعی مقابلہ نشی کولی ۔ بلہ خبرہ دا کوی چہ ، وقد تكون طاعة الامير في الكف عن القتال خيرا من كثير من القتال كله دامير تابعداری کول پہ جنگ نہ کولو کنیں ڈیرہ غورہ وی د ڈیر جنگ کولونہ بل دا چہ کله یو کار عام مجاہدینو تہ یو شان بیکاری او دغہ کار پہ حقیقت کنیں د امیر پہ نیز بل شان وی لکن امیر دانہ غواڑی چہ عام ملگری پہ حقیقت خبر کڑی ۔ پدی وجہ پے د امیر تابعداری فرض دہ ۔

دریم صورت دادے چہ امیر ورتہ د یو داسی کار حکم وکڑی چہ پہ ہغہ کنیں د اکثر مجاہدینو پہ نیز پہ یقینی طور د ہلاکت خطرہ وی نو بیا د امیر تابعداری نشتہ حکے رسول اللہ ﷺ وائی لا طاعة لمخلوق فی معصية الخالق ۔ نشتہ تابعداری د مخلوق پہ نافرمانی د خالق کنیں ۔ او پہ حدیث د علی رضی اللہ عنہ کنیں راحی چہ رسول اللہ ﷺ یو تشکیل کڑیو د ہغوی امیر ہغویتہ غصہ شونہ اورے بل کڑو او ورتہ ویویل چہ تاسوتہ حما د تابعداری امر شوی دے اورتہ ننوخی چاویل دے اورتہ داخلپرو چا ویل نہ داخلپرو ۔ ویل حکے مونر چہ اسلام قبول کڑی نو د اور نہ تینہنتہ کوو ۔

چہ کله واپس شو او رسول اللہ ﷺ تہ نے دا بیان وکڑو نو ہغہ اویل کچری دوی اورتہ داخل شوی وی نو ہمیشہ بہ نہ وی وتلی (یعنی ددینہ بہ جہنم تہ تلی وی) حکے تابعداری پہ جائز کار کنیں دہ پہ ناجائز کار

کهن تابعداری نشته او په داسی وخت کهن د امیر او د مشرد تابعداری الله تعالی بدی بیان کړی چه فاستخف قومه فاطعوه انهم کانوا قوما فاسقین بل صورت دادے چه امیر د یو کار حکم وکړی او په هغه کهن د ملگرو اختلاف راشی بعض وائی چه پدیکهن هلاکت دے او بعض وائی چه پدیکهن نجات دے نو بیا هم د امیر تابعداری فرض ده - او کچری د داسی کار حکم وکړی چه په هغه کهن ښکاره هلاکت وی یا ورته د گناه حکم وکړی نو بیائے تابعداری نشته - حکه په حدیث کهن رآخی چه نبی ﷺ کله مکه فتح کړه نو خالد رضی الله عنه ؑ نے بنی جذیمه ته ولیگو هغوی آذان وکړو اسلحه ؑ کینسوده او بیا ورسره هم خالد رضی الله عنه جنگ وکړو - او قیدیان ؑ کړل بیائے حکم وکړو چه هر سړی د خپل قیدی مړکړی -

بنو سلیم خپل قیدیان مړه کړل او مهاجرینو او انصارو خپل قیدیان آزاد کړل نبی ﷺ چه خبر شو نو هغه دری کرتی اوپل چه اللهم انی ابرأ الیک مما صنع خالد. الله تعالی حه تاته بیزاره یم د هغه حه نه چه خالد رضی الله عنه وکړل بیائے علی رضی الله عنه ولیگو او د هغوی د ټول هر قسم نقصان دیت ؑ ورکړو - او نبی ﷺ د مهاجرینو او انصارو صفت وکړو پدی وجه چه هغوی خپل قیدیان آزاد کړل - ددینه معلومه شوه چه د گناه په کار کهن د امیر تابعداری نشته او مخکهن هم حدیث ذکر شویو چه لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق -

خلاصه دا شوه چه دوه خبری دی یو دا چه د گناه په خبره کښی او یا په هغه کار کښی چه هغه ښکاره نقصان وی د امیر تابعداری نشته - دویم دا چه د امیر خلاف خروج او بغاوت هم نه دے پکار ددے دپاره چه اختلاف او بزدلی نه راځی - لکه الله تعالی وائی ولاتنازعوا ففتشلوا - ۱ -

د امیر د تابعداری زیات وضاحت

کله چه یو امیر اعلان وکړی چه فلانی او د هغه لشکر به په بنی طرف کښی وی او فلانی او د هغه لشکر به په مخی طرف کښی وی او فلانی او د هغه لشکر به چه طرف ته وی او فلانی او د هغه لشکر به روستو وی نو دوی هر یو به په خپل خپل ځای کښی وی - خپل ځای ورله پریښودل مناسب نه دی ځکه دا جنگی تدبیر دی او ددی جنگی تدبیر فائده په تابعداری سره معلومیری (فائده ددینه معلومه شوه چه په جنگی تدبیرونو کښی د امیر تابعداری ضروری ده) کچری چانافرمانی وکړه نو په اول ځل د معافی وکړی ځکه دا یو لغزش دی او نبی ﷺ وائی اقیلوا ذوی الهیئات عثراتهم - عزتمند خلقو ته دلغزشاتو معافی وکړی - لکن بیا د اعلان وکړی کچری چا خلاف وکړو نو هغه ته به سزا ورکول شی - دابه د امیر د طرف نه یو عذر وی د سزا ورکولو دپاره ځکه نبی ﷺ وائی قد اعذر من انذر چاچه دمکی ورکړه نو هغه معذوره دی - الله تعالی هم وائی وقد قدمت الیکم بالوعید تاسولره مامخکښی دمکی درکړیوه کچری بیائے خلاف وکړو نو بیا ادب (سزا) ورکول ډیر غوره کاردی ددی دپاره چه ائنده دپاره څوک داسی غلطی نه کوی - ځکه د الله تعالی دویری دوجی نه څوک گناهونه دومره نه پریگدی څومره چه د سزا ورکولو په وجه گناهونه پریگدی -

۱۷ شرح السیر الکبیر ص ۱۲۳ ، باب ما یجب من طاعة الوالی وما لایجب - تهذیب الریاسة وترتیب السیاسة ص ۱۹ باب ما یجب علی الرعیة للولایة من الطاعة وما یکره لهم من المعصیة والخروج علیهم ومفارقة الجماعة

ددى وجهه نه په یو اثر کښ راځی ان الله یزغ بالسلطان فوق ما یزغ بالقرآن یقیناً الله تعالی منع کوی په بادشاه (امیر) سره زیات هغه نه چه منع کوی په قرآن سره - کچری یو سړی د خپلی غلطی دپاره عذر پيش کړو او قسم ئے وکړو نو بیا به معاف کولی شی - ځکه دده په خبره کښ د رشتیا احتمال شته او په قسم سره ئے خپله خبره مضبوطه کړه - ۱ -

بهرحال د مخکښ نه معلومه شوه چه هر یو به په خپل خپل طرف وی البته کچری دشمن په یو طرف والا حمله وکړی نو د بل طرف والا بئے تعاون کوی -

دویمه مسئله کچری امیر ورته حکم وکړی چه خپل ځایونه او مرکزونه به نه پریگدی او دیو بل تعاون به نه کوی نو هم د امیر نافرمانی به نه کوی نه به ځایونه پریگدی او نه به د یو بل تعاون کوی اگر که دوی په نورو ملگرو د دشمن نه هم یریری ځکه د امیر تابعداری په یقینی دلیل فرض ده او د نورو ملگرو خطر ه یقینی نه ده بلکښ شکی ده - او شکی د یقینی مقابله نشی کولی - او اصلی دلیل ئے دادی چه رسول الله ﷺ د احد په ورځ غشی ویشتونکو ته حکم کړیو چه خپل ځایونه مه پریگدی کله چه مشرکانو شکست او خوژ هغوی خپل ځایونه پریښودل ددی وجه نه فتح په شکست بدل شوه نو الله تعالی زور نه ورکړه - چه حتی اذا فشلتم وتنازعتم فی الامر

وعصیتہ من بعد ما اراکم ما تحبون - دریمہ مسئلہ کچری امام (امیر) یو خاص کس منع کڑو چہ تہ بہ مقابلی تہ نہ اوخی نو ہغہ بہ نہ اوخی ۲۷ -

۱۷- شرح اسیر الکبیر ص ۱۷۷ باب ما یجب من طاعة الوالی وما لایجب - ۱۷ شرح السیر الکبیر ص ۱۸۰ ص ۱۸۱

خلورمہ مسئلہ کچری یو ڈلہ د امیر د اجازت نہ پہ غیر جنگ

تہ لاڑہ شی نو عبدالملک رحمہ اللہ وای چہ امیر بہ ادب (سزا) ورکوی او کوم غنیمت ئے چہ اخستی وی د ہغہ نہ پئے محرومہ کڑی - او سحنون رحمہ اللہ وائی کچری دومرہ کسان وو چہ د ہغوی پہ بارہ کنہ کومہ ویرہ او خطرہ نہ وی نو د غنیمت نہ د نہ محرومہ کوی خو کارئے غلط دے ۱۷ -

پینخمہ مسئلہ د دشمن سرہ معاہدہ کول د عمومی امیریا

دہغہ د نائب حق دے ، معاہدہ کہ د ٹول ملک پہ سطحہ وی او کہ د خاص علاقہ پہ سطحہ وی چہ کلہ پکنہ د مسلمانانو فائدہ وی مثلاً مجاہدین دمہ کوی چہ آرام او راحت وکڑی یا د خپل کارونو ترتیب برابرہ وی یا تیاری کوی یا د دشمن د ایمان امید وی یاد جنگ نہ پہ غیر جزیہ ورکوی - د عمومی امیر او د ہغہ د نائب نہ علاوہ بل چاتہ د معاہدی حق نشتہ حکہ ددے نہ نقصان پیدا کیری البتہ یو خاص کافر تہ امن ہر مسلمان ورکوی شی ۲۷ - البتہ پہ بدائع الصنائع کنہ لیکلی چہ د مسلمانانو یوہ ڈلہ معاہدہ کولی شی -

شپرہمہ مسئلہ د مونخ او د جنگ امام بہ یو وی یعنی

کوم چہ د مجاہدینو او د جنگ امیر وی نو ہغہ بہ د مونخونو امام ہم وی

دغه رنگی خطبه او بیان د هغه حق دی یا د یو علاقی امیر یا حاکم وی - نو هغه به د

۱ تبصرة الحکام فی اصول الاقضية و مناهج الاحکام للشيخ ابراهيم بن علي المتوفى ۷۹۹هـ ص ۳۳۱ جلد ۲ مسائل من الجهاد ۲ تحرير الاحکام ص ۲۳۱ فی باب الهدنة والامانة -

مونخونو امامتی کوی - لکه د رسول الله ﷺ او د خلفاء راشدینو په دور کښ دا طریقه وه دغه رنگی په اموی او عباسی دور کښ چه کوم بادشاهان (خليفة گان) د رسول الله ﷺ په طریقه روان وو - نو د هغوی هم دا طریقه وه چه کوم به د جنگ یا د علاقی امیروو نو هغه به د مانخه امام هم وو ۱

اوومه مسئله اذا امر الامام بالصيام في غير الايام المنهية و جب لما قد منافي باب العيدين من ان طاعة الامام فيما ليس بمعصية واجبة - كله چه امير حکم د روژو وکړی په غیر د هغه ورخونه چه په هغه کښ روژه نیول حرام وی نو دغه روژی نیولی واجبیری حکم مخکښ مونږ په باب العيدين کښ ذکر کړیو - چه دامام تابعداری واجب ده په هغه څه کښ چه هغه گناه نه وی ۲ -

دغه رنگی د علامه شامی حوی علامه علاؤ الدین ابن عابدین د علامه بیري په حواله زیات وضاحت کوی چه ان الحاکم لو امر اهل بلدة بصيام ايام بسبب الغلاء والوباء و جب امتثال امره - امیر چه کله

دیو کلی والا ته امر وکړی په روژو د یو څو ورځو د گرانی یا وپا په وجه نود
امیر منل فرض دی ۳۰-.

۱۰ انظر السياسة الشرعية لابن تيمية ص ۱۵ الفصل الرابع معرفة الاصلاح وكيفية تمامها
وكذا الخلافة والملک ص ۳۷ ۲ رد المختار ص ۷۸۰ جلد ۱ باب عیدین ۳۰ تکمله
رد المختار ص ۵۴ جلد ۲ بحواله عدالتی فیصله شیخ تقی عثمانی ص ۴۰، ۴۱-.

لسم وضاحت د فاسق فاجر امیر سمع او طاعت

امیر که فاسق فاجروى نو هم سمع او طاعت بئ
کوی او د هغه په ملگرتیا کښ به جهاد کوی - ځکه رسول الله ﷺ وائی
الجهاد ماضٍ مذ بعثنى الله الى ان يقاتل آخر عصابةٍ من امتى الدجال
لا يصدّه جور جائر ولا عدل عادل - جهاد به جارى وی د کوم وخت نه چه
خه الله تعالى رالیگلی یم تردی چه جنگ به کوی آخری ډله د امت حُما نه د
دجال سره نه بنده وی جهاد ظلم د ظالم او نه انصاف د انصاف کونکی -
ددی حدیث نه یو دا معلومه شو چه جهاد څوک نشی ختمولی دویم دا چه
امیر که ظالم وی او که عادل وی د هغه په ملگرتیا کښ به جهاد نه پریگدی
په بل حدیث کښ لایبطله جور جائر ولا عدل عادل لفظ راحی خودواژه یو
شی دی - دغه رنگی که امیر فاسق فاجروى نو بیا هم الله تعالى امداد
کوی او مجاهدین به د الله تعالى د امداد امید ساتی -

حُکمه په حدیث د عبد الله بن مسعود رضی الله عنه کښې راځي چه ان الله یؤید هذا الدین بالرجل الفاجر، الله تعالی تائید ددی دین کوی په فاسق سږی سره په شرح د سیر کبیر کښې وائی چه دا حدیث په دوه طریقو نقل دی موقوفاً او مرفوعاً - مجاهد رحمه الله وائی ما د عبد الله بن عمر رضی الله عنه نه تپوس وکړو چه ماتقول فی الغزو فقد صنع الامراء ما قد رأیت. ته دغزا او جهاد په باره کښې څه وائی حالانکه امیرانو هغه څه وکړل چه ته ئه وینی - عبدالله بن عمر رضی الله عنه جواب ورکړو اری ان تغزو فانه لیس علیک مما احدثوا شیئاً حُما رای داده چه جهاد کوه حُکه امیران چه کوم خطا گانی کوی په تا د هغه هیڅ گناه نشته - کله چه یزید بن معاویه رضی الله مشر شونو عبد الله بن عمر رضی الله عنه اوپل چه ان یکن خیرا شکرنا وان یکن بلاء صبرنا - که په د کښې خپروو شکر یئ ادا، کوو او که امتحان وو صبر به کوو او دا آیات ئه ولوست چه فانما علیه ما حمل وعلیکم ما حملتم -

او د ډیرو صحابه کرامو نه دا نقل دی چه کله بادشاه (امیر) انصاف کوی نورعیت د شکر ادا، کوی او امیر لره ثواب دی - او کله چه ظلم کوی نورعیت د صبر کوی او په بادشاه (امیر) گناه ده دا ټول روایات ددی دپاره دی چه که په امیر کښې ظلم او خیانت وی نوم د هغه په ملگرتیا کښې به جهاد نه پریگدی - او په حدیث د سلمان بن قیس رضی الله عنه کښې راځي هغه وائی ما جابرضی الله عنه ته اوپل که حُما امیر ظالم وی نو آیا د هغه په ملگرتیا کښې د گمراهانو او مشرکانو سره جهاد کوم جابر رضی الله عنه اوپل چه او او دا آیات ئه ولوست چه فانما علیه ما حمل وعلیکم ما حملتم ۱۷ -

البتہ دا خبرہ مخکنیں بیان شوی وہ چہ د گناہ پہ کار کنیں
به ئے تابعداری نہ کوی -

دغه رنگی د امیر تابعداری فرض ده اگر که سڑی پے قسم او وعده ونکڑی
که قسم او وعده پے وکڑی نو دابه زیات تاکید وی لکه پنخه وخته مونخ
حج زکواة روژه وغیره فرض دی اگر که سڑی پے وعده او قسم ونکڑی
- ۲۷ -

۱۷ شرح سیر کبیر من ص ۱۲۰ باب الجهاد مع المرأ - ۲۷ الخلافة والمملک لابن تیمیة ص ۹

یوولسم وضاحت :-

د دنیا په لالچ د امیر سره ورائیدل ڈیره لویه
گناه ده په حدیث د بخاری او مسلم شریف کنیں رآخی - رسول الله ﷺ وائی
دری کسان داسی دی چه د هغوی سره به الله د قیامت په ورخ خبری نه
کوی نه به ورته اوگوری نه بیئے پاک کڑی او هغوی لره دردونکی عذاب دی
پدی حدیث کنیں یو دا رآخی چه ورجل بایع اماما لایبایعه الا لدنیا فان
اعطاه منها وئی وان لم یعطه منها لم یف - یو هغه سڑی دے چه هغه د یو
امیر سره بیعت وکڑی د دنیا دپاره که دنیا ورکوی نو وفاداری کوی او که دنیا
نه ورکوی نو وفاداری نه کوی - ۱۷ -

دولسم وضاحت :-

که امیر ستا حق نه ادا کوی نو بیا به هم ته د
هغه تابعداری کوی - عبدالله بن مسعود رضی الله عنه وائی چه مونبر ته

رسول اللہ ﷺ اوپل چه حُما نه روستو به تاسو وینی چه ستا سو په مقابله کښې به نور خلق غوره کولی شی۔

او داسی کارونه به وینی چه تاسو یئې بد گنډی صحابه کرامو اوپل چه ته مونږ ته څه امر کوی (یعنی په دغه وخت کښې به مونږ څه کوو) رسول اللہ ﷺ اوپل ادوا الیهم حقهم و سئلوا الله حاکم ۲۰ تاسو ددغه امیرانو حق ادا، کوی او خپل حق د الله تعالی نه اوغواړی۔ په بل حدیث کښې راځی سلمه بن یزید رضی الله عنه د رسول الله ﷺ نه تپوس

۲۰ الخلفة والملک ص ۱۷ - ۳۰ بخاری مسل مشکوة کتاب الامارة والقضا۔

وکړو کچری په مونږ داسی امیران مقرر شی چه زمونږ نه خپل حق غواړی (یعنی د هغه خبره منل) او زمونږ حق نه ادا، کوی (لکه عدل او انصاف نه کوی اجتماعی نظر نه لری وغیره) نو ته مونږ ته په داسی وخت کښې څه حکم کوی۔ رسول الله ﷺ اوپل چه د هغه خبره اوری او تابعداری کوی په امیر هغه شی فرض دی چه په هغه بار کړی شوی (چه د رعیت حقوق ادا، کول دی عدل او انصاف دے وغیره) او په تاسو هغه شی فرض دی چه په تاسو بار کړی شوی ۱۰۔ (چه هغه د امیر تابعداری ده او د هغه په غلطو صبر کول دی۔

په بل حدیث کښې راځی چه د هر چانه به د خپلی ذمه داری تپوس کیږی۔ الا کلکم راع و کلکم مسئول عن رعیته، خبردار په تاسو کښې هر سړی د خپل رعیت محافظ (ساتنه کونکی) دے د امیر او سربراه نه به د خپل رعیت تپوس کیږی د سړی نه به خپل کور تپوس کیږی د ښځی نه به د

خاوند د کور او بچو تپوس کپړی - او د غلام نه به د خپل مالک د مال تپوس کپړی ۲-.

دیارلسم وضاحت :-

امیران د دوه وجونه خرابپړی یو د مشری خواهش دویم د مال خواهش ، رسول الله وائی ما ذئبان جائعان ارسلا فی زریبة غنم با فسد لها من حرص المرء علی المال والشرف لدینه- دوه وگی شرمینان د گډورمی ته دومره نقصان نه رسوی څومره چه د انسان دین ته دوه څیزونه

۱- رواه مسل مشکوة کتاب الامارة ۲- بخاری و مسلم مشکوة کتاب الامارة

نقصان رسوی یو د مال حرص دویم د مرتبی حرص ددی حدیث نه معلومه شوه چه د مشری خواهش او دمال خواهش د انسان دین خرابوی -

ابن تیمیه رحمه الله وائی څوک چه د مشری خواهش کوی د هغه انجام داوی چه هغه د فرعون په شان کپړی او څوک چه مال راجمع کوی د هغه انجام داوی چه هغه د قارون په شان کپړی او ددی دواړو حال الله تعالی په قرآن کښ بیان کړی ۱- ددی وجه نه په حدیث د بخاری او مسلم شریف کښ راځی عبد الرحمن بن سمرة رضی الله عنه ته رسول الله ﷺ وائی لاتسئل الامارة امارت مه غواژه - په بل حدیث کښ راځی چه د امارت (مشری) نه انکار کونکی بهترین سړی دی ۲- په بل حدیث کښ راځی چه کوم حاکم (امیر) د خپل رعیت سره خیانت وکړی نو الله تعالی به په هغه جنت حرام کړی ۳- په بل حدیث کښ راځی چه کوم حاکم (امیر) د خپل رعیت خیر خواهی ونکړی نو د جنت بوی به هم بیا نه مومی ۴-.

او بیائے حدیثونہ نقل کڑی یو روایت د عمرو بن عبسہ رضی اللہ عنہ دے ہغہ وائی چہ صلی بنا رسول اللہ ﷺ الی بعیر من المغنم فلما صلی اخذ وبرة من جنب البعیر ثم قال ولا یحل لی من غنائمکم مثل هذا الا الخمس والخمس مردود فیکم ۱۔ رسول اللہ مونر لره مونخ وکڑو یو اوین تہ دغنیمت نہ ہر کلہ ئے چہ مونخ وکڑو د اوین د ڈڈی نہ ئے یو پشم رواخستلو بیائے اویل چہ مالرہ ستاسو د غنیمت نہ ددے پشم پہ مقدار یو شی ہم نہ دے حلال مگر خمس او خمس بہ ہم تاسو تہ واپس کوئی شی ۔

۱۔ رواہ ابوداؤد والنسائی بمعناہ ورجال اسنادہ ثقات۔

بیا امام شوکانی وائی چہ دا حدیثونہ دلیل دے پدے خبرہ چہ امیر بہ د غنیمت نہ نور ہیخ نہ اخلی ما سوا خمس د خمس نہ علاوہ نور غنیمت بہ پہ مجاہدینو تقسیموی او کوم خمس چہ امیر واخلی ہغہ ہم یو اخی د امیر حق نہ جوڑیری بلکہ پہ امیر دا فرض دی چہ دغہ خمس ہم مسلمانانوتہ واپس کڑی (یعنی پہ ہغوی ئے خرچہ کڑی) خرنگی چہ اللہ تعالیٰ پہ قرآن کہن تفصیل کڑی چہ واعلموا انما غنمتم من شیئ فان لله خمسہ الایۃ۔

بعض وائی چہ دا غنیمت مونر حکہ اخلو چہ مونر پہ مجاہدینو د بیت المال نہ خرچہ کوو نو دا خبرہ ہم غلطہ دہ حکہ چہ بیت المال خو ہسی ہم د مجاہدینو حق دے او پہ مجاہدینو بہ خرچہ کوئی شی ۔

نو اگر که په مجاهدینو د بیت المال نه خرچه کولی شی او یا تنخواه گانی هم ورکولی شی خو غنیمت د مجاهدینو حق دے - په تحریر الاحکام کښ وائی والا جناد المرتزقة والمتطوعة فيه سواء ۱۷۷ د مجاهدینو هغه لښکری چه هغوی لره خرچه او تنخواه ورکولی شی او هغه لښکری چه په غیر د خرچی نه په خپله خوشی جهاد کوی دا ټول په غنیمت کښ یو شان شریک دی -

غنیمت په شرعی طریقہ تقسیمول

بعض کسان غنیمت په شرعی طریقہ نه تقسیموی بعض کسان پکښ غلول او خیانت کوی بعض کسان غنیمت په خپلو ملگرو پوری خاص

۱۷۷ تحریر الاحکام فی تدبیر اهل الاسلام ص ۲۲۳ -

کوی بعض کسان د غنیمت او مال فیئ وغیر فرق نکوی -

حالانکه کوم کس چه په غنیمت کښ خیانت وکړی او دا شهید شی نو د آخرت په اعتبار دیته شهید نه ویلی کیږی - او الله تعالی وائی چه ومن یغلل یأت بما غل به یوم القیامة ، چا چه په غنیمت کښ خیانت وکړو نو د قیامت په ورځ به دغه شی راوړی دغه شی بیټ په اوگو پروت وی د قیامت په ورځ او په حدیثونو کښ د غلول ډیر عذابونه بیان شوی - غلول دیته وائی چه یو سړی د غنیمت یا مال فیئ نه یو شی په پټه طریقہ واخلی او د دغه شی تقسیم کول د مجاهدینو په مینځ کښ فرض وی -

د غنیمت د شرعی طریقہ تفصیل

اولاً د غنیمت ، مال فیئ ، سلب، او مؤنت رضخ ، خمس او نفل کبئ فرق کول ۔

غنیمت :- غنیمت هغه مال ته وائی چه مسلمانان ئے د کفارونہ په زور واخلی ۔

فیئ :- هغه مال ته وائی چه مسلمانان ئے دکفارو نه په غیر د جنگ او زور نه واخلی ددے پوره تفصیل به روستوراشی ۔

سلب :- سلب د مژی سامان ته وائی لکه د مژی جامی او هغه اسلحه چه هغه ورسره په لاس کبئ وی یا هغه سورلی چه داپے سور وی یا ورسره په بیگ کبئ سامان وی خو هغه بیگ چه هغه دده سره په سورلی وی یائے په ملا پوری تژی وی ددینه علاوه د دغه مژی نور سامانونه په سلب کبئ نه راخی ۔

مؤونت :- مؤونت دیته وائی چه د غنیمت په ساتلو او نقل کولو کومه خرچه او مشقت راشی دا به هم د غنیمت نه ادا، کولی شی لکه روستو به راشی ۔

رضخ :- هغه حصه ته وائی چه امیر ئے ماشومانو یا زنانوو یا مریانو یا کافرانو ته ورکزی چه کله دوی په جنگ کبئ شریک شویوی ۔

خمس :- خمس د غنیمت هغه پینخمی حصه ته ویلی شی چه کومه بیت المال ته ورکولی شی ۔

نفل :- هغه حصه ته وائی چه امیر ټی د جنگ د ترغیب او تیزی دپاره د بعض غازیانو دپاره خاص کړی - لکه امیر اعلان وکړی چه چا مړی وکړو سامان بیټ د هغه وی - یا چا چه کوم شی حاصل کړو نو د هغه به وی یا چا چه کوم شی حاصل کړو نو د هغه دریمه یا څلورمه حصه به د هغه وی -

د غنیمت قسمونه

غنیمت څلور قسمه دی یو قیدیان دی قیدیان هغه جنگی کسانو ته وائی چه هغه بالغان عاقلان او اصیل وی او مسلمانان ټی په زور ونیسی - دویم قسم ته سبایا وائی یعنی د کفارو ماشومان او زنانه او مریان - دریم قسم زمکی دی - څلورم قسم ددی دریو نه علاوه نور مالونه دی لکه سره او سپین زر اسونه څاروی اسلحه جامی دانی وغیره -

د غنمتونو تقسیم:-

د دے امت دپاره الله تعالی غنیمت حلال کړی الله تعالی وائی فکلوا مما غنمتم حلالاً طیباً- خوری د هغه څه نه چه تاسو ټی په غنیمت کښ واخلی حلال او پاک د مخکنو امتونو دپاره غنیمت حلال نه وو - لکه رسول الله ﷺ وائی اهلتي لي الغنائم ولم تحل لاحد قبلي ، حلال کړی شوی ځما د پاره غنیمتونه او نه دی حلال شوی د یو کس دپاره مخکښ ځما نه - او نبی ﷺ غنیمتونه تقسیم کړی اولنی غنیمت په جنگ بدر کښ حاصل شویو الله تعالی د دغه اختیار نبی ﷺ ته ورکړو او هغه بیا په مجاهدینو تقسیم کړو -

او اولنی غنیمت چہ دہغے نہ خمس ادا شو یوو نو ہغہ غنیمت د بنوقینقاع وو - نبی ﷺ د بدر او د بنوقینقاع او خیبر او ہوازن غنیمتونہ تقسیم کڑیو - دغہ رنگی صحابہ کرامو د شام او عراق یعنی د فارس او روم غنیمتونہ تقسیم کڑیو -

د قیدیانو حکم

مخکبن ذکر شو چہ غنیمت خلور قسمہ دی یو قیدیان دی -
 د قیدیانو پہ بارہ کبن د امام شافعی او امام احمد بن حنبل رحمہما اللہ پہ نیز عمومی امیر یا دہغہ نائب تہ خلور قسمہ اختیار دے - ۱ - وجل ۲ - د ہغونہ مریان جوڑول ۳ - پہ ہغوی احسان اڑول پہ غیر د فدیہ نہ آزادول ۴ - فدیہ اخستل یعنی د ہغونہ مال اخستل یا پے مسلمانان قیدیان آزادول ، کہ مال ئے پے واخستلو نو دغہ مال ہم غنیمت دے -
 امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ وائی چہ عمومی امیر یا د ہغہ نائب تہ دوہ قسمہ اختیار دے ۱ - وجل ۲ - یا ترینہ مریان جوڑول - لکن غورہ مذہب اولنی دے -

د سبایا حکم

دویم قسم سبایا یعنی د کفارو ماشومان زنانہ یا مریان دی دا ٹول د مسلمانانو غنیمت دے ددوی وجل جائز نہ دی -
 او د دوی پہ بارہ کبن امیر تہ دا حق شتہ چہ پہ دوی فدیہ واخلی اگر کہ مجاہدین پے راضی نہ وی لکن چہ کلہ پہ فدیہ کبن مال واخلی نو ہغہ بہ غنیمت وی او کہ پہ فدیہ کبن د مسلمانانو قیدیان آزاد

کڑی نو د دوی پہ عوض کنہی بہ مجاہدینو تہ د بیت المال نہ پیسی ورکڑی -
 او ددوی پہ بارہ کنہی امیر تہ دا حق ہم شتہ چہ احسان پے وکڑی آزاد نئے
 کڑی پہ غیر د فدیہ نہ لکن ددے دپارہ شرط دادے چہ مجاہدین پے راضی
 وی - لکہ نبی ﷺ د ہوازنو ماشومان او زنانہ مغویتہ واپس کڑیو د مجاہدینو
 پہ اجازہ -

او د مجاہدینو د اجازی طریقہ دادہ چہ مغوی پہ دی ماشومانو
 او زنانو کنہی خپل حق پریردی او یا ورلہ امیر د بیت المال نہ عوض ورکڑی
 - او دکوم مجاہدینو تہ چہ پہ غنیمت کنہی بنحہ ورسپری نو دغہ وینحہ دہ
 جماع ورسرہ کول جائز دی لکن اول بہ برات د رحم کولی شی -

او دغہ وینحہ ام ولدہ ہم گرخولی شی خرخولی او ہبہ کولی نئے ہم
 شی آزادولی نئے ہم شی -

د زمکی حکم

دریم قسم د غنیمت نہ زمکہ دہ - کومہ زمکہ چہ مسلمانان پہ
 زور ونیسی یائے کافران مالکان او وجلی شی یا قیدیان شی یا وشرٹی شی نو
 دغہ زمکہ غنیمت گرخی - ددے پہ حکم کنہی د امامانو اختلاف دے امام
 ابو حنیفہ رحمہ اللہ وائی چہ امیر تہ پدے زمکہ کنہی دری قسمہ اختیار دے
 - یو دا چہ پہ مجاہدینو نئے تقسیم کڑی د نور غنیمتونو پہ شان - دویم دا
 چہ د مسلمانانو د پارہ نئے وقف کڑی لکہ عمر رضی اللہ عنہ د سواد العراق
 زمکی چہ کلہ فتح شوی - او د شام او مصر زمکی د کفارو پہ لاس کنہی
 پرینبی وی - او پہ مغوی نئے جزیہ مقرر کڑہ او پہ دغہ زمکو نئے خراج مقرر
 کڑو - علامہ کاسانی پہ بدائع الصنائع کنہی وائی چہ ڈیر صحابہ کرام

موجود وو په فقهه السنة کښې وائی چه کله دغه زمکه د مسلمانانو د پاره وقف شی نو په دغه زمکه به د همیشه د پاره خراج مقرر کړی شی - او دغه خراج به د هر هغه چانه اخستلی شی چه دغه زمکه د هغه په لاس کښې وی که هغه مسلمان وی او که ذمی وی او دغه خراج د غه زمکی اجرت وی دا به هر کال اخستلی شی او د خراج اندازه د امیر اختیار دے چه څومره مقرره وی -

دریم اختیار امیر لره دادے چه دغه زمکه د کفارو په لاس کښې پریږدی لکه د امام ابوحنیفه او امام مالک رحمهما الله د مذهب مطابق مکه په زور فتحه شویوه او نبی ﷺ د خپلو مالکانو په لاس کښې پریښی وه -

د دے دری قسمونو نه علاوه د څلورم قسم حکم

څلورم قسم د غنیمت نه د قیدیانو ماشومانو زنانو او زمکونو علاوه نور مالونه او سامانونه دی لکه سره او سپین زر اسونه څاروی اسلحه جامی وغیر دا ټول غنیمت دے د دینه به خمس اداء کولی شی او بیا به تقسیم کړی -

لکن چه کله جنگ جاری وی نو غنیمت به نه تقسیمیری ددے د پاره چه مجاهدین د جنگ نه مصروفه نشی چه کله جنگ ختم شی کامیابی حاصله شی غنیمتونه لاس ته راشی نو بیا به تقسیم کیری -

د غنیمتونو د تقسیم ترتیب

د غنیمتونو د تقسیم ترتیب دا دے چه ۱- اول شروع به د اسلابونه کیری ۲ بیا به مؤنتونه ادا، کولی شی ۳ بیا به غنیمت پینځه حصه کړی شی ۴ بیا به رضخونه د خلورو حصود غنیمت نه ادا، کړی شی ۵ بیا به خلور خمسونه په مجاهدینو تقسیم شی ۶ بیا به خمس په خپل مستحقینو تقسیم شی -

تفصیل :-

تفصیل ئے دا دے په غنیمتونو کښ به اول شروع د اسلابو

نه کیری یعنی د مړو د سامانونو نه د کومو مړو قاتل چه معلوم وی نو د هغوی سامانونه به قاتل ته ورکولی شی۔ او ددے دلیل دادے چه رسول الله ﷺ وائی من قتل قتیلاله علیه بینة فله سلبه - چاچه مړی وکړو او گواهان ئے وی چه دامړی ما کړی نو د دغه سامان د دغه قاتل دے - ابو قتاده رضی الله عنه د جنگ بدر په ورځ تقریبًا شل مړی کړیو او د هغوی ټول سامانونه رسول الله هغه ته ورکړل۔ او ابو طلحة رضی الله عنه په جنگ خیبر کښ شل مړی کړیو او د هغوی سامان ئے ځانله اخستی وو۔

او د امام ابو حنیفه او امام مالک رحمهما الله په نیزد مړی سامان د قاتل دپاره هله گرځی چه کله امیر یا د هغه نائب اذن او اعلان وکړی - لکه امیر یا د هغه نائب اوئی چه چا مړی وکړو سامان بے د هغه وی او امام شافعی او امام احمد بن حنبل رحمهما الله وائی چه د امیر اذن او اعلان ورله شرط نه دے که د هغه اذن وی اوکه نه وی خو سامان د مړی د قاتل

دے او د اکثر علماء په نیز د مژې د سامان نه خمس اداء کول نشته - او امام مالک رحمه الله وائی چه خمس به ترینه اداء کیږی -

دویم نمبر:- هر کله چه د مژو سامان قاتلینوته ورکړی شو نو بیا به د غنیمت نه مؤنت (مشقت او خرچه) د غنیمتونو د حفاظت او نقل کولو اداء کړی شی -

دریم نمبر:- بیا به باقی غنیمت پینځه حصه کړی شی بیا به ددے پینځه حصو په مابین کښی خستړی او غورزولی شی پدے طریقه چه پینځه کاغذونه به ولیکلی شی په یو کاغذ به ولیکی چه لله (دا حصه د الله ده) یا للمصالح (دا حصه د مسلمانانو د مصالحتونو یعنی د بیت المال ده) او په څلور کاغذونو به ولیکی چه للغانمین (دا حصه د مجاهدینو ده) بیا به دغه کاغذونه راټول کړی شی بیا به یو یو کاغذ په یوه یوه حصه هغه څوک کیدی چه د مخکښی نه دغلته حاضر نه وو - چه په کومه حصه کښی هغه کاغذ راوختلو چه په هغه خمس یعنی د الله نوم یا د مصالحو نوم لیکلی شویوی نو هغه به د خمس وی او باقی څلور حصه به د مجاهدینو وی -

څلورم نمبر:- بیا به رضخونه (یعنی د ماشومانو زنانو و مریانو کافرانو حصه چه کله دا څلور قسمه کسان جنگ ته حاضر شویوی) د خمس نه علاوه د باقی څلور حصو د غنیمت نه اداء کړی شی - دی څلور قسمه کسانو ته به دومره حصه ورکولی شی چه څومره امیر مناسب وگتړی لکن د نورو مجاهدینو د حصی برابرېته نه ورکوی -

پینحّم نمبر :- بیا به باقی خُلوَر خمسونہ پہ مجاہدینو تقسیم

شی ہغہ مجاہدین چہ ہغہ واقعہ تہ پہ نیت د غزا حاضر شی او ہغہ بالغان مسلمانان وی - بیا ہغہ لہنکری چہ ہغویتہ خرچہ او تنخواہ ورکولی شی او ہغہ چہ ہغہ پہ خپلہ خوشی پہ غیر د خرچی او تنخواہ نہ جنگ کوی دا ٹول پہ غنیمت کنبی یو شان دی دغہ رنگی ہغہ خوک چہ جنگ وکڑی او ہغہ خوک چہ جنگ ونکڑی او پہ میدان او صف کنبی حاضر وی دا ٹول پہ غنیمت کنبی یو شان دی -

دغہ رنگی چہ خوک پہ اول د جنگ کنبی حاضر شی او خوک پہ مینحّ د جنگ کنبی حاضر شی او جنگ جاری وی نو دا ٹول پہ غنیمت کنبی یو شان دی -

د غہ رنگی امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ وائی چہ کوم مجاہدین دار حرب تہ د نورو مجاہدینو د مدد دپارہ لاڑشی او جنگ جاری وی نو دوی ہم پہ غنیمت کنبی شریک دی اگرکہ جنگ تہ حاضر نشی یعنی د دوی درسیدو نہ مخکنبی جنگ ختم شویوی او یا یو قلعہ مخکنبی فتح شویوی حکہ د جہاد مقصد د دشمن یرو ل دی - دغہ رنگی د یو کلی عوام خلق وی او د مجاہدینو سرہ پہ جنگ کنبی حصہ واخلی نو دوی ہم پہ غنیمت کنبی شریک دی - دغہ رنگی یو مجاہد د جنگ پہ مینحّ کنبی بیمار شو نو دا ہم پہ غنیمت کنبی شریک دے۔

شپہرم نمبر :- بیا به خمس پہ خپلو مستحقینو تقسیم شی د خمس پہ تقسیم کنبی د امامانو اختلاف دے - امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ وائی چہ

خمس به د رسول الله ﷺ د دور نه روستو دری حصه کولی شی یوه حصه به د یتیمانو وی دویمه به د مسکینانو وی دریمه به د مسافرو وی -

امام مالک رحمه الله وائی خمس به په هغه خای کښ خراج کولی شی چه د مجاهدینو امیر کوم خای مناسب وگتړی -

امام شافعی رحمه الله وائی چه خمس به پینځه حصه کولی شی خرنګی چه قرآن ذکر کړی چه واعلموا انما غنمتم من شیئ الاية سورة الانفال ۴۱- او د رسول الله ﷺ حصه به په هغه خای کښ خراج کولی شی چه په هغه کښ د اسلام او مسلمانانو مصلحت وی او امت ورته ضرورت لری لکه د مجاهدینو په خرچه کښ د اسلامی سرحداتو په حفاظت کښ د اسلحی په اخستلو کښ د قاضیانو او مفتیانو او علماء او مؤذنینو او امامانو په خرچه کښ د مدرسینو په خرچه کښ وغیره ذالک -

لکن په خمس کښ دا خبره ضروری ده چه دا د عمومی امیر حق دے هغه ته به لیګلی شی او هغه بئ د خمس په مصارفو کښ خراج کوی او یا بئ لاندی امیر یعنی د هغه نائب د عمومی امیر په هداياتو د خمس په مصارفو کښ خراج کوی ۱-.

۱- دا تحقیق زیات د تحریر الاحکام فی تدبیر اهل الاسلام نه نقل شو لشیخ الاسلام محمد بن ابراهیم - المتوفی ۲۰ جمادی الاولی ۷۳۳هـ من ۱۸۸ الی ۲۲۸-.

(یواہمہ مسئلہ د جعل)

د رسول اللہ ﷺ یا د خیر القرون پہ دور کنہی

د چانہ پہ زور د جہاد دپارہ مالونہ نہ دی اخستلی شوی۔ البتہ متأخرین
علماء او فقہاء مسئلہ د جعل جائز کڑی لکن شرط ورلہ دادے چہ کلہ ڈیر
ضرورت وی -

تفصیل د مسئلی د جعل دادے

تعریف د جعل بحر الرئق وائی چه جعل دیته وائی چه ان یكلف الامام الناس بان یقوی بعضهم بعضًا بالکراع والسلاح وغير ذالک من النفقة والزاد ، چه امام (یعنی امیر) خلق پدی مکلف کژی چه یو بل مضبوط کژی په اسونو او اسلحو او خرچی او توبنی وغیره سره او په دررالحکام شرح غرر الاحکام کښ وائی چه مایجعل الامام علی ارباب الاموال شیئاً بلا طیب انفسهم یتقوی به الغزاة ، جعل دیته وائی چه امام د مال په خاوندانو څه شی مقرر کژی د هغوی د خوشی نه په غیر چه مجاهدین په قوی شی -

شرط د جعل هله جائز دی چه کله ډیر ضرورت وی - یعنی د مجاهد سره خپل مال هم نه وی او په بیت المال کښ هم څه نه وی - ځکه که د سژی سره خپل مال وی نو بیا د چا نه په زور د جهاد دپاره څه شی نشی اخستلی ځکه الله تعالی وائی وجاهدوا فی الله حق جهاده - په بحر الرئق کښ وائی چه حق جهاد دا دے چه سژی په خپل مال او نفس سره جهاد وکژی - دغه رنگی الله تعالی بار بار وائی چه وجاهدوا باموالکم وانفسکم په خپل مالونو او نفسونو جهاد وکژی - او الله تعالی وائی ان الله اشتري من المؤمنین انفسهم واموالهم - الله تعالی د مؤمن نه نفس او مال دواړه اخستی دی -

دغه رنگی په بیت المال کښ څه نه وی ځکه که په بیت المال کښ څه وی نو بیا هم د چانه په زور د جهاد دپاره څه نشی اخستلی - ځکه بیت المال د مسلمانانو د ضرورت د پاره مقرر وی نو امیر لره پکار دی چه مجاهد لره خرچه ورکژی چه کله په بیت المال کښ څه وی - او چه کله د

مجاهدینو سره خرچه نه وی او بیت المال کښې هم څه نه وی نو بیا د یو بل سره تعاون فرض دی ځکه د خلقو حالات مختلف دی

بعض کسان په نفس او مال دواړو سره جهاد کولی شی او بعض صرف په نفس سره جهاد کولی شی او بعض صرف په مال سره جهاد کولی شی -

دلایل

ددی مسئلی دپاره (چه د ضرورت په وخت کښې د جهاد دپاره د خلقونه په زور مال یا غله یا نور څیزونه اخستل جائز دی) فقهاء کرامو ډیر دلیلونه ذکر کړي اول مونږ آیاتونه ذکر کوو-

اول دلیل دادے چه الله تعالی بار بار دا امر کوی وجاهدوا بامولکم وانفسکم - پدی آیاتونو کښې الله تعالی جهاد په مال او نفس دواړو فرض کړی چه یو سړی په خپله جهاد نشی کولی نو پکار ده چه د نورو مجاهدینو سره مالی تعاون وکړی - او نور خلق په مالی تعاون جهاد ته تیار کړی - دغه رنگی الله تعالی وائی ، ان الله اشتری من المؤمنین انفسهم و اموالهم ، پدی آیات کښې الله تعالی د مؤمن سره د مال او جان دواړو سودا کړی چه په خپله جهاد نشی کولی نو پکار ده چه د نورو مجاهدینو سره مالی تعاون وکړی دغه رنگی الله تعالی وائی وتعاونوا علی البر والتقوی - د نیکی په کارونو کښې د یو بل سره تعاون فرض دے او د تعاون یو طریقہ داهم ده چه د مجاهدینو سره مالی تعاون وکړی شی -

احادیث

دویم نمبر مونږ حدیثونو ذکر کوو۔ بل دلیل دا حدیث دے چه المؤمنون
کا البنیان یشد بعضهم بعضاً۔ مؤمنان په شان د آبادی دی مضبوطوی
بعض بعض نورولره۔ دمضبوطولو یوه طریقہ داده چه د مجاهدینو سره
مالی تعاون وکړی شی۔

بل دلیل دا حدیث دے چه نبی ﷺ د صفوان نه زغری اخستی وی
په غیر د رضا د هغه نه۔ ددے حدیث تفصیل دادے چه نبی ﷺ صفوان ته
ویلی وو چه ایا ستاسره څه اسلحه شته نو صفوان اوپل چه سوالی غوازی
او که په غصب نبی ﷺ اوپل چه نه بلکنس سوالی (عاریه) ئے غوازو۔ نو
صفوان نبی ﷺ ته د دیرشونه تر څلویښتو پوری زغری ورکړی ۱۔

فائده ځما رای داده والله اعلم چه ددی حدیث نه استدلال لگ کمزوری
دی ځکه چه د صفوان نه زغری په زور نه دی اخستلی شوی بلکه عاریه (په
سوال) غوښتلی شوی۔ بل دا چه پدی حدیث کپن دا نشته چه دا زغری د
صفوان د رضا نه په غیر اخستلی شوی۔

۱ رواه احمد المسند جلد ۲۰۱ جلد ۳ ص ۲۶۵ جلد ۶۔

بل دلیل دا حدیث دے چه عمر رضی الله عنه به
په واده (غیر شادی شده) کسان د واده (شادی شده) والا د طرف نه غزاته
لیگل۔ دغه رنگی ويعطى الشاخص فرس القاعد چه کوم کسان به جهاد ته
تلل نو هغوی ته بئ د هغه چا اس ورکولو چه هغه به جهاد ته نه تلل۔

عقلی دلیلونه

دریم نمبر مونبر عقلی دلیلونہ ذکر کوو۔ بل دلیل دادے چہ پدیکنبی دفع د ضرر اعلیٰ دہ پہ کولو د ضرر ادنیٰ - یعنی د کفارو غلبہ لوی نقصان دے او د خلقونہ پہ زور مالونہ اخستل وڑوکی نقصان دے - او دلوی نقصان د ختمولو دپارہ وڑوکی نقصان کول جائز دی -

بل دا چہ علامہ شاطبی رحمہ اللہ وائی چہ کہ خلق د خپل مالونہ لگہ حصہ مجاہدینوتہ ورنکڑی او کفار غالبہ شی نو دا خلق بہ د ڈیر لوی تاوان او نقصان سرہ مخامخ شی - حُککہ دغہ مالونہ او کورونہ او علاقہ بہ ٹولہ د کفارو پہ قبضہ کنہی راشی -

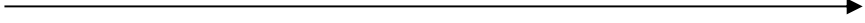
د علامہ شاطبی رحمہ اللہ وینا:-

علامہ شاطبی رحمہ اللہ وائی وانما لم يُنقل مثل هذا عن

الاولین فی العصور الا سلامیة الاولى لا تساع بیت المال فی زمانہم بخلاف زماننا - دا طریقہ (یعنی چہ کلہ امام عادل وی او خلق ئے تابعداری کوی او پہ بیت المال کنہی خہ نہ وی نو دغہ امام پہ مالدارانو خہ حصہ د مال مقر کولی شی) دا طریقہ د مخکنونہ پہ اولنو اسلامی پیڑو کنہی نہ دہ نقل شوی حُککہ د مغوی پہ زمانہ کنہی بیت المال ڈیر فراخہ وو پہ خلاف د زمانی زمونبر نہ (چہ پدیکنبی د مسلمانانو او مجاہدینو پہ بیت کنہی خہ نشتہ) ۱۷

۱۷ د جعل د مسئلی تفصیل پدی کتابونو کنہی او گوری بحر الرئق ۲۹۰ جلد ۳ باب لایجب الجهاد علی صبی وامرأة وعبد الدرالمختار شرح تنویر الابصار ۱۲۷ جلد ۴ کتاب الجهاد تبیین الحقائق شرح کنز الدقائق ۲۷۰ جلد ۹ کتاب السیر حاشیہ ردالختار علی الدرالمختار ۱۳۷ جلد ۴ دررالحکام شرح غرر الاحکام ۳۲۰ جلد ۳ حکم الجهاد - ردالمختار ۴۲۹ جلد ۱۵ کتاب الجهاد جمع الانہار فی شرح ملتقى الابحر ۲۸۳ جلد ۴ باب احکام الجهاد ، ملتقى الا

بحر ۱۲۱ جلد ۱ الموسوعة الفقهية الكويتية ۴۲ جلد ۵ الاعتصام للشاطبي ۱۰۴ جلد ۲
المستصفى للغزالي صفحه ۳۰۳

د اغواء مسئله

بعض مجاهدين خلق اونيسى او بيا ترينه د روپو مطالبه كوى -

بعض خلق ديته اغواء برائ تاوان وائى -

اغواء دوه قسمه ده

دا اغواء کول او نیول دوه قسمه دی یو قسم ناجائز ده دویم قسم جائز ده -

ناجائز اغواء :-

ناجائز اغواء دادہ چہ یو بے گناہ سڑی اونیسی چہ ہغہ
کافر او مرتد نہ وی او نہ پے پہ شرعی طریقہ ثبوت شویوی نہ ئے پہ خپلہ
خوبنہ اقرار کڑیوی نہ پے گواہان وی او نہ قوی قرینی وی - دا قسم نیول
او بیا ترینہ پیسی اخستل جائز نہ دی -

دلائل :-

اللہ تعالیٰ ولا تأکلوا اموالکم بینکم بالباطل ، دیو بل مالونہ پہ
ناروا طریقہ مہ خوری باطل ہر ہغہ طریقہ تہ وائی چہ پہ شریعت کنہ
جائز نہ وی لکہ غلا غصب لوٹ سود وغیرہ او دا قسم اغواء کول ہم پہ
شریعت کنہ ثابت او جائز نہ دی۔

دویم دلیل دا دے رسول اللہ ﷺ وائی الا لایحل مال امرأ الا بطیب

نفس منہ - خبردار حلال نہ دے مال د یو مسلمان سڑی مگرد ہغہ پہ
خوشی سرہ - او دغہ روپی پہ خوشی نہ دی اخستلی شوی - بلکہ پہ زور او
ظلم اخستلی شوی۔ او حدیث کنہ راعی چہ چا یو نونڑی د حرامونہ وکڑہ
خلوینہت ورخی عبادت نہ قبلیری۔

پہ بل حدیث کنہ راعی عن ابن عمر رضی اللہ عنہ قال من
اشتری ثوبا بعشرة دراهم وفيه درهم حرام لم يقبل الله تعالى له صلوة مادام
عليه ثم ادخل اصبعيه في اذنيه وقال صمتا ان لم يكن النبي ﷺ سمعته
يقوله ۱۔ عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ وائی چہ چا پہ لس روپی یوہ

جامہ واخستہ او پدیکنبی یوہ روپی حرامہ وی۔ نو ترخو ئے چہ دا جامہ اغوستی وی مونخ ئے نہ قبلیری بیائے پہ غوگونو کنبی گوتے داخل کڑی ۔ او ویویل چہ دا غوگونہ دِ حُما کانزہ شی کچری دا حدیث بہ ما د نبی ﷺ نہ نہ وی اوریدلی ۔

مسائل

البتہ کہ دیو بے گناہ سڑی پہ بارہ کنبی چا شکایتونہ او گواہی وکڑہ چہ دا مرتد دے یا منافق او جاسوس دے یا لہنکری دی وغیرہ ۔ او بیا مجاہدینو دغہ سڑی اغوا، کڑو او پیسی ترینہ واخستلی نو ددے د دنیا او د آخرت ذمواری پہ مگہ کسانو دہ چہ مگہ ئے مجاہدینو تہ بدنام کڑو او گنہگار ئے ثابت کڑو ۔ پہ حدیث د بخاری او مسلم کنبی راحی رسول اللہ ﷺ وائی الا انبئکم باکبرالکبائر قول الزور او شہادۃ الزور۔ آیا خبر درکڑم تاسو تہ د ٹولونہ پہ غٹہ گناہ چہ مگہ د دروغو خبرہ دہ یا د دروغو گواہی دہ ۔

۱۔ رواہ احمد والبیہقی فی شعب الایمان وقال اسنادہ ضعیف مشکوٰۃ ص ۲۶۲ جلد ۱۔

دغہ گواہانو دوہ قسمہ گناہونہ وکڑل یو دا چہ پاک او بے گناہ سڑی ئے بدنام کڑو کافریا مرتد او جاسوس ئے ثابت کڑو۔

دویمہ گناہ دادہ چہ د دغہ غلط بیان پہ وجہ مگہ سڑی تاوانی کڑی شو او مال ترینہ واخستلی شو۔ ددے وجہ نہ مجاہدینو لره ددوہ خبرو خیال ساتل پکار دی اول دا چہ د دغہ سڑی صحیح معلومات او تحقیق پکار دے چہ واقعی بدنام دے د اغوا، کیدو لائق دے او کہ نہ ۔

دویم دا چه کله مجاهدین په دغه گواهانو حسن ظن وکړی او دغه سړی ورته یقینی بدنام ښکاره شی او اغواټۍ کړی او پیسی ترینه واخلی او بیا روستو دا خبره ثابته شی چه دغه سړی په گناه وو د اغوا، کیدو او د پیسو اخستلو لائق نه وو. نو دغه گواهانو لره تعزیر او سزا پکار ده ۱- او د دروغو گواهی د اکثر علما، په نیز په دوه طریقو معلومیږی یو په اقرار سره چه یو گواه دا اقرار وکړی چه ما گواهی په دروغه کړی دویم دا چه په یو داسه شی گواهی وکړی چه هغه ښکاره او په یقینی طریقه دروغ معلومیږی ۲- لکه یو سړی داسه گواهی وکړی چه ما دا فلانی سړی په فلانی وخت کښ په کونټر کښ دا انگریزانو سره لیدلی وو. حالانکه دغه سړی په دغه وخت کښ په باجوړ کښ وی یا دا چه فلانی سړی په فلانی وخت کښ ما د کرنل او یا میجر سره په گاډی کښ لیدلی وو. حالانکه دغه سړی په دغه وخت کښ په بل ځای کښ وی او یا دا چه دی سړی فلانی مجاهد شهید کړی او د هغه قاتلان نور معلوم کسان وی -

---

۱- الموسوعة الفقهية الكويتية کښ وائی ص ۲۵۲ جلد ۲۶ چه پدے د ټولو فقها اتفاق دے چه څوک په دروغه گواهی وکړی هغه لره به تعزیر او سزا ورکولی شی بیا د فقها د تعزیر په طریقه کښ اختلاف شته - ۲- الموسوعة الفقهية الكويتية ص ۲۵۲ جلد ۲۶

دغه رنگی فقها، کرام وائی چه گواهان په یو چا په

دروغه د داسه یو کار گواهی وکړی چه هغه سړی ددے گواهی په وجه اوو جلی شی کچری دا گواهی قصداً شویوه نو دوی به قصاص کولی شی او کچری دا گواهان خطاء شویو نو دیت په لازمیږی - دغه رنگی په دروغه گواهی وکړه او د دوی د گواهی په وجه د چامال هلاک شو نو تاوان په دغه گواهانو راځی د علی رضی الله عنه په دور کښ دوه گواهانو په یو سړی د

غلا گواہی وکڑہ نو علی رضی اللہ عنہ ترینہ لاس کٹ کڑو ۔ بیا دغہ گواہانو بل سڑی راوستلو اوویویل چہ غل دادے د اول سڑی پہ بارہ کنہی مونہر خطا شویو نو علی رضی اللہ عنہ د دوی دویمہ گواہی باطلہ کڑہ او د اول سڑی د لاس دیت ئے ترینہ واخستلو او ورتہ ویویل کچری تاسو پہ اول سڑی گواہی قصبدا کڑیوی نو ما ستاسو لاس کٹ کول ۱۰۔

جائز اغواء :-

دویم قسم نیول (اغواء کول) جائز دی او پیسی ترینہ اخستل جائز دی او ہغہ دا چہ کلہ پہ یو سڑی پہ شرعی طریقہ ثبوت وشی چہ دا کافریا مرتد دے لکہ ہغہ پہ خپلہ خوبنہ اقرار وکڑی یا بے گواہان گواہی وکڑی یا قوی قرینی وی لکہ د جاسوسی خصوصی سامان ورسرہ وی ۔ نو دایہ قسم خلق اغواء کول او د پیسو پہ بدل کنہی آزادول جائز دی ۔

۱۰۔ مجموع شرح المہذب ص ۲۷۸ جلد ۲۰ معرفة السنن والآثار للبیہقی ص ۲۴ جلد ۱۶ وکذا فی سنن کبری للبیہقی ۲۵۱ جلد ۱۰۔

د جائز اغواء دلیلونہ

اول دلیل دا دے اللہ تعالیٰ حکم کڑی چہ فخذومہم واحصروہم واقعدوا لہم کل مرصد ، وینیسی او محاصرہ ئے کڑی او کینی دویتہ پہ ہرہ مورچہ کنہی پدے ایت کنہی اللہ تعالیٰ د نیولو حکم کڑی او نیول او اغواء کول یوشی دی ۔ کہ یو کافر پہ جنگ کنہی وینیسی او کہ پہ لارہ کنہی وینیسی او کہ پہ کور

کہن ونیسی او یا ئے پہ بلہ طریقہ وتبنتوی دا ٹول یوشی دے پہ شریعت کہن د نیولو او اغواء کولو ہیخ فرق نشته ۔

دویم دلیل فشدوا الوثاق اللہ تعالیٰ وائی کلک ئے وتڑی تڑل

نیول اغواء کول یوشی دی ۔ او د نیولونہ روستود اللہ تعالیٰ حکم دادے چہ فاما منا بعد واما فداء ، دتڑلونہ روستوبہ پے یا احسان واڑہ وی (چہ ہسی ئے آزاد کڑی) ۔ او یا بہ ترینہ فدیہ او پیسی واخلی ۔ او چہ کلہ ترینہ پیسی واخلستلی شی نوہغے تہ اللہ تعالیٰ غنیمت وائی۔ چہ فکلوا مما غنمتم حلالاً طیباً ، خوری د ہغہ خہ نہ چہ تاسوئے پہ غنیمت کہن واخلی حلال او پاک یعنی دا غنیمت دے او حلال او پاک دے ۔ د قیدیانو سرہ خلور طریقہ جائز دی ۔ اورسول اللہ ﷺ د قیدیانو سرہ پہ خلور طریقو کار کڑی کلہ ئے وجلی دی لکہ عقبہ بن ابی معیط ئے وجلی وو۔ دغہ رنگی ابو عزة الجمعی وجلی وو بنو قریظہ ئے وجلی وو۔ د فتح مکے پہ ورخ ئے دبعض کسانو د وجلو اعلان کڑیو د ہغوی نہ بعض وجلی شویو لکہ ابن خطل حارث وغیرہ ۔ بہر حال چہ چاہے مسلمانانو تہ ڈیر ضرر رسولو یا بہ د اسلام زاڑہ دشمنان وو یا بیئے بے لوظی کولہ نوہغہ بیئے وجل ۔ او کلہ ئے پے احسان اڑہ ولی پہ غیر د پیسونہ ئے آزاد کڑی ۔ لکہ ثمامہ بن اُثال ئے پہ غیر د پیسونہ آزاد کڑیو پہ ابو عزة جمعی ئے ہم اول احسان اڑولی وو پہ غیر د پیسونہ ئے آزاد کڑیو البتہ چہ دوبارہ ئے ونیولو نو بیائے مڑ کڑو ۔ پہ بنو مصطلق ئے احسان اڑولی وو دغہ رنگی د مکی والا تہ ئے ویلیو اذہبوا فانتم الطلقاء ۔ حی تاسو آزاد نیوی ۔

دغه رنگی د هوازنو شپږ زره قیدیان ئے معاف کړیو چه چا به مسلمانانو ته ډیر ضرر نه رسولو یا بئے د اسلام سره زړه دشمنی نه وه بے لوظی بئے نه کوله نو هغه بئے معاف کول حُکمه د رسول الله ﷺ رحمت او شفقت په غصه او غضب غالب وو۔

دریم دا چه کله رسول الله ﷺ د قیدیانو نه فدیة هم اخستی په فدیة کښې ترینه کله روپی اخستی لکه د بدر د قیدیانو نه ئے روپی اخستی وی او په فدیة کښې ترینه کله عمل او خدمت اخستی لکه د بدر د کومو قیدیانو سره به چه روپی نه وی نو هغویته ئے د انصارو لس لس ماشومان حواله کړیو چه دویته خط و بنیوی حُکمه د مکی والا په خط پوهیدل او په مدینه کښې د خط رواج نه وو۔ او په فدیة کښې کله د مسلمانانو قیدیان آزاد کړی۔ لکه په حدیث د مسلم شریف کښې راځی چه نبی ﷺ د سلمة بن اکوع رضی الله عنه نه یوه بنائسته وینځه د هپ په طریقه واخستله او بیائے د هغه جینی په عوض کښې د مکی نه د مسلمانانو قیدیان آزاد کړل۔ دغه رنگی د بدر په قیدیانو کښې دغه رنگی د عقیل قبیلې یوسړی ئے نیولی وو او په هغه ئے دوه مسلمانان آزاد کړیو۔

څلورم دا چه کله رسول الله ﷺ د بعض قیدیانو نه غلامان جوړ کړی۔ نن صبا درې اولنی طریقی شته لکه د قیدیانو وجل یا احساناً آزادول یا فدیة اخستل او څلورمه طریقه نشته حُکمه ډیره زمانه کپری چه مسلمانانو په صحیح طریقه جهاد کول پرېښودلی۔ د الله تعالی نه امید کوو چه لکه زمانه روستوبه دا طریقه هم شروع کپری چه کله مسلمانان په صحیح طریقه جهاد جاری ساتی۔

دریم دلیل واقعہ د خالد رضی اللہ عنہ او اکیدر دہ:-

نبی ﷺ خالد بن ولید رضی اللہ عنہ د خلور سوہ شل کسانو سرہ پہ اکیدر پسی لیگلی وو - اکیدر نصرانی وو - د دومة الجندل علاقہ اوسیدونکی وو او د کندیہ قبیلی مشروو - نبی ﷺ ورتہ ویلیو کچری لاس د پے برشو نو ژوندی ئے راولہ مه ئے وژنہ۔ خالد رضی اللہ عنہ دا اکیدر گرفتار کڑو بیائے ترینہ ڈیر مال واخستلو چہ پہ مغلے کنہی د بعض روایاتو موافق دوه زره اوبنان وو (او پہ بعض روایاتو کنہی دوه سوہ کم دری زره اوبنان راحی)۔ اتہ سوہ مریان وو زر زغری وی او زر نیزی وی ددینہ ئے خمس بیت المال تہ ورکڑو او باقی مجاہدینو تقسیم کڑو ۱۔

خلورم دلیل حدیث د عمران بن حصین رضی اللہ عنہ دے :-

عمران بن حصین رضی اللہ عنہ وائی چہ ثقیف قبیلی دوه صحابہ کرام نیولی وو - صحابہ کرامو ددے پہ بدل کنہی د بنی عقیل یوسڑی د لاری نہ اغواء کڑو یعنی گرفتار ئے کڑو - (حککہ د بنی عقیل د ثقیف قبیلی سرہ ڈلہ وہ) دغه دوه کسان ئے نبی ﷺ تہ راوستل او وی

۱۔ حاصل المقتفی من سیرة المصطفی ص ۷۷ دلائل النبوة للبيهقي ص ۳۳۳ جلد ۵ زاد المعاد ص ۲۷۱
جلد ۳ سبل الہدی والرشاد فی سیرة خیر العباد ص ۲۲۱ جلد ۶ او الرحيق المختوم -

تزل او بیائے پے خپل دوه ملگری آزاد کڑل ۱۔

فائدہ دوه مسائل :-

ددے حدیث نہ دا معلومہ شوہ چہ د لاری نہ د کافر اغواء

کول جائز دی - دویم ترینہ دا مسئلہ معلومہ شوہ چہ کلہ د یو کافر سرہ

صلح وی او هغه صلح ماته کڙی او بل هغه کافر چه ددوی سره ئے معاهده وی هغه پے رد ونکڙی او منع ئے نکڙی - نو دا دویم کافر به هم داسے حسابولی شی لکه چه دوی هم وعده ماته کڙی وی - لکه د بعض علماء د وینا مطابق د نبی ﷺ او د ثقیف قبیلے مابین کهن معاهده وه او د بنو عقیل د ثقیف قبیلے سره ډله وه نو ثقیف قبیلے معاهده ماته کڙه او بنو عقیلو پے رد اونکڙو او منع ئے نه کڙل نو دا داسے وه لکه چه بنو عقیلو هم وعده ماته کڙیوی ۲- پدے وجه صحابه کرامو د بنو عقیلو یوسڙی د لاری نه اغواء کڙو-

پنځم دلیل :-

پنځم دلیل واقعه د ثمامه بن اُثال رضی الله عنه ده ابوهریره رضی الله عنه وائی چه نبی ﷺ د نجد طرف ته شهسواران لیگلی وو په لاره کهن ثمامه بن اُثال رضی الله عنه اغواء کڙو- (دا د یمامی د خلقو مشروو عمری ته روان وو) مدینه طیبه ته ئے راوستلو او په جمات کهن په یوستن پوری وتږلو بیا ورته الله تعالی ایمان نصیب کڙو ۳- دا عمری او عبادت ته

۱- مشکوٰۃ ۳۴۶ جلد ۲ ۲- غریب الحدیث ۳۸۰ جلد ۱ بحواله فتاوی الدین الخالص ص

۲۴۱ ۳- بخاری مسلم مشکوٰۃ

روان وو لکن صحابه کرامو گرفتار (اغواء) کڙو ددینه دا معلومه شوه چه کافر په عبادت کهن او د عبادت په حای کهن گرفتار کول هم جائز دی -

شپږم دلیل واقعه د سلمه بن اکوع رضی الله عنه ده :-

سلمه بن اکوع رضی اللہ عنہ ځلور مشرکان اغواء کړیو او نبی ﷺ ته ئے حواله کړل چه ددے تفصیل مسلم شریف او نورو کتابونو کڑی - دا واقعات چه مونږ ذکر کړل نو پدے واقعاتو کښې نبی ﷺ ددے گرفتار شوو او اغواء شوو کسانو سره د قیدیانو معامله کړی او د قیدیانو احکام ئے پے جاری کړی

د شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ وینا

شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ وائی چه کله د کفارونه یو سڑی په جنگ کښې ونيولی شی یا په غیر د جنگ نه اونیولی شی مثلاً کافر په دریاب کښې په کشتی کښې ناست دے او هوائے د مسلمانانو د دریاب غاڑی ته راوړی یا د یوکافر نه لار ورکه شی او د مسلمانانو طرف ته راشی او یا په بل چل ول اونیولی شی (مثلاً د اغواء په طریقہ اونیولی شی) نو دده د قیدی حکم دے د مسلمانانو امیر به مصلحت ته گوری که وژنی او که غلام ترینه جوړه وی او که احساناً ئے آزاد وی او که د پیسو په بدل کښې آزاد وی او که د قیدیانو په بدل کښې آزاده وی ۱۰ علامه کاسانی رحمہ اللہ وائی چه کله یو حربی کافر دار اسلام ته په غیر د امن نه راشی او یو مسلمان ونيولو نو دغه حربی د

۱۰ مجموع الفتاوی ص ۳۵۵ جلد ۲۸ -

امام ابو حنیفہ رحمہ اللہ په نیز د ټولو مسلمانانو د پاره مال فیئ دے او یواځی د نیوونکی حق نه جوړیږی او امام ابو یوسف او امام محمد رحمهما اللہ وائی چه دا صرف د نیونکی حق جوړیږی -

د بیت المال قسمونہ او مصرفونہ

بیت المال تہ چہ کوم مالونہ راعی نو د ہغے

مصرفونہ بیلا بیل وی حنی مالونہ پہ یو خہ کین لگولی شی او حنی مالونہ پہ بل خہ کین لگولی شی ۔ د دے وجہ نہ پکار دادہ چہ د بیت المال مالونہ بیلا بیل وی۔ چہ ہریو بیت المال پہ خپل مصرف کین پہ آسانہ طریقہ لگولی شی ۔ د دی د وجہ امام ابو یوسف رحمہ اللہ وائی چہ پہ بیت المال کین بہ د زکوٰۃ مالونہ بیل وی او د خراج مالونہ بہ بیل وی حکہ د خراج پہ مالونو کین د تولو مسلمانانو حصہ دہ او زکوٰۃ د مالونو اتہ ۸ مصارف دی چہ ہغہ قرآن بیان کڑی ۱۔

او احناف وائی چہ د بیت المال مالونہ پہ خلور قسمہ بیت

المال تقسیم کول پکار دی او بیا د ضرورت پہ وخت کین یو بیت المال د بل بیت المال نہ فرض ہم کولی شی ۲۔

۱۔ الخراج للامام ابو یوسف ص ۸ ۲۔ درمختار وحاشیہ ابن عابدین ص ۵۷ جلد ۲ ص

۲۸۲ جلد ۳

خلور قسمہ بیت المال

او ہغہ خلور قسمہ بیت المال دا دے ۔ یو بیت الزکوٰۃ

دے ۔ او د زکوٰۃ اتہ مصارف قرآن بیان کڑی ۔ بیا ماوردی رحمہ اللہ

اختلاف نقل کڑی د احنافو مذہب دا دے چہ پدی مالونو کومہ قبضہ دہ
نودا د بیت المال حق دے پدی وجہ امیرلرہ اختیار دے چہ پہ کوم حای
کنہں لگوی لکہ مال فیئ -

او امام شافعی رحمہ اللہ وائی چہ بیت المال صرف د
حفاظت دپارہ دے نود زکوٰۃ مالونہ بہ صرف خپل مصارفوتہ ورکولی شی
- دویم بیت الاخماس دے چہ پہ ہغہ کنہں د غنیمت خمس جمع کولی
شی او د خمس مصارف ہم قرآن بیان کڑی ۱۷ - دریم بیت الضوائع دے
چہ پہ ہغہ کنہں بہ ضائع مالونہ جمع کولی شی - او د احنافو پہ نیز
دے مصارف ہغہ غریبان دی چہ ہغہ لقیط (مندلی) شویوی یا ہغہ
غریبان چہ خپلوان ئے نہ وی - او د احنافو نہ علاوہ د نورو علماء مذہب
ظاہرادادے چہ دا بہ پہ عام ضروریاتو کنہں لگوی شی -

خلورم بیت مال الفیئ دے چہ ہغہ کنہں بہ د مال فیئ مالونہ جمع
کولی شی او ددے تفصیل مخکنی شویو -

۱۷ سورة الانفال ایت ۲۱ -

د بیت المال د نظم جوڑیدل او ورائیدل

بیت المال ہلہ منظم وی چہ کلہ امیر عادل وی پہ
صحیح طریقہ مال جمع کوی او پہ صحیح مصرف کنہں خرچ کوی - او بیت

المال ہلہ ورائیری چہ امیر عادل نہ وی پہ ناحقہ طریقہ مالونہ جمع کوی او
یا ئے پہ صحیح طریقہ جمع کوی لکن خرچ ئے پہ صحیح طریقہ نہ وی
لکہ د خپل ذاتی فائدی د پارہ مال لگوی یائے خپلوانوتہ ورکوی یائے د
مستحق پہ خای غیر مستحق تہ ورکوی -

یا د بیت المال د واقدار سرہ احتساب نہ کیبری علامہ شامی

رحمہ اللہ وای چہ پدے ہم بیت المال ورائیری چہ کلہ پہ مالونو کین
گڈوڈی وی او د بیت المال خلور قسمونہ د یو بل نہ جدا نہ وی -

بہر حال مجاہدینولرہ پکاردی چہ خپل بیت المال منظم کڑی

او قوی کڑی او د اقتصاد کوشش وکڑی او د اقتصاد د پارہ حلالی او جائز
لاری ولٹوی -

تنبیہات

اول تنبیہ پہ قتلونو کنبہ احتیاط کول او پہ شکونو خلق نہ وجل :-

بعض مجاہدین صرف پہ شکونو خلق وجنی چہ دا مرتد

دے دا منافق دے دا جاسوس دے پہ شرعی طریقہ ثبوت نوی نہ گواہان

وی او نہ دغہ سڑی پہ خپلہ خوشہ اقرار کڑیوی او نہ قوی قرینی وی - د

قرینی مثال لکہ د جاسوسی خصوصی سامان شو چہ ہغہ جاسوسان د

جاسوسی دپارہ استعمالوی - د امارت د لائحہ نہ معلومیبری چہ قرینہ دری

قسمہ دہ اول داچہ قرینہ کمزوری وی نو معمولی تعزیر او سزا پکار دہ دویم

دا چہ قرینہ قوی وی نو د قرینی د قوت پہ اندازہ پہ سزا کنبہ سختی پکار دہ

- دریم دا چہ قرینہ ڈیرہ قوی وی چہ یقین پیدا کوی نو بیا عمومی امیر یا د

ہغہ نائب یا قاضی تہ دا حق شتہ چہ دغہ سڑی مڑ کڑی - اللہ تعالیٰ وای

یاہا الذین آمنوا اذا ضربتم فی سبیل اللہ فتبینوا ولا تقولوا لمن القی الیکم

السلام لست مؤمننا - ای مؤمنانو کله چہ سفر کوئی پہ لارہ د اللہ کنبہ

تحقیق کوی او مہ ویوئی ہغہ چا تہ چہ پیش کڑی تاسوتہ سلام چہ نہ ئے

تہ مؤمن - پہ تفسیر مدارک کنبہ وائی چہ پدے ایت کنبہ فتبینوا لفظ دہ

حل راحی پہ اول او پہ آخر کنبہ دا د ڈیر تاکید دپارہ چہ بنہ تحقیق او بنہ

معلومات کوی - او اللہ تعالیٰ وائی یا ایہا الذین آمنوا ان جاءکم فاسقٌ بنبأً

فتبینوا ، ای مؤمنانو کچری راتلل وکڑی تاسوتہ ناخبرہ سڑی پہ یوہ خبرہ نو

بنہ تحقیق کوی - (۱۷ سورۃ النساء ایت ۹۴)

د مسلمان د قتل پہ بارہ کنبہ حدیثونہ

۱- د نبی ﷺ ارشاد دے چہ لزوال الدنيا امون على الله من قتل رجل مسلم - رواه الترمیذی والنسائی - مشکوٰۃ - خامخا ورائیدل د دنیا ڈیر آسان دی یہ اللہ تعالیٰ د وژلو د مسلمان نہ یعنی کہ ٹولہ دنیا ورائہ شی نو دا معمولی خبرہ دہ او د مسلمان وجل لویہ خبرہ دہ -

۲- رسول اللہ ﷺ فرمائی لو ان اهل السماء والارض اشرکوا فی دم مؤمن لا کبهم اللہ فی النار- رواه الترمذی- کچری د آسمانونو او زمکی والا پہ شریکہ یو مسلمان مڑکڑی نو اللہ بہ پرے ٹول نسکور جہنم تہ اوغورزوی -

واقعہ د عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ

کلہ چہ د ولید بن عبد الملک بادشاہ پہ دور کئیں عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ د حجاز والی وو او بیائے پہ ۹۳ھ کئیں معزول کڑو نو د معزولہ کیدو نہ مخکئیں ولید بادشاہ عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ تہ خط ولیکہ چہ خیب بن عبد اللہ بن زبیر رحمہ اللہ لره وهل ورکڑہ او پہ سرورلہ یخی اوبہ واڑہ وہ - نو عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ ورلہ پنخوس کورڑی ورکڑی او بیائے ورلہ پہ سریخی اوبہ واڑولی د ژمی یخہ ورخ وہ او بیا ئے د جمات پہ دروازہ کئیں ودرولو ہم پہ دغہ ورخ خیب رحمہ اللہ وفات شو -

بیا عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ ددہ پہ مرگ ڈیر زیات خفہ وو او

ڈیر زیات بہ د اللہ تعالیٰ نہ یریدو کلہ بہ چہ ورلہ چا د آخرت خہ زیری

ورکڑو نو عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ بہ اویل چہ کیف و خیب لی

بالطریق خہ بہ خرنگی جنت تہ لاژشم حال دادے چہ خیب ماتہ پہ لار

کئیں ناست دے - او بیا بیئے د بوری زنانہ پہ شان چغی وهلی او کلہ بیئے چہ

چا صفت وکڑو - نو د به اوپل کچری د خبیب نہ خلاص شوم نو حہ به پہ گئہ کنبس یم - او چہ کلہ خبیب وفات شونو د هغه وخت نہ د د گورنری نہ استعفاء ورکڑہ ڈیر به غمجن وو - او ڈیرزیات عبادت او جڑا به ئے کولہ د خبیب قتل دده نہ یوہ خطائی شوپوہ لکن ددے پہ وجہ ورتہ ڈیر خیر ورسید چہ ڈیر عبادت او جڑا بئے کولہ خفہ او غمجن به وو احسان او عدل بئے کولو - بھر حال یو بے گناہ کس دده د لاس نہ مڑوو دومرہ پے خفہ وو - نن صبا خومرہ بے گناہ خلق وجلی کیبری -

ابن جریر رحمہ اللہ پہ روایت د عبد اللہ بن عباس رضی اللہ عنہ حدیث نقل کڑی چہ د قیامت پہ ورخ به مقتول راشی پہ یو لاس بئے خپل سر نیولی وی او پہ بل لاس بئے قاتل نیولی وی د عرش مخی تہ بئے راوی او وائی به چہ ای ربہ ستا ددے بندہ نہ تپوس وکڑہ چہ حہ ئے پہ خہ وجلی یم -

دویمہ تنبیہ پہ قتل خطا کنبس کفارہ او دیت ادا کول :-

د بعض مجاہدینونہ قتل خطاً وشی پہ هغوی کفارہ او دیت لازمیری او هغوی نہ کفارہ نیسی او نہ دیت ورکوی -

د قتل قسمونہ او حکمونہ

ددے مسئلے د وضاحت د پارہ د قتل قسمونہ او حکمونہ پیجاندل ضروری دی - قتل پینحہ قسمہ دے ۱ - قتل عمد ۲ - قتل شبیہ بالعمد ۳ - قتل خطا ۴ - جاری مجزی خطا ۵ - قتل بالسبب -

قتل عمد:-

قتل عمد دیتہ وائی چہ قصدًا یوسڑی پہ اسلحہ سرہ اووہی
(لکہ چاڑہ تورہ ٹوپک وغیرہ سرہ) یا پہ داسے شی چہ ہغہ غوځول کوی
(لکہ تیرہ لرگی وی تیرہ گتہ وی وغیرہ)۔ حاصل دادے چہ اسباب د قتل
استعمال کڑی او ارادہ د قتل د ہم کڑی وی ۔

دقتل عمد حکم

د قتل عمد حکم دادے چہ پدیکہن قصاص شتہ لکہ اللہ تعالیٰ
وائی کتب علیکم القصاص فی القتل فی فرض شوی پہ تاسو بدل اخستل پہ
بارہ د مڑو کہن ۔ البتہ کہ ورثہ ورتہ معافی وکڑی یا پہ مال باندی صلح
وکڑی برابرہ خبرہ دہ چہ مال ڈیروی او کہ لگ وی نو بیا قصاص نشتہ او
پہ قتل عمد کہن گناہ ہم شتہ لکہ اللہ تعالیٰ وائی ومن یقتل مؤمنا متعمدا
فجزائہ جہنم ، چا چہ مسلمان قصدا قتل کڑو نو ددہ سزا جہنم دے ۔ او
کفارہ پکہن نشتہ د حنفی مذہب مطابق۔

د شبیہ بالعمد تعریف:-

شبیہ بالعمد دیتہ وائی چہ قصدا یوسڑی پہ داسے شی
سرہ اووہی چہ ہغہ اسلحہ نوی یا د اسلحے پہ شان غوځول نشی کولی ۔ او
امام شافعی رحمہ اللہ وائی چہ قصدا یوسڑی پہ داسے شی سرہ اووہی چہ
ہغہ غالبًا وجل نہ کوی لکہ امسا کوڑہ سوک وڑہ گتہ وڑوکی لرگی وغیرہ ۔
حاصل دادے چہ اسباب د قتل نہ وی او ارادہ د قتل د ہم نہ وی کڑی ۔

د شبیہ بالعمد حکم

دده حکم دادے چه پدیکہن قصاص نشته او گناہ پکنہن شته او کفارہ ہم شته چه هغه دوه میاشتی روژی دی پرلپسی او په ورثوو دیت مغلظ ہم لازمیری - چه هغه سل اوبسان دی خلویبنت به داسی وی چه په گیڈه به ئے اولاد وی او دیرش به حقی وی او دیرش به جذعی وی - دادری قسمه اوبسان شو او بعض خلور قسمه وائی دغه رنگی بعض وائی چه روپی اشرفی پکنہن ہم ورکولی شی او بعض وائی چه روپی اشرفی پکنہن نشی ورکولی شامی دده تفصیل کژی -

د قتل خطا تعریف :-

قتل خطا دیته وائی چه یو سژی په کار کنہن غلط شی لکه یو سژی قصد (نیت) د کافر کژی وی او هغه مسلمان وی یائے نیت د بنکار کژی وی او هغه سژی وی - اول قسم ته خطا فی الفعل وائی حکه دا په کار کنہن غلط شو په نیت او اراده کنہن نه دے غلط شوی - او دویم قسم ته خطافی القصد وائی حکه دا په گمان کنہن غلط شو چه په مسلمان ئے دحربی کافر گمان وکژو یائے په انسان د بنکار گمان وکژو او خطافی الفعل نه ده چه د کوم شی اراده ئے کژی وه نو هغه ئے ویشتلو - نو قتل خطا دوه قسمه شو یو په کار کنہن دویم په اراده کنہن - حاصل دادے چه په قتل خطا کنہن اسباب د قتل استعمال شوی وی لکن اراده د قتل د مسلمان نه وی شوی -

دقتل خطا حکم

پہ دیکہن کفارہ ہم لازمیری او پہ ورثوو دیت ہم لازمیری - او دیت سل اوبسان دی او دابہ پینحہ قسمہ وی شل ابن مخاض ، شل بنت مخاض ، شل بت لبون ، شل حقی او شل جذعی او دا بہ پہ ورثورائی پہ دری کالہ کہن بیے پہ کشتونو ورکوی - یا زر اشرفی یا لس زره روپی پہ ہرہ زمانہ کہن د لسوزرو روپو قیمت لره اعتبار دے - او د زنانه دیت نیم دے مثلا پینحہ زره روپی دی -

قرطبی وائی چہ د قتل خطا اقسام ڈیر دی لکن جامع پکہن

عدم قصد دے - مثالونہ ئے دادی لکہ خوک پہ کافرانو گذار کوی او مسلمان پہ ہغ سرہ قتل شی یا بنکار او نہنہ ولی او مسلمان ولگی او یا پہ چا د کافر گمان وکڑی او ہغہ مسلمان وی - یا پہ ایکسیڈنٹ کہن خوک مڑہ کڑی نو پہ دغہ قاتل کفارہ او دیت لازمیری - کہ د مجاہدینو نہ قتل خطا وشی نو دیت ئے پہ بیت المال د مجاہدینورائی لکہ پہ الديات د ابن ابی عاصم کہن رائی چہ ، بَابُ اِذَا قَتَلَ قَوْمًا مِمَّنْ لَا يَجِبُ قَتْلُهُمْ ، چہ کلہ مجاہدین داسے خلق مڑہ کڑی چہ د ہغوی قتل واجب نہ وی - او بیائے حدیث ذکر کڑی چہ نبی ﷺ خالد بن ولید رضی اللہ عنہ خثعم قبیلے تہ لیگلی وو او د ہغہ د لاس نہ پکہن مسلمانان و جلی شویونو نبی ﷺ د ہغوی نیم دیت ورکڑو - نو ددے حدیث نہ معلومہ شوہ چہ دیت پہ بیت المال رائی - او پہ دے حدیث کہن د نیم دیت ذکر شوی - ددے وجہ نہ بعض علماء وائی چہ کوم مسلمانان د کفارو پہ مینخ کہن اوسیری ہجرت نہ کوی نو د ہغوی دپارہ نیم دیت دے - حُكَّةٌ پدے کہن د دوی غلطی دہ چہ دوی

هجرت ولی نہ کوی - او بعض علماء وائی چہ دا جملہ ضعیفہ دہ پدے وجہ پورہ دیت لازمیبری - دغہ رنگی پہ حدیث د بخاری کنہی رآخی چہ د خالد بن ولید رضی اللہ عنہ د لاس نہ د بنو جذیمہ کسان وجلی شویونبی ﷺ علی رضی اللہ عنہ ولیگہ او د هغوی د مژو او مالونودیت او تاوان ئے ورکڑو - ابن کثیر رحمہ اللہ وائی چہ د دے حدیث نہ معلومہ شوہ چہ امام یا د هغه نائب خطا شی نودیت پہ بیت المال دے۔ (ابن کثیر ۳۷۵ جلد ۲)۔

د غہ رنگی د ابو بکر رضی اللہ عنہ پہ دور کنہی چہ کلہ خالد رضی اللہ عنہ مالک بن نویرہ مژکڑو نو ابو بکر رضی اللہ عنہ د هغه رور متمم بن نویرہ تہ دیت ورکڑو - دغہ رنگی د ابو بکر رضی اللہ عنہ پہ دور کنہی د دومة الجندل د فتح نہ روستو د خالد رضی اللہ عنہ د طرف نہ دوه کسان پہ غلطی سرہ وجلی شویو چہ هغوی اسلام راوڑی وو او د ابو بکر رضی اللہ عنہ د طرف نہ ورسرہ د امن خط هم وو لکن مسلمانانو تہ پتہ نہ وہ ابو بکر رضی اللہ عنہ چہ خبر شو ددے دواڑو دیت ئے ورکڑو او وی ویل چہ ددوی د اولاد خیال ساتی عمر رضی اللہ عنہ ددے دواڑو پہ وجہ پہ خالد رضی اللہ عنہ شکایت وکڑو لکہ د مالک بن نویرہ پہ وجہ ئے شکایت کڑیو چہ خالد رضی اللہ عنہ معزولہ کرہ حکہ دہ مسلمانان مژہ کڑل - نو ابو بکر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ گناہ ددے دواڑو دہ چہ دوی د مشرکانو سرہ یوخی و سیدل لکہ حدیث کنہی رآخی چہ انا بریئ من کل ساکن المشرک فی دارہ ، كما فی البدایہ والنہایة -

البتہ کہ بیت المال نہ وو نوبیا دیت پہ ورثو د قاتل رآخی - البتہ کہ مقتول مسلمان وو او د هغه ورثہ حربی کافران وو نوبیا ورلہ دیت نشتہ

صرف کفارہ به اداء کوی لکه الله تعالی وائی فان کان من قوم عدو لکم وهو مؤمن فتحریر رقبتہ مؤمنۃ۔ (سورة النساء ۹۲) کچرتہ وو دغه مڑی د هغه قوم نه چه هغه ستاسو دشمنان وی او دغه مڑی مؤمن وی نو آزادول د مری دی ۔ نومعلومه شوه چه دیت نشته صرف کفارہ ده ۔
(ابن کثیر ۲/۲۷۶ جلد ۲) ۔

جار مجری خطا

لکه یوسڑی اوده وی او خووک د ڈڈی لاندی کڑی او مڑے کڑی یا زنانه خپل بچی د ڈڈی د لاندی کڑی او مڑے کړی دیته جاری مجری خطا ځکه وائی چه دا په حقیقت کښی خطا نه ده ځکه چه دغه اوده د یوشی قصد (نیت او اراده) نه دے کڑی چه گنی په هغه شی کښی خطا شو ۔ او دا قتل په حکم د خطا کښی ځکه دے چه دا پدے قتل کښی معذوره دے لکه چه د قتل خطا والا معذوره دے۔

د جاری مجری خطا حکم

د دے حکم دادے چه پدیکښی کفارہ شته او دیت هم په ورثو راځی۔

قتل بالسبب

دیته وائی لکه یوسڑی د بل چا په ملک کښی کوهی اوکنی او خووک پکښی مڑشی یا د بل چا په ملک کښی گڼه کیدی او خووک په مڑشی ۔

د قتل بالسبب حکم

پدیکہن پہ ورثوو دیت لازمیری حُکھ دے سڑی زیاتی کڑی چہ د بل
چاپہ ملک کہن کوهی اوکنستلو یائے گٹھ کیہنودہ او دا سبب د ہلاکت
اوگرخیدہ کفارہ پکہن نشتہ حُکھ دے سڑی پہ خپلہ قتل نہ دے کڑی ۔ او
د قتل گناہ پے ہم نشتہ البتہ پدے خبرہ گناہگار دے چہ د بل چاپہ ملک
کہن ولی کوهی اوکنستلو۔

دریمہ تنبیہ پہ قتل شبیہ بالعمد کہن کفارہ او دیت ادا، کول :-

دے مثال دادے چہ بعض مجاہدین مشکوک
کسان ونیسی چہ کلہ ترینہ تحقیق کوی نو ہغہ لہ مناسب وھل یا زورنہ
ورکوی کلہ کلہ ہغہ مڑم شی او جرم ئے فی الحال ثابت شوی نہ وی ۔ پہ
شریعت کہن دے قسم قتل تہ شبیہ بالعمد وائی پدیکہن کفارہ او دیت
دواڑہ راحی ۔ دیتہ شبیہ بالعمد حُکھ وائی چہ شبیہ بالعمد دیتہ وائی چہ
یو سڑی قصداً پہ داسے شی سرہ اووہی چہ ہغہ اسلحہ نہ وی یا داسے شی
نہ وی چہ پہ ہغے سرہ غوځول کیری ۔ لکہ دا د امام ابوحنیفہ رحمہ اللہ
قول دے۔

او امام شافعی رحمہ اللہ وائی چہ یو سڑی قصداً پہ داسے
شی سرہ اووہی چہ ہغہ غالباً وجل نہ کوی لکہ امسا کوڑہ سوک وڑہ گٹھ
،وڑوکی لرگی چہ د وھلو ارادہ ئے وی او وجلو ارادہ ئے نہ وی دیتہ قتل خطا
شبیہ بالعمد وائی حُکھ پدیکہن خطا او قصد دواڑہ راجم شوی ۔ خطا،
دادہ چہ د قتل ارادہ ئے نہ دہ کڑی نو پہ قتل کہن خطا شوی او عمد

دادے چه دا وهل د قصداً كڙى - پديكهن گناه او كفاره هم شته او ديت مغلظه په ورثوو هم شته البته قصاص پكهن نشته- كفاره په هغه چا راځي چه هغه وهل كڙيوى - او ديت پدے صورت كهن په بيت المال د مجاهدينو راځي ځكه دا كار د مجاهدينو په مشوره او ترتيب سره شوى دے - او ديت مغلظ سل اوبنان دى څلويښت به داسے وى چه په گيډه بئے اولاد وى يا زر اشرفى دى يا لس زره روپى دى -

څلورمه تنبيه په معاهده كهن مږى نه كول:-

بعض مجاهدين د يو چا سره معاهده وكږي يا امن وركږي او بيائے مږكږي - دا كار شرعاً حرام او ناجائز دى الله تعالى وائى فاتموا اليهم عهد هم ، پوره كږي د دوى سره وعده د دوى او په بخارى شريف كهن په روايت د عبد الله بن عمرو بن العاص رضى الله عنه حديث راځي چه ان رسول الله ﷺ قال من قتل معاهداً لم يرح رائحة الجنة وان ريحها يوجد من مسيرة اربعين عاماً - رسول الله ﷺ وائى چا چه هغه څوك مږكړو چه د هغه سره معاهده شويوى د جنت خوشبوى به بوى نه كږي او يقيناً د جنت خوشبوى به د څلويښت كاله جدانه معلوميرى - معاهد هغه چاته وائى چه معاهده ورسره شوى وى د امن په طريقه يا د صلح په طريقه يا د جزي په طريقه -

او په حديث د مسلم شريف او ترميذى كهن راځي عن ابن عمر رضى الله عنه قال سمعت رسول الله ﷺ يقول ان الغادر ينصب له لواء يوم القيامة - عبد الله بن عمر رضى الله عنه وائى چه ما د رسول الله ﷺ نه اوريدلى چه څوك غدر (دوكه) وكږي نو د هغه د پاره به د قيامت په ورځ

جنڈہ ودرولی شی - غدردیتہ وائی چہ یو حُل چاتہ امن ورکڑی او بیائے مڑ
 کڑی پہ بل روایت کنہں راحی رسول اللہ ﷺ وائی من امن رجلا علی نفسہ
 فقتله اعطى لواء الغدريوم القيامة ۱ چا چہ یوسڑی تہ د سر امن ورکڑو
 او بیائے مڑکڑو نو د قیامت پہ ورخ بہ ہغہ تہ د بے لوظی جھنڈہ ورکڑی
 شی - پہ حدیث کنہں راحی چہ دغہ جھنڈہ بہ ددہ د بے لوظی پہ اندازہ
 اوچتہ وی ۲۔ پہ بل حدیث د مسلم شریف کنہں راحی چہ دغہ جھنڈہ بہ
 ددہ پہ کونا ٹو لگیدلی وی (ددے دپارہ چہ بنہ وشرمیری)۔

واقعہ د ہرمزان

کلہ چہ ہرمزان گرفتار شو نو عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اوپل چہ د دوکی
 انجام دِ خرنگی ولید او د اللہ تعالیٰ د فیصلی انجام دِ خرنگی ولید نو ہرمزان
 اوپل چہ ای عمر مونیہ او تاسو پہ جاہلیت کنہں وو اللہ تعالیٰ نہ زمونہ سرہ
 وو نہ ستاسو سرہ نو مونیہ پہ تاسو غالبہ وو - ہر کلہ چہ اللہ تعالیٰ ستاسو
 سرہ شو نو تاسو پہ مونیہ غالبہ شوی۔ عمر رضی اللہ ورتہ اوپل چہ تاسو
 پہ جاہلیت کنہں پہ مونیہ حکہ غالبہ وئی چہ پہ تاسو کنہں اتفاق وو او پہ
 مونیہ کنہں اتفاق نہ وو - (ددینہ د غالب کیدو دوہ اسباب معلوم شو یو
 د اللہ تعالیٰ ملگرتیا دویم اتفاق)۔ بیا ورتہ عمر رضی اللہ عنہ اوپل چہ
 وعدہ دِ ولی باربار ماتہ کڑہ ہرمزان ویل حہ ویریرم چہ حُما د بیان نہ
 مخکنہں بہ تہ ما مڑکڑی عمر رضی اللہ عنہ اوپل چہ د مرگ نہ مہ یریرہ -
 بیا ہرمزان اوبہ او غوبنتلی چہ اوبہ ئے ورکڑی نولاس ئے لڑزیدل او ویویل
 چہ یریرم چہ د دے اوبود خکلو نہ مخکنہں بہ تہ ما مڑکڑی -

عمر رضی اللہ عنہ اوایل ترخو چه تا اوبہ نہ وی خکلی نو
 مه یریره ہرمزان ہغه اوبہ واژہ ولی - عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اوایل چه حہ
 خو تا و جنم ہرمزان ویل تا خوماتہ امن راکڑی عمر رضی اللہ عنہ اوایل
 دروغ د اوایل انس رضی اللہ عنہ اوایل چه امیر المؤمنین رشتیا وای - عمر
 رضی اللہ عنہ انس رضی اللہ عنہ تہ اوایل چه ہلاک شی آیا حہ ہغه چاتہ
 امن ورکوم چه ہغه مجزأہ رضی اللہ عنہ او برآ رضی اللہ عنہ غوندی قیمتی
 خلق شہیدان کڑی -

انس رضی اللہ عنہ ورتہ اوایل چه تا د تہ اوایل لابأس علیک
 حتی تخبرنی او لابأس علیک حتی تشریہ یعنی د مرگ نہ مه یریره ترخو چه تا
 ما تہ بیان نہ وی او ترخو چه تا اوبہ نہ وی خکلی (یعنی دا د امن ورکولو
 الفاظ دی) - نورو خلقو ہم د انس رضی اللہ تعالیٰ عنہ پہ شان بیان وکڑو۔

نو عمر رضی اللہ عنہ ہرمزان تہ اوایل دوکہ د راسہ وکڑہ (یعنی
 پہ دوکہ د رانہ امن واخستلو) - او ورتہ ویویل چه ستا دوکہ ہلہ قبلوم چه
 اسلام قبول کڑی بیئے اسلام قبول کڑو - پہ بل روایت د البدایہ والنہایہ او
 شرح د سیر کبیر کتب داسے رآخی - چه کلہ د عمر رضی اللہ عنہ خواتہ راغلی
 نو عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اوایل خبری وکڑہ نو ہرمزان اوایل آیا د جوندی
 خبری وکڑم اوکہ د مڑی عمر رضی اللہ عنہ ویل د جوندی خبری وکڑہ ہر
 مزان اوایل چه کلہ مونبر او تاسو پہ جاہلیت کتب و و - او زمونبر او ستاسو
 سرہ دین نہ و و - نو مونبر بہ تاسے عرب د سپو پہ شان گنڑلی کلہ چه اللہ
 تعالیٰ تاسو پہ دین عزتمند کڑی او خپل پیغمبر ئے ستاسو نہ راولیگلو نو

مونږ ستاسو تابعداری ونکړه - عمر رضی الله عنه ویل چه آیا ته داسه خبری کوی حالانکه ته زمونږ په لاس کښ قیدی ئه ویل مژ ئه کړی -

هرمزان ویل آیا ستاسو پیغمبر تاسو ته دا ویلی چه یو قیدی د امن ورکولونه روستو و جلی شی - عمر رضی الله عنه ویل ما کله امن درکړی هرمزان ویل تاماته دا اویل چه د ژوندی سړی خبری وکړه - او کوم سړی چه په حان ویریری هغه ژوندی نه وی - عمر رضی الله عنه اویل چه دا د الله تعالی تباہ کړی امن ئه واخستلو او حه په پوهه نشوم په شرح سیر کبیر کښ وائی فهذا دلیل علی التوسع فی باب الامان دا دلیل دے چه په باب د امن کښ ډیره فراخی ده ۱۷ یعنی کله په معمولی معمولی خبره امن ثابتیری او د امن نه روستو بیا وجل حرام دی -

پنځمه تنبیه د جرگی والا نه وجل :-

کله د حکومت او د مجاهدینو په مینح کښ جرگه وی یا استاذی او سفیران وی - نو دغه جرگی والا یا استاذی او سفیران وجل په شریعت کښ جائز نه دی - شیخ الاسلام ابن قیم رحمه الله وائی رسل الاعداء لایتعرض لها د دشمنانو استاذوته به حه نه ویلی کیری - او بیا وائی چه د رسول الله ﷺ خواته به د دشمنانو استاذی راتلل لکن نبی ﷺ نه دی وجلی کله چه د مسلمة الکذاب د طرف نه دوه استاذی راغلل یو عبد الله بن النواحه او بل ابن اثال نبی ﷺ ویل تاسو حه ویوی هغوی ویل مونږ هغه رنگی وایو خرنگی چه مسلمة وائی رسول الله ﷺ ورته اویل لولا ان الرسل

۱۷ شرح سیر کبیر ۲۷۶ جلد ۱ البداية والنهایه ص ۱۰۰ جلد ۷

لا تقتل لضربت اعناقكما ، کچری دا خبره نه وی چه استاذی نه وجلی کیری
نوما به ستاسو دواژو خټونه وهلی وی -

ابن قیم رحمه الله وائی فجرت سنه الا يقتل رسول ۱۰ سنت
پدے جاری شوی چه استاذی به نه وجلی کیری - په بل روایت کښې راخی
نبی ﷺ ورته اوپل چه آیا تاسو دا گواهی کوی چه حه د الله پیغمبریم هغوی
ویل مونږ دا گواهی کوو چه مسلمة د الله تعالی پیغمبردی نبی ﷺ ورته اوپل
لوکنت قاتلا رسولا لقتلتكما ۲۰ کچری ما استاذی وجلی نو تاسو دواژه م
وجلی - عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وائی فمضت السنة ان الرسول
لا يقتل ، داسنت جاری شوی چه استاذی نشی قتلولی -

په شرح د سیر کبیر کښې وائی فان الرسول أمن من الجانبین
هكذا جرى الرسم في الجاهلية والاسلام فان امر الصلح او القتال لا يلتئم الا
بالرسول ولا بد من ان يكون الرسول أمنا ليتمكن من اداء الرسالة ، استاذی
(او سفیر) دا به ددواژو طرفونونه په امن کښې وی دا طریقه په جاهلیت
کښې هم وه او په اسلام کښې هم ده حکه صلح (مذاکرات) یا جنگ په غیرد
استاذی نه نه کیری نو پکار ده چه استاذی ته امن وی ددے دپاره چه یو
طرف ته د بل طرف پیغام اورسوی ۳۰- دغه رنگی امام شوکانی چه نیل
الاوطار کښې وائی باب ثبوت الامان للكافر اذا كان رسولا ۴۰، باب دے په
بیان د ثبوت د امن کښې د کافر دپاره چه کله استاذی وی یعنی چه کافر د
استاذی او جرگی په شکل راشی نو هغه لره به امن وی -

۱۰- زاد المعاد ص ۱۲۴ جلد ۳ ورواه احمد وابوداؤد مشکوة باب الامان ۲۰ الرحيق المختوم
ص ۲۴۹ ورواه احمد مشکوة باب الامان- ۳۰ شرح د سیر کبیر ص ۲۷۶ ۲۰ نیل الاوطار
ص ۱۲۷ جلد ۸-

شپرمة تنبیه بعض مجاہدین د آئی ایس آئی په الزام نه شهیدان کول:-

په بعض مجاہدینو دا الزام لگولی شی چه دوی د آئی ایس آئی سره تعلق ساتی او بیا پدے الزام شهیدان کولی شی - پدے الزام مجاہدین شهیدان کول لوی ظلم دے حُکمه چه اول خود دایم الزام حقیقت نوی او کچری حقیقت هم وی نو بیائے هم شهیدان کول لوی ظلم دے - حُکمه په جهاد کنہی د آئی ایس آئی یا بل کافر نه تعاون او مدد غوښتل شرعاً جائز دی اگر چه غوره داده چه د دغه زهریله مارانو نه حُان وساتلی شی او د هغوی نه تعاون حاصل نه کژی شی حُکمه خومره چه جهاد د فقر او غریبی په حالت کنہی وی نو دومره اخلاص وی او فائده ئے ڈیره وی بعض علماء وائی چه چرته افلاس وی (یعنی غریبی وی) نو هلته اخلاص وی او چه چرته فلوس وی (پیسوی وی) نو هلته خلوص نه وی -

لکه په حدیث د مسلم شریف کنہی راخی نبی ﷺ یو کافرتہ ویلی وو ارجع فلن استعین بمشرك واپس شه حُه د مشرك نه مدد نه غواژم او په روایت د ابوداؤد او ابن ماجه کنہی دا الفاظ راخی چه ان لا نستعین بمشرك یقیناً مونبر د مشرك نه مدد نه غواژو - خوبیا هم که د آئی ایس آئی یا بل کافر نه تعاون او غوښتلی شی نو دا کار شرعاً جائز دی -

بعض وائی چه د دوی نه آئی ایس آئی یا بل کافر خپل اغراض او مقاصد پوره کوی نو اگر که د هغوی پکنہی خپل اغراض او مقاصد وی خو بیا هم د هغوی نه تعاون حاصلول جائز دی - لکه د روس خلاف چه کوم جهاد وو نو په هغه کنہی آئی ایس آئی او نورو کافرانو تعاون کژیو او د هغوی

پکښ خپل اغراض او مقاصد وو - خو بیا هم هغه جهاد وو - دغه رنگی د فارس خلاف صحابه کرامو جهاد کړیو او په هغه کښ د روم فائده وو -

نو کچری په جهاد کښ د سره داسه څوک ملگری شی چه د هغوی نیت صحیح نه وی نو هم ستا جهاد صحیح دے د نبی ﷺ سره په جهاد کښ ډیر منافقان ملگری وو - لکه قزمان نوم ؤ یو منافق وو - د احد په جنگ کښ شریک شو او اته مشرکان ؤ و جلی وو- او ویویل چه ما د قومی غیرت په وجه جنگ کړی ما د الله دپاره جنگ نه دے کړی ۱- او په حدیث د بخاری شریف کښ په روایت د ابو موسی رضی الله عنه رآخی چه د نبی ﷺ نه یو سړی تپوس وکړو چه یو سړی د غنیمت د پاره جنگ کوی او یو سړی د شهرت د پاره جنگ کوی او یو سړی د ریاء کاری د پاره جنگ کوی - په دوی کښ کوم یو د الله په لاره کښ دے - رسول الله ﷺ او یل چه څوک ددے پاره جنگ کوی چه د الله تعالی کلمه اوچته شی نو دا د الله تعالی په لاره کښ دے-

حافظ ابن حجر رحمه الله وائی چه د ثلور روایاتو حاصل

دادے چه جنگ د پینځه وجونه کیږی یو د غنیمت دپاره بل خپله بهادری ښکاره کول ، بل دریا، کاری دپاره چه خلق حُما مرتبه او مقام اوپیجنی بل د قومی ننگ او غیرت د وجه نه بل د غضب او غصی د وجه نه ۲- ددینه دا معلومه شوه چه کله د مجاهدینو په ملگرییا کښ داسه خلق وی چه د هغوی نیتونه خراب وی د هغوی مقصد اسلام او جهاد نه وی نو بیا هم

۱- زاد المعاد ص ۹۷ جلد ۲ ۲- فتح الباری ص ۲۱ جلد ۶

د مجاہدینو جہاد صحیح دے - بھر حال د کافر منافق فاسق فاجر وغیرہ نہ تعاون حاصلول جائز دی - لکہ نبی ﷺ د طائف والا نہ تعاون غوہستلی وو۔ خو مغوی تعاون ونکڑو بیا چہ مکی تہ واپس شود اخنس بن شریق نہ او بیا د سہیل بن عمرو نہ ئے پناہ اوغوبستہ لکن مغوی پناہ ورنکڑہ بیائے د مطعم بن عدی نہ پناہ اوغوبستہ مغہ پناہ ورکڑہ ۱۔

دغہ شان ابن دغنه ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ تہ پناہ ورکڑیوہ - نجاشی بادشاہ نصرانی وو - صحابہ کرامو تہ ئے پہ حبشو کہن پناہ ورکڑیوہ -

دویمہ خبرہ دادہ

چہ جنگ دوہ قسمہ دے مجموعی (اقدامی) او دفاعی پہ مجموعی جنگ کہن د کافر نہ تعاون غوہستل جائز نہ دی البتہ کہ ضرورت وی او د مجاہدین امیر مصلحت وگٹڑی نو بیا د کافر نہ تعاون غوہستلی شی - او پہ دفاعی جنگ کہن کافر ہم شرکت کولی شی لکہ یہودی نصرانی مجوسی وغیرہ چہ کلہ د خپل ملک مال او عزت نہ دفاع کوی - البتہ کہ د مسلمانانو سرہ خیانت کوی نو بیا بہ منع کولی شی او ادب بہ ورکولی شی - نن صبا زمونہر جنگ دفاعی دی نو پدیکہن د کافر نہ تعاون حاصلول یا د کافر شریک کیدل ہم صحیح دی -

۱۔ الرحیق المختوم ص ۲۳۹ ابن ہشام ۸۸ جلد ۲۔

دریمہ خبرہ دادہ

چہ پہ اقدامی جنگ کبھی چہ کلہ ضرورت نہ وی نو د کافر نہ
تعاون نشی غوبستلی او چہ کلہ ضرورت وی نو بیا تعاون غوبستلی شی او
دده د پارہ علماء شرطونہ ہم بیان کڑی لکن د اہلہ چہ کلہ د ہغوی د
ذات نہ تعاون غواڑی او کچری پہ اسلحہ کبھی یا د لاری پہ بنودلو کبھی یا پہ
نورو تجربو کبھی د ہغوی نہ تعاون غواڑی نو دده د پارہ ہیخ شرط نشتہ
۱-۔

بہر حال بعض مجاہدین پدے بدنامل چہ د دوی آئی ایس آئی
سرہ تعلق دے او بیا وجلی کیری نو دا کار لوی ظلم دے۔

اوومہ تنبیہ سرینڈر کسان نہ وجل :-

بعض کسان حکومت تہ د ویری د وجہ نہ سلینڈرشی چہ
کور م وران نشی یا کاروبار م خراب نشی یا گرفتار نشم - حکومت ورته وائی
چہ د آئندہ د پارہ بہ د پاکستان خلاف نہ کوی - چاتہ وائی چہ د پاکستان
خلاف بہ د کوم تحریک سرہ تعاون یا تعلق نہ ساتی چاتہ وائی چہ پہ
پاکستان کبھی بہ جہاد نہ کوی پہ افغانستان کبھی اجازت دے چاتہ وائی
جہاد بہ نہ کوی د مجاہدینو سرہ بہ تعلق نہ ساتی - بعض کسانولرہ
پکبھی قسم او طلاق ہم ورکوی - بعض کسان صرف حکومت تہ حاضرشی
نور خہ تپوس ترینہ نہ کوی - بیا پہ چا جیل او جرمانہ مقرر کڑی پہ چا
صرف جیل وی پہ چا صرف جرمانہ وی پہ چا ہیخ نہ وی -

سرینڈر کیدل ڈیرہ لویہ گناہ دہ لکن کفر او ارتداد نہ دے
پدے وجہ د سلینڈر کسانو وجل جائز نہ دی ۔

سلینڈران دری قسمہ دی :-

البتہ د سرینڈر کیدو نہ روستو سلینڈران دری قسمہ دی ۔ یو
قسم ہغہ دی چہ ہغہ پہ خپل سرینڈر کیدو پنبیمانہ وی ۔ او دوبارہ د
مجاہدینو سرہ خپل تعلق ساتی او د مجاہدینو خدمتو نہ ہم کوی ۔ دا
قسم کسان د خپل پنبیمانہ کیدو پہ وجہ او د مجاہدینو د خدمتونو پہ
وجہ معاف دی لکہ نبی ﷺ وائی التائب من الذنب کمن لا ذنب له ، خوک
چہ گناہ نہ توبہ اوباسی نو داسے دے لکہ چہ گناہ ئے نہ وی کڑی ۔

دویم قسم ہغہ دی چہ د سرینڈر کیدونہ روستو کور کینی یا
خپل کاروبار کوی جہاد ہم نہ کوی او د مجاہدینو خلاف ہم نہ کوی ۔ نو دا
کسان گنہگار دی حُککہ چہ جہاد پربنودل ڈیرہ لویہ گناہ دہ ۔ پہ قرآن او
حدیث کتب د جہاد د پربنودلو ڈیر عذابونہ بیان شوی ۔ لکہ اللہ تعالیٰ وائی
الا تنفروا یعذبکم عذابا الیما۔ کہ جہاد له نہ حُی نو اللہ تعالیٰ بہ دردونکی
عذاب درکڑی ۔

دریم قسم ہغہ دی چہ ہغہ د سرینڈر کیدو نہ روستو
دمجاہدینو خلاف کوی لکہ لہنکر کوی کمیٹیانی جوڑہ وی پھری کوی یا
جاسوسی کوی وغیرہ وغیرہ ۔ نو دا کسان کافر او مرتد دی او د دوی پہ کفر
ڈیر دلائل دی یو دا چہ اللہ تعالیٰ وائی ومن یتولہم منکم فانہ منہم چاچہ د

کافرانو سره دوستی وکړه نو داهم د کافرانو نه دے - او دا د کافرانو سره لویه دوستی ده

چه هغوی لره پهری کوی یا لښکر کوی کمیټیانی جوړه وی وغیره وغیره -

او د داسے قسمه منافقانو په باره کښی الله تعالی وائی فان لم یعتزلوکم ویلقوا الیکم السلم ویکفوا ایدیهم فخذوهم واقتلوهم حیث ثقفتموهم وآولتکم جعلنا لکم علیهم سلطانا مبینا ۱ - کچری دا منافقان ستاسو د ضرر نه نه جدا کیږی او ستاسو سره صلح نه کوی او خپل لاسونه ستاسو د ضرر نه نه بندوی - نو دا کسان ونیسی مږه ئے کږی هر چرته موچه اومندل او دا کسان مونږ گرځولی تاسولره د دوی په وجلو ښکاره دلیل د ښکاره دلیل نه مراد د کفارو ملگرتیا ده یعنی که د دوی په وجلو څوک دلیل غواږی نو ښکاره دلیل دادے چه دوی د کفارو ملگرتیا کوی -

بهر حال سرینڈر کسان دری قسمه دی د هر سرینڈر وچل جائز نه دی او که چاپه خطائی کښی وچلی وی نو د قتل خطا په شان کفارو او دیت به ورکوی -

اتمه تنبیه د گرفتاری په وخت کښی خپل ځان نه وچل:-

بعض مجاهدین چه کله پدے پوهه شی چه اوس ځه نیولی شم او گرفتاریږم نو په گرنیټ یا په بله اسلحه ځان مږ کږی - یا بعض مجاهدین چه کله پدے پوهه شی چه دشمن ځما نه رازونه معلوموی او نورو مجاهدینو ته نقصان رسیږی - نو د ځان د وجلو کوشش کوی - نو دا

طریقہ صحیح نہ دہ حُکے پدے طریقہ حُان وجل پہ قرآن او حدیث کہیں او
یا پہ اسلامی تاریخ کہیں ثابت نہ دی ۔ نہ د خیر القرون پہ دور کہیں او نہ پہ
روستنی دور کہیں سرہ د دینہ چہ پہ اسلامی تاریخ کہیں ڈیر واقعات داسے
۱۷ - سورة نساء آیت ۹۱۔

شہہ چہ مجاہدین وخت پہ وخت گرفتار شوی خو حُان ے نہ دے وجلی ۔
مجاہدینولرہ پکار دی چہ پہ داسے امتحان کہیں صبر او برداشت کوی او
تقوی اختیار کڑی او دراحت او د اللہ تعالیٰ د فیصلی انتظار کوی۔ اللہ تعالیٰ
وائی ومن یتق اللہ یجعل له مخرجاً۔ خوک چہ تقوی اختیار کڑی اللہ تعالیٰ
بے لاری کھولاؤ کڑی ۔

او نبی ﷺ وائی افضل العبادۃ انتظار الفرج او کما قال علیہ
الصلوۃ والسلام بہترین عبادۃ د راحت او فراخی انتظار کول دی ۔ او پہ داسے
وخت کہیں دروغ ویل او توریہ کول جائز دی نبی ﷺ وائی الحرب خدعہ
جنگ چل ول دے ۔ بل عمل تہ نبی ﷺ چل ول نہ دے ویلی لکہ مونخ روڑے
وغیرہ تہ او جہاد تہ نبی ﷺ چل ویلی دی ۔

بلکہ پہ داسے وخت کہیں دروغ ویل واجب دی ۔ محب اللہ بہاری
رحمہ اللہ پہ مسلم الثبوت کہیں وائی ۔ فان الکذب مثلاً ۔ یجب لعصمة نبی
او انقاد بری ، دپیغمبر د بیج کولو او یا د بے گناہ سڑی د خلاصولو دپارہ
دروغ ویل واجب دی ۔ او کچری دوہلو پہ زور ددہ نہ رازونہ معلوم کڑی شی
نودا گنہگار نہ دے حُکے دا مکرہ او مجبور دے ۔ ڈیر د ننگ او غیرت نہ
ڈک مجاہدین داسے شہہ چہ د مغوی سرہ ڈیر ظلمونہ او وحشت وکڑی شی

- ڈیر سخت ریمانڈونه ورکڑی شی او بیا هم کلک وی دشمن ته رازونه او معلومات نه ورکوی -

نهمه تنبیه د مڑو په لاشونو قیدیان یا فدیہ نه غوښتل :-

بعض مجاهدین چه کله د حکومت فوجیان مردار کڑی نو ددغه مڑو په لاشونو فدیہ (یعنی روپی) غواڑی یا په د قیدیانو آزادول غواڑی - دا کار جائز نه دے - په ترمذی شریف کښ باب راضی چه باب ماجاء لاتفادی جیفة الاسیر په تحفة الاحوذی کښ وائی چه جیفة د مڑی جوسه ته وائی چه کله بدبویه شی یعنی د مڑی جوسه به نه خرخولی کیری او نه بئ په مال تبادلہ کوئی شی - او بیا ئے حدیث د عبد الله بن عباس رضی الله عنه ذکر کڑی چه ان المشرکین ارادوا ان یشتروا جسد رجل من المشرکین فابی النبی ﷺ ان یبیعهم ایاہ - مشرکینو اراده وکړه چه د یو مشرک جوسه د مسلمانانو نه واخلی لکن نبی ﷺ ددغه جوسه د خرخولو نه انکار وکړو - ابن اسحاق رحمه الله وائی چه دا د نوفل بن عبد الله بن مغیره جوسه وه - او ابن هشام رحمه الله د زهری رحمه الله نه نقل کوی - چه مشرکینو په دغه جوسه لس زره روپی ښودلی وی چه مونږ به لس زره روپی درکړو او دا جوسه راکړی - لکن نبی ﷺ اوپل چه لا حاجة لنا بئمنه ولا جسد ه مونږ ته نه ددے د پیسو ضرورت شته او نه دده د جوسه ضرورت شته -

په تحفة الاحوذی کښ وائی چه د جوسه خرخول او پیسے په اخستل ځکه جائز نه دی چه دا مرداره ده او په مرداره د چا ملک نه راضی او

نہ پے عوض اخستل جائز دی - او پہ حدیث د جابر رضی اللہ عنہ کہیں
راخی چہ د مرداری او د بتانو پیسی اخستل جائز نہ دی -

دغہ رنگی پہ بخاری شریف کہیں باب راخی چہ باب طرح جیف
المشركين في البر ولا يؤخذ لهم ثمن باب دے پہ بیان د غورزولو د مرداری د
مشرکینو کہیں پہ کوهی کہیں او پہ بیان ددے کہیں چہ پہ دغہ مردارو بہ
پسی نہ اخستلی کیڑی۔ او بیا ئے حدیث د عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ
عنہ ذکر کڑی چہ نبی ﷺ د قریش بعض کسانو تہ بنیری کڑی وی - او بیا
دغہ مشرکان پہ بدر کہیں مردار شو او کوهی تہ او غورزولی شو -

حافظ ابن حجر رحمہ اللہ او علامہ عینی رحمہ اللہ وائی چہ د
جوسو خرخول جائز نہ دی حکہ کچری د دغہ مڑو ورثو تہ معلومہ وی چہ
نبی ﷺ زمونہ نہ ددے لاشونو پہ بدل کہیں فدیہ قبلوی - نو مہغوی بہ ددغہ
لاشونو دوڑلو د پارہ ڈیرے پیسی خرچہ کڑی وی۔

لسمہ تنبیہ د مڑونہ ورثہ خبرول:-

بعض کسان پہ پتہ طریقہ بعض کسان مڑہ کڑی لکن
ورثہ ئے نہ خبروی - پکار دادہ چہ پہ مناسب طریقہ د مقتول ورثہ د مہغہ
د وجلو د نیٹی نہ خبر کڑی حکہ چہ د دغہ مقتول د قتل سرہ ڈیر شرعی
حکمونہ تعلق لری حکہ بنحہ ئے کوندہ شوہ د مہغہ د نکاح مسئلہ دہ بچی
ئے یتیمان شو۔ د مہغوی مالونہ دی د غہ رنگی د مہغہ میراث تقسیمول وغیرہ
وغیرہ -

یوولسمہ تنبیہ مثله نہ کول

بعض کسان مڑی یا ژوندی مثله کوی د هغوی نه غوگونه

پوزی وغیره کت کوی یائے گیڈه په برچووهی - مثله دیته وائی چه د مڑی یا

۱- تحة الاحوذی ص ۳۰۷ جلد ۵ فتح الباری ص ۲۸۳ جلد ۶ عمدة القاری ص ۲۰۲ جلد ۲۲-

ژوندی نه اندامونه پریکڑی د بدرنگولو او شرمولو دپاره ۱- لکه سر چقول
یا غوگونه او پوزی پری کول -

د مثله حکم دادے چه مثله حرام ده - او دلیل په حدیث د عمران بن
حصین رضی الله عنه دے چه ابوداؤد نقل کړی ، کان رسول الله ﷺ یحسنا
على الصدقة وینهاننا عن المثلة ، رسول الله ﷺ به مونږ ته په صدقه تیزی
راکوله او د مثله نه بئے منع کولو - دغه رنگی ابوداؤد او ابن ماجه حدیث د
صفوان بن عسال رضی الله عنه نقل کړی بعثنا رسول الله ﷺ فی سرية
فقال سیروا باسم الله وفي سبیل الله قاتلوا من کفر بالله ولا تمثلوا ولا
تغدروا ولا تغلوا ولا تقتلوا ولیدا- رسول الله ﷺ مونږ په یو تشکیل کښی
ولیکلو او ویویل چه خی د الله تعالی په نوم د الله تعالی په لار کښی د هغه
چاسره جنگ وکړی چه هغه په الله تعالی کفر کوی مثله مه کوی - دوکه
مکوی په غنیمت کښی خیانت مکوی - ماشومان مه وجنی - نو پدے حدیث
کښی راخی چه نبی ﷺ به کله تشکیل کولو نو امیر ته بئے وصیتونه کول یو
وصیت به داوو چه ولا تمثلوا - مثله مکوی-

۱۰ المثلة التشويه بقطع الاعضاء للحی او للمیت - معجم لغة الفقهاء ص ۲۰۴ جلد ۱ مثل به ای قطع اطرافه وشوه به شامی ص ۱۳۱ جلد ۴ المثلة العقوبة الشنيعة كرض الرأس وقطع الاذن او الانف - الموسوعة الفقهية الكويتية ص ۱۰۸ جلد ۳۶ -

مسائل

مسئله نمبر ۱ - فقهاء کرام وائی چه کله کافر په قدرت او قبضه کښ راشی نو بیا هغوی مثله کول یعنی لاس ښی ترینه پریکول یا ترینه سترگی ویستل یائے گیډی په برچو او چړو شلول جائزه دی - او چه کله په کافر قدرت او قبضه نه وی راغلی نو د هغوی مثله جائزه ده ۱ - لکه په جنگ کښ ترینه لاس ښی کټ شی یائے سترگی ویستلی شی -

دویمه مسئله د امام مالک رحمه الله په مذهب کښ دا خبره ښکاره ذکر شوی - چه کله کافران مسلمانان مثله کړل نو بیا د کافرانو مثله کول هم جائز دی څرنگی چه هغوی مثله کریوی -

دغه رنگی ابن ابی عاصم رحمه الله په خپل کتاب الديات کښ باب ذکر کړی الکفار اذا مثلوا مُتِّلَ بهم چه کله کافران مسلمانان مثله کړی نو کافران به هم مثله کولی شی -

او بیائے د انس بن مالک رضی الله عنه قول ذکر کړی چه انما سمل رسول الله ﷺ اعین أولئك لانهم سملوا اعین الرعاء، نبی ﷺ د عربینو نه سترگی ایستلی وی حکه هغوی د نبی ﷺ د شپونکیانو نه سترگی ویستلی وی - نبی

ﷺ د عرنیین د پاره د اوسپنی میخونه گرم کړل او بیائے هغه گرم میخونه د هغوی په سترگو کښې راښکل او سترگی ترینه ویستلی -

بهر حال د عرنیین د واقعے نه معلومیږی چه مثله جائز ده حُکھ نبی ﷺ د

۱۷ حاشیه ابن عابدین ص ۲۲۲ جلد ۳ تبیین الحقائق ص ۲۲۲ جلد ۳ جواهر الا کلیل ص ۲۵۲ جلد ۱ بحواله الموسوعة الفقهية الكويتية من ص ۱۰۸ جلد ۲۶

هغوی نه سترگی ویستلی وی لکن جواب مخکښ ذکر شو چه دغه کار نبی ﷺ انتقامًا کړیو حُکھ هغوی د شپونکیانونه سترگی ایستلی وی بعض وائی چه مثله په اول کښې جائز وه لکه د عرنیین په واقعے کښې مثله شویوه لکن بیا روستو منسوخ شوه -

دریمه مسئله بعض علماء وائی چه د کافر سر پریکول جائز نه دی حُکھ دا مثله ده لکن د احنافو مذهب دادے چه کله په کافران غصه کیږی نو بیا د کافر سر پریکول جائز دی لکه د کافرانو مشروی چه هغه په غصه کیږی ۱۷ - او احناف وائی چه عبد الله بن مسعود رضی الله عنه د جنگ بدر په ورځ د ابوجهل سر پریکړی وو- او د نبی ﷺ مخی ته ئے اوغورزو لو-

۱۷ در مختار ص ۲۲۵ جلد ۳ -

دولسمہ تنبیہ دجہاد پہ بہانہ د بے گناہ خلقو د مالونو قبضہ کولو نہ حآن ساتل

بعض مجاہدین د خلقو مالونہ گاڑی اسلحے قبضہ کوی او دا
دلیل ذکر کوی چہ دیتہ د جہاد او مجاہدینو ضرورت دے ۔ او چہ کلہ د
جہاد او مجاہدینو ضرورت وی نو دا کار جائز دے۔ لکن پدے خبرہ ہیخ
قسم شرعی دلیل نشته دا کار غلا او ڈاکہ دہ دایے مجاہدینو لہرہ سختہ سزا
پکار دہ ۔ جہاد یو عظیم الشان عبادت دے غلا او ڈاکوتہ ضرورت نہ لری ۔
رسول اللہ ﷺ وائی الا لا یحل مال امرأ الا بطیب نفس منہ ، خبر دار حلال
نہ دے مال د یو مسلمان سڑی مگرد ہغہ پہ خوشی سرہ د رسول اللہ ﷺ
پہ دور کنبی د مجاہدینو ڈیر زیات ضرورت وو۔ خوراک خکاک اسلحو خورلو
وغیرہ تہ ۔ لکن ہغوی د جہاد د پارہ د چا مالونہ نہ دی قبضہ کڑی ۔ پہ
جنگ بدر کنبی د اسلحو او خورلو ڈیر کھی وو۔ دری سوہ دیار لس کسان
وو۔ او د ہغوی سرہ صرف دوہ اسونہ وو ۔ او اویا اوہبان وو دری کسان بہ
پہ یو یو اوہن نمبر پہ نمبر سوریدل دغہ رنگی پہ غزوه ذات الرقاع کنبی بہ
شپر شپر کسان پہ یو اوہن نمبر پہ نمبر سوریدل ۔

پہ بخاری شریف کنبں دا واقعہ راخی ابوموسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ
 وائی خرجنا مع رسول اللہ ﷺ ونحن ستة نفر بیننا بعیر نعتقبہ فنقبت
 اقدامنا ونقبت قدمای وسقطت اظفاری فکنا نلف علی ارجلنا الخرق
 فسمیت ذات الرقاع لما کنا نعصب الخرق علی ارجلنا۔ مونبر د رسول اللہ ﷺ
 سرہ اوتلو شپہ کسان بہ پہ یو اوبن نمبر پہ نمبر سوریدلو مونبر بہ د بشپونہ
 ٹوٹی تاؤ کولی پدے وجہ ورتہ غزوه ذات الرقاع وائی (یعنی ہغہ غزا چہ پہ
 ہغہ کنبں صحابہ کرامو د بشپونہ حتی تاؤ کریوی)۔

دغہ رنگی د تبوک پہ غزا کنبں بہ اتلس اتلس کسان پہ یو یو اوبن
 نمبر پہ نمبر سوریدل۔ گرمی ڈیر زیاتہ وہ سفر ڈیر اوگدوو خرچہ نہ وہ کله بیئے
 پہ لارہ د ونو پانژی خوڑلی تردی چہ شونڈی ئے وپڑسیدلی د ڈیری تندی د
 وجہ نہ ئے اوبن حلال کڑو (سرہ د دینہ چہ د اوبنانو ڈیر کھی ہم وو) او د
 ہغہ پہ لری کنبں چہ کوم اوبہ وی ہغہ ئے اوخکلی پدے وجہ دی لبسکر تہ
 جيش العسرة وائی یعنی د سختی لبسکر۔

بہر حال پہ مخکنبں جہادونو کنبں د اسلحو او سامان ڈیر کھی وو لکن
 د جہاد دپارہ ئے د بے گناہ خلقو مالونہ نہ دی قبضہ کڑی۔

دیارلسمہ تنبیہ دبیت المال او اجتماعی سامان خیال ساتل:-

بعض مجاہدین د بیت المال او اجتماعی سامان خیال نہ
 ساتی۔ رسول اللہ ﷺ وائی کوم سڑی چہ پہ اللہ تعالیٰ او د آخرت پہ ورخ
 ایمان لری د ہغہ د پارہ دا قطعاً روا نہ دی چہ ہغہ د مسلمانانو د مال
 فیئ نہ پہ یو خاروی سورلی وکڑی پہ غیر د ضرورت شرعی نہ تردی چہ
 ہغہ خاروی کمزوری کڑی بیئے بیت المال تہ واپس کڑی۔ او کوم سڑے چہ

پہ اللہ تعالیٰ او د آخرت پہ ورخ ایمان لری د هغه دپاره دا روا نه دی چه هغه د مسلمانانو د مال فیئ (یعنی د بیت المال) چامه واغوندی تردی چه هغه کپڑه زړه کڑی نو بیت المال ته ئے واپس کڑی ه ۱۔

ه ۱ رواه ابوداؤد مشکوٰة باب قسمة الغنائم

لکه نن صبا چه د یو چاسره د بیت المال اجتماعی گاڑی موثر سائلکل یا مشین وغیروی - او هغه په غیر د ضرورت شرعی نه استعماله وی تردی چه هغه زوڑشی او بیکاره شی نو بیا ئے بیت المال ته واپس کڑی - نو د بیت المال سامان په غیر د ضرورت شرعی نه استعمالول جائز نه دی -

په بل حدیث کښی راخی رسول الله ﷺ وائی ان رجلاً يتخوضون في مال الله بغير حق فلهم النار يوم القيامة ، يقيناً څه خلق واک او تصرف کوی د الله تعالیٰ په مال کښی په ناحقه پس دوی لره اور دے په ورخ د قیامت ه ۱ په بل حدیث کښی راخی رسول الله ﷺ وائی چه دا مال شین او خوگ دے (یعنی انسان ته په نظرښه راخی او زړه خوشحاله وی) نو کوم انسان چه دا مال په حق سره (یعنی په حلال طریقه) حاصل کړی نو الله تعالیٰ ورله پکښی برکت غورزوی او ډیر خلق داسے دی چه هغه د الله تعالیٰ او د رسول ﷺ په مال کښی د خپل خواهمش موافق خرچ کوی نو دوی لره د قیامت په ورخ صرف اور دے ه ۲۔

واقعات

د عمر رضی الله عنه واقعه :-

یو خُل عمر رضی الله عنه سرکاری کار کولو او

سرکاری رنژا ورته بلیده په دغه دوران کېنې علی رضی الله عنه ملاقات ته
راغې - نو عمر رضی الله عنه رنژا مژہ کژہ علی رضی الله عنه ترے تپوس وکژو

۱۰۱ رواه البخاری مشکوٰۃ باب قسمۃ الغنائم - ۲۰ رواه الترمیذی مشکوٰۃ باب قسمۃ الغنائم -

چه حُما د راتلو سره د رنژا ولے مژہ کژہ - عمر رضی الله عنه ورته اوفرمائیل
چه دا رنژا د بیت المال په تیلو بلیده او ما تراوسه د بیت المال سرکاری کار
کوو - د دغه وچې نه ماته د دغه تیلو استعمال جائزو و -

وس ما او تا دواژہ خپلی خبری کوو - نو اوس مونږ له د

بیت المال تیل استعمالول جائز نه دی - حُکه مارنژا مژہ کژہ -

د هارون الرشید او سفیان ثوری رحمہ الله واقعه

د سفیان ثوری رحمہ الله د خلیفه هارون الرشید سره د

حکومت نه مخکېنې دوستی وه لکن چه کله هارون الرشید خلیفه شونو
سفیان ثوری رحمہ الله ورسره تعلق پریښود حُکه هغه په بیت المال کېنې د
امام د مزاج مطابق احتیاط نه کوو -

یو خُل ورته هارون الرشید بادشاه خط راولیږه نو

سفیان ثوری رحمہ الله هغه خط په لاس سره کهولاًؤ نه کژو بلکه په لرگی
سره ئے کهولاًؤ کژو - هارون الرشید ورته په خط کېنې گیله لیکلی وه چه تا
زمونږ سره ملاقات پریښود - سفیان ثوری ورته سخت جواب ورکژو - چه

ته په بیت المال کېنې احتیاط نه کوی د قیامت په ورخُ به ستا نه دده

تپوس کپیری او څه ستاسره تعلق ځکه نه ساتم چه چری د قیامت په ورځ ستا سره د تعلق په وجه څه گرفتار نه شم -

د مولانا اشرف علی تهانوی رحمہ اللہ د یو عقیدت مند واقعہ

مولانا تهانوی رحمہ اللہ لیکلی چه زمونږ یو دوست یو اسلامی مدرسې

ته لاړد ماښام نه پس مهمتم صاحب د مدرسې خادم ته اوپل چه د رنډا انتظام وکړه هغه میلمه ورته اوپل که د مهمتم صاحب خپل ذاتی تیل وی نو رنډا راوړه - اوکه د مدرسې تیل وی نورنډا مه راوړه هلته ورسره یو بل میلمه هم ناست وو - هغه هم زمونږ د صحبت ملگری وو - هغه اوپل چه دا میلمه خود مولانا اشرف علی رحمہ اللہ صحبت یافته دے ځکه دا قسم احتیاط هلته کپیری - اگر چه ددے قسم احتیاط په وجه خلق مونږ ته وهمیان وائی لکن دا قسم وهم مبارک وهم دے -۱-

څوار لسمه تنبیه د ضرورت نه زیات خرچ نه کول

بعض کسان د ضرورت نه زیات مصارف کوی د خپل واک

او خواهش موافق خرچی کوی دا غلطی او مخکنی غلطی تقریبایو دی -

په حدیث کنښ راځی عن بریده عن النبی ﷺ قال من

استعملناه علی عمل فرزقناه رزقاً فما اخذ بعد ذالک فهو غلول -۲- بریده

رضی اللہ عنه د نبی ﷺ نه نقل کوی نبی ﷺ اوپل کوم سړی چه مونږ په څه

کار مقرر کړو - او هغه ته مونږ رزق ورکړو (یعنی هغه ته خرچه او تنخواه

مقرر کړو) ددے نه روستو که هغه د خپلی خرچی نه زیات څه واخلي نو دا

پہ بیت المال کنہں خیانت دے - یعنی د خپلی خرچی او تنخواہ نہ زیات
اخستل خیانت دے۔

پہ بل حدیث کنہں راخی رسول اللہ ﷺ چہ کلہ معاذ رضی اللہ
عنه یمن تہ لیگلو نوورته ویویل چہ لا تصیبن شیئاً بغیر اذنی فانہ غلول

۱۔ بحوالہ ندأ الجهاد لمولوی سعید الرحمن ص ۳۲۷ - ۲۔ رواہ ابوداؤد مشکوٰۃ باب رزق
الولاء وهدایاهم

۱۔ حُما د اجازت نہ پہ غیر یوشی مہ اخلہ حُکہ دا خیانت دے - معلومہ
شوه چہ د امیرد اجازت نہ پہ غیر یوشی اخستل خیانت دے -

پہ بل حدیث کنہں راخی رسول اللہ وائی ایہا الناس من عُمَّلٍ
منکم لنا علی عمل فکتمننا منہ مخیطاً فما فوقہ فهو غالٌّ یأتی بہ یوم
القیامۃ ۲۔ ای خلقو ستاسو نہ چہ کوم سڑی زمونہر د طرف نہ پہ خہ
مقرر کڑی شی (لکہ زکواۃ چاندہ وغیرہ) او ہغہ زمونہر نہ د دغہ کارد آمدن
نہ ستن یا د ستنی نہ زیات خہ پٹ کڑی نو دغہ خیانت کونکی دی د قیامت
پہ ورخ بہ د دغہ خیانت کڑی شوی خیز سرہ راشی - (یعنی د امیرد اجازت
نہ پہ غیرد قومی محاصلو او یا بیت المال نہ یوشی اخستل خیانت دے) -
البتہ چہ کلہ یوسڑی پہ اجتماعی خدمت کنہں مصروفہ وی نو د ہغہ
اخراجات بہ د بیت المال نہ وی -

لکہ حدیث کنہں راخی نبی ﷺ وائی من کان لنا عاملاً فلیکتسب
زوجۃً فان لم یکن لہ خادم فلیکتسب خادمًا فان لم یکن لہ مسکن
فلیکتسب مسکنًا ۳۔ کوم سڑی چہ مونہر د یو حای حاکم جوڑ کڑو (کہ
بنخہ نے نہ وی) نو ہغہ لہ پکار دی چہ یوہ بنخہ پہ نکاح کڑی کہ د

مغه سره خادم (غلام او وینزه) نوی نومغه لره پکاردی چه خادم (غلام) واخلی او که کور ئے نه وی نومغه لره پکاردی چه کور جوڑ کڑی - عمر رضی الله عنه وائی چه مالره د بیت المال نه د حج او عمری دپاره سورلی حلاله ده او د اوژی اوژی جامه راله حلاله ده او د بال بچ روزی-

۱۷ رواه الترمیذی ۲۷ رواه مسلم و ابوداؤد - ۳۷ رواه ابوداؤد مشکوٰۃ باب رزق الولاية

واقعات

واقعه د یوسف علیه السلام :-

د یوسف علیه السلام په باره کښی نقل شوی دی چه کله مغه د خزانو واکدار شو نو لوگه بیټ تیره وله او د وربشو ډوډی بیټ خوژله چا ورته اوویل ته د خزانو واکدار ئے او لوگه تیره وی - یوسف علیه السلام اویل چه حه یریریم کچری موژ شم نو وگی خلق به رانه هیرشی -

واقعه د ابوبکر رضی الله عنه :-

حسن بصری رحمه الله وائی چه کله ابوبکر رضی الله عنه وفات کیده نو خلقو ته ئے اویل چه معلومات وکړی چه ما د بیت المال خومره مال خرچه کړی - خلقو چه معلومات وکړو نو په دوه نیم کاله کښی اته زره روپی خرچه کړیوی بیټ اویل چه دا حما د طرف نه ادا، کړی نو دغه روپی خلقو ادا، کړی -

واقعہ د عمر رضی اللہ عنہ :-

ابو عثمان النهدی رحمہ اللہ وائی چہ عمر

رضی اللہ عنہ د بیت اللہ شریف نہ طواف کولو د وڑی چوغہ ئے اغوستی

وہ - دولس ٹکڑی پکبن لگیدلی وی یوہ ٹکڑہ پکبن د سری خرمنی وہ۔

واقعہ د ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ :-

عمر رضی اللہ چہ کلہ شام تہ پہ دورہ لاڑی نو د ابو عبیدہ بن

جراح رضی اللہ عنہ کور تہ ورغلی د ہغہ پہ کور کنب یو لمسی وو یوزوڑ

مشک وو یوہ کاسہ وہ حالانکہ ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ پہ دغہ وخت کنب

د شام امیر وو۔ عمر رضی اللہ عنہ اویل چہ ڈوڈی شتہ ہغہ د ڈبی نہ وڑی

وڑی ٹکڑی راواخستی - عمر رضی اللہ عنہ وجڑل ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ

ور تہ اویل چہ امیر المؤمنین دومرہ دنیا پورہ دہ چہ سڑی پے د آرام حای تہ

(یعنی قبر تہ) ورسی۔

پہ حج کنب د عمر رضی اللہ عنہ خرچہ :- عمر رضی اللہ عنہ چہ

کلہ حج وکڑو نو د خپل غلام یرفا نہ ئے تپوس وکڑو چہ خومرہ خرچہ مو

وکڑہ ہغہ اویل اتلس اشرفی عمر رضی اللہ عنہ اویل ویحک اجحفنا بیت

مال المسلمین خوارشی مونبر خود بیت المال بیخکندی وکڑہ -

د عمر رضی اللہ عنہ گورنر سعید بن عامر رضی اللہ عنہ :-

كله چه عمررضى الله عنه شام ته په دوره لاژى حمص ته ورغلى خلقو ته
 ئے اوپل چه ماته ددے علاقی د فقيرانو (عاجزانو) نومونه وليكى خلقو ورته
 په نومونو كښې د هغه علاقی د امير سعيد بن عامررضى الله عنه نوم هم
 وركړو . عمررضى الله عنه ويل عجيبه خبره ده دا امير دے اومسكين هم
 دے خلقو ويل دا د حان سره څه نه پريږدى . عمررضى الله عنه وجړل او
 زر اشرفى ئے ورله وليگلى سعيد بن عامررضى الله عنه ويل انا لله وانا اليه
 راجعون ماته دنيا راغله او ما د نبى ﷺ نه اوريدلى وو چه ان فقراء المسلمين
 يد خلون الجنة قبل اغنيائها باربعين عاما . غريبان مسلمانان به د مالدارانو
 نه څلوږښت كاله مخكښې جنت ته ځي . څه پدے نه خوشحاليرم چه څوك
 ټوله دنيا راكړي او د اولنى قافلى نه روستو شم . بيا ئے ټوله شپه مونځونه
 كول او جړل ئے سحرله ئے هغه ټولى روپي د مجاهدينو يولښكرلره
 وركړي . بى بى ئے ورته اوپل چه لگى به د كور ايسارى كړى وى ضرورت ډير
 دے . سعيد بن عامررضى الله عنه اوپل ما د رسول الله ﷺ نه اوريدلى
 لواطلت امرأة من نساء الجنة الى الارض لمألت الارض من ربح المسك ،
 كچرى د جنت د بببيانونه يوه زمكى ته رابنكاره شى نو ټوله زمكه به د مشكو
 د خوشبوى نه ډكه شى او حما د په الله تعالى قسم وى څه د دغه بببيانو په
 مقابله كښې تانه غوره كوم ددے خبرى سره بى بى چپ شوه .

د عمررضى الله عنه دوه گورنران ابو عبیده بن جراح او معاذ

بن جبل رضی الله عنهما

عمررضى الله ابو عبیده بن جراح رضی الله

عنه ته څلور سوه اشرفى وليگلى او غلام ته ئے اوپل چه معلومات ئے كوه

چہ خہ پے کوی - ہغہ غلام ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ تہ اویل چہ امیر المؤمنین وائی چہ دا روپی پہ خپل ضرورت کنہں خرچ کڑہ - ابو عبیدہ رضی اللہ عنہ اویل اللہ تعالیٰ دِ ددے بدلہ ورکڑی او اللہ تعالیٰ دِ پے رحم وکڑی بیا ئے خپلے وینجے تہ آواز وکڑو ویل راشہ دا اوہ روپی فلانی تہ ورکڑہ پینجہ فلانی تہ پدے طریقہ ئے ٹولی ختمی کڑی بیائے دغہ رنگی خلور سوہ اشرفی معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ تہ ولیگی ہغہ ہم پہ دغہ طریقہ تقسیم کڑی -

صرف دوہ اشرفی پاتی شوی بی بی ئے اویل چہ حُما دِ پہ اللہ قسم وی مونبر ہم مسکینان یونو ہغہ دوہ روپی ئے خپلی بی بی تہ ورکڑی - عمر رضی اللہ عنہ اویل انہم اخوة بعضهم من بعض دوی رونڑہ دی د یو بل پہ شان دی -

واقعہ د عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ :-

عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ یو حُل کورتہ راغلی د ماشوم حوی سرہ ئے پہ لاس کنہں منڑہ وہ ہغہ منڑہ ئے د ہغہ ماشوم د خولی نہ پہ گو تہ راویستلہ د عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ بی بی فاطمے وجزل ہغہ ورتہ اویل چہ فاطمے دا د بیت المال دہ مونبر لہ حلال نہ دہ نو فاطمے پیسی اولیگی او حوی لہ ئے بلہ منڑہ واخستلہ ۱۰ -

د حسن السلوک مصنف رحمہ اللہ د دے واقعاتو پہ آخر کنہں دا

شعرونہ ویلی -

ونصحا فاین المقتدی

فہذی صفات القوم زهدا وعفة

بفعالہم

دا صفات ددے قوم دی پہ زہد او پاکی او نصیحت کہن چرتہ دی
 مگہ خوک چہ مگہ د دوی پہ کارونو پسی اقتداء کونکے وی ۔

رجال اماتوا الیوم عاجل حظهم   لیحیوا بعز دائم فی مآلهم

۱۷۰ دا واقعات مونبر د حسن السلوک الحافظ دولة الملوک نہ نقل کڑل من ۱۲۳ لمحمد بن
 عبد الکریم الموصلی الشافعی۔

دا داسے خلق وو چہ نن ئے خپلہ فوری برخہ وجلی وہ ددی دپارہ چہ دوی
 ژوندی شی پہ مگہ عزت ہمیشہ سرہ پہ راتلونکی وخت کہن۔

يعطر ارجاء المحافل ذكرهم   وتفرق أساد الشری من ظلالهم

خوشبوی دار کوی طرفونہ د محفلونو د دوی یاداشت او ویریری زمري
 د خنگلو د دوی د سورونہ۔

فطوبی لراع یقتدی حسن هديهم   وویل لوال قد خلا من خلالهم

پس خشحالی ده مگہ مشرلرہ چہ مگہ ددوی د بنائسته طریقی
 تابعداری وکڑی او هلاکت دے مگہ مشرلرہ چہ مگہ خالی وی د دوی د
 خویونونہ ۔

پنخلسمه تنبيه یو بل ته باغی نه ویل :-

بعض کسان یو بل ته باغیان وائی او کله د یو نظم او گروپ والا د بل نظم او گروپ والا ته باغیان وائی. یو بل ته د باغی نسبت کول ډیره غلطه خبره ده ځکه د باغی تعریف فقهاء داسې کوی.

چه هم الخارجون من المسلمین عن طاعة الامام الحق بتاویل ولهم شوکة. دا هغه مسلمانان دی چه خروج وکړی (یعنی بهرشی) د تابعداری د حق امام نه په تاویل سره او دوی لره قوت هم وی.

د دی تعریف نه معلومه شوه چه باغی دی ته وائی چه خروج او خلاف د عمومی امیر نه وکړی چه هغه ته خلیفه او امیر المؤمنین وائی دویم دا چه د ده سره تاویل او قوت وی. نو په باغی کښ یو څو خبری ضروری دی.

یو دا چه خلاف د امام نه (یعنی د عمومی امیر نه) وکړی او امام او خلیفه دی ته وائی چه ټول مسلمانان د هغه په بیعت او مشری اتفاق وکړی او د هغه حکم په ټولو خلقو کښ نافذ وی کچری خلق ورسره بیعت وکړی او حکم ئی نافذ نه وی نو دغه ته امام نه وائی زمونږ د وخت امیرانو ته امام نشی ویلی کیدی. ځکه چه دوی سره د ټولو خلقو بیعت نشته او نه د دوی فیصلی په خلقو کښ جاری دی. نو که د دوی څوک خلاف وکړی نو هغه ته باغی نه شی ویلی کیدی.

دویم دا چه د باغی سره به تاویل وی لکه د ابو بکر رضی الله تعالی عنه په دور کښ چه مانعینو د زکوة تاویل کولو دریم دا چه دغه باغیان به د قوت خاوندان وی. یعنی د هغوی نظم وی او مشرئ وی او مقابله کولی شی. که یو کس خلاف وکړی هغه ته باغی نشی ویلی کیدے.

خلورم دا چه دوی به په دی خلاف کښې په ناحقه وی کچری په حقه وو لکه دوی د امیر د ظلم په مقابله کښې خلاف وکړی نو دویته باغیان نه وائی. البته که فتنه پیدا کیده نو بیا د خلاف نه کوی بلکه صبر د وکړی.

د باغیانو حکم دا دے چه دوی گنهکار دی او کافر

نه دی. د مسلمانانو امیر لره پکار دی چه اول د دوی سره خبره وکړی او د خبری د لاری د دوی اصلاح وکړی. که د خبرو د لاری د دوی اصلاح نه کیده نو بیا به ورسره جنگ کوی او که چری د مسلمانانو د دوه ډلو په مینځ کښې په مشری یا مال وغیره جنگ راشی او د امام (عمومی امیر) په مقابله کښې خروج نه کوی نو دا دواړه ظالمان دی یو بل ته به د جانی او مالی نقصان تاوان ورکوی

او اکثر فقهاء دا وائی چه خواجه هم باغیان دی دغه

رنکی کوم خلق چه امام او خلیفه ته زکوة نه ورکوی.

او باغیانو ته نزدی محاربین هم دی چه هغه ته احناف

شوافع او حنابله قطاع الطریق وائی. فرق دا دے چه د باغی سره تاویل وی او د قطاع الطریق مقصد په زمکه کښې فساد خورول وی.

علامه صنعانی وائی که چری یو کس د مسلمانانو د جماعت او

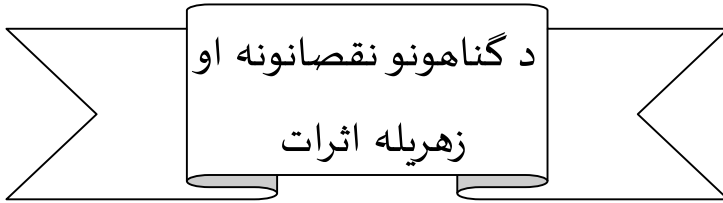
ډلی نه جدا شی او خروج او جنگ نه کوی نو د هغه سره به جنگ نه کیږی (۱) البته کچری څوک یو چا ته امیر اووای او بیا د هغه خبره نه منی نو هغه ته

(عاصی (نافرمان) ویلی شی لکن باغی ورتہ نشی ویلی حُککہ د باغی او عاصی
پہ احکامو کنبں فرق دے۔

او کہ امیر ورتہ نہ وائی او خبرہ ئے او نہ منی نو بیبا نہ باغی دے او نہ عاصی
دے . حُککہ عاصی د امیر نافرمان تہ وائی او دغہ امیر تہ دَ امیر نہ دے ویلی۔

نو پہ مسئلہ کنبں دری صورتونہ شو پہ یو صورت کنبں باغی دے پہ دویم
کنبں عاصی دے۔ پہ دریم کنبں نہ باغی دے او نہ عاصی۔ لہذا یو بل تہ
باغیان ویل صحیح نہ دی۔

(۱) هذا حاصل ما في الموسوعة الفقهية الكويتية من ص ۱۳۰ ج ۸ و تحرير الاحكام من ص
۲۳۹ مجمع الانهار ص ۴۵۱ ج ۴ بدائع الصنائع ص ۴۴۳ ج ۱۵

الحمد لله الذي حرم الفواحش والاثم والعدوان وكره لعباده
المخلصين الكفر والعصيان وجعل النذل والصغار على من خالف امره وانزل
بهم الهوان وصلى الله على سيدنا ونبينا ونذيرنا العريان الذي ارسله حينما
شاعت الكفر في البلدان -

وعلى من اختارهم الله لصحبة نبيه في آخر الزمان - اما بعد

فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم - وما اصابكم من مُصيبةٍ فيما كسبت ايديكم ويعفو عن كثير - وقال تعالى ظهر الفسادُ في البرِّ والبحرِ بما كسبت ايدي النَّاسِ لِيذيقهم بعض الذي عملوا لعلهم يرجعون -

په دنيا او آخرت کښې چه څه مصيبتونه مرضونه او خفگانونه رايي نو ددې يواځنې سبب گناهونه دي د گناهونو دوجې نه ډير نقصانونه ضررونه او زهريله اثرات پيدا کيږي - بيا د گناهونو ضررونه دوه قسمه دي يو عام ضررونه او نقصانونه دي چه دا د ټولو گناهونو سره تعلق لري دويم خاص ضررونه دي چه داد خاص گناهونو سره تعلق لري - يعنې مړه گناه يو خاص زهريله اثر او ضرر لري ځکه د گناهونو مثال د زهرو او مرضونو دې - لکه هر مرض د انسان په بدن کښې يو خاص اثر لري ځينې مرضونه زړه کمزوري کوي ځينې دماغ خرابوي ځنې سترگي کمزوري کوي ځنې غوړونه کونړ کوي ځنې لاس او ښځې متاثره کوي دغه رنگي بعض گناهونه خپل خاص ضررونه لري -

بيا د خلقو عادت دادې چه د ظاهري مرضونو علاج کوي لکن دروحاني مرضونو علاج نه کوي د گناهونو څه باک او پرواه نه ساتي - پدې وجه مونږ د گناهونو نقصانونه بيانوو ددې دپاره چه مونږ د گناهونو ځان وساتو - دگناهونو نقصانونه ډير زيات دي بعض د هغه نه دادې -

۱- د گناهونو په وجه د فهم او علم اسباب بنديږي يعنې زړونه غوگونه سترگي د حق دپاره نه استعماليږي لکه ، ختم الله على قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة ۱۰ بندش راوستي الله تعالى ددوي په زړونو او ددوي په غوگونو او ددوي په سترگو پردې دي -

۲۔ د گناہونو پہ وجہ نور گناہونہ پیدا کیری یعنی یوہ گناہ انسان بلے گناہ تہ راکاگی لکہ دَالک بما عصوا وکانوا یعتدُون ۲۷ دا (کفر او وژل د پیغمبرانو) پدے وجہ وو چہ دوی نافرمانی کژیوہ اوزیاتے نئے کژیو۔

۳۔ گناہونہ د ذلت سبب دے لکہ فقلنا لهم کونوا قرادۃً خاسئین ۳۷ پس اویل مونبر دویتہ شی شادوگان ذلیلہ وضربت علیہم الذلۃ ۲۷ او ٹاپہ کژی شوپہ دوی ذلت یعنی د ناشکری پہ وجہ اللہ تعالیٰ ذلیلہ او سپک کژل او سیصیبُ الذین اجرما صغائر عند اللہ (انعام ۱۲۴) زردہ چہ اوبہ رسیبری مجرمانوتہ سپکوالی ، کلہ چہ قبرص فتحہ شونو ابودرداء رضی اللہ عنہ یواخی ناست وو جزل نئے جبیر رحمہ اللہ ورتہ اویل چہ ولی جاژی نن خوداسی ورخ دہ چہ اللہ اسلام او مسلمانانوتہ عزت ورکژی ہغہ اویل ، ویحک یا جبیر ماہون الخلق علی اللہ عزوجل اذا اضاعوا امرہ ، خوارشی ای جبیر حہ عجیبہ سپک دے خلق کلہ چہ برباد کژی امر د اللہ تعالیٰ

۱۷ بقرہ ایت ۲۷ ۲۷ بقرہ ۶۱ ، ۳۷ بقرہ ۶۵ ۲۷ بقرہ ۶۱

دایو غالبہ زوراور امت وو بادشاہی ورسرہ وہ د اللہ حکم نئے پرینبود نودائے حال شو۔ مسند احمد بحوالہ الجواب الکافی فصل ضرر الذنوب فی القلب۔

۴۔ گناہونہ سبب د لعنت دے او د سختوالی دزڑونو او د تحریف اود نسیان اود خیانت دے لکہ اللہ تعالیٰ وائی فیما نقضہم میثاقہم لعنا ہم وجعلنا قلوبہم قاسیۃً یُحرفون الکلم عن مواضعہ ونسوا حظاً مما ذکروا بہ ولا تزال تطلع علی خائنتہ ۱۷ پس پہ سبب د ماتولود ہغوی وعدو خپلو لہ لعنت وکژو مونبر پہ ہغوی اوہیرہ کژہ ہغوی یو حصہ د ہغے نہ چہ نصحت شویو ہغویتہ پہ ہغے سرہ او ہمیشہ بئے تہ چہ خبریری بہ تہ پہ یو

خیانت د هغوی نه فائده معلومه شوه چه گناه سبب د نسیان دے اوپه حدیث کبہن راخی بیشکه یو سڑے د گناه دار تکاب په وجه علم میر کڑی رواه احمد وابن عبد البرفی جامع بیان العلم امام مالک امام شافعی ته او فرمائل خه په تا د علم رنژا وینم نوته هغه د گناه د تیارے په وجه مه

ختموه امام شافعی وائی

شکوٹ الی وکیع سوء حفظی فارشدنی الی ترک المعاصی

فان العلم نور من الهی ونور الله لا يعطى لعاصی

۵- گناهونه سبب د دشمنی او د کینی او دا اختلافاتو دے لکه الله تعالی وائی فَاغْرِبْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ الی یوم القیامة ۲۷ پس اوغور زوله مونر په مینخ د هغوی کبہن دشمنی او کینه دورخه د قیامت پورے او الله تعالی وائی اَوْ يَلْبَسْكُمْ شَيْعًا وَيَذِيقَ بَعْضُكُمْ بِأَسْبَاحَ ۳ یا گدوڈ کڑی

۷۱ سورة المائده ایت ۱۳ - ۲۷ مائده ایت ۱۲ ، ۳۷ انعام ایت ۶۵ ،

تاسولرہ ڈلے ڈلے او اوخکی بعض ستاسوته جنگ د بعض یعنی مختلفه ڈلے در پکبہن پیدا کڑی او د یو بل سره مو او جنگوی او حدیث کبہن راخی، ابن عمر رضی الله وائی چه نبی ﷺ به ویل والذی نفسی محمد بیده ما تواد اثنان ففرق بینهما الا بذب یحدثه احد هما رواه احمد رقم ۵۳۵۷ وصححه الالبانی فی الصحیحه حُما د په هغه ذات قسم چه نفس د محمد ﷺ د هغه په لاس کبہن دے چه دوستی نه کوی دوه کسان پس جدائی راشی په مینخ د دواژو کبہن مگر دا په سبب د گناه وی چه یوئے پیدا کڑی -

۶۔ گناہونہ سبب د حیرانتیا او سرگردانی دے لکہ قال فانها مُحْرَمَةٌ عَلَيْهِمْ اربعين سنةً يتيهون في الارض ۱۰ اويل الله تعالى بیشکہ دغہ زمکہ حرامہ کڑی شوی دہ پہ ہغوی باندے خلویبت کالہ سرگردانہ بہ گرخئی پہ دے زمکہ کنہ ۔

۷۔ گناہونہ سبب د تاوان دے لکہ فطوعت لہ نفسہ قتل اخیہ فقتلہ فاصبح من الخاسرين ۲۰ نو بنائستہ کڑو دتہ نفس خپل وژل درور خپل نو مڑئے کڑو ہغہ نو او گرخید د تاوانیانو نہ ۔

۸۔ د گناہونو پہ وجہ د انسانانو جرڑے پری کولی شی لکہ فقطع دابراً القوم الذين ظلموا والحمد لله رب العالمين ۵ نو پریکڑے شوہ جرڑہ د ظالمانو او ثنا دہ الله تعالى لہ چہ رب دے د مخلوقاتو (الله لہ ثناء دہ چہ د معوی جرڑہ ئے پریکڑی)

۱۰ مائدہ ۲۶ ، ۲۰ مائدہ ایت ۳۰ ۲۰ سورة الانعام ایت ۲۵

۹۔ د گناہونو پہ وجہ انسان د الله تعالى پہ کتاب نہ پوهیبری لکہ سأصرف عن أهبي الذين يتكبرون في الارض ۱۰۔ زر دہ چہ وابہ ژوم د آیاتونو خپلونہ ہغہ کسان چہ تکبر کوی پہ زمکہ کنہ مفسرین وائی چہ د آیاتونو د پوهیدو او د نفع او عبرت اخستلونہ او د ایمان راوژولونہ بہ متکبرہ خلق واژوم ۔

۱۰۔ گناہونہ انسان د ذلیلہ حیواناتو سرہ مشابہہ کوی لکہ سپے خر خنزیر او نور ناکارہ حناور لکہ الله تعالى وائی فمثله کمثل الکلب ۲۰ پس

مثال د دغہ (ناکارہ عالم) پہ مثال د سپے دے - پہ بل حای کنبی اللہ تعالیٰ د خر سرہ تشبیه ورکڑی کمثل الحمار یحمل اسفاراً ۳۔ پہ شان د خر چہ بار کڑیوی کتابونہ دلته دا سوچ پکار دے چہ علماء دی لکن هرکله چہ بد عملہ شو نو اللہ تعالیٰ ورتہ سپی او خرہ وائی - بل حای وائی اِنَّ شَرَّ الدَّ وَاِبِ عِنْدَ اللّٰهِ الصَّمِّ الْبِکْمِ الَّذِیْنَ لَا یَعْقِلُوْنَ ۴۔ یقیناً بد ترین حناور پہ نیز د اللہ تعالیٰ مغہ کانڑہ او گونگیان خلق دی چہ د عقل نہ کار نہ اخی۔ بل حای وائی اولئک هم شرالبریہ ۵۔ دا کسان هم دوی ڈیر ناکارہ دی د مخلوق نہ -

۱۱۔ گناہونہ د نیک اعمالو اثر ختموی یائے کمزوری کوی لکہ

اللہ تعالیٰ وائی، لا تبطلوا صدقاتکم بالامن والاذی کا الذی ینفق مالہ رثاء الناس ۶۔ مه خرابوی خیراتونہ خپل پہ زباتلو او تکلیف ورکولو سرہ لکہ د مغہ چا پہ شان چہ خلقوتہ د حان نبودلو دپارہ مال لگوی - او منافقانو ته اللہ تعالیٰ وائی، لَنْ یُّتَقَبَلَ مِنْکُمْ ۷۔ هیچری ستاسو نہ خیراتونہ نہ قبلیبری او فرمائی چہ وَلَا تَبْطُلُوا اَعْمَالِکُمْ ۸۔ مه خرابوی خپل عملونہ او

۱۱ اعراف ایت ۱۳۶، ۲۱ اعراف ۱۲۶، ۳۱ جمعہ ایت ۵ ۴ انفال ۲۲، ۵۱ بینہ ایت ۶ ۶ بقرہ ۲۶۲، ۷ توبہ ایت ۵۳، ۸ محمد ۳۳

فرمائی چہ، اَنْ تَحْبِطُ اَعْمَالِکُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۱۱ یعنی هیه نہ چہ د بے ادبی دوجہ نہ ستاسو عملونہ برباد شی او تاسو ته پته هم نہ وی -

۱۲۔ د گناہونو د وجہ نہ د انسان ژوند تنگیبری لکہ اللہ تعالیٰ وائی

، وَمِنْ اَعْرَاضٍ عَنْ ذِکْرِیْ فَاِنَّ لَہِ مَعِیْشَةً ضَنْکًا ۲۱ او چاچہ مخ واژولو د یاداشت زما نہ نو یقیناً دده دپارہ تنگ ژوند دے - او دا تنگ ژوند پہ دنیا او قبر او آخرت ٹولو کنبی دے -

۱۳ - د گناہونو د وجے تمام خلق او قومونہ تباہ شوی لکہ اللہ تعالیٰ وائی ، فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ ۚ ۳ دا ٹول مونبر د گناہونو پہ وجہ نیولی وو لکہ ابلیس د گناہ پہ وجہ رثلی شویو او لعنتی شویو - قوم نوح علیہ السلام د گناہ پہ وجہ پہ داسی اوبو تباہ شو چه د غرونو د سرونو سرہ همواری شوی دغہ رنگی عادیان ولی تباہ شو چه دکجورو د سٹو پہ شان پراتہ وو ثمودیان ولی پہ داسی چغہ تباہ شو چه پہ گیڈو کین زڑونہ وچاودل نراو بنج لوی او مغه د لوبو ماشومان ٹول تباہ شو -

د قوم لوط علیہ السلام کلی ولی دومرہ اسمان تہ پورته شو چه ملانکوئے د سپو غفا واوریدہ پہ قوم شعیب ولی دوور باران وشو فرعون ولی پہ دریاب کین ڈوب شو قارون ولی سرہ د خپل کور او مال او اهل نہ پہ زمکہ اومنڈلی شو ۴ - دا ٹول د گناہونو پہ وجہ تباہ شویو -

۱۴ - د گناہونو د وجے نہ د ہر شی نہ برکت ختمیری د علم نہ د غلو او میوو اورزق نہ او د عمر نہ - لکہ اللہ تعالیٰ وائی ، ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ

۱۴ حجرات ایت ۲ ۲ طہ ایت ۱۲۳ - ۳۴ سورة عنكبوت ایت ۲۰ ۴۰ نقل من آثار

الذنوب علی الافراد والشعوب لعبد الہادی بن حسن

والبحر بما کسبت ایدی الناس ۱۴ ہنکارہ شوی دہ بے برکتی پہ وچہ او لمده کین پہ سبب د مغه گناہونو چه کڑی دی لاسونو د خلقو - د فسادنہ مراد برکت کمیدل دی بناپہ یو تفسیر لکہ نن صبا پہ ہیخ شی کین برکت نشته مخکنو علما، پہ کمو عمرونو کین بے شمارہ کتابونہ لیکلی وو - حکہ چه پہ عمرونو کین برکت وو

دویم تفسیر دا دے چه د فساد نه مراد عذابونه دی یعنی گناهونه سبب د عذابونو دے - لکه بارانونه کمیدل بوئی او میوی کمیدل وغیره وغیره په بل ایت کښ راځی چه تمام مصیبتونه د گناهونو په وجه راځی لکه وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ اَيْدِيكُمْ ۚ وَهُوَ جَاهِلٌ لِمَا يَصْنَعُ الْغَافِقُونَ ۚ تاسو ته څه مصیبت نو دا په سبب د هغه گناهونو دی چه ستاسو لاسونو کڅی دی -

ابویعلی یو اثر قدسی ذکر کڅی چه الله تعالی وائی ، وَعَزَّی وَجَلَالی لَوْلَا شِیْخٌ رُكِعٌ وَاَطْفَالٌ رُضِعَ وَبِهَائِم رَتَع لَمُنَعَتْ عَنْكُمْ قَطْرَ السَّمَاءِ ۚ ۳۰ ځما د په خپل عزت او لوئی قسم وی کچری نوی هغه بوډاگان رکوع کونکی او ماشومان تے رودونکی او څاروی خریدونکی نو ما به ستاسونه باران منع کڅیوی یعنی د گناهونو په وجه باران بندیدگی لکن د بوډاگانو او ماشومانو او څاروو په وجه الله تعالی باران کوی -

۱۵- گناهونه سبب د شکست دے لکه د احد په واقعه

کښ چه تیرانداز کسانو خپل ځای پرېښود نافرمانی وکڅه نو ډیر مصیبت راغلی -

۱۰- دوم ص ۴۱ ۲۰ شوزی ایت ۳۰ ۳۰ بحواله لاتحزن للشيخ عائض القرنی ص ۳۳۵

۱۶- د گناهونو د وچ نه امن او اقتصاد خرابیږی لکه په

سورة نحل ۱۱۲ کښ د مکه والا حالت ذکر کوی چه د هغوی امن او

اقتصاد د ناشکری او بدعملی په وجه خراب شو -

۱۷- د گناهونو د وچې نه عمومی عذابونه راځي لکه واْتَقُوا
 فَتْنَةً لَا تَصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً ، خَانَ وساتی د هغه عذاب نه چه
 نه به رسیږي ظالمانوته خاص- الله تعالی یوشع بن نون علیه السلام ته وحی
 وکړه چه هه ستا د قوم نه څلویښت زره غوره خلق (یعنی نیکان) هلاکوم
 او شپيته زره شریان (ناکاره) هغه ویل ای ربه نیکان ولی تباکوی الله تعالی
 ورته اوپل ، لم یغضبوا لِعُضْبِي وَكَانُوا يُؤَاكِلُونَهُمْ وَيُشَارِبُونَهُمْ دوی ځما د
 غصی د وچې نه نه غصه کیږي او د هغوی سره یو ځای خوراک ځکاک کوی
 ۱۷

ابن عبد البر رحمه الله نقل کړي چه الله تعالی دوه فرشتی یو کلی
 ته ولیگلي چه دا کلی او ددے خلق تباہ کړي هغوی ویل پدیکښی فلانی بنده
 دے مونځونه کوی الله تعالی ورته اوپل ، دِمْرَاهَا وَدِمْرَاهُ مَعَهُمْ ، چه دا کلی
 او دامونځ کونکے تباہ کړي ځکه دده مخ ځما دپاره نه دے بدل شوی- او
 حمیدی رحمه الله د مسعر رحمه الله روایت نقل کړي چه یو فرشتی ته حکم
 وشو چه فلانی کلی په زمکه اومنځه هغه ویل ای ربه پدیکښی فلانی عابد دے
 نو الله تعالی ورته وحی وکړه چه ، اَنْ بِهٖ قَابِدًا دده نه شروع وکړه ځکه دده
 مخ ځما دپاره نه دے بدل شوی -

فائده معلومه شوه چه ددعوت د پریښودو په وجه

عمومی عذابونه راځي -

۱۷ رواه ابن ابی الدنيا الجواب الكافي لابن قيم

په بل حدیث د ابن عمر رضی الله عنه کښی راځي چه تاسو به امر
 بالمعروف او نهی عن المنکر کوی او یا به خامخا په تاسو الله تعالی ستاسو

شریان (ناکاره خلق) مسلط کژی نوسوی به تاسوته ناکاره عذاب بیا به ستاسو غوره خلق دعاء کوی نودهغوی دعا به نه قبلیری - او خامخا تاسو به امر بالمعروف او نهی عن المنکر کوی او یا به خامخا په تاسو الله تعالی داسه خلق مقرر کژی چه ستاسو په ماشومانو به رحم نه کوی د مشرانو عزت به نه کوی -

په بل روایت د ابن عباس رضی الله عنه کتب راجی رسول الله ﷺ وائی چه یوقوم امر بالمعروف او نهی عن المنکر نه پریردی مگرد هغوی اعمال نه پورته کیری او دعاء ئه نه قبلیری ۱۰

عمری الزاهد رحمه الله وائی چه یوسژی امر بالمعروف او نهی عن المنکر د مخلوق د ویری نه پریردی نو ددنه به طاعت ویستلی شی او کچری دا خپل اولاد یا خادمانوته امر کوی نو هغه به دده د حق سپکوالی کوی ۲۰ یعنی خوک بئ خبره نه منی -

اوزاعی رحمه الله دابوهریره رضی الله عنه روایت نقل کژی رسول الله ﷺ وائی چه کله یوه گناه پته کیری نو هغه خپل مالک ته نقصان رسوی او چه کله بنکاره شی او ردئنه کیری نو بیا ټولو خلقوته نقصان رسوی -

امام احمد رحمه الله د مالک بن دینار رحمه الله نه نقل کژی چه د بنی اسرائیل د یو عالم کورته به نارینه او زنانه راتلل وعظ او

۱۰ معجم الطبرانی وغیره بحواله الجواب الکافی ۲۰ الجواب الکافی

نصیحت بیئے ورتہ کولو یوہ ورخ دده یو حوی زنانہ سکونڈلی دے عالم ورتہ اویل ، مهلاً یا بُنی مهلاً یا بُنی مکوه بچیہ مکوه بچیہ الله تعالی دهغوی نبی ته وحی وکڑه چه فلانی خبر کڑه چه حه به همیشه دپاره ستا د شا نه صدیق نه رااوباسم ستا حُما دپاره صرف دومره غصه کیدل وو چه مکوه بچیہ -

۱۸- د گناه یو ضرر دا هم دے چه دیوے گناه نه بله گناه

پیدا کیبری لکه دیوے نیکی نه بله نیکی پیدا کیبری تردے چه گناهونه او نیکیانی یو هیئت راسخه او صفت لازمه او ملکه گرخی تردے چه دینداره سڑی کله نیکی پیریردی نو دنیا پے تنگیبری او داسی وی لکه ماهی چه د اوبو نه جدا شی و علی هذا لقیاس حالت د گنهگار وی - ابن قیم رحمه الله وائی چه ڈیر فاسقان گناهونه کوی اگر چه خوند ورته نه محسوسیری لکن دائے عادت گرخیدلی وی -

۱۹- د گناه قباحت ختمیری تردے چه هغه داسے عادت وگرخی چه د

خلقونه نه شرمیری تردے چه فخر پے هم کوی او خلقوته ئے بیانوی چه ماداسے او داسے کار کڑی - داسے خلقوته معافی نه کیبری او الله د توبے توفیق نه ورکوی نبی ﷺ وائی کُل اُمتی معافی الا المجاهرون -

۲۰- گناه ورته وژه بنکاری په بخاری شریف کنی د ابن مسعود

رضی الله عنه قول رخی چه مؤمن ته خپل گناهونه داسی بنکاری لکه داچه دغره په ویخ کنی وی پیری چه په ده به راپریوزی او فاسق ته خپل گناهونه داسی بنکاری لکه مچ ئے چه په پوزه کینی داسی ورته اشاره وکڑی هغه والوزی-

۲۱- کله په لږه لږه غلطی الله تعالی سخته زورنه ورکوی- په

حدیث د بخاری او مسلم شریف کښی راځی چه یوه زنانه د یو پیشوپه وجه جهنم ته تلی وه - امام احمد رحمه الله د وهب رحمه الله نه نقل کوی چه الله تعالی وائی ، وَإِذَا رَضِيتُ بَارِكْتُ وَلَيْسَ لِبِرْكَتِي نِهَائَةٌ وَإِذَا غَضِبْتُ غَضِبْتُ وَإِذَا غَضِبْتُ لَعْنَتٌ وَلَعْنَتِي تَبْلُغُ السَّابِعَ مِنَ الْوَلَدِ ۱۰ کله چه حه راضی شم نو برکت غورزوم او حُما د برکت دپاره انتها نشته او کله چه حُما نافرمانی وشي نو حه غصه کیوم او کله چه حه غصه شم لعنت کوم او حُما لعنت اوم پشت ته رسیری-

وكذالك اخذريك اذا اخذ القري وهي ظالمة ان اخذه اليم شديد ان بطش ربك لشديد-

عبد الله بن احمد په کتاب الزهد کښی ذکر کړی چه کله محمد بن سیرین رحمه الله قرضداری شو نو د قرض د وچ نه غمجن شو - نو ویویل چه ائی لاعرفُ مَا الْغَمُ بِذَنْبٍ اصْبَتْهُ مِنْذِ اَرْبَعِينَ سَنَةً حه دا غم پیجمن چه دا د هغه گناه په وجه دے چه ما څلویښت کاله مخکښ کړی وه - ابن قیم رحمه الله وائی چه کله گناه فی الحال اثر نه کوی کله د گناه تاثیر روسته شی نو هغه گناه میرشی ډیر علما پدے دوکه کیری پاتی لا جاهلان - ابودرداء رضی الله عنه وائی ، واعلموا ان البر لا یلی وان الاثم لا ینسی ، پومه شی چه نیکی زږیری نه او گناه میریگی نه یو عابد یو ماشوم ته وکتل د هغه ماشوم په حسن کښی سوچ وکړو خوب ئے ولید په خوب کښی ورته اوویلی شو لتجدن غبها بعد اربعین سنه ، ددے نقصان به تاته څلویښت کاله

۱۰ بحواله الجواب الکافی فصل ضرر الذنوب فی القلب

روستورسپری - معلومه شوه چه کله د گناه اثر څلویښت کاله روستی کپری
حالانکه دا معمولی گناه وه -

بعض سلف وائی چه ځه کله یوه گناه وکړم ، قَازی
ذالک فی خلقِ دابتی وامراتی دهمغه اثر د خپل څاروی او بنځی په خوی کښ
وینم - د سلیمان علیه السلام نه صرف انشاء الله هیر شوه نو په سلو بیبیان
کښ صرف د یوه بی بی نه نیمگړی بچ پیدا شو معلومه شوه چه غثانو
خلقوته الله په لږه غلطی سخته زورنه ورکوی - پنج پیر شیخ ویل چه د بلخ
امیر د مولانا روم بے عزتی وکړه نو د شپږ سوه کالو پوری الله تعالی په هغه
علاقه کښ عالم نه پیدا کولو - د الله تعالی نیول داسی سخت وی - د لیلة
القدر معلومات ددوه کسانو د لانجی په وجه پورته شویوو-

حسن بن علی رضی الله عنه وائی چه کله ته د شپي
مونځونه نشی کولی او د ورځی روژی نشی نیولی نو ، فاعلم انک محروم وان
ذنوبک الکثیرة قیدتک ، پومه شه چه ته محروم ۛ او ډیرو گناهونو تږلی
ۛ -

یوسړی امام احمد بن حنبل رحمه الله ته راغلی اوویویل
چه ځه د اودس اوبه تیاری کړم او د وخته ځملم ددے دپاره چه د شپي
پاڅم او د سحر مونځ وکړم خو ځه نشم پاڅیدلی نو امام احمد رحمه الله
ورته اوپل چه دُنُوبُکَ قیدتک ، ته خپلو گناهونو تږلی بیائے ورته اوپل چه د
ورځی گناهونه مکوه نو د شپي مونځونه به کوی او د سحر مونځ به په وخت
کوی - سفیان ثوری رحمه الله وائی چه ځه پینځه میاشتی د شپي د

مونخونونہ محرومہ شوی ووم د یو گناہ پہ وجہ چا ورتہ اویل چہ ہغہ خہ
گناہ وہ

ہغہ اول ، رَأَيْتُ رَجُلًا يَبْكِي فَقُلْتُ هَذَا مُرَاءٍ - ما یو سڑی ولید چہ جڑل نئے
نوما اویل چہ دا ریا، کار دے -

فائدہ معلومہ شوہ چہ دگناہونو ڈیر ناکارہ اثرات دی او معلومہ شوہ
چہ د شپی د مانخہ نہ چہ انسان محرومہ کیری نودا ہم د گناہ وجہ دہ -

۲۲- گناہونہ ڈیر زیات نحوست او سپیرہ والی لری - ابوہریرہ

رضی اللہ عنہ وائی چہ زانڑی مرغی پہ خپلہ جالہ کنبی د ظالم د ظلم د وجہ
نہ مری مجاہد وائی چہ کلہ قحط شی او باران بند شی نو خاروی پہ
گنہگارانو لعنت وائی او وائی چہ دا د بنی آدم د گناہ پہ وجہ دا حالت جوڑ
شوی - عکرمہ وائی چہ ٹول زندہ سرتردے چہ پیشوگی او لڑمان وائی مُنعنا
القطر بذنوبِ بنی آدم پہ مونر د بنی آدم د گناہ پہ وجہ باران نہ کیری - ہغہ
بے گناہ مخلوق بے لعنت وائی ۱۰-

۲۳- د ہرے گناہ خپلہ خپلہ سزاوی لکہ پہ بخاری کنبی پہ

حدیث د سمرہ بن جندب رضی اللہ عنہ کنبی راحی چہ رسول اللہ ﷺ تہ اللہ تعالیٰ
د گنہگارانو سزاگانی بنودلی وی الحدیث -

۲۴- د گناہونو یو اثر دادی چہ د زنکدن پہ وخت کنبی ورتہ کلمہ

نہ نصیب کیری پہ الجواب الکافی کنبی واقعات نقل کڑی چہ یو کس تہ چا
پہ زنکدن کنبی اویل چہ لالہ الا اللہ اووایہ ہغہ اویل چہ آہ آہ ویلی نشم بل
یوتہ اوویلی شو چہ کلمہ اووایہ ہغہ ویل کلمہ ماتہ فائدہ نشی رسولی حکہ

ما یوہ گناہ ہم نہ دہ پرینبی ساہ ئے وختلہ او کلمہ ئے اونہ ویلہ - بل تہ اوویلی شو چہ کلمہ اووایہ مہغہ اویل کلمہ ماتہ فائدہ نشی رسولی حُکَمہ مہ

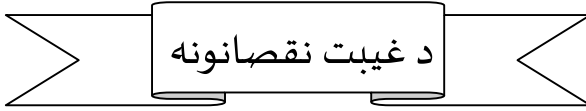
۱۰ الجواب الکافی فصل شؤم الذنوب

یو مونخُ ہم نہ دے کڑی بیائے ساہ وختلہ - بل یو اوویل چہ کلمہ وایم ژبہ م بندیکگی ، بل یوتہ د کلمے تلقین کولی شو مہغہ بہ ویل دا ٹوٹہ ارزانہ دہ دا بنہ اخستونکی دے تر دے چہ وفات شو -

۲۵- گناہونہ زڑہ ژندہ وی حق نہ بیجنی اللہ تعالیٰ د انبیاء پہ

صفت کنہی ذکر کوی ، واذکر عبادنا ابراهیم و اسحاق و یعقوب اولی الایدی والابصار ابن قیم رحمہ اللہ وائی الایدی القوۃ فی تنفیذالحق یعنی د حق پہ نافذ کولو قدرت والابصار البصائر فی الدین پہ دین کنہی زیرکتیا او بیا وائی چہ پدی مقام کنہی خلق خلور قسمہ دے یو مہغہ دی چہ پہ دین پوهیبری او دین نافذ کولی شی دا پہ ٹولو کنہی غورہ او عزتمند خلق دی - دویم ددے عکس یعنی مہغہ شوک چہ مہغہ پہ دین ہم نہ پوهیبری او د دین پہ نافذ کولو قدرت ہم نہ لری اکثر خلق داسی وی د دوی لیدل د سترگو خسرتی دے او د روحونو تبه او د زڑونو بیماری دہ چہ کورونہ تنگوی او نرخونہ گرانہ وی د داسی خلقو پہ ملگرتیا کنہی نورہ فائدہ نشتہ ماسوا د شرم نہ دریم مہغہ دی چہ پہ دین پوهیبری لکن نافذ کولی ئے نہ شی او نہ دعوت چلولی شی - او دا د کمزوری مؤمن حال دے خلورم مہغہ دی چہ د مہغہ قوت او ہمت وی لکن پہ دین نہ پوهیبری د حق او باطل تمیز نشی کولی دایو ہم د دین د مشری صلاحیت نہ لری ماسوا د اول قسم نہ -

۲۶۔ گناہونہ د بندہ او فرشتو پہ مینح کنبں جدائی راوی لکہ پہ بعض آثارو کنبں رآئی چہ کلہ بندہ دروغ اووائی نو د یو میل پوری ترینہ فرشتہ جدا کیری د بدبوی د وجہ نہ ہر کلہ چہ د یو خُل دروغو دا نقصان دے نو چہ د دینہ زیات گناہونہ وی نو د ہغہ بہ خومرہ نقصان وی ۔

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين محمد وآله
واصحابه اجمعين ،

اما بعد ! فاعوذ با الله من الشيطان الرجيم

يا ايها الذين آمنوا جتنبوا كثيرا من الظن ان بعض الظن اثم ولا
تجسسوا ولا يغتب بعضكم بعضا ايحب احدكم ان يأكل لحم اخيه ميتا
فكرهتموه واتقوا الله ان الله تواب رحيم ۔
(سورة الحجرات ايت ۱۲)

ترجمہ :- ای مؤمنانو حآن وساتی د ڈیرو گمانونونہ یقینًا بعض گمانونہ
گناہ دہ او دیو بل غیبونہ مہ لٹوی او غیبت د نہ کوی بعض ستاسے د بعض
نورو آیا خونہوی یو ستاسو چہ اوخوری غوبنہ د رور خپل چہ مڑوی پس
تاسو بد گنڑی دے لہرہ او ویریری د اللہ تعالیٰ نہ یقینًا اللہ تعالیٰ توبہ قبلونکی
مہربان دے ۔

حاصل د ایت دادے چہ پدے ایت کنبں اللہ تعالیٰ د دری
کارونونہ منع کوی اول دا چہ پہ یو بل بد گمانی مکوی او پہ یو بل بے حایہ

شکونہ مکوی چہ کیدیشی چہ پہ دہ کنہی بہ دا نقصانونہ وی - دویم دا چہ
 د یو بل غیبونہ مہ لٹوی چہ تہ بیا دا کوشش کوی چہ حُہ ددہ نقصانونہ
 معلوم کژم - دریم دا چہ د یو بل غیبت مکوی چہ تہ بیا دا کوشش کوی
 چہ پہ مجلسونو کنہی د بل غیبونہ او نقصانونہ بیانوی -
 بنائستہ ترتیب :-

او دا دری واژہ اللہ تعالیٰ پہ بنائستہ ترتیب سرہ بیان کژی -
 حُکہ اول بد گمانی شروع شی بیا د یو بل غیبونہ لٹول شروع شی بیا د یو
 بل غیبت او غیبونہ بیانول شروع شی ۱ -

تفصیل

اولہ خبرہ چہ بدگمانی مکوی :-

ابن کثیر رحمہ اللہ وائی چہ اللہ تعالیٰ مؤمنان منع کوی د ڈیرو
 بدگمانونہ حُکہ بعض گمان گناہ وی نو احتیاط دادے چہ انسان دڈیرو
 گمانونونہ حُان وساتی - عمر رضی اللہ عنہ وائی چہ کلہ د مسلمان د خولی
 نہ یوہ خبرہ اوئی او د خیر احتمال پکنہی وی نو پہ ہغے بہ د خیر گمان کوی -

ابن عجیبہ رحمہ اللہ وائی چہ د عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ
 پہ مخکنہی بہ چا د یو سڑی صفتونہ وکژل چہ دا غورہ او نیک عملہ دے نو
 عمر بن عبد العزیز رحمہ اللہ بہ تپوس وکژو چہ کلہ ددہ پہ مخکنہی ددہ د
 رونژو ذکر وکژی شی نو ددہ حُہ حال وی نو چہ چا بہ ورتہ اویل چہ دا
 درونژو بدی بیانوی نو ہغہ بہ اویل چہ دا بنہ سڑی نہ دے او کہ چا بہ

اوپل چہ دا د رونرو صفت کوی نو هغه به اوپل چہ دا بنه سڑی دے انشاء
الله -

۱۷ کذا فی تفسیر بحر محیط لابی حیان الاندلسی و تفسیر کبیر للامام الرازی و تفسیر
سورة الحجرات لفهد الیمان-

او په حدیث کنہی رآخی چہ خصلتان لیس فوقهما شی من الخیر
حسن الظن با الله وحسن الظن بعباد الله و خصلتان لیس فوقهما شی من
الشر سوء الظن بالله وسوء الظن بعباد الله -

ترجمہ :- دوه خبری دی چہ د هغه نه لوی خیر نشته یو بنه گمان کول په
الله تعالی دویم بنه گمان کول په بنده گانو دالله تعالی او دوه خبری دی چہ د
هغه نه لوی شر نشته یو بدگمان کول په الله تعالی دویم بد گمان کول په
بنده گانو د الله ۱۷ -

او په ابوداؤد شریف کنہی رآخی چہ بنه گمان کول بنائسته عبادت
دے - د ابوالعالیه رحمه الله په باره کنہی رآخی چہ کله به ترینه خه طعام
پاتی شو په هغه بیئ خه نبنه وکڑه چہ چری م په خپل خادم بدگمانی رانشی
۲۷ یعنی د بد گمانی نه بیئ دومره احتیاط کولو-

دویمه خبره د یوبل غیبونه مه لٹوی:-

مجاهد رحمه الله وائی خذوا مآظهور ودعوا ما ستر الله او نیسی

هغه چہ بنکاره وی او پریردوی هغه غیبونه چہ هغه پٹ وی - ابن عرفه
رحمه الله وائی چہ د کوم سڑی حالت پٹ وی نو د هغه غیبونه لٹول جائز نه

دی - او کوم سڑی چہ د شرابو پہ خکلو یا پہ نورو گناہونو مشهور وی نود
ہغہ غیبونہ واضحہ کول مطلوب یا واجب دی۔

۱۷ تفسیر د ابن عجیبہ ص ۱۱۳ ج ۶ او الجواهر الحسان فی تفسیر القرآن ص ۴۷۳ ج ۳
للثعالی - متوفی ۸۷۵ھ ۲ محرر الوجیز لابن عطیة ص ۱۷۲ ج ۶۔

او بیا ابن عجیبہ رحمہ اللہ پہ خپل تفسیر کنہی وائی حاصل دادے چہ د
خلقو د غیبونو تالاش پرینبودل واجب دی او د خلقو د غلطو دپارہ عذرونہ
لٹول واجب دی او پہ ٹولو خلقو بنہ گمان پکار دے ۔

واقعات

اولہ واقعہ پہ بارہ د تجسس او غیبت کنہی:-

امام قرطبی رحمہ اللہ یوہ واقعہ نقل کڑی چہ پہ
مدینہ طیبہ کنہی یو سڑی وو د ہغہ خور بیمارہ وہ دے سڑی بہ د خپلی
خور بیمار پرسی کولہ بیا دغہ وفات شوہ او دے سڑی دفن کڑہ کلہ چہ دا
رور ئے قبر تہ کوز شو نو ددہ نہ د اشرفو ہمیانی پریوتہ روستو وریاد شوہ
قبر ئے ولٹولو او ہغہ ہمیانی ئے راواخستہ بیائے اویل چہ د خپل خور حال
گورم چہ ویکتل نو پہ ہغے اور بلیدہ د د خپلی مور نہ ئے تپوس وکڑو چہ
خما د خور خہ عمل وو مور ئے ویل چہ دے بہ مونخ پہ خپل وخت نہ کولو
او چہ کلہ بیے گاوندیان اودہ شو نو دی بہ د ہغوی دروازو تہ گوگ کینبود
او د ہغوی غیبونہ بیے معلومول او بیا بیے ہسکارہ کول - رور ئے اویل چہ خما
خور پدے وجہ ہلاکہ شوہ ۱۷

دویمه واقعه د ابن مسعود رضی الله عنه :-

ابن کثیر رحمه الله او نورو مفسرینو واقعه ذکر کړی چې عبد الله بن مسعود رضی الله عنه ته چا یو سږی راوستلو او ویویل چې دا فلانی

۱۰ تفسیر قرطبی ص ۳۳۲ ج ۱۶ -

دے د گیری نه ئے شراب خاخی عبد الله بن مسعود رضی الله عنه ورته اویل چې مونږ الله تعالی د غیبینو لټولو نه منع کړیو (ولاتجسسوا) لکن که په چا کښې ښکاره غلطی وی نو بیا یئے رانیسو -

واقعات د عمر رضی الله عنه :-

مفسرینو د عمر رضی الله عنه واقعات نقل کړی یوه واقعه داده عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه وائی چې یوه شپه ما د عمر رضی الله عنه سره په مدینه کښې پهره کوله په یو کور کښې د ډیوی رنټا ښکاره شوه دوی ورغلل چې کله نددی شو دروازه بنده وه او دننه شور او په زوره آوازونه وو -

عمر رضی الله عنه د عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنه نه تپوس وکړو چې ستا څه رای ده عبد الرحمن رضی الله عنه اویل چې حُما رای داده چې مونږ هغه کار وکړو چې د کوم نه مونږ الله تعالی منع کړیو - الله تعالی وائی چې ولاتجسسوا غیبونه مه لټوی او مونږ پردی غیب ولټولو نو عمر رضی الله عنه واپس شو او دوی ئے پریښودل -

څلورمه واقعه :-

عمر رضی اللہ عنہ تہ چا اویل چہ ابو محجن ثقفی رضی اللہ عنہ او
 د ہغہ ملگرو د ابو محجن رضی اللہ عنہ پہ کور کبہں شراب خُکلی عمر رضی
 اللہ عنہ لاڑ چہ کلہ ورننوتلو د ہغہ سرہ یو کس وو - ابو محجن رضی اللہ
 عنہ ورتہ اویل چہ امیر المؤمنین تالرہ دا کار جائز نہ دے خُکہ تہ اللہ تعالیٰ د
 غیبونو لٹولو نہ منع کڑی - عمر رضی اللہ عنہ اویل دا خہ وای نوزید بن
 ثابت او عبد اللہ بن الارقم رضی اللہ عنہما ورتہ اویل چہ امیر المؤمنین رشتیا
 وائی خُکہ دا (تجسس) یعنی غیب لٹول دی عمر رضی اللہ عنہ اووتلو او پرے
 ئے بسودلو۔

پنجمہ واقعہ :-

زید بن اسلم رحمہ اللہ وائی چہ یوہ شپہ عمر رضی اللہ
 عنہ او عبد الرحمن بن عوف رضی اللہ عنہ اووتل اور ئے ولیدلو۔ دوی
 دروازے تہ راغلل اجازت ئے اوغوبستلو ہغہ سڑی ورتہ دروازہ کھولاؤ کڑہ -
 پہ دغہ کور کبہں یو سڑی وو پہ لاس کبہں ورسرہ پیالہ وہ او زنانہ وہ چہ
 شعرونہ ئے ویل -

عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ فلانیہ آیا تہ ہم داسے کار کوی
 ہغہ سڑی ورتہ اویل چہ امیر المؤمنین آیا تہ ہم داسے کار کوی - عمر رضی
 اللہ عنہ ویل دا زنانہ خوک دہ ہغہ اویل دا حُما بی بی دہ ویل پدے پیالہ
 کبہں خہ دی ہغہ اویل خالص اوبہ دی - بیا ئے د زنانہ نہ تپوس وکڑو چہ
 تا خہ ویل ہغے اویل چہ ما دا شعرونہ ویل -

تطاول هذا الليل واسودَّ جانبه وارقني الاحبيب الاعبه

شپہ وگدہ شوہ طرفونہ ئے تور شو، او حہ دے خبری پریشانہ کڑی یم چہ
حما دوست نشته چہ لوبی ورسره وکڑم۔

فوالله لولا خشية الله والتقى لزنع من هذا السير جوانبه۔

حما دِ په الله قسم وی کہ د الله ویره نہ وی نو حُما د کٹ طرفونہ بہ
خوزیدلی وی (یعنی یاران بہ راتہ پہ بازوگانو ناست وی)۔

ولکن عقلی والحیاء یکفنی واکرم بعلى ان تنال مراکبه

لکن عقل او حیاء ما منع کوی او حہ د خپل خاوند عزت کوم چہ دده
سورلی تہ بل خوک ورسیری - دا شعرونہ ئے چری مخکنیں ویلیو دہغے
اعادہ ئے کولہ بیا ہغہ سڑی اویل چہ امیر المؤمنین مونر تہ ددے حکم نہ
دے شوی حکہ الله تعالیٰ وائی چہ ولا تجسسوا د یو بل غیبونہ مہ لئوی -
عمر رضی الله عنہ ورتہ اویل چہ تا رشتیا اویل بیا ترینہ واپس شو - ۱۔

شپر مہ واقعہ :-

عقبہ بن عامر رضی الله عنہ تہ ئے خپل کاتب اویل چہ زمونر گاوندیان
دی شراب خکی حہ پولیس خبرووم چہ وینیسى - عقبہ رضی الله عنہ ورتہ
اویل چہ پولیس مہ خبروہ او لاژشہ نصیحت ورتہ وکڑہ او دمکی ہم ورکڑہ
ہغہ کاتب لاژ نصیحت ئے ورتہ وکڑو او وی رٹل بیا د عقبہ رضی الله عنہ
خواتہ راغلی چہ نہ منع کیری او حُم چہ پولیس خبرشی اووینیسى - عقبہ
رضی الله عنہ ورتہ اویل چہ دا کار مکوہ ما د رسول الله ﷺ نہ اوریدلی - چہ
من ستر علی مسلم خبأة کان کمن احیا مؤودہ من قبرها -

ترجمه :- چاچه د مسلمان په غیب پرده وارچله دا داسه ده لکه جوندي
خخه شوی جینی چه د قبر نه را اوباسی -

۱۰ تفسیر الثعلبی ص ۲۱۱۵ قرطبی وغیره -

مسئله

ددے واقعاتونه معلومه شوه چه په چا کښی د شریعت
خلاف یو کاروی او پټ وی او په پرده کښی وی نو د هغه واضح کول او خلق
په خبرول او شرمول نشته - البته د هغه اصلاح پکار ده وعظ او نصیحت
ورته پکار دے دمکی هم ورکولی شی امر بالمعروف اونهی عن المنکر ورته کولی
شی -

بهر حال چه څوک امر بالمعروف او نهی عن المنکر کوی نو ظاهری
گناه به گوری او چه کومه گناه پټه وی په هغه پسی به نه ورپسی کیږی او د
هغه تالاش به نه کوی - البته چه گناه ښکاره شی نو بیا یئ د بندولو کوشش
کوی - په مؤوطاء د امام مالک کښی راخی من ابتری بشئ من هذه القاذ روات
فلیستتر بستر الله فمن ابدی لنه صفحته اخذناه به - ترجمه - څوک چه
اخته شی په یوشی ددے گندگونه نو په ځان د پرده راوار چوی پس هغه
څوک چه مونږ ته د هغه پټ ښکاره شی نو مونږ یئ نیسو ۱

دریمه خبره د یو بل غیبتونه مکوی

تعریف د غیبت:-

رسول اللہ ﷺ ددے بیان کڑی چہ غیبت خہ تہ وائی پہ حدیث د
 ابوہریرۃ رضی اللہ عنہ کہنہ راخی چہ رسول اللہ ﷺ اوپل چہ اتدرون
 ماالغیبة قالوا اللہ ورسولہ اعلم قال ذکرک اخاک بمایکرہ قیل افرأیت ان

۱۷ دغہ رنگی بیان ئے پہ تفسیر روح البیان کہنہ او پہ تفسیر سورة الحجرات د عطیة بن
 محمد کہنہ ذکر کڑی۔

کان فی اخی ما اقول قال ان کان فیہ ماتقول فقد اغتبه وان لم یکن فیہ
 فقد بہتہ ۱۷۔

پدے حدیث کہنہ دوہ خبری دی یو د غیبت تعریف شوی چہ
 غیبت دیتہ وائی چہ د یو مسلمان رورپہ بارہ کہنہ مغلہ خبرہ کوی چہ مغلہ
 پے خفہ کیری - دویم د غیبت او بہتان فرق شوی غیبت دیتہ وائی چہ پہ
 مغلہ کہنہ یوہ خبرہ موجود وی او تہ ئے بیانوی - او بہتان دیتہ وائی چہ پہ
 مغلہ کہنہ یوہ خبرہ موجود نہ وی او تہ ئے بیانوی - فائدہ ددینہ معلامہ
 شوہ چہ کوم خلق دا خبرہ کوی چہ مونبر خو خہ غیبت نہ کوو - دا خو
 مونبر حقیقت بیانوو نو دا خبرہ غلطہ دہ - حکہ دغہ عقیقت بیانولو تہ
 غیبت وائی۔

دویم تعریف ئے دا شوی ابوہریرۃ رضی اللہ عنہ وائی چہ د رسول اللہ
 ﷺ نہ تپوس وشو غیبت خہ تہ وائی نو مغلہ اوپل چہ ان تذکر اخاک باسو،
 شی و تدع احسنہ ۲۷ یعنی غیبت دیتہ وائی چہ دیو چا بدی ذکر کوی او
 نیکی ئے نہ ذکر کوی - لکہ نن صبا دا عام مرض دے چہ د یوبل بدی ذکر
 کولی شی او بنہ کارونہ ئے ہیرولی شی -

۱۷ مسلم ابوداؤد ترمیذی نسائی ہم دغه رنگی تعریف د عبداللہ بن عمرؓ او عبد اللہ بن مسعود او عون بن عبد اللہؓ نہ ہم نقل دے کما فی الغیبة والنمیمة لابن ابی الدنیا ص ۸۰ - ۲۷ الجامع فی الحدیث لعبد اللہ بن وهب بن مسلم المتوفی ۱۹۷ھ

د غیبت صورتونہ او طریقے

عائشہ رضی اللہ عنہا د یوزنانہ پہ بارہ کہن اویل چہ انہا قصیرہ فقال النبی ﷺ اغتبتہا - یعنی عائشہ رضی اللہ عنہا اویل چہ دا د قد نہ لنڈی دہ نو نبی ﷺ اویل چہ تاد ددے زنانہ غیبت وکڑو۔

دغه رنگی یو سڑی د نبی ﷺ پہ مخکنس اویل چہ ما اعجز فلانا فلانی ڈیر عاجزہ او کمزوری دے رسول اللہ اویل اکلتم لحم اخیکم واغتبتموہ - تاسو د خپل مسلمان رور غوئبی اوخوڑی او غیبت موورلہ وکڑو ۱۷ -

یو حُل عمیر رضی اللہ عنہ د عمر رضی اللہ عنہ خواتہ د حمص نہ مدینے طیبے تہ پیادہ راغلی نو عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ آیا داسے یو کس نہ وو چہ تاتہ ئے سورلی درکڑی وی ہغہ اویل چہ ہغوی ہم رانکڑہ او ما ہم نہ دہ غوئبتلی نو عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ بئس المسلمون خرجت من عندهم ڈیر ناکارہ دی ہغہ

مسلمانان چہ تہ د ہغوی د خوانہ راغلی نو عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ اتق اللہ یا عمر فقد نهاک عن الغیبة رأ یتہم یصلون صلوة الغداة -

دالله نہ ویریرہ ای عمر رضی اللہ عنہ اللہ تعالیٰ تہ د غیبت نہ منع کڑی دوی مالیدلی وو چہ د سحر مونخ ئے کولو ۲۔

شعیب السمان رحمہ اللہ وائی چہ حہ د یوقوم سرہ مکی تہ تلم دا قوم بد اخلاقہ وو حُما نہ بہ خلقو تپوسونہ کول چہ د دوی اخلاق

۱۰ الغیبة والنمیة لابن ابی الدنیا ص ۸۲، ۸۳ وغیرہ۔ ۲۰ المعجم الکبیر للطبرانی ص ۵۱ ج ۱۲

خرنگی وو ما د طاوس رحمہ اللہ نہ تپوس وکڑو چہ آیا حہ دے خلقوتہ ددے قوم د اخلاقو خبرورکڑم ہغہ راتہ ایل چہ نہ خبرمہ ورکوه ۱۔ د عائشہ رضی اللہ عنہا خواتہ یوزنانہ راغلہ چہ کلہ پاخیدہ یوے زنانہ اویل چہ لمی ڈیری اوگدی دی عائشہ رضی اللہ عنہا ورتہ اویل چہ تا ددے غیبت وکڑو ببنہ ترینہ اوغوارہ ۲۔

امام نووی رحمہ اللہ وائی غیبت دیتہ وائی چہ د یو چا پہ بارہ کنبہ ہغہ خبرہ وکڑی چہ ہغہ پے خفہ کبیری برابرہ خبرہ دہ چہ ہغہ ددہ د بدن سرہ تعلق لری یا ددین یا د دنیا سرہ یا د نفس او اخلاقو سرہ یا د مال او اولاد سرہ یا د بی بی او خادم سرہ یا د جامی او حرکت وغیرہ ۔

لکہ تہ یو چاتہ ژوند اووی یا گوڈ او شل یا اوگد او لنڈ یا تور او

زیڑیا غٹ خیٹی یا فاسق فاجر یا غل او خیانت گریا ظالم یا سست یا دا چہ دا پہ مانحہ کنبہ ڈیر سست دے ۔

یا بے ادبہ دے یا ڈیرہ ڈوڈی خوری یا ڈیری خبری کوی یا ڈیر خوبی دی یا بد اخلاقہ دے یا متکبرہ دے یا تندے تریو کڑی ۔ دا ٹولے د غیبت

طریقہ دی یا دیو چا پینہی کوی چہ فلانی داسے مزل کوی یا داسے خبری کوی یا داسے سرکوگ کڑیوی ۔ دغہ رنگی غیبت کلہ پہ ژبہ او الفاظو سرہ وی کلہ پہ اشارو سرہ وی کلہ پہ لیکلو سرہ وی ۔ کلہ پہ تعریض او عمل سرہ وی ۔ یعنی چہ مرہ طریقہ وی او مخاطب پے پومہ شی او ہغہ بل کس پے خفہ کیری دا ٹول غیبت دے ۔

۱۰ الزمد لابن السری ص ۵۶۶ ۲ قرطبی ص ۳۳۲ ج ۱۶ ۔

او علماء وائی چہ ڈیر خطرناک غیبت د فقہاء او قاریانو او بزرگانو دے لکہ بعض فقہاء دیو چا پہ بارہ کنہں ولیکی چہ قال بعض من یدعی العلم او بعض من ینسب الی الصلاح ۔ ویلی بعض ہغہ چا چہ دعوہ د علم کوی یا بعض ہغہ چا چہ خلقوتہ نیک بنکاری ۔ دا ہم د غیبت الفاظ دی ۔ یا اووائی چہ کیف حال فلان اللہ یصلحہ اللہ یغفرلنا اللہ یتوب علینا نسئل اللہ السلامۃ ۔ فلانی خنگہ دے اللہ تعالیٰ د ہغہ اصلاح وکڑی یا اللہ تعالیٰ د ورتہ بنہنہ وکڑی یا اللہ تعالیٰ د مونبر د داسے حال نہ وساتی ۔ یا الحمد للہ چہ خہ ئے د داسے حال نہ ساتلی یم یا بنہ دے چہ خہ ئے داسے بے حیا نہ یم پیدا کڑی یا بنہ دے چہ دومرہ وگی تگی نہ یم یا دومرہ لالچی نہ یم امام غزالی رحمہ اللہ وائی چی دا ڈیرناکارہ غیبت خکے دے چہ دوی داسے الفاظ وائی چہ خاں دیندارہ بنکارہ کوی ۔ او خلقوتہ دا بنکارہ کوی چہ گنی خہ غیبت نہ کووم ۔

حالانکہ دے جاہل دوہ نقصانہ وکڑل یوئے غیبت وکڑو بل ئے ریاء کاری وکڑو او خاں ئے پاک ثابت کڑو ۔ ۱۰

د غیبت نقصانونہ او عذابونہ

الله تعالی وائی ولا یغتب بعضکم بعضا ایحب احد کم ان یا کل لحم
 اخیه میتا۔ حجرات ایت ۱۲۔ پدے ایت کنیں الله تعالی د غیبت نہ منع کوی
 او د غیبت قباحت ذکر کوی پہ طریقہ د تشبیہ چہ د مسلمان غیبت داسے

۱۷ ددے پوره تفصیل امام غزالی پہ احیاء علوم الدین کنیں کڑی دغه رنگی موعظة المؤمنین
 من احیاء علوم الدین ص ۲۹۸ الاذکار د امام نووی او مختصر منهاج القاصدين للمقدسی
 ص ۳۰ ج ۳ او آفات علی الطریق د دکتور سید محمد نوح۔

مثال لری لکه چہ یو سڑی د انسان غوبنہ خوری هغه چہ هغه دده روروی
 او هغه رور چہ مڑوی۔ قتاده رحمه الله او بعض نور وائی چہ هغه غوبنہ
 چہ هغه سخا شوی وی او چیمچی پکنیں شوی وی۔ یعنی د مڑی سخا
 خوبنہ چہ جینچی پکنیں شویوی۔ او الله تعالی وائی چہ ما یلفظ من قول الا
 لیدیہ رقیب عتید سورة ق۔ یعنی ملائک د انسان مره خبره لیکی نوکه دا
 پردے غیبت کوی نو دا هم لیکیلی شی۔ وعن عائشة رضی الله عنها قالت
 للنبي ﷺ حسبك من صفية كذا وكذا تعني قصيرة فقال لقد قلت كلمة
 لومزجت بماء البحر لمزجته قالت وحكيت له انسانا فقال ما احب اني حكيت
 انسانا وان لي كذا وكذا ۱۷، ترجمه عائشة رضی الله عنها وائی ما نبی ﷺ
 ته اویل چہ کافی دی تالره د صفیة رضی الله عنها نه دا او دا خبره راوی وائی
 مقصد ئے داوو چہ دا د قد نه لنده ده نبی ﷺ ورته اویل چہ تا داسے خبره
 وکڑه کچری دا دریاب د اوبوسره گڈه شی نو بدل بئے کڑی (یعنی دا ڈیره
 خطرناکه خبره ده حکه د دریاب اوبه ڈیری زیاتی وی او ڈیری تروی وی)۔

او عائشة رضی الله عنها وائی چہ ما ورته د یو کس پینبی وکڑی نبی ﷺ اویل
 چہ حه دا نه خوبنوم چہ حه د چا پینبی وکڑم او مالره دومره دومره دنیا
 وی (یعنی د چا پینبی کول هم ڈیره لویه گناه ده)۔ انس بن مالک رضی

اللہ عنہ وائی چہ رسول اللہ ﷺ اوفرمائیل چہ پہ کومہ شپہ خہ معراج تہ
لاژم نو حُما تیریدل پہ داسے خلقو و شو چہ د هغوی د تانبے نوکونہ وو او
خپل مخونہ او سینی ئے زخمی کولی وائی چہ ما د جبریل علیہ السلام نہ
تپوس اوکڑو چہ دا خوک

۱۰ ابوداؤد

دی هغه اوپل چہ دا هغه خلق دے چہ د خلقو غونبی خوڑلی (یعنی
غیبتونہ ئے کول) او د هغوی پہ عزت پسی نہنتی وو ۱ -

ابو بزرہ اسلمی رضی اللہ عنہ وائی چہ رسول اللہ ﷺ اوفرمائیل ای
ڈلی د هغه چا چہ پہ ژبہ مو ایمان راوڑی او زڑہ کنہی مو ایمان نشتہ د
مسلمانانو غیبت مکوی او د هغوی پہ عورتونو پسی مه ورپسی کیبری - خوک
چہ دمسلمانانو پہ عورت پسی ورپسی شی اللہ تعالیٰ بہ د هغه پہ عورت
پسی ورپسی شی او د چاپہ عورت پسی چہ اللہ تعالیٰ ورپسی شی نو پہ خپل
کور کنہی بئے شرموی ۲ - او پدی حدیث کنہی اشارہ ده چہ غیبت د منافق
نہنہ ده - نبی ﷺ وائی چہ لوی سود دا دے چہ تہ خپلہ ژبہ اوگده کڑی د
مسلمان پہ عزت پہ ناحقہ ۳ - پدے حدیث کنہی اشارہ چہ سود دوه
قسمہ دے مشهور او غیر مشهور مشهور دادے چہ د قرضداری نہ زیات
مال واخلی او غیر مشهور دادے چہ ناحقہ د مسلمان پہ عزت کنہی ژبہ
اوگده کڑی (یعنی غیبت ئے کوی) او دا قسم سود ڈیرزیات حرام دے
۴ - جابر رضی اللہ عنہ وائی چہ مونبر د نبی ﷺ سرہ وو د بد بویہ مرداری
بوی راپورته شو - رسول اللہ ﷺ اوپل چہ آیا تاسو پوهیبری چہ دا بوی د خہ
دے دا بوی د هغه کسانو دے چہ د مؤمنانو غیبت کوی ۵ - پہ بل روایت

کنہی راخی قال رسول الله ﷺ ان الله يبغض البيت اللحم فسئلت مطرفا مايعنى بالبيت اللحم قال الذى يغتاب فيه الناس ع ٦ - رسول الله ﷺ وائى چه الله تعالى د غوبنو کور ڈیر بد گتري - راوى وائى چه ما د مطرف راوى ع ١ ابوداؤد ع ٢ ابوداؤد احمد ع ٣ بخارى ع ٤ فتح البارى والاذكار للنووى - ع ٥ اخرجه الامام احمد و ابن ابى الدنيا - ورواة الامام احمد ثقات غذا، الالباب ص ٨١ وابن كثير ع ٦ شعب الايمان ص ٣٠٤ ج ٥

نه تپوس وکڑو چه د غوبنو کور خه ته وائى هغه اوپل هغه ته چه په هغه کنہی د خلقو غيبت کپري -

د غيبت په بدى کنہی د سلفو صالحينو اقوال

انس رضى الله عنه او مجاهد رحمه الله او ابراهيم رحمه الله او سفیان رحمه الله وائى چه په غيبت روژه ماتپري ع ١ - دغه رنگى مجاهد عطاء ابراهيم رحمهم الله وائى چه په غيبت اودس ماتپري او مجاهد رحمه الله وائى عمل برپادوى ع ٢ - فضيل بن عياض رحمه الله وائى چه كله غيبت بنکاره شى نو د الله تعالى د پاره رورولى ختمپري - او په دغه زمانه کنہی ستاسو مثال داسه دے لکه يوشى لره چه د سرو او سپينوزرو اوبه ورکړى دننه لرگى وى او بهر ئے بنائسته وى - دغه رنگى فضيل بن عياض رحمه الله وائى چه آخره زمانه کنہی به داسه خلق وى - چه په بنکاره به د يوبل رونږه وى او په پټه به د يوبل دشمنان وى - او دا منافقت دے ع ٣ - لکه نن صبا دا عام حالت دے چه په ظاهره د يوبل سره خواگه وى او په پټه د يوبل نقصان کوى - قتاده رحمه الله وائى چه عذاب قبردرى حصه دے يوه حصه د غيبت دوجه نه وى دويمه حصه د تشو متيازو دوجه نه دريمه

حصہ د چغلی د وجہ نہ بعض علماء وائی چہ د سلفو صالحینو خیال دا وو
 چہ اصل عبادت مونخ روژہ نہ ده بلکه اصل عبادت د خلقود بے عزتی نہ
 حآن ساتل دی - الغیبة والنمیمة د ابن ابی الدنیا ص ۶۹ ، ۷۰ - امام ذہبی
 پہ الکبائر کنہ نقل کڑی چہ پہ سلفو کنہ یوکس د یورور ملاقت لره

۱۰ احیاء علوم الدین ص ۲۳۲ ج ۱ ۲۰ التوبیخ والتنبیہ ص ۹۱ لعبداللہ بن معمد المتوفی
 ۳۲۹ھ - ۳۰ التوبیخ والتنبیہ ص ۸۵ -

ورغلی هغه ورته د چا غیبت وکڑو هغه ورته اوپل چہ روره دری نقصانونہ د
 اوکڑہ یو د مالره د خپل رور نہ نفرت پیدا کڑو بل دا چہ د هغه پہ وجہ د
 حَمَا زَّهْ مصروفه کڑو دریم ته حَمَا په نزد بے اعتمادہ شوی - سفیان رحمہ
 اللہ وائی چہ غیبت د زنا او شرابونہ لویه گناه ده حکہ زنا او شراب ستا او د
 اللہ تعالیٰ پہ مینخ گناه ده چہ توبہ اوباسی نو اللہ تعالیٰ ئے قبلوی او د غیبت
 معافی د هغه پوری نہ کپری تر خو چہ تاته هغه چا معافی نہ وی کڑی چہ تا
 د هغه غیبت کڑوی - سفیان بن عیینة رحمہ اللہ چہ کوم خبره کڑی دا د
 نبی ﷺ نہ هم نقل ده لکن یو سند ضعیف دے او بل مرسل دے - شعب
 الایمان للبیہقی ص ۳۰۵ ج ۵ -

د سلفو واقعات

اوله واقعه :-

ابراہیم بن ادھم رحمہ اللہ لره چا دعوت کڑیو کله چہ دوی
 ڈوڈی ته کیناستل نو غیبت شروع شو - ابراہیم بن ادھم رحمہ اللہ اوپل
 چہ زمونر پہ علاقہ کنہ خلق غوښه د ڈوڈی نہ روستو خوری او تاسو اول

شروع پہ غوبنہ وکڑہ ابراہیم رحمہ اللہ دے ایت تہ اشارہ وکڑہ چہ ایحب
احدکم ان یأکل لحم اخیه میتا۔

دویمہ واقعہ :-

پہ بلہ واقعہ کنہی راعی ابراہیم بن ادہم رحمہ اللہ لہ چا
دعوت کڑیو کلہ چہ ہغہ راغلی نو یو کس نہ وو راغلی خلقو د ہغہ بحث
شروع کڑو او ویویل چہ ہغہ ناراستہ دے ۔ ابراہیم رحمہ اللہ اویل چہ حُما
نفس پہ ما دا کار وکڑو چہ حُہ دامے حای تہ راغلم چہ پہ ہغہ کنہی د خلقو
غیبت کیبری نو ابراہیم بن ادہم رحمہ اللہ اووتلو او دری ورعی ڈوڈی اونہ
خوڑہ ۔

دریمہ واقعہ :-

عوف رحمہ اللہ وائی چہ حُہ د ابن سیرین رحمہ اللہ خواتہ
ورغلم ما پہ حجاج پسی خبری وکڑی نو ابن سیرین رحمہ اللہ راتہ اوویل چہ
اللہ تعالیٰ حاکم او عادل دے لکہ خرنگی بہ چہ د حجاج نہ پردی حق اخلی
نودغہ رنگی د حجاج دپارہ بہ ہم د خلقونہ د حجاج حق اخلی۔

خلورمہ واقعہ :-

سفیان بن حسین رحمہ اللہ وائی حُہ د ایاس بن معاویہ رحمہ اللہ
خواتہ ناست ووم ۔ ماپہ یوکس پسی خبری وکڑی نو ماتہ ایاس رحمہ اللہ
اوویل چہ پدی کال کنہی تا د ترک اوروم سرہ غزا کڑی ما اویل چہ نہ نو ہغہ

اوایل چه ترک او روم ستانه بچ پاتی کیږی او خپل مسلمان روردرنه بچ نه پاتی کیږی -

پینځمه واقعه :-

عبد الله بن مبارک رحمه الله وائی که ما د چاغیبت کولی نو د خپل مور او پلار غیبت به م کولی ځکه ځما د نیکوزیات حقدار ځما مور او پلار دی -

شپږمه واقعه :-

حسن بصری رحمه الله ته چا اوایل چه فلانی ستا غیبت کږی نو حسن بصری رحمه الله ورته د حلوا، پلیټ اولیگو او ویویل چه څه خبر شویم چه تاماته خپلی نیکی هدیہ کږی نو دا ما تاته بدله درکږه -

فائده :-

دده واقعات نه دا هم معلومه شوه چه یو کس ستا غیبت وکږی نو فریښانی نه ده پکار ځکه د غیبت کونکی نیکی به الله تعالی تالره درکوی بلکه غیبت کونکی لره فریښانی پکار ده چه د هغه نیکی بل چاته میلاؤ شوی -

د غیبت کونکی مثال :-

په رساله قشیریه او بعض نورو کتابونو کېن مثال ذکر کږی چه کوم سږی پردی غیبت کوی دده مثال داسه دے لکه یو سږی چه منجنیق او

درولی وی او خپلی نیکی کله مشرق او کله مغرب ته گذاری حُکله د یو خراسانی غیبت کوی او کله د یو ترکی غیبت کوی نو د غیبت د وجه نه خپلی نیکی په خلقو تقسیموی او چه پاسیری نو یوه نیکی ورسره هم نه وی پاتی شوی - دغه رنگی د قیامت په ورځ به یو سړی ته عملنامه ورکړی شی پدیکهنی به داسی نیکی وی چه د به نه وی کړی دته به اوویلی شی چه دانیکی پدے وجه دی چه خلقو ستا غیبت کولو او تاته معلومات نه وو- ددے وجه نه علماء وائی چه یو سړی ته به د قیامت په ورځ عملنامه ورکړی شی نیکی به په کهنی نه وی دا سړی به اووایی چه حُما مونځونه روژی او نیک اعمال څه شونود ته به اوویلی شی چه ستا نیک اعمال ټول ختم شوی د غیبت د وجه نه-

۱ وومه واقعه:-

جنید بغدادی رحمه الله وائی چه حُه د یو جنازی د مانځه په انتظار کهنی د شونزیه په جماعت کهنی ناست ووم د بغداد نور خلق هم د جنازی په انتظار وو پدے مینځ کهنی یو عاجزه مسکین راغلی سوال ئے کولو ما په زړه کهنی اوویل چه که دی سړی څه کار کولی چه د سوال نه پے خلاص وی نوډیر ښه به وی کله چه حُه کورته لاژم د شپې عبادت په ماډیر بوج شو بیا م سترگی پٹی شوی په خوب کهنی چا دغه فقیر مسکین په دسترخوان راوستلو او ماته ئے اوویل چه ددے غوښی اوخوره حُکه تا دده غیبت کړی ما اوویل چه ما خو دده غیبت نه دے کړی بلکه په زړه کهنی مے دا سوچ کړیو نو ماته اوویلی شو چه ته د هغه چا نه نه ئے چه په داسے عذرونو ستانه رضا راشی دده نه معافی اوغواژه -

فائدہ :- او دا ہم معلومہ شوہ چہ پہ چا بہ بدگمانی نکوی ۔ ددے
 واقعہ نہ دا خبرہ معلومہ شوہ چہ نیکانو خلقولرہ اللہ تعالیٰ پہ لگہ خطائی
 ہم ڈیرہ زورنہ ورکوی او دا ترینہ معلومہ شوہ چہ د غیبت او گناہ پہ وجہ
 پہ سڑی عبادت بوج کپری او گرانپری ۔ او دا ترینہ معلومہ شوہ چہ د غیبت
 تصور ہم بنہ کار نہ دے ۔

اتمہ واقعہ :-

سہل بن عبد اللہ التستری رحمہ اللہ واقعہ نقل کڑی چہ یونیک سڑی یو
 شپہ د خپل عبادت نہ اودہ شوپدے ڈیرزیات خفہ وو چا ورتہ اوپل چہ
 دومرہ ولی خفہ کپری دغہ عبادت بہ بل وخت وکڑی ہغہ اوپل چہ پدی نہ
 یم خفہ بلکہ پہ ہغہ گناہ خفہ یم چہ د ہغہ پہ وجہ حہ د دغہ عبادت نہ
 محرومہ شوم ۱۰ -

نہمہ واقعہ :-

ابو جعفر بلخی رحمہ اللہ وائی چہ زمونبر سرہ د بلخ یو حوان وو
 ہغہ بہ پہ عبادت کنہں ڈیر کوشش کولو لکن ہمیشہ پئے غیبتونہ ہم کول یو
 حل ما اولید چہ د ہغہ ہیجڑاگانو چہ مڑولرہ غسل ورکوی د ہغوی د
 خوانہ را اووتلو ما ورتہ اووپل چہ دا ولی ہغہ اوپل چہ دا د دغہ غیبت
 نتیجہ وہ چہ حُما د یو ہیجڑا سرہ ناجائزہ تعلق پیدا شو او د ہغہ د وجہ

نہ حہ ددے ہیجڑاگانو خوا لره راحم او عبادت نہ محرومہ شوم دالله نہ
راله سوال وکڑہ چہ الله راباندے رحم وکڑی ۲

لسمہ واقعہ :

ابو محمد رحمہ الله وائی چہ یو حُل پہ تونس کنہ نیکان خلق
راجمع شوی وو چہ کلہ دوی د ڈوڈی ارادہ وکڑہ نو یو کس روستو شویو
دوی تپوس وکڑو چہ ولی روستو شوی چا اویل چہ ہمیشہ د ہغہ دا عادت

۱ تفسیر التستری ص ۲۹ ج ۲ لسهل بن عبد الله التستری المتوفی ۲۸۳ هـ ۲ دا واقعات اکثر د رسالہ
قشریہ نہ نقل شوی۔

دے - نو حُما سردار حسن الزبیدی رحمہ الله پورته شو اوویویل چہ انا لله
وانا الیہ راجعون یو کال کپری چہ ماغیبت نہ وو اوریدلی نن م واوریدہ حُما
د پہ الله تعالیٰ قسم وی چہ حہ پدے مجلس کنہ نہ کینم فوری اووتلو او
ڈوڈی نئے اونہ خوڑہ ۱۔

فائدہ :- ددے واقعہ نہ معلومہ شوہ چہ د نیکانو خلقو د غیبت نہ ڈیر
زیات نفرت وو - دویم داہم معلومہ شوہ چہ د غیبت یو طریقہ دا ہم دہ
چہ د چانہ سستی وشی او تہ اووائی چہ دا ددہ عادت دے۔

یوولسمہ واقعہ :-

د یونیک سڑی واقعہ راحی چہ حہ د پہ فلانی مقبرہ کنہ ناست ووم پہ ما
تکڑہ حُوان تیر شو ما اویل چہ دا او ددہ پشان پہ خلقو عذاب دے - پہ دغہ
شپہ م خوب اولید چاراتہ مخ تہ جنازہ راوڑہ مڑی پکنہ پروت وو ماتہ
اوویلی شو چہ ددے غوبنہ اوخوره ما چہ اوکتل ہغہ حُوان وو ما اویل چہ

ڈیر کلونہ وشو چہ ما د حلال خاروی غوبنہ نہ دە خوژلی نودا بہ خہ
 اوخورم ماتہ اوویلی شو چہ تادده غیبت ولی کولو۔ بیا بہ د یوکال پوری
 دغہ مقبرے تہ راتلم چہ دغہ حوان وینم او ببنہ ترینہ اوغواژم کلہ م چہ
 دغہ حوان اولید دلری نہ ئے ماتہ اوکتل او ویویل چہ توبہ د ویستہ ما اویل
 چہ او بیائے اویل چہ خپل حای تہ واپس شہ ۲

۱۷ المدخل للعبدری ص ۲۹۸ - ۲۷ تفسیر الثعلبی ص ۲۱۱۷ جلد ۱۔

د غیبت اسباب

غیبت د خو وجو نہ پیدا کیری یوہ وجہ غصہ دە او خپل بدل
 اخستل دی چہ کلہ سڑی غصہ شی نو پردی غیبت کوی پدے خپلہ غصہ
 یخہ وی ۔

دویمہ وجہ حان اوچت گائزل او بل سکتہ گائزل لکہ وائی چہ فلانی
 جاہل دے فلانی پہ خہ پومیری لکہ فرعون ویلیو چہ ام انا خیر من ہذا
 الذی ہو مہین ولایکاد بین سورۃ زخرف ایت ۵۲۔ خہ ددینہ غورہ یم او دا
 سپک دے او واضحہ بیان نشی کولی ۔

دریمہ وجہ د ملگرو او دوستانو سرہ موافقت کول لکہ ملگری پردی
 غیبت کوی نودا ہم پردی غیبت شروع کڑی او ددے وجہ داوی چہ ددہ
 ایمان کمزوری وی او د اللہ تعالیٰ د لوئی سوچ نہ کوی

خلورمه وجہ د گنہگارو نہ تعجب بنکارہ کول لکہ سڑی وائی چہ حہ
 فلانی تہ ڈیر حیران یم چہ دا خومرہ خطا، کیری او یا داچہ حُما فلانی تہ
 تعجب دے چہ خومرہ غلطی ترے کیری او فلانی بنہ ہونبیار دے او بنہ
 عالم دے او یا مشر دے او دومرہ خطا، کیری پہ داسے موقعہ نوم اخستل
 پکار نہ دے -

پینخُمہ وجہ مسخری او ثوقی کول او یو سڑی سپک گنزل -

شپرہمہ وجہ گنہگار تہ غصہ کیدل لکہ فلانی د اللہ تعالیٰ نہ نہ
 شرمیری دا او دا غلطی کوی د ہغہ نوم ذکر کڑی او غیبت ئے شروع کڑی -
 اوومہ وجہ حسد او کینہ لکہ د یو سڑی سرہ د خلقو مینہ
 وی او صفت ئے کوی ددہ پے کینہ کیری نو غیبت ئے شروع کڑی چہ ددہ
 نہ نعمت ختم شی او یائے حیثیت کم شی -

اتمہ وجہ رحم او خفگان بنکارہ کول لکہ پہ فلانی ڈیر خفہ یم ڈیرہ
 غلطی ترینہ کیری او یا ڈیر پے غمجن یم ڈیر گناہونہ ترینہ کیری -

نہمہ وجہ ثوقی کول او خلق خندہ ول لکہ پہ یو مجلس کنہ د خلقو
 غیبونہ ذکر کوی او خلق خندہ وی - او دا ددے حدیث مصداق دے نبی ﷺ
 وائی ویل للذی یحدث بالحديث لیضحک به القوم فیکذب ویل له ویل له
 ہغہ انسان د تباہ شی چہ د خلقو د خندہ ولو دپارہ خبری کوی او دروغ
 وائی تباہ د شی دا او تباہ د شی -

لسمہ وجہ بل تہ د غلط کار نسبت کول او حآن بیزارہ
کول لکہ دا کار خو فلانی کڑی د حآن نہ ملامتیا او کھی لری کڑی او بل تہ
ئے نسبت وکڑی -

یوولسمہ وجہ د خبری پورہ تحقیق نہ کول چہ د خبری
پورہ تحقیق ونکڑی او خبرہ خوروی او پردے غیبت کوی ددے وجہ نہ اللہ
تعالی وائی - یایہا الذین آمنواں جا کم فاسق بنبأ فتبینوا - مؤمنانود خبری
تحقیق کوی

دولسمہ وجہ د بل د طرف نہ د طعن او اعتراض
احساس لکہ یو سڑی تہ دا معلومات وشی چہ فلانی پہ ماپسی پروپیگنڈ
کول غواڑی

اوپہ ما طعن او غیب لگول غواڑی نو دا رامخکین شی او د مغوی بدنامل
شروع کڑی ۱۰

د غیبت علاج

اولنی علاج دادے چہ سڑی دا سوچ وکڑی چہ کہ حہ غیبت کوم
نود اللہ تعالیٰ پہ غصہ او قہر کین اختہ کیرم او د قسما قسم عذابونو سرہ
مخامخ کیرم لکہ د مخکین حدیثونو نہ معلومہ شوہ -

دویم علاج چہ دا سوچ وکڑی چہ کہ حہ د چاغیبت وکڑم نو حما
نہ بہ نیکی او نیک اعمال اخلی او کہ حما نیکی ختمی شی - نو بیا بہ د دغہ

سڙی گناهمونه په ما بار کولی شی - بل علاج د خبری تحقیق او وضاحت کول
 - دغه رنگی غصه کنټرول کول - بل علاج خپلو غلطو ته سوچ کول چه
 پردی غیبت ولی کوم په ماکنی خو خانله ډیری غلطی موجودی دی -

بل علاج دا سوچ کول چه داسه څوک نه پیدا کیږی چه هغه دټولو
 غلطو او غیبونو نه پاک وی په هر انسان کنی ښه صفات هم وی او بد
 صفات هم لکن چه ښه صفات ئه ډیروی او بد صفات ئه کم وی نو دا
 پوره خبره ده -

عبد الله بن مبارک رحمه الله وائی المؤمن یطلب المعاذیر والمنافق
 یطلب العثرات - د مؤمن نښه داده چه د مسلمان د غلطی د پاره عذر ونه
 ۱۰ احیاء العلوم للامام الغزالی وموعظة المؤمنین من احیاء علوم الدین ص ۳۰۰ والزواج
 عن اقتراف الكبائر وغیره وغیره -

گوری او د منافق نښه داده چه هغه د خلقو غلطی گوری چه دا کار ئه
 غلط وکړو - او دایه غلط وکړو او یا دا او دا خبره ئه غلط وکړه -

فضیل بن عیاض رحمه الله وائی الفتوة العفو عن ذلالت الاخوان ۱
 - دخوانمردی نښه داده چه په روڼو او ملگرو ته د غلطو معافی کوی - ابن
 مازن رحمه الله وائی المؤمن یطلب معاذیر اخوانه والمنافق یطلب عثراتهم ،
 مؤمن د خپلو روڼو عذر ونه گوری او منافق ئه غلطی گوری -

حمدون القصار رحمه الله وائی اذا زل اخ من اخوانک فاطلب له
 تسعین عذرا ، چه کله د یو روڼه غلطی وشی نو لس کم سل عذر ونه ورله

اوگوره نن صبا خلق بے حایه یو بل بدناموی د یو بل ښه کارونه هیروی او غلطی یادوی - ابن الاعرابی وائی تناسی مساوی الاخوان یدم لک ودهم ۲ د ملگرو خطاگانے هیرو بل به تالره د هغوی دوستی همیشه پاتی کړی -

د غیبت نه تو بے طریقه

یوه طریقه داده چه تا د چاغیبت کړیوی د هغه د پاره ښه او استغفار او غوږی - لکه حدیث د انس رضی الله عنه کنی رآنی رسول الله ﷺ وائی چه د غیبت کفار ه داده چه تا د چاغیبت کړی وی د هغه د پاره ښه او غوږی چه اللهم اغفر لنا وله ۳

۱ زیات تفصیل په احیاء العلوم کنی او په موعظة المؤمنین من احیاء علوم الدین ص ۲۹۷ کنی اوگوره ۲ نقل من رساله آداب العشرة وذكر الصحبة والاخوة للشيخ ابوالبركات الغزی ۳ کذا فی مشکوة ص ۲۱۵ ج ۲ باب الغيبة قال اسیوطی فی الجامع الکبیر واخر ابن طاهر القیسرانی فی تذکرة الحفاظ ص ۹۶۷ ج ۳ قال العجلونی ص ۱۲۵ ج ۲ رواه الغرائط عن انس مرفوعاً وهرضعیف لکن له شواهد -

دغه رنگی د حذیفة رضی الله عنه او عبد الله بن المبارک رحمه الله نه هم نقل دی او دا رای شیخ تقی الدین بن الصلاح شافعی هم ده ۱ -

بعض علماء وائی چه د غیبت د تو بے شرط داده چه د چا غیبت د کړیوی هغه به خبروی او معافی به ترینه غوږی لکن غوره داده چه د هغه خبرول ضروری نه دی ۲ - او بعض وائی که هغه سړی خبر شوی وی نو د هغه نه به معافی غوږی حکه په حدیث د ابوهریره رضی الله عنه کنی رآنی رسول الله ﷺ وائی چه د چا سره د مسلمان رور حق وی د مال یا د عزت نو را د شی د هغه نه د ښه او غوږی مخکنی د هغه نه چه دده نه واخستلی

شی او دده سره به روپی اشرفی نه وی کچری دده نیکی وی هغه به ترینه
واخستلی شی اوکه نیکی ئه نه وی نود هغه سڑی گناهونه به په ده بارشی
- او کچری غیبت هغه سڑی ته نه وی رسیدلی نو استغفار به ورله غواڑی
خبروی دنه چه زیات خفه نشی - مجاهد رحمه الله وائی چه د هغه سڑی
صفتونه به کوی او دعاء به ورله غواڑی ه ۳ - ابن سیرین رحمه الله په
خان دا مقرر کړیوه چه کله به ئه د چا غیبت وکړو نویوه اشرفی بئ خیراتی
ورکوله ه ۴ -

---

۱۰ کذا فی الآداب الشرعية لشمس الدین ابو عبد الله محمد بن مفلح المقدسی الحنبلی ه ۲
کما فی الآداب الشرعیه ه ۳ مختصر منهاج القاصدین للمقدسی ص ۳۲ ج ۳ ه ۲ تفسیر
روح البیان -

هغه صورتونه چه په هغه کې غیبت کول جائز دی

په خو صورتونو کې د شرعی ضرورت په وجه غیبت کول جائز
دی - یو دا چه ته شکایت د ظلم کوی لکه مظلوم لره دا جائز دی چه هغه
بادشاه یا قاضی یا بل د قدرت خاوند ته د خپل ظلم فریاد وکړی چه فلانی
په ما ظلم کړی یا فلانی حُما سره دا کار کړی

دویم دا چه ته د یو منکر په ختمولو کې د چانه امداد غواڑی لکه
ته د قدرت خاوند ته اووی چه فلانی دا گناه یا دا غلطی کوی ته ئه منع

کڑہ حکہ نبی ﷺ وائی چه من رأی من منکرا فلیغیره چاچه منکرولیده نو بدل د کڑی په لاس یا په ژبه نو په ژبه بدلول دا هم دی چه ته د قدرت د خاوند نه مدد اوغواڑی -

دریم دا چه ته د چا نه فتوی غواڑی لکه ته مفتی ته وائی چه فلانی په مادا ظلم کڑی آیا هغه لره دا جائز دی یا حُما سره فلانی دا ظلم کوی -
حُه ترینه خنگه حُان خلاص کژم -

خلورم دا چه یو سڑی بُنکاره فسق یا بدعت کوی لکه ته وائی چه فلانی دا فسق کوی نو کومه گناه یا بدعت چه بُنکاره کوی په هغه ئے غیبت جائز دے او چه کوم بُنکاره نه کوی نو په هغه ئے غیبت جائز نه دے
پینحُم دا چه ستا مقصد د هغه تعریف یعنی فیجاننده وی لکه په ناکاره نوم یا لقب سڑی مشهور وی نو د دغه نوم یا لقب ذکر کول د هغه د فیجاننده دپاره جائز دی او د تحقیر دپاره جائز نه دی - لکه اعمش یا اعرج یا اعمی یا قصیر وغیره لکه د پښتو مثال یو سڑی په گوډ یا کونڑیا ژوند مشهور دے نو دا نوم د فیجاننده په خاطر جائز دے لکن د سپک والی په وجه جائز نه دے -

شپږم دا چه کله یو راوی یا گواه یا مصنف صحیح نه وی نو په هغه جرح کول او د هغه غیبت جائز دے بلکه د شریعت د حفاظت په خاطر د هغه جرح یا غیبت واجب دے -

اووم دا چہ کلہ درنہ خوک د یو چا پہ بارہ کنبں مشورہ اوغواڑی
نوتہ د ہغہ غیب او نقصان ذکر کولی شی لکہہ د کوژدن پہ وخت کنبں یا د
سفر یا د تجارت د ملگرتیا دپارہ ۔

اتم دا چہ کلہ خوک یو نقصانی شی اخیلی نوتہ د ہغہ ذکر
اخستونکی تہ کولی شی ۔ د خیر خواہی پہ خاطر نہ د فساد او نقصان پہ
خاطر ۔

نہم دا چہ کلہ یو طالب د فاسق یا بدعتی خواتہ ورخی د ہغہ نہ
علم زدہ کوی او تہ یریری چہ دے طالب تہ بہ نقصان ورسوی نو دغہ تہ د
دغہ استاذ حال بنودلی شی د خیر خواہی پہ خاطر ۔

لسم دا چہ د یوسڑی سرہ خہ قسم مشری وی او ہغہ پہ
صحیح طریقہ مشری نہ کوی خکہ چہ پہ ہغہ کنبں صلاحیت نہ وی یا
فاسق شی نو ددہ ذکر ہغہ چاتہ جائز دے چہ ہغہ ددہ د پاسہ مشروی ۔
۱۷ ۔

---

۱۷ ددے تفصیل پہ مختلفو کتابونو کنبں دے لکہہ احیاء العلوم یا موعظۃ المؤمنین یا
الزواج عن اقرار الکبائر یا ریاض الصالحین وغیرہ

شعبہ رحمہ اللہ وائی چہ شکایت کول یا خوک د یو گناہ نہ یروول
دا پہ غیبت کنبں نہ راجی ۱۷ ۔

چہ خوک پردی غیبت واوری نو ہغہ بہ خہ کوی :-

غیبت کونکی او غیبت اوریدونکی دواڑہ پہ گناہ کنبں شریک
دی امام نووی رحمہ اللہ وائی چہ خوک د مسلمان غیبت واوری نو ہغہ لہ

پکار دی چه د هغه رد وکڑی په ژبه او زورنه ورکڑی که په ژبه نه منع کیده نو په لاس د منع کڑی او کچری د ژبه او لاس وس ئه نه کیری نوددغه مجلس نه د جدا شی -

د جابر بن عبد الله او ابو طلحه رضی الله عنهما په روایت کښ راخی رسول الله ﷺ وائی چه په یو خای کښ د مسلمان بے عزتی کیری او یو سڑی دده مدد ونکڑی نو الله تعالیٰ به دده مدد په داسه خای کښ پریگدی چه دابه په هغه کښ خپل مدد خوښوی (یعنی چه دے به مدد ته محتاج وی) او که یو سڑی دده مدد وکڑی نو الله تعالیٰ به دده مدد په داسه وخت کښ وکڑی چه دا به په هغه کښ خپل مدد خوښوی -

په بل حدیث د ابودرداء رضی الله عنه کښ راخی نبی ﷺ وائی چه چا د مسلمان د عزت نه دفاع وکړه نو الله تعالیٰ به د قیامت په ورځ دده د مخ نه اور وگرځوی-

یو ځل عیسیٰ علیه السلام خپلو ملگرو ته اوپل کچری ستاسو یو مسلمان روروی او سیلی د هغه نه جامه لری کڑی تاسو به څه کوی هغوی

۲۷ شعب الایمان ص ۳۱۸ ج ۵-

ویل سبحان الله مونږ به دغه جامه دته واپس کوو یعنی پټوو بئ - عیسیٰ علیه السلام اوپل چه نه بلکښ تاسو به ترینه هغه باقی جامه هم لری کوی - دا عیسیٰ علیه السلام هغویته یو مثال بیان کړو چه دوی د یو سڑی په باره کښ یوه ناکاره خبره واورى - نو دوی ورسره نورے ذکر کوی ۱۷ -

میمون رحمہ اللہ تہ پہ خوب کنبں د یوزنجی مژ لاش راوڑی شو او ورتہ اوویلی شو چہ دا اوخوره حُکہ تادده غیبت کڑی ہغہ اویل چہ ما خو دده پہ بارہ کنبں خہ نہ دی ویلی - دتہ اوویلی شو چہ تا ورتہ گوگ اینبی وو او راضی وی پے ددے واقعہ نہ روستو بہ میمون رحمہ اللہ د چا غیبت نہ کولو او نہ بئے ہغہ خوک خواتہ پریدنودلو چہ د چا غیبت بئے کولو ۲۔

چغلی کول (نمیمہ او نامام)

مخکنبں ذکر شو چہ غیبت دیتہ وائی چہ یوسڑی موجود نہ وی او تہ د ہغہ پہ بارہ کنبں داسے خبری کوی چہ ہغہ پے خفہ کیبری اگر کہ ہغہ خبرہ پہ ہغہ کنبں موجود وی - او بہتان دیتہ وائی چہ ہغہ کنبں ہغہ خبرہ موجود نہ وی -

او چغلی دیتہ وائی چہ تہ د یو چا خبرہ بل تہ نقل کوی ۳۔ لکہ فلانی ستا پہ بارہ کنبں دا او دا خبرہ کڑی - پہ چغلخور جنت حرام دے لکہ حدیث کنبں راخی عن حذیفۃ رضی اللہ عنہ قال سمعت رسول اللہ ﷺ یقول لا یدخل الجنة قتات متفق علیہ وفی روایۃ مسلم نامم ۴۔ رسول اللہ ﷺ

۱۔ تفسیر الثعلبی ص ۲۱۱ ج ۱ ۲۔ تفسیر روح البیان - ۳ المدخل بن الحاج ص ۱۳۱ المتوفی ۲۷۲ھ والمدخل للعبدری ص ۱۲۲ مختصر منهاج القاصدین ۴۔ مشکوٰۃ ص ۴۱۱ ج ۲ قتات اونمام یوشی دے۔

وائی چہ جنت تہ چغلی کونکی نشی داخلیدی وروی ابوداؤدد والترمیذی عن ابن مسعود رضی اللہ عنہ قال قال رسول اللہ ﷺ لا یبلغنی احد عن احد من اصحابی شیئاً فانی احب ان اخرج الیہم وانا سلیم الصدر - ترجمہ رسول

اللہ ﷻ وائی چہ ماتہ دِ یوکس د بل ملگری خہ خبرہ نہ رارسوی حُکہ خہ دا خوبنوم چہ خہ دویته را اوخُم او حُما سینہ روغہ وی ۔

یحی بن ابی کثیررحمہ اللہ وائی چہ چغلخور سڑی پہ یو گھنٹہ کنہی دومرہ نقصان کوی چہ ہغہ جادوگر پہ یوہ میاشت کنہی

ہم نہ شی کولی ۔ د چغلی پہ بارہ کنہی اکثر علما، یوہ واقعہ نقل کوی چہ یو سڑی یو مری (غلام) اخستلو نو ہغہ مالک نے اویل چہ پدیکنہی یو نقصان دے ہغہ داچہ دا چغلی کوی او دروغ وائی او خہ ددے نقصان نہ بیزارہ یم اخستونکی اویل چہ صحیح دہ تہ بیزارہ نے او دا نقصان دِ پکنہی وی ۔

کلہ نے چہ واخستلو نو دغہ مری (غلام) بہ مالک تہ دا شیطانی او چغلی کولہ چہ ستا بی بی بدکاری کوی او ستا د مرگ ارادہ لری او زنانہ تہ نے دا شیطانی وکڑہ چہ ستا خاوند پہ تا بلہ نکاح کوی نو کہ ستا خواہش وی چہ خہ خاوند پہ تا مہربانہ کڑم نو چاڑہ واخلہ او چہ کلہ خاوند اودہ شی نو ددہ د مری نہ یو وینہتہ او خرہ وہ او خاوند تہ نے اویل چہ کلہ اودہ شوی نو دا سِخہ تا وجنی خاوند نے حان قصدا اودہ کڑو زنانہ راغلہ چاڑہ ورسرہ وہ ددے دپارہ چہ د خاوند د مری نہ وینہتہ کٹ کڑی ۔ خاوند ددے زنانہ لاس اونیو او مڑہ نے کڑہ د زنانہ رشتہ دار راغلل او خاوند نے مڑ کڑو
۱۔ د چغلی دا نتیجہ وہ چہ دواڑہ نے مڑہ کڑل ۔

۱۔ مختصر منہاج القاصدین ص ۳۵ ج ۳ الغیبة دالنمیمة لابن ابی الدنیا ص ۱۱۷ وغیرہ من الکتب۔

د دوه ژبو او دوه مخونو والا (ذوالوجهین او ذواللسانین)

د دوه مخونو والا دیتہ وائی چه کله د دوه کسانو په مینځ کښ اختلاف وی او دا د هغوی په مینځ گرځی را گرځی مریو ته د هغه د طبیعت موافق خبره کوی - او د بل بدی ورته بیانوی او وعده ورسره کوی چه څه به ستا ددے بل خلاف مدد کوم او یوته د بل خبره نقل کوی دا منافقت دے۔

او دا د چغلی کونکی نه ډیر زیات ناکاره دے ځکه د چغلی والا د یو طرف خبره بل ته نقل کوی او دا دواړو طرفونو خبره نقل کوی - بل داچه د هریو په دشمنی او اختلاف صفت کړی چه ته ددے بل سره کومه د شمنی کوی نو دا ښه کار دے ۱۷ -

او په حدیث کښ ددے تعریف شوی او سزا ئے هم ذکر شوی لکه حدیث کښ راځی عن ابی هریره رضی الله قال قال رسول الله ﷺ تجدون من شرار عباد الله عزوجل يوم القيامة ذا الوجهين الذي يأتي هؤلاء بحدیث هؤلاء و هؤلاء بحدیث هؤلاء۔

رسول الله ﷺ وائی تاسو به بیا موځی ډیر ناکاره د بندگانو د الله تعالی نه په ورځ د قیامت د دوه مخونو والا دا هغه کس دے چه راتله کوی دے کسانو ته په خبرے ددے کسانو او دے کسانو ته په خبرو ددے کسانو۔ عبد الله بن عمر رضی الله عنه ته چا اوپل چه مونږ د بادشاهانو (افسرانو) خواته ورځو د هغوی په مخکښ یو شان خبره کوو چه کله اوځو نو بیا بل

۱۷ موعظة المؤمنین ص ۳۰۶ بحواله ریاض الصالحین۔

شان خبرہ کوو عبد اللہ بن عمر رضی اللہ عنہ ورتہ اویل چہ د رسول اللہ ﷺ پہ دور کنبی دیتہ مونبر منافقت ویلو ۱۰ -

خاتمہ پہ یو واقعہ سرہ

پہ سلفو کنبی یو عالم تہ چا اویل چہ کیف انت فی دینک - یعنی دین د خرنگی دی مغهہ اویل امزقة بالمعاصی وارقعه بالاستغفار - حہ خپل دین پہ گناہونو شلوم او پہ استغفار ورتہ ٹوٹی گنڈم -

بعض وائی چہ استغفار د گناہونو دپارہ داسے دے لکہ صابون چہ خیری لری کوی - امام ابن قیم رحمہ اللہ وائی چہ ما یوہ ورخ شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ تہ اویل چہ د یو عالم نہ تپوس شوی چہ د بندہ دپارہ تسبیح ڈیرہ فائدہ لری او کہ استغفار نو مغهہ عالم جواب کڑی چہ کلہ جامہ پاکہ وی نو خوشبوی او د گلاب او بہ ورلہ فائدہ مندی دی او چہ جامہ خیرنہ وی نو صابون او او بہ ورلہ فائدہ مندی دی - (یعنی چہ انسان گنہگار نہ وی نو تسبیح بنہ دہ او چہ گنہگار وی نو استغفار بنہ دے) -

نو ما تہ شیخ الاسلام ابن تیمیہ رحمہ اللہ اویل چہ جامی خو ہمیشہ خیرنی دی ۲۰ (یعنی مونبر ہمیشہ گنہگاریو نو مونبر لہ د استغفار اہتمام ڈیر پکار دے) - دا وقعات ددے د پارہ نقل شو چہ مونبر پہ قسما قسم گناہونو او کھی کنبی اختہ یو نو مونبر لہ ڈیر ڈیر استغفار ویل ضروری دی -

۱۰ الغیبة والنمیمة لابن ابی الدنیا ص ۱۲۳ ورواہ البخاری - ۲۰ غداء الالباب ص ۲۹۶ ج

د فتو بیان

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد المرسلين محمد وآله
واصحابه اجمعين،

امابعد ،فقد قال الله تعالى ونبلوكم بالشروالخير فتنة والينا ترجعون ،وقال
تعالى وجعلنا بعضكم لبعض فتنة وقال تعالى انما اموالكم واولادكم فتنه
،وقال النبي ﷺ انها ستكون فتن الا ثم تكون فتن الا ثم تكون فتن القاعد
خير من الماشى فيها والماشى فيها خير من الساعى اليها ،وقال النبي ﷺ ان بين
يدى الساعة فتنًا كقطع الليل المظلم-

الله تعالى په مونر ڈير لوى احسان كرى چه الله تعالى مونر ته
ايمان او اسلام نصيب كرى لكن كله انسان ته لوى لوى فتنه راعى چه د
مع فتنو په وجه ايمان او اسلام ختميرى يا كمزورى كيرى نو پكار داده چه
انسان دغه فتنه وييجنى دده د پاره چه خان ترينه بچ كرى او كچرى په
دغه فتنو كېن اخته شى نو پكار ده چه ددغه فتنو نه دوتلو لار وييجنى پده
وجه مونر د فتنو بحث كوو اول د فتنه معنى كوو-

د فتنه ڈير معنى گانى دى فتنه په معنى د امتحان هم راعى
چه په هغه سره منافق او مخلص بنكاره كيرى - او فتنه په معنى د شيطان
او فتنه هر هغه شى ته وائى چه د حق نه اژول كوى او انسان گمراه كوى -
دلته معنى مقصوده داده چه فتنه دپته وائى چه انسان د الله تعالى او د
هغه د ذكر نه د هغه د لارى نه واژه وى -

په قرآن کریم کښې الله تعالیٰ مختلف څیزونو ته فتنه ویلی لکه خیر او شر فتنه ده انسانان دیو بل دپاره فتنه ده مال او اولاد فتنه ده وغیر ذالک- او د حدیثو په کتابونو کښې په کتاب الفتن کښې ډیر حدیثونه راځي چه په هغه حدیثونو کښې د رسول الله ﷺ پېشن گوئی ذکر کوی د فتنو په باره او اقسام د فتنو او اقسام د خلقو په فتنو کښې او مصداق د بعض فتنو ذکر کوی- او د فتنو حکم چه کله فتنه موجوده شی نو حکم څه ده او د فتنو علاج څه ده -

دویمه خبره د کتاب الفتن د حدیثونو غټ غټ عنوانات او مضامین

اول عنوان او مضمون فتنه به موجودیږي رسول الله ﷺ مونږ ته خبر را کړی چه فتنه به موجودیږي او ډیره فتنه به راځي لکه رسول الله ﷺ وائی انها ستكون فتنٌ یقیناً زر ده چه فتنه به موجودیږي خبردار بیا به فتنه موجودیږي خبردار بیا به فتنه موجودیږي او رسول الله ﷺ وائی ، ان بین یدی الساعة فتناً ، یقیناً د قیامت نه مخکښ به فتنه موجودیږي او رسول الله ﷺ وائی وتُظهِرُ الْفِتْنُ ۱۰ فتنه به ښکاره کیږي-

حذیفه رضی الله عنه وائی چه نبی ﷺ اسمان ته وکتل او ویویل چه سبحان الله ترسل علیکم الفتن ارسال القطر ، را اوبه لیگلی شی په تاسو فتنه په شان د رالیگلو د باران په بل روایت کښې راځي چه رسول الله ﷺ د مدینه طیبه په یو قلعه راښکاره شه او ویویل ، فانی ازی الفتن تقع

خلال بیوتکم کوقع المطر، یقیناً حه وینم فتنه چه راپریوخی په مینخ د کورونو ستاسو کښ په شان د راپریوتلو دباران ۱- تشبیه دباران سره په ڈیروالی او عام کیدلو کښ ده ۲-.

دویمه خبره او دویم عنوان او مضمون دغه فتنه به ڈیره خطرناکه وی - رسول الله ﷺ د بعض فتنو سختی هم ذکر کړی چه ڈیره خطرناکه فتنه به راپیدا شی لکه په روایت د ابوهریره رضی الله عنه کښ راخی رسول الله ﷺ وائی بادروا بالاعمال فتناً کقطع اللیل المظلم، تلوار وکړی په عملونو سره د هغه فتنونه چه په شان د ٹکڑو د تورے شپي وی (یعنی هغه فتنه چه هغه به د شپي په شان خوریری د هغه سبب به معلوم نه وی او د خلاصون لار به ترینه نه وی) یُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا ویمسی کافرًا، سحر به سړی مؤمن وی ماښام به کافرو وی - ویمسی مؤمنًا و یُصْبِحُ کافرًا، ماښام به مؤمن وی سحر به کافرو وی - یبیع دینه بعرض من الدنیا، خپل دین به په دنیا خرخوی ۳- په دے حدیث کښ ددے بیان دے چه داسی قسم فتنه به راپیداشی چه سړی به کافر کوی او دا د دنیا په لالچ -

حذیفه رضی الله عنه وائی یأتی علی الناس زمانٌ لورمیت بسهم یوم الجمعة لم یصب الا کافرًا او منافقًا ۴- په خلقو به داسی زمانه راشی که د جمع په ورخ غشی گذار کړی نو هغه به نه رسیری مگر کافریا منافق ته - یعنی کفر او نفاق به ڈیرزیات شی -

۱ السنن الواردة فی الفتن لللدانی ص ۲۱۳ جلد ۱ بخاری مشکوٰۃ ۴۶۲-۲ عمده القاری شرح صحیح البخاری ۳- رواه مسلم مشکوٰۃ ص ۴۶۲ جلد ۲- ۴- الابانه لابن بطه ص ۱۲۵ جلد ۱-

دریمه خبره د فتنو په وخت کېن به عقلونه کار نه کوی - رسول

الله ﷺ وائی مسلمانان به یو بل وجنی او وائی چه ، انه لتنزغ عقول اهل
 ذالک الزمان ۱ - د دغه زمانی د خلقو عقلونه به ختم شی او حذیفه رضی
 الله عنه وائی ، ما الخمر صرفاً باذهب لعقول الرجال من الفتن ۲ - نه دی
 خالص شراب ڈیر ختمونکی عقلونه لره د فتنونه - په بل روایت کېن راحی
 الله تعالی وائی داسه فتنه به مقرر کژم تدع الحليم فيهم حيران ۳ - چه
 هوبسياران سژي به پکېن حيران وي - په بل روایت کېن راحی چه کله الله
 تعالی یو قوم په فتنه کېن اخته کژي نو د هغوی عقل فهم واخستلی شی بیا
 الله تعالی دوی پریردی چه پدے فتنو کېن چپ وهی چه کله دویته ددوی
 عقل او فهم واپس شی نو بیا افسوس کوی او یو بل ملامته کوی - او اسحاق
 د خپل استاذانو نه نقل کوی ، اذا وقعت الفتن عرج بالعقول ونكست
 القلوب ۴ - چه کله فتنه راشی عقلونه ختم شی او زړونه نسکور شی -

خلورم دا چه علم او علماء به ختم شی - لکه رسول الله ﷺ وائی
 ويقبض العلم ۵ ، علم به واخستلی شی - او رسول الله ﷺ وائی ان الله
 لا ينزع العلم من الناس انتزاعاً ولكن يميئ العلماء - یعنی الله تعالی علم پدی
 طریقه اخلی چه علماء وفات کژي د هغوی په وفات علم پورته شی - بیا
 جاهلان مشران شی بی علمه فتوے ورکوی په خپله هم گمراه شی او نور هم
 گمراه کوی ۶ - تر دے پورے چه په آخر زمانه کېن به قرآن هم پورته شی

۱ - صحيح ابن حبان مع حواش الارنؤوط واسناده صحيح ص ۱۰۳ جلد ۱۰ - ۲ - مصنف ابن
 ابی شيبه ص ۸۸ جلد ۱۵ - ۳ - رواه الترميدى مشكوة ص ۲۵۵ جلد ۲ - ۴ - السنن الواردة في
 الفتن الداني ص ۳۰۵ جلد ۱ - ۵ - متفق عليه كتاب الفتن ص ۳۶۲ جلد ۲ - ۶ - السنن الواردة
 في الفتن للدان باب ماجاء في انقراض العلماء وقبض العلم ص ۵۸۵ جلد ۳

او معاذ رضی اللہ عنہ وائی یوشک القرآن ان ینسخ نزدی ده چه قرآن منسوخ شی - د منسوخ کیدو مقصد دادے چه یسلک الناس وادیاً ویسلک القرآن وادیاً غیره ۱- خلق به په یوه کنده او یو میدان روان وی قرآن به په بله کنده او بل میدان کنہی روان وی -

پینخم دا چه علماء به د غلو او ڈاکوانو په شان وجلی کیری - رسول الله ﷺ وائی لیأتین علی العلماء زمانً یقتلون فیہ کما یقتل اللصوص فیا لیت العلماء یومئذٍ تحامقوا ۲- خامخا رابه شی په علماء داسی زمانه چه علماء به پکښی داسی وجلی کیری لکه څرنګی چه غله او ڈاکوان وجلی کیری ارمان دے چه علماء په دغه وخت کنہی ځان بے وقوفه کړی - البانی رحمہ اللہ وائی چه دا حدیث اگر چه ضعیف دے لکن ددے اولنی جملہ واقع شوی ده ځکه چه بعض طاغوتیانو بعض علماء شهیدان کړل ۳- څه وائم لکه شیخ ولی اللہ شیخ فضل حق ، شیخ شفیع اګبر رحمہم اللہ وغیره ئے شهیدان کړل۔

شپږم دا چه په زمانه کنہی به تغیر راشی او خلق به خراب شی - زبیر بن عدی رحمہ اللہ وائی چه مونږ د انس بن مالک رضی اللہ عنہ خواته راغلو هغه ته مونږ د حجاج نه شکایتونه وکړل هغه راته اوپل چه صبر کوی فانه لایاتی علیکم زماناً الا الذی بعده اشتر منه - یعنی مره روستنی زمانه ناکاره وی ما دا خبره ستاسود نبی ﷺ نه اوریدلی ۴- په بل روایت

کنہی

۱- السنن الوارده فی الفتن باب ماجأ فی رفع القرآن ص ۵۹۶ جلد ۳ ۳- السنن الوارده باب قتل العلماء ص ۶۶۱ جلد ۳-۳ السلسله الضعیفه ص ۵۲ جلد ۱۲ ۴- رواه البخاری مشکوٰۃ ص ۲۶۳ جلد ۲۔

راخى زبير بن عدى رحمہ اللہ وائى چہ انس بن مالک رضی اللہ اويل ما من يومٍ ولا ليلةٍ ولا شهرٍ ولا سنةٍ الا والذى قبله خيرٌ منه - نشته يوه ورخ يا شپه يا مياشت يا كال مگر مخکين وخت غوره وى د دینه - داخبره ما ستاسود نبى ﷺ نه اوريدلى - حسن بصرى رحمہ اللہ وائى ما انكرتم من زمانکم فبسوء عملکم هغه چه تاسوئے ناشنا گزرى د خپلى زمانى نه نو دا دوج د بدعمل ستاسونه -

يونس بن ميسره رحمہ اللہ وائى چہ کومه زمانه په مونبر راخى په هغه کين مونبر جاړو او چه کومه رانه تيره شى په هغه پسى جاړو - شعبي رحمہ اللہ وائى ما بکيت من زمانٍ الا بکيت عليه د کوم زمانى نه چه ماجزلى نو بيايم په هغه پسى جزلى - سفیان ثورى رحمہ اللہ وائى چه دا خبره کيدله چه په خلقو به داسى زمانه راشى چه صبر عقل برداشت معرفت به پکين ختم شى تردے چه داسى څوک به ته نه مومى چه هغه ته خپل غم ښکاره کزى - چا ورته اويل چه دا کومه زمانه ده هغه اويل اراه زماننا هدا ، حما گمان دادے چه هغه زمونبر دا زمانه ده - ابو صدقة اليماني رحمہ اللہ وائى چه د قيامت نه مخکين به داسى اميران راپيدا شى چه هغه به دروغجن وى وزيران به فاجران وى امينان به خائنان وى ملکان به ظالمان وى قاريان به فاسقان وى - علامى پئے د بزرگانو وى زړونه پئے د مردارى نه زيات بدبويه وى - ابو امامه باهلى رضی اللہ عنه وائى چه رسول اللہ ﷺ اويل چه نه خلق د ميوه دارى ونى په شان دے او نزدى ده چه خلق به د ازغى دارى ونى په شان شى -

سهل بن سعد الساعدي رضی اللہ عنہ وائی چه رسول اللہ ﷺ اوپل چه اللہ تعالیٰ د هغه زمانی نه م وساتی چه د عالم تابعداری پکنیں نه کیبری او صبرناک نه پکنیں شرم نه کیبری - یعنی داسی وخت به راشی چه د عالم خبره به خوک نه منی او د صبروالا نه به پکنیں حیا، نه کیبری - حیوه بن شریح رحمه الله به ویل چه په یو سل شپيتم کنیں به داسی وخت راشی چه یو سړی د سپی د بچی (یعنی د کوتری) پالنه وکړی نو دابه ډیره بڼه وی ددینه چه د بچی پالنه وکړی ۱-.

عمررضی اللہ عنہ وائی چه داسی زمانه به راشی چه د قبیلې د نیکانو غصه کیدل او راضی کیدل به دخپل ځان دپاره وی د هغوی غصه کیدل او راضی کیدل به دالله تعالیٰ دپاره نه وی - په داسی وخت کنیں د خلقونه په بدگمانی ځان ساتی ۲- . حذیفه رضی اللہ عنہ وائی ، کیف بکم اذا انفرجتم عن دینکم کانفراج المرأة عن قبلها لاتمنع منه من اتاه ۳- . څرنګی حال به وی ستاسو چه کله جداشی تاسودخپل دین نه په شان جداکیدلو دزنانه دخپل عورت نه چه نه منع کوی ددینه هغه خوک چه راځی دپته - یعنی څرنګی چه کنجره زنانه په خپل عورت غیرت نه کوی نو دغه رنگی به تاسو په دین غیرت نه کوی -

سفيان ثوري رحمه الله وائی چه داسی زمانه به راشی چه دنیا به په مؤمن داسی راتنګه شی لکه چه د تیاری والا کوته وی په سړی راتنګه شی دروازه پکنیں گوری او نه ئے شی موندلی ۴- . اوپه روایت د مرداس

۱- السنن الواردة في الفتن للداني من ص ۵۱۵ جلد ۳ ۲- السنن الواردة ص ۵۲۶ جلد ۳

۳- السنن الواردة ص ۵۵۰ جلد ۳ ۴- السنن الواردة ص ۵۵۱ جلد ۳

الاسلمی رضی الله عنه کهنی راخی رسول الله ﷺ وائی چه مخکنی نیکان به ختم شی اوردی خلق به پاتی شی په شان د ردی کجورو او وربشو الله تعالی به د دوی هیخ پرواه نه ساتی ۱- دغه رنگی امانت به ختم شی مونخ به ختم شی په مانحه کهنی به خشوع نه وی مینه محبت به ختم شی - عمیر بن اسحاق رحمه الله وائی کنا نتحدث ان اول ما یرفع من الناس الألفه ۶- مونبر به دا خبره کوله چه اول به د خلقونه مینه محبت ختمیری-

انس بن مالک رضی الله عنه وائی انها ستکون ملوک ثم جبابة ثم الطواغیت ، یقیناً زر ده چه مشران به شی به په تاسو بادشاهان بیا جابران حکمرانان بیا طاغوتیان ، مصنف ابن ابی شیبه (۱۵، ۳۵) لکه نن صبا په مونبر طاغوتیان مسلط دی په بل حدیث د ابن عمر رضی الله عنه کهنی راخی چه قیامت به تر هغه وخته پوری نه راخی تر خو چه په تاسو مقرر نشی امیران دروغچنان وزیران فاجران معاونین خائنان ملکان ظالمان ، قاریارن فاسقان علامه به ئے د بزرگانووی زژونه بیئے د مردارے نه بدبویه وی الخ- الجواب الکافی فصل ضرر الذنوب علی القلب- ابن عباس رضی الله عنه وائی بدعات به بنکاره شی سنت به مژه شی - رسول الله ﷺ وائی الناس کابل مائة لاتکاد تجد فیها راحلة ۲ خلق به په شان د سلو وسانووی چه یو به پکهنی د بارواله نه وی ۱-

۱- ۵ رواه البخاری ۶ السنن الواردة ص ۶۰۹ جلد ۳-

د بعض نورو فتنو بیان

مخکبیں مونر بعض فتنے بیان کڑی اوس بعض نورے فتنے اجمالاً ذکر کوو چہ ددے بیان شیخ امین پہ الفوائد کبیں تفصیلاً کڑی۔ ۱۔ مال فتنه ده ۲۔ اولاد فتنه ده ۳۔ زناه فتنه ده خصوصاً زمونر پہ دور کبیں دا ڈیره خطرناکه فتنه ده او د کفارو او شیطانانو د پارہ خاص وسله ده خصوصاً د حوانی طبقے سره ئے د زنانو پہ زریعه د جنگ اعلان کڑی۔

پہ حدیث کبیں راحی ہیخ دامے ورخ نشته چہ په هغه کبیں به دوه ملائک دا خبره نه کوی چہ د نارینو دپاره د زنانو د وچه نه هلاکت دے او د زنانو دپاره د نارینو د وچه نه هلاکت دے ۱۔ ۲۔ دنیا فتنه ده حکه د دنیا محبت د هرے گناه جرزه ده د دینه د خلاصیدو لارداده چہ ددے د خوندونو او مزونه او د دے د حکومتونو او راحتونو نه صبر وکڑے شی۔ او ددے د مصیبتونو او سختیو پرواه ونکڑی شی۔ ۵۔ دنیوی علوم فلسفه منطق، ریاضی، سائنس او نور عصری علوم دا هم کله فتنه جوڑیری لکه الله تعالی وائی۔ فلما جاء تهم رسلهم بالبينات فرحوا بما عندهم من العلم وحق بهم ما كانوا به يستهزؤون۔ هر کله چہ راغلل دویته پیغمبران د دوی په بنکاره دلیلونو نو دوی په خپلو علمونو خوشحاله شو او چاپیره شو ددوی نه هغه شی چہ دوی پوری ثوقی کولی۔

العلم قال الله قال رسوله قال الصحابة هم أولو العرفان

۶۔ هغه جماعتونه او تنظیمونه چہ هغه د اختلافاتو منشا او بنیاد وگرخی او

(ارواه ابن ماجه واسناده صحیح کتاب الفتن۔)

د دوستی او دشمنی مدار ئے دغه جماعت گر حُولی وی او دغه جماعت ته خلق رابلی - کله کله دومره غلو وکڑی چه د یو کافر مرتد منافق سره تعلق ساتی او د یو دینی تحریک سره تعلق ختموی - ۷ - بعض بے دینه مؤسسی یا نشریاتی اداری خبرونه اخبارونه میڈیا تصویرونه شائع کول خصوصاً د زنانوو خاصکرد فحاشی او عریانی په حالت کبڼ یا موبائل کمپیوٹر، ٹی وی ، انٹرنیٹ سنیماگانی وغیره - ۸ - د یهودو او نصاری وو دعوتونه دغه رنگی د ملحدینو اسماعیلیو شیعه گانو قادیانانو، بریلیانو دعوتونه - ۹ - انتخابات ووٹونه ریاست او حکومت طلب کول - ۱۰ - د خلقو سره ڈیر اختلاط کول د میلمنو ڈیروالی د سفرونو ڈیروالی د کورنه د بے فائده وتلو ڈیروالی - ۱۱ - اختلافات لانجی بحث مباحثے رسول الله ﷺ وائی چه کله یو قوم دهدایت نه روستو گمراه شی نو هغه په جگړو او لانجو کبڼ اخته شی ، ماضل قوم بعد هدی کانوا علیه الا اوتوالجدل - ۱۲ - د زړونو سخت والی الله تعالی وائی ، فویل للقاسیة قلوبهم من ذکر الله اولئک فی ضلال مبین هلاکت دے هغه خلقولره چه د هغوی زړونه د الله تعالی د ذکر نه سخت دی دا کسان په بنکاره گمراهی کبڼ دی - ۱۳ - هغه سخت فقر او نیستی او اوگدی بیماریانی چه د انسان صبر ختم کڑی ددے وچه نه رسول الله ﷺ به دعاء کوله چه اللهم انی اعوذبک من الکفر والفقر وعذاب القبر اے الله هه پناه غواژم په تاسره د کفر فقر او عذاب قبر نه - ۱۴ - د والدے بنیری لکه په حدیث د جریج کبڼ چه دا دبنی اسرائیلو یو عابد وو - رسول الله ﷺ وائی که دده مور دته د فتنے بنیری کڑیوی نودابه خامخا په فتنه کبڼ پریوتوے لکن د جریج مور صرف دومره بنیری کړیوی چه ای الله جریج د هغه وخته پری مه وژنه چه تر خوئے د زناکارو بنحو مخونه لیدلی نه وی - او هم دغیبه وشوه - ۱۵ -

د نیکانو خلقو بنییری لکه سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه یو سړی ته بنییری وکړی نو هغه په فتنه کېن پریووت هغه به جینکی چیرل کوم به چه په لاره تیریدلی حالانکه دا ڈیر بوډا وو دواژه وروخه ئه په سترگو رازوژوندس شویوی۔

۱۶۔ جهل - د قیامت په علاماتو کېن راخی ویکثر الجهل ویقل العلم ، جهل به ڈیر شی او علم به کم شی - او په الجواب الکافی کېن ابن قیم رحمه الله نقل کړی نبی ﷺ وائی زرده چه غالبه به شی ناکاره د امت حُما په غوره (او نیکانو) د امت حُما تر دے چه مؤمن به په دوی کېن پټییری لکه خرنگی چه پټییری په مونږ کېن منافق نن ورخ۔ او حدیث د ابن عباس رضی الله عنه ئه نقل کړی چه داسی زمانه به راشی یندوبُ فیهِ قلبُ المؤمن کما یندوبُ الملحُ فی الماء دمومن زړه به پکېن داسی ولی کییری لکه خرنگی چه ولی کییری مالگه په اوبو کېن تپوس وشو چه دا د خه وچ نه یا رسول الله ﷺ هغه اوپل مما یری من المنکر لا یستطیع تغیرهُ۔ ددے وچ نه چه دا به منکروینی او بدلولی بیئ نه شی -

د فتنونه د نجات لاره

چه کله داسی فتنه موجود شی نو مؤمنانو لره خه کول پکار دی نو الحمد لله قرآن او سنت د امت د خیر خواهی او نجات ڈیر اسباب او لارے بیان کړی -

یوه لاره گمنامی ده - چه کله سړی گمنام وی شهرت ئه نه وی نو هغه به د فتنونه په امن کېن وی لکه رسول الله ﷺ وائی یقیناً الله تعالی

مینہ کوی د هغه نیکانو تقوی دارو سره چه هغه د خلقونه طرف ته وی چه کله نه وی نو څوک ئے تپوس نه کوی او چه کله حاضر وی نو څوک ئے نه پیجی یخرجون من کل غبراء مظلماً دوی به اوزی د هرے گرد آلوده او تیاری والا نه یعنی دوی به د هر مشکل مصیبت نه اوزی ۱۔

دویمه لاره خلوت دے۔۔ یعنی کناره کشی او د خلقونه لرے اوسیدل۔ رسول الله ﷺ وائی نزد دے ده چه غوره مال د مسلمان سړی گڼدے بزه شی چه د غرونو په سرونو او د باران په ځایونو ئے گرځوی یفر بدینه من الفتن خپل دین د فتنونه تبتوی۔ پدے حدیث امام بخاری رحمه الله باب تڑلی چه باب دے په بیان ددے کنبی چه د فتنونه تبتیدل د ایمان حصه ده او په کتاب الفتن کنبی هم راوړی۔

او مخکبې حدیث ذکر شو یو چه فتنه به راشی چه ناست به د روان نه غوره وی او روان به د منډه وهونکی نه غوره وی۔ او په صحیح د ابن حبان کنبی باب ذکر کړی چه څومره داپه فتنو کنبی برخه اخلی نو دومره به په فتنو کنبی اخته کیږی۔

دریمه لار کور کیناستل۔ لکه رسول الله ﷺ د فتنو په بحث کنبی

ویلی الزم بیتک ۲۔ حذیفه رضی الله عنه یو سړی ته ویلی وو چه که د مسلمانانو جنگ راشی نو انظر اقصی بیت فی دارک فلج فیہ۔ اوگوره جدا کوڼه په کور ستا کنبی پس ننوزه په هغه کنبی ۳۔

۱۔ ابن ماجه باب من ترجی له السلامة من الفتن ص ۱۳۲۰ جلد ۲ وفی اسناد ابن الهیعه وهو ضعیف ۲۔ رواه الترمیذی مشکوٰۃ ص ۴۶۴ جلد ۲ السنن الوارده فی الفتن ص ۳۶۳ جلد ۲ ۳۔ السنن الوارده ص ۳۴۵ جلد ۱

خلورمه لار صرف د حآن غم کول۔ رسول اللہ ﷺ د فتنو

په بحث کښی ویلی وعلیک بخاصة نفسک وایاک وعوامهم ۱۔ لازم دے په
تا صرف خپل حآن او پریبرده عوام ، ملا علی قاری رحمه الله وائی چه دا
رخصت دے په پریښودلو د امر بالمعروف او نهی عن المنکر کښی چه کله
شریان خلق ڈیرشی او غوره خلق کمزوری شی - په بل روایت کښی راعی
فعلیک بنفسک ودع العوام ۲۔

پینخمه لار د ژبے حفاظت دے۔ لکه رسول الله ﷺ د فتنو په بحث کښی
وائی واملک علیک لسانک ۳۔ یعنی خپله ژبه کنترول کړه بے فائده خبرے
مکوه په بل حدیث کښی راعی چه الکلام فی الفتنة دم یقطر خبری کول په
فتنه کښی وینه ده چه خاخی - په بل حدیث کښی راعی تګون فتنة وقع
اللسان فیها اشد من السیف داسے فتنه به راشی چه په هغه کښی ژبه
استعمالول ڈیره سخته ده د توری نه - ابن عباس رضی الله عنه وائی انما
الفتنة باللسان ولیست بالید فتنه په ژبه سره وی په لاس سره نه وی
۴۔

په فتنو کښی تپوسونه یعنی حآن خبرول هم نه دی پکار:-

شریح رحمه الله وائی ما اخبرت ولا استخبرت منذ
كانت الفتنة ما نه خوک پومه کڙی او نه م د چانه تپوس کڙی د کوم وخت
نه چه فتنه موجوده شوی - میمون بن مهران رحمه الله وائی چه شریح په

فتنه

۱۰ ترمیذی مشکوٰۃ ص ۲۶۲ جلد ۲-۲ السنن الوارده باب ماجا فی سقوط الامر بالمعروف والنہی عن المنکر عند فساد الناس ص ۶۲۱ جلد ۳-۳ ترمیذی مشکوٰۃ-۲ السنن الوارده فی الفتن باب ذم الکلام فی الفتنة ص ۲۲۳ جلد ۲

کنہ نہہ کالہ وخت تیر کزو لایخبر ولا يستخبر نہ ئے چاتہ خبر ورکولو او نہ ئے دچانہ طلب د خبر کولو ۱۔

بعض سلفو بہ تپوسونہ کول لکن چاتہ بیئے خبر نہ ورکولو:-

بشیر بن عبد الرحمن وائی ان ابرہیم کان يستخبر ولا يُخبر،

ابراہیم رحمہ اللہ بہ تپوسونہ کول او چاتہ بیئے خبر نہ ورکولو ۲۔

پہ فتنو کنہ پہ چانیت اینسودل ہم نہ دی پکار:-

حکے رسول اللہ ﷺ وائی المرء مع من احب سڑی بہ دہغہ

چاسرہ وی چہ د ہغہ سرہ مینہ کوی - ابن مسعود رضی اللہ عنہ وائی بعض عملونہ بہ داسی وی چہ خوک پے راضی شی د غائبین نہ نو دابہ پہ شان د ہغہ چاوی چہ دا ورتہ حاضر شویوی - او چہ خوک دغہ عملونہ بد گنڑی د حاضرینونہ نو دابہ پہ شان دہغہ چاوی چہ ہغہ ترینہ غائب وی۔

پہ فتنو کنہ د مال استفادہ ہم حرامہ دہ :-

رسول اللہ ﷺ وائی چہ خوک پہ فتنہ کنہ روپی اشرفی حاصلہ

کڑی نو اللہ تعالیٰ بیئے پہ زڑہ د نفاق مہر اوومی - او رسول اللہ ﷺ وائی زردہ چہ فتنہ بہ راشی چہ ددینہ بہ صرف ہغہ خوک خلاصیبری چہ ہغہ د دینہ

خہ شی حاصل نکڑی چاچہ ددے مال نہ خہ شی حاصل کڑو دابہ داسی
وی

۱۰ السنن الوارده باب ذم الکلام فی الفتنة ص ۲۴۳ جلد ۲ ۲۰۰۰ حوالہ سابقہ ۲۵۱

لکہ چہ ددے د وینی نہ خہ شی حاصل کری۔ ۱۔ لکہ نن صبا د این جی اوز
او نورو بے دینو ادارو مالونہ خوژل ۔

شپریمہ لاریہ دین منگولی لگول او پہ سنتو لازم کیدل ۔ لکہ پہ حدیث د
عرباض بن ساریہ رضی اللہ عنہ کہن راحی رسول اللہ ﷺ وائی فانہ من یعش
منکم بعدی سیزی اختلافاً کثیراً فعلیکم بسنتی وسنة الخلفاء الراشدين
المهدين عضوا علیه بالنواجذ ۲۔ چاچہ ژوند تیر کڑو روستو زمانہ زر دہ
چہ اوبہ وینی اختلاف ڈیر پس لازم دی پہ تاسو سنت حُما او سنت د خلفاً
راشدینو پہ ہدایت والا دی چک ولگوی پہ دے باندے پہ داژو سرہ ۔

اوومہ لار صبر کول دی۔ لکہ رسول اللہ ﷺ وائی ولن ابتلی فصبر

فواہا ۳۔ او خامخا خوک چہ اختہ شی پہ فتنو کہن پس صبر نئے وکڑو پس
دلرہ تعجب دے او ددہ بنہ حالت دے ۔ یسیر بن عمرو وائی چہ مونبر این
مسعود رضی اللہ عنہ تہ اویل چہ مونبر تہ خہ وصیت وکڑہ خکہ خلق پہ
فتنو کہن اختہ شوی پتہ نہ لگی چہ مونبر ستاسرہ بیا میلایرو او کہ نہ نو
مغہ اویل اتقوا اللہ واصبروا حتی یستریح بُرّ او یستراح من فاجرٍ وعلیکم
بالجماعة ۔ د اللہ تعالیٰ نہ اویریری او صبر کوی تردے چہ دمہ شی نیک

عملہ یا دمہ اوکڑی شی د فاجر نہ ۴۔ فائدہ پدے حدیث کنبی دری خبری
ذکر شوی تقوا ، صبر ، جماعت ۔

۱۰ السنن الواردة باب النية في الفتنة ومن افاد منها مالا ص ۲۶۳ جلد ۲ ۲۰ السنن
الواردة في الفتن باب الاستمساک بالدين واللزوم على السنة عند الاختلاف وظهور الفتن ص
۳۲۳ جلد ۲ ۳۰ راوه ابوداؤد مشکوة ص ۲۶۲ جلد ۲ ۴۰ مصنف د ابن ابی شیبہ ۳۵ جلد
۱۵

دومره صبر پکار دے چہ اگر چہ تہ اووجلی شی لکن چہ تہ بل
خوک مژنہ کڑی ۔

رسول اللہ ﷺ د فتنو پہ بحث کنبی وائی چہ لیندی ماتی کڑی
د لیندی جی پریکڑی خپلی توری پہ گٹو اووہی ، فان دخل علی احد منکم
فلیکن کخیر ابنی آدم ، کہ پہ تاسو پسی خوک کور تہ رانوزی نو د ہابل پہ
شان صبر وکڑی ۱۰ یعنی مرگ درلہ بنہ دے خو چہ پہ فتنو کنبی حصہ
وانخلی ۔ اوپہ حدیثونو کنبی دا خبرہ بار بار رائی چہ خومرہ پہ فتنو کنبی
سڑی خان سر نہ کڑی او حصہ پکنبی کمہ واخلی نو دا انسان پہ فائدہ کنبی
دے۔

حدیث د حذیفہ رضی اللہ عنہ :-

حذیفہ رضی اللہ عنہ وائی ان للفتنة وقفاتٍ وبعثاتٍ فان
استطعت ان تموت في وقفاتها فافعل ۔ یقیناً د فتنے دپارہ ودریدل وی او
راپور تہ کیدل وی کہ ستاوس کیبری چہ تہ مژ شی پہ ودریدو د فتنو کنبی نو
دا کار وکڑہ ۲۰۔ یعنی چہ کلہ فتنہ قلا رہ شی نو پہ دغہ وخت کنبی مرگ
بنہ دے او چہ فتنہ گرمہ وی نہ پہ ہغے کنبی مرگ بنہ نہ دے ۔

۱۷ رواہ ابوداؤد والترمذی وقال صحیح مشکوٰۃ ص ۳۶۳ جلد ۲ وابن حبان فی باب البیان بان علی المرأ عند الفتن ان یكون مقتولا لا قاتلا ص ۲۹۷ جلد ۱۳ - ۲ مصنف د ابن ابی شیبہ ۸۸ جلد ۱۵

اتمہ لاراعمال صالحہ یعنی نیک عملونہ کول -

رسول اللہ ﷺ وائی باردوا بالاعمال فتنًا کقطع اللیل المظلم ۱۷ - جلتی وکڑی نیک عملونوتہ د داسے فتنو د راتلونہ چہ مہغہ بہ پہ شان د ٹکڑو د تورے شیپے وی -

نہمہ لارد اللہ کتاب دے - یعنی د فتنونہ د خلاصیدو

لوی سبب د اللہ تعالیٰ کتاب دے حکہ پہ حدیث د علی رضی اللہ عنہ کہنہ راحی رسول اللہ ﷺ اوپل زر دہ چہ فتنے بہ موجود شی چا اوپل یا رسول اللہ ددینہ د خلاصیدو خہ لاردہ رسول اللہ ﷺ اوپل د اللہ تعالیٰ کتاب ۲ -

لسمہ لارد دعاء دہ - حکہ دعاء د مؤمن وسلہ دہ او د

دعاء کولو سرہ میخوک نہ ہلاکیری او رسول اللہ ﷺ بہ د فتنونہ پناہ غوبستلہ - د فتنے د ژوند او د مرگ نہ او د فتنے د دجال نہ او د بنکارہ او پٹو فتنونہ او د فتنے د مالداری نہ او د فتنے د سینے نہ وغیرہ وغیرہ لکہ پہ احادیثو کہنہ راحی چہ رسول اللہ ﷺ بہ دا دعاء کولہ واعوذبک من فتنۃ المحیا والممات واعوذبک من فتنۃ المسیح الدجال دغہ رنگی واعوذبک من فتنۃ الدنیا -

یوولسمه لارد مسئولیتونونه ځان ساتل - ځکه په حدیث کښې راځی ثعلبه وائی چه مونږ د حدیفه رضی الله عنه خواته راغلو هغه اوپل چه ماته یوسړی معلوم دے چه هغه ته فتنه هیڅ ضرر نشی رسولی ثعلبه وائی چه مونږ اووتلو یوه خیمه لگیدلی وه محمد بن مسلمه رضی الله عنه پکښې ناست وو مونږ ترینه ددے په باره کښې تپوس وکړو نو هغه اوپل زه

۱۷ رواه مسلم مشکوٰۃ ۲۷ ابوداود

دانه غواژم چه ستاسو د ښارونونه د یو ښار امور ماته اوسپارلی شی چه څوک دا حاصلوی هغه د حاصل کړی ماسره ئے هیڅ پروه نشته ۱۷ -

حکومت ولایت عهده اقتدار امارت مسئولیت ښه شی نه

دے اگر که اسلامی حکومت وی نو ستا څه خیال دے چه کله کفری حکومت وی سیکولر انگریزی حکومت وی د الله تعالی د قانون نه علاوه په نورو وضعی قوانینو فیصلے کوی په داسے حکومتونو کښې شاملیدل ډیره لویه فتنه ده - ډیر خلق مونږ اولیدل چه د علم او دین دعوه کوی چه کله پدے حکومتونو منصبونو کښې ورداخل شول نو په فتنو کښې پریوتل - په کفر اوارتداد کښې پریوتل په ظلم او خیانت کښې په حرامو او رشوت کښې په دروغو او خیانت کښې د دنیا په محبت کښې د پردوزنانوو سره په اختلاط کښې د دین او مونځ اهمیت ورسره نه وی -

دولسمه لار جهاد فی سبیل الله - رسول الله ﷺ وائی لیأتین

علی الناس زمانٌ یكونُ افضلُ الناسِ فیهِ بمنزلةِ رجلٍ اخذ بعنان فرسه فی سبیل الله كلما سمع بهیعةً استوی علی متنه ثم طلب الموت مظانه

۲۷ - خامخا رابه شی په خلقو داسے زمانه چه وی به غوره د خلقونه

پدیکښ په درجه کښې هغه سړی چه نیولی وی واگی د اس د الله تعالی په لار کښې هرکله چه واورى آواز د ویری برابرشی په ملا د اس بیا گوری مرگ په ځایونو د مرگ کښې (یعنی په هغه وخت کښې چه گمان د مرگ پکښې کولی شی)۔

۱۰ ابوداؤد رقم ۳۶۶۲۔ ۲۰ مسند احمد ابن حنبل ص ۲۲۳ جلد ۲ صحیح د ابن حبان رقم ۳۶۰۰

په بل روایت کښې داسی الفاظ راځی رسول الله ﷺ وائی خیر الناس فی الفتن رجلٌ أخذُ بعنان فرسه خلف اعداء الله يُخيفُهُم وَيُخيفُونَهُ ۱۔ غوره د خلقونه په فتنو کښې هغه سړی دے چه نیولی وی واگی د اس روستووی د دشمنانو د الله تعالی چه دا ویره وی دشمنانو لره او دشمنان ویره وی د لره۔

دیار لسمه لار مرگ دے سره دایمان نه۔ یعنی د ټولو فتنو نه د نجات حقیقی سبب دایمان سره مرگ دے ځکه ابن مسعود رضی الله عنه وائی فان الحی لا یؤمن علیه الفتنه ۲۔ یعنی په ژوندی دا اعتماد نشته چه دا به د فتنو نه بچ شی۔ او حدیث کښې راځی چه مؤمن مرگ بد گنژی خو مرگ دده دپاره د فتنه نه غوره دے ۳۔ ددے وجه نه رسول الله ﷺ به دا دعاء غوښتله واذا اردت بعبادک فتنه فاقبضنی الیک غیر مفتون ۴۔ او کله چه ته په خپلو بندگانو د فتنه اراده وکړی نو ما په داسی حال کښې ځان طرف ته واخله چه په فتنه کښې غورځیدلی نه یم۔

ای الله مونږ د تمام فتنو نه بچ وساته الله تعالیٰ زمونږ
خاتمه په ایمان او نیک عمل کږه او الله تعالیٰ په داسی وخت کېږي
زمونږ مرگ نصیب کږه چه د تمام فتنو نه محفوظ یو - امین
و صلی الله علیٰ خیر خلقه محمد وآله واصحابه اجمعین -

۱۰ متدرک د حاکم کتاب الفتن ۴۹۳ جلد ۲ رقم ۸۳۸۰ ۲۰ مشکوٰۃ ۳۰ مسند احمد ص
۴۲۷ جلد ۵ ۴۰ ترمذی -

پريشانی او خفگان مکوه

الحمد لله على نواله والصلوة والسلام على رسوله محمد وآله

اما بعد فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم -

ولا تحزن عليهم ولا تك في ضيقٍ مما يمكرون وقال تعالى فان مع العسر يسراً
ان مع العسر يسراً وقال تعالى وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها وقال تعالى
واسبغ عليكم نعمه ظاهراً وباطنة -

محترم ددے بیان موضوع داده چه خفگان او پريشانی

مکوه - او ددے موضوع انتخاب پدے وجه وکړی شو چه نن صبا خفگان او
پريشانی ډيره عامه ده هر سړی غمژن او فکر مند دے چه دا څه روان دی
او دا څه کېږي - څوک د دنيا د کارونود وچ نه پريشانه دی او څوک د الله
ددین دوجی نه ډیر فکر مند او غمژن دی -

حالانکے غمونہ د انسان بدن ڈیر متاثرہ کوی

اعصاب خرابوی وسوسی بدگمانی بدفالی پیدا کوی امیدونہ بریادہ وی دشمن او کینہ گر خوشحالوی دوستان خفہ کوی خہ فائده نہ لری نہ تقدیری فیصلہ واپس کوی نہ مڑی راژوندی کوی نہ تلونکی او ورک شوی شی واپس کوی -

دغه رنگی د انسان دین ہم متاثرہ کوی پہ عبادتونو کنب

کمزوری پیدا کوی د جہاد نہ روستو کول کوی د شیطان کوشش ہم داوی چہ مسلمان غمژن شی - پدی وجہ مونبر د مسلمانانو د تسلی دپارہ عمومًا او د مجاہدینو د تسلی د پارہ خصوصًا یو خو خبری کوو -

او ددے پہ ضمن کنب د تشویق او ترغیب د پارہ خہ خبری او واقعات بیانہ وو - او ددے خبرو انتخاب د عائض القرنی د لاتحزن نوم کتاب نہ شوی او هغه داچہ مسلمان لره غمژن کیدل نہ دی پکار د یو خو وجونہ اولہ وجہ دادہ چہ پہ تاباندے دالله تعالیٰ بے شمارہ نعمتونہ دی لکہ الله تعالیٰ وائی وَأَسْبَغَ عَلَیْکُمْ نِعْمَةً او کلہ وائی وان تعدوا نعمة الله لاتحصوها-

الله تعالیٰ تاتہ خوراک خکاک هوا، جامی درکڑی الله تعالیٰ

تاتہ سترگی ژبہ شونڈی لاسونہ بنپی درکڑی - تہ پہ بنپیوگرخی او ڈیر داسی دی چہ بنپی ئے نہ وی تہ پہ لاسونو نیول کوی او ڈیر داسی وی چہ لاسونہ ئے نہ وی تہ اودہ کیبری او ڈیر بے خوابہ وی تہ لیدل اوریدل کوی او ڈیر ژاندہ کانڑہ وی - تہ روغ ئے لیونی نہ ئے تہ روغ ئے او ڈیر پہ قسماقسم مرضونو کنب اختہ وی -

دویمه وجه داده چه د تکلیف نه روستو خوشحالی راخی - لکه
 الله تعالی وائی فَإِنَّ مع العسرِ يسرا یقیناً سره د سختی نه آسانی وی - لکه د
 لوگ نه روستو موژ والی وی د تندی نه روستو سیرابی وی د بے خوابی نه
 روستو خوب وی د مرض نه روستو روغوالی وی - ڈبر کرتی یو مسافر وی
 کورته راشی قیدی وی آزاد شی تورتم وی رنژا شی ،

فَمَا هِيَ الا سَاعَةٌ ثُمَّ تَنْقُضِي وَيَحْمَدُ غَبَّ السَّيْرِ مِنْ هُو سَائِرُ

پس نه وو دا مگریو ساعت بیا ختمیری او صفت کوی روستو د تللونه هغه
 خوک چه هغه تلونکی وی -

فلا بد لیل ان ینجلی ولا بُدَّ للقید ان ینکسر

شپه خامخه روښانه کیری او اتکزی خامخا ماتیری

وَمَنْ يَتَهَيَّبُ صَعُودَ الْجِبَالِ يَعِشُ اَبَدَ الدَّهْرِ بَيْنَ الْحُفْرِ

او خوک چه د غرونود ختلونه یریری همیشه به د کندو په مینخ کنی
 اوسیری

دریمه وجه داده چه تکلیفونه کله د فائندو ذریعه گرخی لکه نبی ﷺ د مکه نه
 وشړلی شو نو په مدینه طیبه کنی داسی اسلامی دولت قائم کړو چه په ټول
 تاریخ کنی مثال نشته - امام احمد بن حنبل رحمه الله جیل ته لاژ او په دورو
 اووهلی شو پدی وجه ورته امام داهل سنت ویلی شی -

ابن تیمیه رحمه الله جیل ته لاژ په جیل کنی کتابونه ولیکل او

هغه علم په دنیا کنی خور شو امام سرخسی رحمه الله په جیل کنی په
 کوهی کنی وو دفقم مشهور کتاب المبسوط ټولیکلو - ابن الاثیر رحمه الله

شل وو نو د جامع الاصول او النہایہ غوندی کتابونہ ئے ولیکل ابن الجوزی رحمہ اللہ د بغداد نہ وشڑلی شونہ د قراءات سبعو تجوید ئے وکڑو محد ثینو پہ لاکھونو حدیثونہ جمع کڑیو حکہ چہ دوی فقیران او غریبان وو د خپل تکلیف نہ استفادہ وکڑہ ۔ لکہ یوسڑی د نیمبو گلاس درکڑی نو چینی پکنہ وارچوہ او بنائستہ شربت ترینہ جوڑ کڑہ ، عسی ان تکرہوا شیئاً وهو خیر لکم ۔

خلورمہ وجہ د تکلیفونو پہ وجہ اللہ تعالیٰ انسان تہ ڈیر عوضونہ ورکوی لکہ حدیث کنہ راحی چہ اللہ تعالیٰ د چانہ سترگی واخلی او دا صبر وکڑی نو اللہ تعالیٰ ورلہ پہ عوض کنہ جنت ورکوی او چہ د چانہ اللہ تعالیٰ حوی واخلی او دا امید د ثواب وکڑی نو اللہ تعالیٰ ورلہ پہ عوض کنہ جنت ورکوی ۔

پینخمہ وجہ خفگان حکہ مکوہ چہ ستانہ لوی لوی مصیبت زدہ خلق شتہ د ہغوی د حالت نہ حان تہ تسلی ورکڑہ د حان نہ گیر چاپیر خلقوتہ اوگورہ چہ خلق پہ قسما قسم مصیبتونو کنہ اختہ دے پہ ڈیرو کورونو کنہ بہ جڑا وی او پہ ڈیرو انگو بہ اوبسکی بہیری ڈیر مریضان بہ پہ کٹونو کنہ ڈڈے پہ ڈڈے کیری خوخو کالہ پہ مرض کنہ اختہ وی ۔ د خپل درد نہ بہ فریاد کوی او دخپل مرض نہ بہ چغے وہی ۔ ڈیر مور او پلاروی چہ بنائستہ بنائستہ بچی ئے پہ حوانی کنہ وفات شویوی ڈیرو ننگیالو پہ شریعت سرونہ کینسودل۔

شپریمہ وجہ خفگان حکہ مکوہ چہ ستا ڈیر لوی مقام او حیثیت دے ۔ اللہ تعالیٰ ستانہ دفاع کوی انبیاء علیہم السلام ستا دپارہ بہنہ

غوبستی ملائک ہم ستا دپارہ استغفار غواڑی مؤمنان پہ ہر مانحہ کہیں تا د
 خان سرہ پہ دعاء کہیں شریکوی قرآن تالہ زیری درکوی محمد رسول اللہ
 ﷺ بہ ستا سفارش کوی ستا پہ ہر ہر عمل اللہ تعالیٰ تاتہ ڈیرزیات ثوابونہ
 درکوی

حسن بصری رحمہ اللہ وائی لاتجعل لنفسک ثمنًا غیرالجنتہ دخیل
 خان قیمت د جنت نہ علاوہ بل شی مہ گرخوہ فان نفس المؤمن غالیۃ
 وبعضہم یبیعہا برخصی ، د مؤمن نفس ڈیرقیمتی دے بعض خلق نے
 ارزان خرخوی ۔

اوومہ وجہ خفگان حکہ مکوہ چہ خان تہ د جنت نعمتونہ
 ریاد کڑہ چہ اللہ تعالیٰ ستا دپارہ خومرہ غٹ غٹ نعمتونہ تیار کڑی ۔ پہ
 جنت کہیں خفگان مرض مرگ نشتہ خوانی بہ نہ ختمیری جامی بہ نہ زڑیری
 پہ داسی بنگڑو کہیں بہ وی چہ ظاہر بئے د باطن نہ او باطن بئے د ظاہر نہ
 ہنکاری ۔

داسی نعمتونہ دی چہ سترگولیدلی نہ دی غوگونو اوریدلی نہ
 دی د یو انسان پہ زڑہ کہیں تیرشوی نہ وی یو سور بہ دیوے ونی ویخ تہ
 سل کالہ منزل کوی ۔ د خیمو اوگدوالی بئے شپیتہ میلہ وی نہرونہ بئے بہیری
 بنگڑی بئے لوڑی وی میوی بئے ندی وی ۔

چینی بئے روانی وی کٹونہ بئے اوچت وی گیلاسونہ بئے تیار پراتہ
 وی بالہبتونہ بہ پہ قطار پراتہ وی تولایانی بئے غوریدلی وی ۔ ہرکلہ چہ ستا
 ورتل دغہ خایونوتہ دی نو پریشانی مکوہ لکہ امام حمد رحمہ اللہ تہ چا
 اویل چہ تہ بہ دلته وجل کیری او ددے خای نہ بہ جنت تہ داخلیری ۔

اتمہ وجہ خفگان حُکہ مکوہ چہ پہ مصیبتونو کنبں ڈیری
زیاتی فائدے دی ، یوہ فائدہ ئے دادہ چہ اللہ تعالیٰ دا مصیبتونہ حُکہ راوی
چہ دا بندہ اللہ تعالیٰ تہ جڑا او فریاد وکڑی - پہ یو اثر کنبں راخی چہ اللہ
تعالیٰ پہ یونیک بندہ امتحان راوستلو او ملائکو تہ ئے اویل چہ لِاسْمَعِ
صوتہُ چہ حُہ ددہ آواز یعنی جڑا او فریاد واورم -

دویمہ فائدہ ئے دادہ چہ اللہ تعالیٰ ددغہ بندہ سرکشی
ماتوی ، کلا ان الانسان لیطغی - دریمہ فائدہ ئے دادہ چہ د خلقو میلان
او محبت ورتہ پیداشی او خلق ورتہ دعا گانی وکڑی حُکہ چہ پہ چا امتحان
راشی نو د خلقو ترس او ہمدردی ورسرہ پیداشی او دعاگانی ورتہ کوی -

خلورمہ فائدہ ئے دادہ چہ اللہ تعالیٰ ترینہ غٹ مصیبتونہ واپس
کوی نوری پکنبں ہم ڈیری فائدی دی د اصلاً حی بیانونو پہ نوم حُما یو
کتاب دے د ہغہ پہ اولہ حصہ کنبں مونبر

دامتحانونو دیارلس فائدی بیان کڑی پکار دادہ چہ مونبر د دنیا غمونہ پہ
حُان راجمع نہ کڑو د حُان نہ علی غمگین جوڑ نکڑو - او دغمونو پولڈری
حُان تہ کھولاؤ نکڑو - او د دنیا پہ خیزونو پیسے بے حُایہ جزع فزع ونکڑو
خوک چہ پہ دنیا پسی خفگان کوی د ہغہ مثال د ہغہ ماشوم دے چہ د
لوبو سامان ترینہ ورک شی او جڑا پسی کوی -

نہمہ وجہ داہم دہ چہ خلق د دنیا د پارہ ڈیر ڈیر
تکلیفونہ تیروی نو تہ د اللہ د دین دپارہ تکلیف نشی تیروی خلق مڑی وکڑی
او ڈیرہ زمانہ پہ ذاتی دشمنی کنبں وخت تیروی امام احمد رحمہ اللہ وائی
چہ د امتحانونو پہ وخت کنبں ماتہ دوہ خبرو ڈیرہ فائدہ رسولی وہ یو دا

چہ یو شرابی پہ قید کنبی وو ہغہ راتہ اویل چہ احمد کلک شہ تہ د اللہ تعالیٰ د دین دپارہ پہ دورو وہلی کپری او خہ پہ شرابو کنبی باربار وہلی شویم دویم دا چہ یو بانڈچی راتہ اویل چہ یا احمد اصبر فانما تقتل من هنا وتدخل الجنة من هنا ، احمد صبر کوه خکک تہ بہ دلته وجلی کپری او ددے خائے نہ بہ جنت تہ خئی ۔

اللہ تعالیٰ دے مونر او تاسود غمونو او پریشانو نہ وساتی او اللہ تعالیٰ د زمونر پہ زڑونو کنبی سکون او اطمینان نصیب کڑی او اللہ تعالیٰ د مونر تہ حیاة طیبہ نصیب کڑی

وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد وآلہ واصحابہ اجمعین ۔

د پریشانی او خفگان علاجونہ

الحمد لله حمدا كثيرا طيبا مباركا فيه كما يحب ربنا و
يرضى والصلوة والسلام على نبينا وسيدنا وسندنا محمد المرتضى وعلى آله
 واصحابه ومن اقتفى بآثاره الى يوم اللقى

اما بعد

فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم واستعينوا بالصبر والصلوة وانها لكبيرة
الا على الخاشعين ۔

پہ مخکنبی موضوع کنبی دا بیان وو چہ پریشانی او خفگان
مکوه او ددے دپارہ وجے بیان شوی وس دا بیان دے چہ د پریشانی او
خفگان علاج خہ دے او غمونہ پہ خہ ختمیری ۔ د غمونو د ختمیدو دپارہ

ڈیر علاجونہ دی اول علاج صبر دے لکہ اللہ تعالیٰ وائی ، واستعینوا بالصبرِ
 او امداد اوغواڑی پہ صبر سرہ - یعقوب علیہ السلام وائی فصبرٌ جمیل پس
 کار حُما صبر بنائستہ دے - زمونر پیغمبر ﷺ تہ حکم شوی چہ فاصبر صبراً
 جمیلا پس صبر کوه صبر بنائستہ - واصبر وما صبرک الا باللہ او صبر کوه اونہ
 دے صبر ستا مگر پہ اللہ تعالیٰ ، واصبر علی ما اصابک ، صبر کوه پہ ہغہ
 مصیبتونو چہ تاتہ رسیری۔ او حدیث کنہی راخی رسول اللہ ﷺ وائی چہ د اللہ
 تعالیٰ ہومرہ صبر ہیخوک نشی کولی پہ ہغہ ردو بدو چہ اوری -

اور رسول اللہ ﷺ وائی رحم اللہ موسیٰ ابلی باکثر من ہذا
 فصبر۔ اللہ تعالیٰ د پہ موسیٰ علیہ السلام رحم وکڑی چہ پہ ہغہ ددینہ
 زیات امتحانونہ راغلیو پس ہغہ صبر وکڑو۔

عمر رضی اللہ عنہ وائی بالصبر ادرکنا حسن العیش پہ
 صبر مونر بنائستہ ژوند حاصل کڑی - علی رضی اللہ عنہ وائی آلا ان الصبر
 من الايمان بمنزلة الرأس من الجسد - خبردار صبر و ایمان دپارہ داسی دے
 لکہ سرد بدن دپارہ - اوہغہ بہ ویل چہ لا ایمان لمن لاصبر له پہ ہغہ چا
 کنہی ایمان نشتہ چہ پہ ہغہ کنہی صبر نہ وی - حسن بصری رحمہ اللہ وائی
 صبر د خیر د خزانونہ یوہ خزانہ دہ اللہ تعالیٰ تے ہغہ بندہ تہ ورکوی چہ
 ہغہ اللہ تعالیٰ تہ ڈیر عزتمند وی -

عمر بن عبدالمعز رحمہ اللہ وائی چہ اللہ تعالیٰ یو بندہ تہ
 یونعمت ورکڑی او بیا ترینہ اللہ تعالیٰ دغہ نعمت واخلی او د ہغہ نعمت پہ
 عوض کنہی صبر ورکڑی نو دغہ صبر ڈیر غورہ دے د دغہ نہ - سلیمان بن

القاسم رحمه الله وائی چه د هر عمل ثواب معلوم دے سوا د صبر نه حُکمه
الله تعالی وائی انما یوفی الصابرون اجرهم بغير حساب -

اهل السنه د مصیبتونو په وخت کېنې درې طریقې کوی یو

صبر دویم دعا دریم انتظار د فراخی - ددے وچه نه مشران د مصیبتونو
میدانونه وو د یو مصیبت نه به چه وتل نو بل مصیبت بئې زیارت کولو -
مصیبتونه بئې په سرونو دباران د خاڅکو په شان راوړیدل - او دوی به د غر
په شان ثابت قدم وو - د صبر او برداشت نه بئې ڈال جوړ کړیو او د توکل او
اعتماد علی الله نه بئې زغره جوړه کړیوه - بعض داسی مشران وو چه
مصیبتونو ته بئې چیلنجونه ورکول -

رسول الله ﷺ په غار ثور کېنې ابوبکر رضی الله عنه ته وائی

لأتحزن ان الله معنا په بدر کېنې په زغره کېنې ټوپونه وهی او وائی سیهزم
الجمع ویولون الدبر په احد کېنې د ډیرو شهیدانو او زخمیانو نه روستو
صحابه کراموته وائی صُفُوا خَلْفِي لِأُثْنِي عَلَى رَبِّي حَمَا نَه روستو صفونه
جوړی کړی چه د خپل رب صفتونه بیان کړم - عکرمه رضی الله عنه بن
ابی جهل ته د زنکدن په سلگو کېنې اوبه ورکړی شوی هغه ویل فلانی ته ئے
ورکړی هغه بل ته ورکړی ټول شهیدان شو یو هم اوبه ونسکلی -

قیس بن عاصم المنقري د عربو په صبرناکو خلقو کېنې وو

دا دا احتباء په حالت کېنې ناست وو یعنی د زنگتانو نه ئے خادرتا و کړیو خپل
قوم ته ئے یوه واقعه بیانوله یو سړی ورله راغلی ویل ستا حوی د فلانی
بنحی حوی وس پدی وخت کېنې مړ کړو - هغه نه خادر کهولاؤ کړو او نه د
خبری نه منع شو - خپله خبره ئے ختمه کړه بیائے او بل چه حَمَا حوی له

غسل او کفن ورکڑی بیا ماتہ د جنازے د مانحہ آوازو کڑی - دیتہ صبر او برداشت وائی - والصابرین فی البأساء والضراء وحين البأس -

د عنترہ نہ چا تپوس وکڑو چہ دا خہ وجہ دہ چہ تہ بہادر نئے اوپہ خلقوزورور کپری - مگہ ورتہ اوپل چہ حُما گوتہ تہ پہ خولہ کبہ ونیسہ اوخہ بہ ستا گوتہ پہ خولہ کبہ ونیسہ بیا ہریو د بل گوتی لہ پہ غائبوزورور کڑو - مگہ سڑی د درد د وجہ نہ چغہ وکڑہ او برداشت نئے ونکڑو - عنترہ ورتہ اوپل چہ ددے صبر او برداشت پہ وجہ خہ پہ خلقو زورآور شوی یم - یوسڑی د تپہ ہرکلی کڑیو -

زارت مکفرة الذنوبِ سریعۃً فسئلتها بالله ان لا تقلعی

ملاقات وکڑو حُما رجونکی د گناہونو پہ جلتی سرہ پس ماسوال وکڑو د دینہ پہ اللہ تعالیٰ سرہ چہ مہ خہ علی بن جہم د جیل ہرکلی کڑیو -

قالوا حبست فقلت لیس بضائی حبسی وائی مُهنّدٍ لا یغمدُ

دوی اوپل چہ تہ قیدی شوی ماورتہ اوپل چہ جیل ماتہ خہ نقصان نہ رسوی او کومہ یوہ ہندوستانی تورہ دہ چہ مگہ پہ تیکی کبہ نہ ایہنودلی شی -

یوسف علیہ السلام ہم وائی رب السجن احب الی -

دویم علاج د پریشانی مونخ دے لکہ اللہ تعالیٰ وائی یاہا الذین آمنوا استعینوا بالصبر والصلوة ای مؤمنانو امداد اوغواڑی پہ صبر او مانحہ - رسول اللہ ﷺ تہ بہ چہ کلہ پریشانی راغلہ نو مانحہ تہ بئے توجہہ کولہ -

دریم علاج د پریشانی توکل علی الله دے یعنی خپل کارونه الله تعالی ته سپارل او دالله تعالی په وعدو اعتماد کول او دیو الله تعالی سره تعلق ساتل دالله تعالی نه ماسوا دهر شی نه خپل تعلق ختمول - شیخ عائض القرنی وائی چه د سیر اعلام النبلاء د مطالعے نه دوه خبرے معلومیږی یو دا چه هر چا چه دالله نه علاوه د بل شی سره تعلق او اعتماد جوړ کړو نو الله تعالی بے دغه شی ته سپاری او دغه شی به دده د بدبختی او هلاکت سبب گرځی -

د فرعون تعلق او اعتماد د بادشاهی سره وو نو دغه دده د هلاکت سبب وو - دقارون اعتماد په مال وو - دامیه بن خلف اعتماد په تجارت وو او دولید په اولاد او د ابوجهل په خپله مرتبه او دابولهب په خپل نسب دابو مسلم په خپل تسلط او قدرت د متنبی په خپل شهرت د حجاج په خپله لویي او تکبر دابن الفرات په خپل وزارت -

دویمه خبره داده چه د چا اعتماد په الله تعالی وو او دالله تعالی د رضا د پاره کارونه کوی او الله تعالی ته ځان نزدی کوی نو الله به ورته عزت او شرافت نیک نامی او شهرت ورکړی لکه بلال رضی الله عنه لره الله تعالی په آذان عزت ورکړی - سلمان فارسی رضی الله عنه لره په طلب د آخرت صهیب رومی لره په قربانی عطاء رحمه الله په علم - بهر حال توکل علی الله سبب د نیک بختی او د نجات دے - دغه رنگی شیخ عائض القرنی وائی چه د صحابه کرامو د سیرت نه دا معلومیږی چه د صحابه کرامو پینځه خصوصیات او امتیازات وو یو دا چه د هغوی په ژوند کښ آسانی او سادگی وه تکلفات پکښ نه وو - دویم داچه د هغوی علمونه ډیر فراخه او

ډیر مبارک او باعمله وو بے فائده او بے ضرورته خبری پکښی نه وی دریم داچه د هغوی په نیزد زړه عملونه ډیر غټ وو د بدن د عملونونه لکه د هغوی اخلاص ډیر زیات وو دغه رنگی د هغوی انابت توکل محبت د الله تعالی ویره د الله نه ډیره زیاته وه - البته نفلی مونځونه او روژی ئے ډیره زیاتی نه وی تردی چه د ډیرو تابعینو نفلی عبادتونه د هغوی نه زیات وو -

خلورم داچه دنیا کمول د دنیا نه ځان سپکول د دنیا نه مخ اړول

ددوی صفت وو - پینځم داچه د نورو اعمالو په نسبت په دوی کښی جهاد ډیر زیات وو بهر حال ددوی په باطنی عملونو کښی یو عمل ددوی توکل علی الله وو د رزق پریشانی هم په توکل علی الله ختمیږی - په الله تعالی دا توکل او عقیده وساته چه رازق الله تعالی دے هر شی ته رزق ورکوی نوماته به هم رزق راکوی - چیمجوته په خټه کښی رزق ورکوی مرغوته په جالو کښی ماهی ته په اوبو کښی میږی ته په سوږو او تیارو کښی مارانو ته د گټو په مینځ کښی ځنگلی ځناوروته په تورو تورو ځنگلو کښی ، ومامن دابة فی الارض الا علی الله رزقها ولا تقتلوا اولاد کم من املاق نحن نرزقکم وایاهم قالت هو من عند الله ان الله یرزق من یشاء بغیر حساب وهو یطعم ولا یطعم فابتغوا عند الله الرزق والذی هو یطعمنی ویسقین -

پکار داده چه مونږ په خپل رب توکل او اعتماد وکړو او د

نورو څیزونو نه خپل تعلق ختم کړو - نو الله تعالی به زمونږ پریشانی ختمه کړی

خلورم علاج د پریشانی د الله تعالی په فیصلو او تقسیم

راضی کیدل دی یعنی چه الله تعالی تالره کوم مال اولاد یا صحت او صورت

یا کور او سورلی درکڑی پہ ہغہ قناعت کول او پہ ہغہ راضی کیدل ۔ لکہ
اللہ تعالیٰ وائی فخذ ما آتیتک وکن من الشاکرین ونیسہ ہغہ چہ ما تاتہ
درکڑی او شہ د شکر کونکونہ او اللہ تعالیٰ وائی ولوانہم رضواما آتاهم اللہ
ورسولہ کچری دوی راضی شوی وی پہ ہغہ خہ چہ اللہ او رسول اللہ دویتہ
ورکڑی نو دابہ دوی لہ غورہ وی او اللہ تعالیٰ وائی نحن قسمنا بینہم
معیشتہم مونبر د دوی ژوند د دوی پہ مینح کنب تقسیم کڑی ۔

اور رسول اللہ ﷺ وائی ارض بما قسم اللہ لک تکن اغنی الناس ،
راضی شہ پہ ہغہ خہ چہ تقسیم کڑی اللہ تعالیٰ ستا دپارہ شی بہ تہ ڈیر
غنی د خلقونہ یعنی چہ اللہ تعالیٰ کوم مال اولاد کور جائداد کاروبار وغیرہ
درکڑی پہ ہغہ راضی شہ نو تہ بہ د ٹولو خلقونہ غنی شی ۔

اور رسول اللہ ﷺ وائی چہ الغنی غنی النفس اصل غنا د زڑہ
غنا دہ یعنی غنا دا نہ دہ چہ ستا مال جائداد منصب سامان وغیرہ ڈیروی
-

نود اللہ پہ فیصلو او تقسیم چہ راضی شوی نو زڑہ بہ د غنی
شی ۔ او نفس بہ د پہ آرام شی ۔

د رضا فائدے:-

او داللہ تعالیٰ پہ تقسیم راضی کیدل ڈیرے فائدے لری یو
دا چہ پدی سرہ عقیدہ مضبوطیری بل دا چہ اللہ تعالیٰ بہ درنہ راضی شی
حککہ چہ تہ پہ لگ رزق راضی شی نو اللہ تعالیٰ بہ ستانہ پہ لگ عمل راضی
شی ۔ بل داچہ پہ زڑہ کنب سکون او اطمینان راخی لکہ مخکنب ذکر شو چہ

نفس غنی کیږي بل داچه بنده دالله تعالی د لانجی او جگړی نه خلاصیږي
 خکه چه څوک د الله تعالی په فیصلو او تقسیم نه راضی کیږي دا په
 حقیقت کښ د الله تعالی سره جگړه کوی - بل داچه په بنده کښ د شکر
 ماده پیدا کیږي او چه څوک د الله تعالی په فیصلو نه راضی کیږي نو هغه
 ناشکری کوی - بل داچه په بنده کښ خواهش پرستی ختمیږي-

د هر چا خپل صلاحیت وی :-

بهر حال د الله تعالی په تقسیم راضی کیدل پکار دی
 الله تعالی په مختلف خلقو کښ مختلف صلاحیتونه او استعدادونه پیدا
 کړی په چا کښ یو صلاحیت په چا کښ بل صلاحیت - حسان بن ثابت رضی
 الله عنه د بلال حبشی رضی الله عنه په شان آذان نشو کولی ، خالد بن ولید
 رضی الله عنه د زید بن ثابت رضی الله عنه په شان په میراث نه پوهیدو -
 نبی ﷺ صحابه کراموته د هغوی د صلاحیت مناسب مسئولیتونه ورکړیو
 لکه

علی رضی الله عنه د قضا د پاره مُعَاذ رضی الله عنه د علم دپاره اَبُو
 رضی الله عنه د قرآن د پاره زید رضی الله عنه د میراث د پاره خالد رضی
 الله د جهاد دپاره حسان رضی الله عنه د شعرونو د پاره قیس بن ثابت
 رضی الله عنه د بیان دپاره - په هر چا کښ جدا جدا صلاحیت وو - قد
 علم کل أناس مشربهم - ورفع بعضکم فوق بعضی درجات -

دوه واقعات

واقعہ یو کس وائی چه حه د یو ڈرائیور سره د ایرپوٹ نه وختلم یو کلی ته روان وو دا ڈرائیور ڈیر خوشحال بخته وو د الله تعالیٰ صفتونه او شکریه ئے ادا، کوله ماترینه د بال بچ په باره کنبی تپوس وکړو نو هغه اوپل چه حُما دوه خاندانونه دی د لسونه م زیات بچی دی او په میاشت کنبی م اته سوه ریاله تنخواه ده زوړ کور م دے په هغه کنبی اوسپرو - ددے سړی زړه خوشحاله وو حکه د الله تعالیٰ په تقسیم راضی وو -

دویمه واقعہ په بنو عبس کنبی یو ڈیر مالداره سړی وو الله تعالیٰ مالونه اوبنان غواگانی گڈی بزی اولاد ورکړیو دده نه یو اوبنی ورک شو دا دهغه په تالاش کنبی دری ورخی گرځیده - د شپې ئے په کور یو غٹ سیلاب راغلی ټول بال بچ څاروی هر څه ئے ورله تباہ کړل - دا سړی دری ورخی روستوراغلی کور خالی میدان وو هیش نه وو -

الله تعالیٰ په امتحان نور هم زیات کړو دده یو اوبنی تریدلی یعنی تبتیدلی وو د دهغه اوبنی د نیولو کوشش کولو اوبنی ورله په مخ لته ورکړه دواړه سترگی ژندی شوی دے سړی آوازونه شروع کړل کچری څوک وی چه مایو ځای ته بوځی څه وخت روستویو بل بانڈجی (دیہاتی) راغلی دا سړی ئے د لاس نه و نیولو او په دمشق کنبی د ولید بن عبد الملک بادشاه خواته بوتلو او هغه ته ئے قصه وکړه - بادشاه ویل څرنگی ئے هغه ویل رضیت عن الله حه دالله تعالیٰ نه راضی یم - د دومره غت مصیبت باوجود بیا هم د الله تعالیٰ په فیصلو راضی وو -

د ابو ذؤیب الہذلی پہ یو کال کنبی د طاعون پہ وجہ اته
 حَامن وفات شولکن صبر ءے کولو۔ دغه رنگی دعرود بن الزبیر رضی اللہ
 عنہ پہ یوہ ورخ یو بنپہ کٹ شو او یوئے حوی مڑ شو ویل اللہ تالره ڈیر
 صفتونه دی که یوہ بنپہ دِ رانه واخسته نو دری اندامونه مِ پاتی دی اوکه یو
 حوی دِ رانه واخستونو شپردِ راته پاتی کزل د خنساء رضی اللہ عنہا پہ
 قادیسیہ کنبی خلور حَامن شهیدان شو اود اللہ تعالیٰ شکر ءے ادا کولو۔

پنخَم علاج دپیشانی د فراخی او آسانی انتظار کول او د
 تکلیف د لری کدو انتظار کول حَکه په تورتم پسی صبا رآئی۔ الیس الصبح
 بقریب او فان مع العسر یسرًا او آلا ان نصر اللہ قریب۔ بعض حکماء وائی
 موبنیار خلق حَان ته په دوه خبرو تسلی ورکوی یو پدی خوشحالی او تسلی
 کوی چه د نعمت خه حصه ورته پاتی وی۔ دویم دا امید ساتی چه اللہ
 تعالیٰ به دا تکلیف ختم کړی۔

او جاهلان د دوه خبرو په وجه خفگان کوی یو داچه خپل
 تکلیف ورته ڈیر بنکاری۔ دویم د دینه ویریری چه د دینه به راباندی غٹ
 مصیبت راشی۔

شپرم علاج دپیشانی علم او کتاب دے۔ په علم او کتاب سره
 غمونه او پریشانی ختمیری حَکه علم د زړه نور دے دروح ژوند دے په علم
 سره نوی ناشنا او پٹ مسائل او معلومات حاصلیری۔ اللہ تعالیٰ وائی وقل
 رَبِّ زدنی علما۔

دغه رنگی کتاب ستا هغه ملگری او دوست او گاونڈی دی چه
 دروغ دوکه منافقت پکینې نشته او کتاب ستا هغه ملگری دے چه شپه او

ورخُ پہ کور او پہ سفر کنبں ستا تابعداری کوی د خوب او بے خوابی تکلیف ورتہ نشته ۔ د کتاب پہ مطالعے سرہ وسوسے او غمونہ ختمیری د بے فائدے خبرو نہ بچ کیری د کتاب پہ مطالعے سرہ پہ ژبہ کنبں آزادی او فصاحت ، بلاغت پیدا کیری ۔ ذهن ورسره تیزیری علم ورسره ڈیریری د خلقو د تجربو او علمونو نہ استفادہ کیری ایمان ورسره قوی کیری دوخت حفاظت کیری

د ابن تیمیہ رحمہ اللہ واقعہ :- ابن تیمیہ رحمہ اللہ

وائی چه حه بیمار شوم طیب راته اویل چه د مطالعے او درس سره ستا مرض زیاتیری ما ورتہ اویل چه حه د مطالعے او درس نه صبر نشم کولی او حه ستاسره ستا په علم یعنی ستا په فن فیصله کوم ۔ آیا د نفس د خوشحالی سره طبیعت نه قوی کیری او مرض نه ختمیری هغه ویل ولی نه ما ورتہ اویل چه حمانفس په علم خوشحالیری پس طبیعت م قوی کیری بیا راته آرام او راحت حاصلیری هغه طیب اویل چه دا زمونږ د علاج نه بهر خبره ده ۔

د شوکانی رحمہ اللہ واقعہ شوکانی رحمہ اللہ وائی چه ماته

بعض علماء دا وصیت کژیو چه تصنیف مه پریگده اگر که دورخی دوه کرنی لیکي ماد هغه په وصیت عمل وکژو نو ماد هغه فائده اومندله ۔

شیخ عائض القرنی رحمہ اللہ وائی چه ما د حسن

اللؤلؤی رحمہ اللہ نه واوریدل چه خلویہنت کاله کیری ۔ چه حه د غرمی قیلوله کوم یا شپه تیرووم یا تکیا لگوم نو کتاب حما په سینہ پروت وی ۔ پکار ده چه مونږ علم او کتاب لره ڈیروخت ورکژو حکه پدے سره غمونہ او پریشانی ختمیری ۔ او نوری هم ڈیری فائدے لری ۔

اووم علاج د پریشانی تنوع فی الاعمال ده یعنی نظام الاوقات جوڑول کارونه تقسیمول او ٹائم ٹیبل جوڑول او قسما قسم عملونه کول۔ مثلا څه وخت مطالع لره ورکول په مطالعه کښ مختلف فنون او کتابونه انتخاب کول څه وخت تلاوت لره څه وخت تفسیر لره څه وخت سیرت لره څه وخت حدیثو او فقه لره څه وخت میلمنو لره څه وخت د خلقو ملاقاتو نولره ور کول څه وخت سیاحت یا خدمت کول وغیره وغیره۔ او ددے وجه داده چه کله ټول عمر انسان په یوه طریقه وخت تیروی نو ستومانه کیری۔ پدی وجه الله تعالیٰ زمانی مکانونه د خوراک څکااک څیزونه بیلا بیل کړی شپه او ورځ آواره او غرسپین تور یخ او گرم، خوگ تریخ سوری او نمر۔

دغه رنگی عبادتونه هم بیلا بیل دی مونځ روژه حج زکواة،

جهاد۔ په مانځه کښ قیام رکوع سجده جلسه۔ نو پکار ده چه کارونه تقسیم شی او بیلا بیل عملونه په خپل ترتیب وکړی شی۔

اتم علاج د پریشانی کتل دی معاملے د مخلوق ته د خالق سره کله انسان ته پریشانی او خفگان پدی وجه رسیری چه ما د فلانی سره یا د ملگرو سره دا او دا بنیگړی کړی او هغه ځما دا او دا بدی کوی لکه زمونږ ملگری وائی چه مونږ ددے خلقو دپاره ډیری لانجی حل کړی او دوی وس په مونږ پسی لښکری کوی یا پهرے کوی۔ نو ددے پریشانی علاج دادے چه ته دیته اوگوره چه دا خلق د خپل خالق سره څه معامله کوی هرکله چه د خپل خالق حق نه ادا کوی او خپل خالق احسان نه منی نو ته ولی پریشانه کیری۔

موسى عليه السلام سوال وکڑو چه اى الله د خلقوڑے حمانه
بندی کڑه الله تعالى ورته اوپل يا موسى ما اتخذت ذالك لنفسى انى اخلقهم
وارزقهم وانهم يسبونى ويشتمونى - اى موسى دا خبره ما د حان دپاره نه
ده مقرر کڑى ما داخلق پيدا کڑى اورزق ورکوم او دوى ماته رد بد وائى
اوماته کنخل کوى -

د عيسى عليه السلام په سيرت کښى راحى چه هغه ديرش
مريضانو لره علاج کړيو او د هغه په وجه ڈير ژانده روغ شويو هغه بيا د
عيسى عليه السلام دشمنان وه - امام احمد رحمه الله په كتاب الزهد کښى
حديث نقل کړى چه الله تعالى وائى ، عجباً لک يابن ادم خلقتک وتعبد
غيرى ورزقتک وتشکر سواى ا تحبب اليک بالنعمة وانا غنى عنک وتبغض
الى بالمعاصى وانت فقير الى خيرى اليک نازل وشرك الى صاعد - تعجب ده
تالره اى حويه د آدم ته ما پيدا کړى او بندگى د بل چا کوى او ما رزق
درکړى او شکرپه د بل چا کوى حه تاته حان محبوب کوم په نعمتونو او
حال دادے چه حه ستانه بے پرواه يم او ته ماته حان مبعوض کوى په
گناهونو او حال دادے چه ته محتاج ئے ماته حما خير تاته نازلیدونكى ده
او ستا شرماته ختونكى ده -

په بل روايت کښى هم راحى چه د آدم حوى ماته رد بد وائى او ماته
کنخل کوى الحديث -

وشكوت من ظلم الوشاة ولن تجد   ذا سؤدد إلا اصاب بحسد

او تاا شکايت وکڑو د ظلم د چغلخورونه او هيچرى به بيا نه مومى خاوند د
سردارى مگر هغه ته رسيدل کيبرى په کينه گرو سره -

لازلت یا سبط الکرام محسداً   والتافه المسکین غیر مُحسَدٍ

همیشه بیټه ته ای خوږه د عزتمندو چه ستا سره به کینه کپړی او حیران
مسکین دهغه سره کینه نه کپړی -

حسدوا الفتی اذ لم ینا لوا سعیه   فالناس اعداء له و خصومٌ

کضرائرِ الحسناءِ قلن لوجهها   حسداً ومقتناً انه لذمیمٌ

نهم علاج د پریشانی   اعتزال او خلوت دے یعنی د ضرورت په
مناسبت د خلقو نه بر طرف کیدل او کناره کشی کول کله کله په خلوت
کښی ډیر خیر او برکت وی او پدی سره زړه او بدن ته راحت حاصلپړی او
پریشانی ورسره ختمپړی لکه حدیث د بخاری کښی راخی رسول الله ﷺ وائی ،
يُوشك ان يكون خير مال المسلم غنمٌ يتبع بها شعف الجبال وموقع القطر
يفرُّ بدينه من الفتن، نزدی ده چه غوره مال د مسلمان هغه گډی وی چه
لثوی پدی سره سرونه د غرونو او ځایونه د باران تښتوی خپل دین د فتنو
نه - حاکم په سند حسن سره دابوزر رضی الله عنه روایت نقل کړی چه
الوحدة خيرٌ من جليس السوءِ خانله والی ډیر غوره دے د ملگری ناکاره نه او
عمر رضی الله عنه وائی خذوا حظکم من العزلة - واخلی خپله برخه د خانله
والی نه - جنید بغدادی رحمه الله وائی مکا بدءاً العزلة ايسرٌ من مُداراة الخلطة
- مشقت برداشت کول د خانله والی ډیر اسان دی د نرمی د گډون نه -

ابن تیمیه رحمه الله وائی چه بنده لره لابدی ده د خانله والی
نه دپاره دعبادت او ذکر او تلاوت او دمحاسبه دخپل ځان او دپاره د دعاء او
استغفار او دپاره د جدائی د شرنه -

دخولت فائڈے :- بیا د خلوت او حائله والی ڈیرے فائڈے

دی - بعض د مفع نہ دادی خطابی رحمہ اللہ وائی چہ کہ پہ حائله والی کنبی نوری فائڈے نوی مگر دا خبرہ چہ دا بہ د غیبت نہ بیچ وی او مفعہ منکر بہ نہ وینی چہ د مفعہ د ختمولو قدرت نہ لری - نو دا ہم ڈیر لوی خیر دے - ابن الجوزی رحمہ اللہ پہ صید الخاطر کنبی وائی چہ پہ خلوت او حائله والی کنبی راحت عزت او شرافت دے او د وخت او عمر حفاظت دے - او فکر د آخرت دے او جدائی دہ د کینہ گرو او ناراستہ خلقونہ او د سوچ فکر موقعہ دہ او د اللہ تعالیٰ یاداشت دے او د بے فائڈے کارونو پربینودل دی او دفتنہ نہ جدائی دہ او د خپلی ژبے حفاظت دے او د ریا، کاری نہ حفاظت دے حکہ تا صرف اللہ تعالیٰ وینی او مخلوق د نہ وینی

دری صورتونہ

بیا پہ مسئلہ د خلوت او اختلاط کنبی دری صورتونہ دی یو صورت دادے چہ بعض خلق د خلقونہ خلوت او حائله والی کوی تردی چہ جمع او جمعے اود اختر و مونخونو تہ ہم نہ حاضریری او د خیر کارونو تہ ہم نہ حاضریری - نو دا خلق خطا دی - دویم صورت دادے چہ بعض خلق د خلقو سرہ اختلاط او یوحای والی کوی تردی چہ پہ بے فائڈے کارونو لہو لعب چیڑ چاڑ او پہ وخت بر بادیدو کنبی ہم د خلقو سرہ شرکت کوی نو دا خلق ہم خطادی - دریم صورت دادے چہ بعض خلق د خلقو سرہ پہ اجتماعی عملونو او عبادتونو کنبی اختلاط کوی د نیکی او تقویٰ او ثواب پہ کارونو کنبی ورسرہ اختلاط کوی او چہ کوم بے فائڈے کارونہ دی پہ مفعہ کنبی خلوت او حائله والی کوی نو دا خلق صحیح دے او میانہ روی

کوی ددے خای پوری د پریشانی نهه علاجونه بیان شو - ددینه علاوه نور
 علاجونه هم شته لکه شرعی ذکرونه دی - استغفار دے ، معافی کول غصه
 نه کول همت کول وغیر ذالک - ددے بیان انتخاب هم د لاتحزن کتاب نه
 وشو - کابل افغانستان ۵ ربیع الاول ۱۴۳۵ هـ -

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على سيد
 الانبياء والمرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين ومن اتبعهم باحسان الى يوم
 الدين -

اما بعد فاعوذ بالله من الشيطان الرجيم -

وسيق الذين اتقوا ربهم الى الجنة زمراً حتى اذا جاؤوها
 وفتحت ابوابها وقال لهم خزنتها سلامٌ عليكم طبتم فادخلوها خالدين -

تمهيد

دده بیان موضوع ده د جنت نعمتونه او دا بیان پدے خاطر کولی شی چه مونږ او تاسو د دغه نعمتونو د حاصلولو کوشش وکړو او زمونږ او ستاسو ذهن او تصور ته همیشه دغه نعمتونه مخ ته وی خکه جنت او د جنت نعمتونه همیشه او باقی دی او جنت نعمتونه حقیقی او اصلی دی - دنیا او د دنیا حالات عارضی دی د دنیا غم او بنادی عارضی ده د دنیا خفگان او خوشحالی هسی د خوب لیدل دی یا هسی یو ویډیو کتل دی

که یو سړی ډیر نکاحونه کړیوی ښه خوراکونه ئے کړیوی ښه ژوند ئے تیر کړیوی دا ټول هسی ویډیو کتل دی یا هسی خوب لیدل دی - رسول الله ﷺ وائی چه د قیامت په ورځ به داسی یو سړی راوستلی شی چه د هر چا نه به ئے ښه ژوند او د مزو ژوند تیر کړی وی په جهنم کښ به یوه غوپه ورکړی شی - بیا به ترینه تپوس وشي چه آیا تا چری خوشحالی لیدلی دابه اووایی چه ما چری خوشحالی نه ده لیدلی -

بل به داسی سړی راوستلی شی چه د هر چانه بئ د تکلیف ژوند تیر کړی په جنت کښ به یوه غوپه ورکړی شی بیا به ترینه تپوس وشي چه آیا تا چری تکلیف لیدلی دابه اووایی چه ما چری تکلیف نه دے لیدلی - نو اصل غمونه جهنم دے او اصل ښا دی جنت دے - نو پکار ده چه مونږ د جنت د نعمتونو د حاصلولو کوشش وکړو او همیشه زمونږ په فکر او یاد کښ د جنت نعمتونه وی - الله تعالی وائی وفي ذالک فالیتنافس المتنافسون ، پدیکښ د مینه وکړی مینه کونکی او لمثل هذا فالیعمل العاملون ، د دے دپاره د عمل وکړی عمل کونکی

د جنت د شائقینو واقعات

عبد اللہ بن ابی زکریا رحمہ اللہ ویل کچری ماتا اختیار را کڑی شی
 چہ تہ بہ سل کالہ جوندی ئے د اللہ تعالیٰ پہ تابعداری کہیں او یا دا چہ
 حہ نن ورخ یا پدے وخت کہیں وفات شم نو حہ پہ نن ورخ یا پدے وخت
 کہیں وفات خوشبوم - د وچ د شوق نہ اللہ تعالیٰ تہ او رسول اللہ ﷺ تہ او
 نیکانو بندگانو تہ خالد بن معدان رحمہ اللہ بہ چہ کلہ اودہ کیدہ نورسول
 اللہ ﷺ او مهاجر او انصار صحابہ کرام بیے یادول چہ ددوی سرہ د میلاید
 حما ڈیر شوق دے او سوال بیے کولو چہ اللہ تعالیٰ مالرہ پہ جلتی سرہ وفات
 راوی پدے سوچ او فکر کہیں بہ اودہ کیدہ -

د بدر پہ ورخ رسول اللہ ﷺ اویل چہ جنت تہ ورپورتہ شی نو
 عمیر بن حمام رضی اللہ کجوری گزار کڑی او ویویل کچری حہ دومرہ ژوندی
 پاتی شم چہ دا کجوری خورم نو انہا لحياء طویلہ دا خواوگد ژوند دے
 جنگ ئے شروع کڑو تردے چہ شہید شہ دغہ رنگی د احد پہ ورخ رسول
 اللہ ﷺ اویل چہ قوموا الی جنۃ عرضها السموات والارض جنت تہ ورپوتہ
 شی نو عمرو بن جموح رضی اللہ عنہ اویل چہ پدی گوڈہ سنیہ بہ پہ جنت
 کہیں ٹوپونہ وہم جنگ ئے شروع کڑو تردے چہ شہید شو - حرام بن
 ملحان رضی اللہ عنہ چہ پہ نیزہ او وہلی شی نو ہغہ اویل فزت وربّ الکعبہ
 پہ رب د کعبہ م د قسم وی چہ کامیاب شوم - عامر بن فہیرہ رضی اللہ
 عنہ د بیر معونہ پہ ورخ پہ نیزہ او وہلی شونہ ہغہ ہم اویل چہ فزت ورب
 الکعبہ -

عبد اللہ بن غالب رحمہ اللہ پہ یو جنگ کہیں اویل انی ازی
 مالیس علیہ صبر خہ داسی خہ وینم چہ د ہغہ نہ صبر نشم کولی جنگ ئے

شروع کڑو تردے چہ شہید شو - یعنی د بعض نیکانوبہ دا خواہش وو چہ
 حہ زر ترزہ شہید شم یا وفات شم چہ جنت تہ او د جنت نعمتونو تہ
 ورسیرم - او دالله تعالیٰ او د پیغمبر او د صحابہ کرامو او نورو نیکانو سرہ
 میلاؤ شم - وس د جنت د نعمتونو تفصیل شروع کوو پہ طریقہ د قصیدہ
 نونیه لکن مونبر د قصیدہ نونیه ٹول شعرونہ نہ نقل کوو بعض نقل کوو او
 بعض ترینہ پریردو چہ ہغہ ڈیر ضروری نوی بل داچہ کلہ مونبر د شعر
 معنی ذکر کوو - او کلہ حاصل ذکر کوو کلہ پکنی د قصیدہ نونیه د شرح نہ
 چہ توضیح المقاصد دے داحمد بن ابراہیم د ہغہ نہ زیادت کوو کلہ د
 حادی الا روح نہ اوکلہ د بعض نورو کتابونونہ لکہ صفة الجنہ فی القرآن
 والسنة د علی بن نایف او مونبر کوشش کڑی د دے روایات ٹول صحیح دے
 انشاء اللہ -

د جنت د دروازو بیان

د دے بیان نہ د اعمالود وجہ نہ فرقونہ ہم معلومیاری اول فرق پہ
 دروازو کین دے - شیخ الاسلام ابن قیم رحمہ اللہ پہ قصیدہ نونینہ کین
 وائی -

ابوابها حق ثمانية اتت فی النص وہی لصاحب الاحسان

بابُ الجهادِ و ذاک اعلاها وبا ب الصوم يدعى الباب بالريان

د جنت دروازے حق دی او اتہ دی او پہ نص کین راغلی او دا دپارہ د خاوند
 د احسان دی - یوہ پکنی باب الجهاد دہ او داپہ ٹولو کین غورہ دہ - بلہ
 باب الصوم دہ او دیتہ باب الريان ہم وائی -

ولکل سعی صالح بابٌ وربُّ السعی منه داخلٌ بأمانٍ

او د ہرنیک عمل دپارہ دروازہ دہ او خاوند د دغہ عمل بہ داخلیدونکی وی
پہ دغہ دروازہ پہ امن سرہ ۔

ولسوف یدعی المرأ من ابوابها جمعاً اذا وفي حلی الايمان

منهم ابوبکر الصديق ذا ک خلیفۃ المبعوث بالقرآن

زر دہ چہ یوسڑی بہ د اتہ واڑہ دروازونہ رابلی شی کلہ نئے چہ پورہ کڑی
وی زیورات د ایمان یود ہغوی نہ ابوبکر الصديق دے چہ دا خلیفہ د ہغہ
پیغمردے چہ ہغہ لیگلی شوی پہ قرآن ۔

حاصل دادے چہ د جنت اتہ دروازی دی او داپہ حدیث کنہی راغلی
رسول اللہ ﷺ وائی چہ خوک د اودس نہ روستو دا دعا اووائی چہ اشہد ان
لااله الا الله وحده لا شریک لہ واشہد ان محمدا عبده ورسوله نو د جنت
اتہ دروازی ورتہ برسیرہ شی پہ کومہ دروازہ چہ ددہ خوبنہ وی داخلیری بہ
(رواہ مسلم عن عمرؓ)۔

پہ ٹولو کنہی غورہ دروازہ باب الجہاد دہ او د ہرنیک عمل والا دپارہ بہ خپلہ
دروازہ وی بعض خلقوتہ بہ د اتہ واڑہ دروازونہ آواز کیری یود ہغوی نہ
ابوبکرؓ دے۔

د دوه دروازہ فاصلہ

سبعون عامًا بين كل اثنين منها قدرت با العد والحسبان

هَذَا حَدِيثٌ لَقِيطُ الْمَعْرُوفِ بِالْخَبْرِ الطَّوِيلِ وَذَا عَظِيمِ الشَّانِ

د دوه دروازو فاصلہ او یا کله ده داپه شمار اندازه شوی او دا حدیث د لقیط دے چه مشهور دے په خبر طویل او دا لوی شان والا دے - حاصل دادے چه په حدیث د لقیط بن عامر رضی اللہ عنہ کښی راخی چه د جنت اته دروازی دی - د هرے دروازے فاصله د پلے سره دومره ده چه سور سڑی پکښی او یا کاله مزل کوی (رواه فی معجم الطبرانی) -

د جنت د دروازو کهولاًؤ والی یعنی د دوه درشلو فاصله

لکن بینهما مسیرة اربعین رواه حبر الامة الشیبانی

یعنی د دوه درشلو فاصله څلویښت کاله ده د دے روایت کړی عالم د امت چه شیبانی دے - حاصل دا دے چه امام احمد په خپل مسند کښی د حماد بن سلمه رضی اللہ عنہ په روایت نقل کړی - رسول اللہ ﷺ وائی چه د جنت د دروازو د دوه درشلو په مینځ کښی د څلویښت کالو د مزل فاصله ده - یوه ورځ به په دے خامخا داسی راخی چه دا به د خلقونو نه ډکه وی د گټری د وچ نه به په دے تیریدل مشکل وی - ددے په باره کښی نور روایات هم شته لکه د اوه کلونو فاصله د دری ورځو فاصله وغیره وغیره -

د جنت د دروازو چابی

هَذَا وَفَتْحُ الْبَابِ لَيْسَ بِمَمْكِنٍ اَلَا بِمِفْتَاحِ عَلِيِّ اسْمَانٍ

خبر داده چه کهولاًؤ کول د دروازے ممکن نه دی مگر په هغه چابی چه د هغه غابښونه وی

مفتاحه بشهادة الاخلاص والتو حید تلک شهادة الايمان

چابی د دروازے گواهی د اخلاص او د توحید ده دا گواهی د ایمان ده

اسنانه الاعمال وهی شرائع   الاسلام والمفتاح بالاسنان

غابنونه ددے چابی عملونه دی او دا احکام شرعیه د اسلام دی او چابی په
غابنونو وی - حاصل دادے چه د جنت چابی د لاله الا الله گواهی ده او
نیک عملونه په منزله د غابنونو د چابی دی -

په بخاری شریف کنه د وهب بن منبهه رحمه الله نه نقل کړی د هغه نه
چا تپوس وکړو چه آیا د جنت چابی لاله الا الله نه ده هغه اووی ولی نه
لکن د هرے چابی غابنونه وی - کچری تا داسی چابی راوړه چه غابنونه
ئے وی نو دروازه به برسیره شی او که غابنونه ئے نه وی نو دروازه نه برسیره
کیری یعنی کلمه په منزله د چابی ده او نیک عملونه په منزله د غابنودی -
د جنت هغه خط (یعنی شاهی فرمان) چه په هغه د جنتی د پاره مهر لگولی
شی -

هَذَا وَمَنْ يَدْخُلْ فَلَيْسَ بِدَاخِلٍ   اَلَا بِتَوْقِيعِ مِنَ الرَّحْمَنِ

خبر داده څوک چه داخلیری جنت ته پس نه به وی دا داخلیدونکی مگر په
مهر (او دسخط) د مهربان ذات نه -

وَكذَلِكَ يَكْتَبُ لِلْفَتَى لِدْخُولِهِ   مِنْ قَبْلِ تَوْقِيعَانِ مَشْهُورَانِ

هم دغه رنگی لیکلی شی د پاره د داخلیدلو د ځوان مخکن د دینه دوه
مهورونه مشهور

احدهما بعد الممات وعرض ار   واح العباد به علی الديان

یو د مرگ نه روستو او د پیش کیدلو د روحونو د بندگانو نه په بدله ورکونکی ذات -

فاذ انتهى للجسريوم الحشر يعطى للد خول اذا كتابًا ثانی

کله چه پل صراط ته ورسیری په ورځ د حشر ورپه کږی شی د ننوتلو دپاره په دغه وخت کښی دویم خط

عنوانه هَذَا كِتَابٌ مِنْ عَزِيزٍ راحم لفلان بن فلان

فدعوه يدخل جنة المأوى التي ار تفعت ولكن

القطوف دوانی

د خط مفهوم به داسی چه دا خط دے د طرفه د زورور مهربان ذات نه د فلانی د پاره چه د فلانی حوی دے دا پریږدی چه جنت ته داخل شی هغه جنت چه هغه پور ته دے لکن میوی ئے نددی دی -

هَذَا وَقَدْ كَتَبَ اسْمَهُ مَذْكَانَ فِي الْاِرْحَامِ قَبْلَ وِلَادَةِ الْاِنْسَانِ

خبر داده چه تحقیق سره لیکلی شویوی نوم د دے کله چه داد مور په رحم کښی وو مخکښی د پیدائش د انسان نه -

بل قبل ذالك وهو وقت القبضتين كلاهما للعدل والاحسان

بلکنښی مخکښی د پیدائش نه او دا وخت د موټو د راخستلو دے دا دواژه د وچ د عدل او انصاف نه دی - حاصل دادے چه د مؤمن او جنتی دپاره څلور قسمه لیکل کیږی اول دا چه کله الله تعالی دوه موټی رواخستل یو دجنیتانو دویم د جهنمیان او ویویل چه داد جنت والادی او دا جهنم والا

دی نو په دغه وخت کښ دده نوم په جنتیانو کښ راغلی - دویم چه کله داد مور په گپډه کښ وو او الله تعالی پکښ روح غورزوله نو دده نوم ئے په جنتیانو کښ ولیکلو - دریم دا چه کله دا وفات شی نو دده دپاره یو شاهی فرمان او خط ولیکلی شی او ملائکوته حکم وشی - چه اکتبوا کتاب عبدی فی علیین حُما د بنده د کتاب لیکل په علیین کښ وکړی - خلورم چه کله د قیامت په ورخ دا پل صراط ته ورسیری نو دلره یو شاهی فرمان او خط ورکولی شی - حاصل د حاصل دا شو خرنگی چه د دنیا بادشاهان د مملکت خاص خلقولره خصوصی اجازت نامه او خصوصی فرمان ورکولی شی - دغه رنکی جنتیانوله به یوخصوصی اجازت نامه اوشاهی خط اوفرمان ورکولی شی -

لکه طبرانی حدیث د سلمان فارسی رضی الله عنه نقل کړی نبی ﷺ وائی چه جنت ته هیڅوک ددے اجازت نامی نه په غیر نشی داخلیدی د هغه مضمون به داوی -

بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب من الله لفلان بن فلان ادخلوه الجنة عالية قطوفها دانية - دا خط دے (یعنی اجازت نامه یا ٹکٹ) د الله تعالی د طرف نه د فلانی د پاره چه د فلانی حوی دے دا هغه جنت ته داخل کړی چه هغه اوچت دے او میوی ئے نددی دی - په بل روایت د سلمان فارسی رضی الله عنه کښ داسی راخی يعطى المؤمن جوازاً على الصراط ، مومن له به اجازت نامه (ٹکٹ یا شاهی فرمان) ورکړی شی د پل صراط د پاسه - د هغه مضمون به دا وی بسم الله الرحمن الرحيم هذا كتاب من الله العزيز الحكيم ، لفلان بن فلان ادخلوه جنة عالية قطوفها دانية - دا خط ددے

د طرفہ د الله تعالىٰ نہ چہ زور آور او حکمت والا دے د فلان بن فلان دپارہ
دا داخل کڑی مہغہ جنت تہ چہ اوچت دے او میوی ئے نزدی دی ۔

دجنتیانو صفونہ

هَذَا وَان صَفْوَفَهُمْ عَشْرُونَ مَعَ مَائَةِ وَهَذِي الْاِمَةُ الْاَثْنَانِ

د جنتیانو بہ شپہر شلی صفونہ وی او دا امت بہ پکنہ دوہ ثلثہ وی یعنی اتیا
صفونہ بہ ددے امت نہ وی۔

صفت او حالت د اولنی او ددویمے ڈلے چہ جنت تہ داخلیری اودا
دویم فرق دے پہ اعتبار د عملونوسرہ ۔

هَذَا وَاوَّلِ زَمْرَةٍ فَوْجُوهُمْ كَالْبَدْرِ لَيْلِ السَّيِّدِ بَعْدَ ثَمَانِ

د اولنی ڈلے مخونہ بہ پہ شان د سپورمی وی پہ شپہر مہ شپہ روستو داتوونہ
۔ یعنی د ہغوی مخونہ بہ پہ شان د خوارلسی سپورمی پڑقیری او بنائستہ
بہ وی ۔

وَالزَّمْرَةُ الْاٰخِرٰى كَاضْوِءِ كَوْكَبٍ فِي الْاَفْقِ تَنْظُرُهُ بِه الْعَيْنَانِ

او دویمہ ڈلے دابہ پہ شان دروہسانہ ستوری وی پہ کنارو کنبہ چہ وینی دی
لرہ سترگی پہ سبب د کنارو ۔ یعنی د دویمی ڈلی مخونہ بہ د یوڈیرروہسانہ
ستوری پہ شان پڑقیری۔

د ٿولونہ د اعلیٰ درجہ والا جنتی او دادنی درجہ والا جنتی :-

- او دادیم فرق دے پہ اعتبار د عملونوسرہ وعلیٰ هذا القیاس خای پہ خای نور فرقونہ ہم معلومی-

هذا واعلاهم فناظرُربه في كل يومٍ وقتهُ الطرفان

دا یادساتہ او اوچت د دوینہ کتونکی بہ وی خپل رب تہ پہ مرہ ورخُ چہ وخت د دے بہ دوہ طرفونہ د ورخی وی۔ حاصل دادے چہ ٿولونہ د اوچتی مرتبی والا جنتی ہغہ دے چہ ہغہ بہ د ورخی دوہ کرتے اللہ تعالیٰ تہ گوری یعنی صبا او بیگا بئے د اللہ تعالیٰ سرہ دیدار کیری۔

لکن ادنا ہم وما فیہم دنی اذ لیس فی الجنات من نقصان۔

لکن د لاندی درجہ والا جنتی او پہ دویکہن د لاندی درجہ والا نشتہ حُکہ پہ جنت کہن خہ کہی نشتہ ۔

فهو الذی تلقی مسافۃ ملکہ بسنینا الفان کاملتان

دا ہغہ دے چہ یو خای کیری بہ د اندازی د بادشاهی ددہ سرہ زمونر۔ پہ کلونو دوہ کالہ پورہ حاصل دادے چہ د ٿولونہ د لاندی مرتبی والا جنتی ہغہ دے چہ د ہغہ پہ بادشاهی کہن بہ دوہ زرہ کالہ منزل کیری ۔

فیزی بہا اقصاہ حقًا مثل رؤیتہ لادناہ القریب الدانی

دا بہ پدے خپل جنت کہن جدا شی وینی یقیناً پہ شان د لیدلو د دہ نددے شی لره۔ یعنی جدا او نددی بہ یو شان وینی ۔

او ماسمعت بان آخر اهلها   يعطيه رب العرش ذوالغفران
 ايا تانه دی اوریدلی چه آخیر خاوند د جنت ورکوی به دے لره رب د عرش
 چه خاوند د بہنلودے ۔

اضعاف دنیا نا جمیعاً عشر   امثالٍ لها سبحان ذی الاحسان
 دوچند زمونر د ٹولے دنیا لس چندہ پاکی دہ خاوند د احسان لره ۔
 حاصل دا دے چه کوم جنتی چه د ٹولونہ روستو جنت تہ داخل شی ہغہ
 لره بہ اللہ تعالیٰ ددے دنیا لس چندہ ورکڑی ۔

د جنتیانو عمرونہ او کلونہ

هذا وسنهم ثلاثٌ مع ثلثا   ثین التی ہی قوۃ الشبان
 ددوی کلونہ بہ دری دیرش وی ہغہ چه ہغہ طاقت د حوانانو دے ۔ یعنی د
 دری دیرش کالوپہ عمر کہیں بہ وی چه دا د حوانی د طاقت عمر دے۔

و صغیرُهم وکبیرُهم فی ذا علی   حد سواہ ما سوی الولدان
 وڑوکی او مشربہ پہ دوی کہیں پہ یوہ اندازہ برابر وی ما سوا د ہغہ ہلکانو
 د جنت نہ یعنی ماشومان او بوڈاگان بہ ٹول دغہ عمر تہ واپس کولی شی ۔
 فائدہ : پہ بعض روایاتو کہیں دیرش کالہ راعی لکن دا خہ تناقض نہ دے
 حُکہ د عربودا طریقہ دہ چه کلہ یو خاص عدد ذکر کوی او پہ ہغہ خہ
 شمار د پاسہ وی نو ہغہ زیاتی شمار کلہ ذکر کوی او کلہ ئے حذف کوی ۔

د جنتیانو د قدو قامت او گدوالی او پلنوالی

والطول طول ابیہم ستون لا   کن عرضہم سبعٌ بلانقصان

اوگدوالی بئے اوگدوالی د خپل پلار (آدمؑ) وی شپیتہ گزہ لکن پلنوالی د دوی اوہ
گزه دے پہ غیر دکھی نہ ،

فائدہ د اوگدوالی بیان پہ بخاری او مسلم کہن دے او د پلنوالی بیان پہ
مسند احمد کہن دے او ددے او گدوالی او پلنوالی د یو بل سرہ ڈیر بنہ
مناسبت دے - او کہ یو پہ بل زیات شی نو مناسبت قوت او حسن
ختمیری۔

د جنتیانو د رنگونو او د گیرو بیان

الوانہم بیضٌ ولیس لہم لُحی   جعد الشعور مکحلوالا جفان

رنگونہ بئے سپین وی گیرے بئے نہ وی بنہ بئے کوڑتی وی سترگی بئے قدرتی پہ
رنجو توری وی -

د جنیانو ژبہ :-

ولقد اٹی اثرُ بان لسانہم   بالمنطق العربی خیر لسان

یعنی پہ یو روایت کہن راحی چہ ددوی ژبہ بہ عربی وی - لکن ددے پہ سند
کہن دوه کمزوری راویان دی یو علاء بن عمرو دویم یحیٰ الاشعری۔

د جنت خوشبویانی

والريح يوجد من مسيرة اربعين وان تشأ مائة فمرويان

خوشبوی د جنت مندلی کیبری د منزل د خلویبنت کالو او کہ ستا خوبنہ شی
نود منزل د سلوکالونہ ددے دواڑو روایت شوی -

وکذا روی سبعین ایضاً صح هذا کله وائی به اثران

همدغه رنگی روایت کڑی دا اويا کالو دا ٹول صحیح دی او په دی ددوہ
روایتونہ راغلی -

ولقد ائی تقدیره مائۃً بخصمٍ ضربها من غیر مانقصان

او په تحقیق سرہ راغلی اندازہ د دے په سلو کالو چہ پہ پینخو کنبی ضرب
ورکڑی پہ غیر د کمی نہ یعنی دپینخہ سوه کالہ پورہ - حاصل دا دے چہ
پدے مقام کنبی ابن قیم صاحب وائی چہ د جنت د خوشبوی پہ بارہ کنبی
خلور قسمہ روایات راغلی پہ یو روایت کنبی راخی چہ د جنت خوشبوی بہ
د خلویبنت کالہ منزل پہ فاصلہ معلومیبری پہ بل روایت کنبی اويا کله راخی پہ
بل کنبی سل کالہ راخی پہ بل کنبی پینخہ سوه کالہ راخی -

تفصیل دادے چہ ددے پہ بارہ کنبی اوہ قسمہ روایات دی ۱ - د یو

کال ۲ - د خلویبنتو کلونو، ۳- د پنخو سو کلونو؛ ، ۴- د اويا کلونو ۵- د

سلو کلونو ۶- د پینخہ سوو، ۷- د زرو کلونو - ابن قیم رحمہ اللہ وائی

،والجمع بین الكل ذوامکان د دے ٹولو پہ مینخ کنبی جمع ممکن دہ

تعارض نشته -

بیائے پہ دری طریقو جمع او تطبیق کڑی یو دا چہ اختلاف د روایاتو بنا دے پہ اختلاف د اشخاصو حکہ د خلقو پہ درجو او مرتبو کنبں فرق دے بعض مؤمنان بئے دنزدی نہ معلوموی او بعض د جدانہ - او دا توجیہ حافظ ابن حجر پہ فتح الباری کنبں او علامہ عینی پہ عمدۃ القاری کنبں د خپل شیخ زین الدین نہ ہم نقل کڑی -

جنت تہ اول داخلیدونکی -

ونظیرُ هذا سبقُ اهل الفقر   للجنات فی تقدیره اثران

مائةٌ بخمسٍ ضربہ او اربعین   کلاهما فی ذاک محفوظان

حاصل دادے چہ غریبان او فقیران بہ د مالدارانو نہ جنت تہ مخکنبں خئی بیا پدیکنبں دوہ قسمہ روایتونہ دی پہ یو روایت کنبں راخی چہ خلویہنت کالہ مخکنبں بہ خئی او پہ بل روایت کنبں راخی چہ پینحہ سوہ کالہ مخکنبں بہ خئی - دلته ہم د مخکنبں پہ شان اختلاف د روایاتو بنا دے پہ اختلاف د اشخاصو بعض فقیران بہ خلویہنت کالہ مخکنبں خئی او بعض بہ پینحہ سوہ کالہ مخکنبں داخلیری حکہ قربانی تہ بہ مخکنبں وی - دغہ رنگی بعض مالداران بہ خلویہنت کالہ روستو کیری بعض بہ پینحہ سوہ کالہ روستو کیری -

د فقیر او د غنی روایت

رسول الله ﷺ وائی چہ د جنت پہ دروازو بہ دوہ مؤمنان ملاقت

وکڑی - یو مالدارہ او بل غریب غریب بہ جنت تہ داخل شی او مالدارہ بہ

خہ مدہ ایسار کڑی شی - بیا بہ روستو داخل شی د غہ فقیر (غریب) بہ

ترینہ تپوس وکڑی چه روره خہ شی ایسار کڑی ته خو دومره ایسار شوی چه
 خُما درباندی ویره وشوه - مالداره به ورته او وائی چه ای اخی انی حبستُ
 بعدک محبستًا فظیغًا کریهًا ، روره خُه ستانه روستو ایسار شوم په
 ایساریدلو دویرے او ناکاره - خُه ستا خواته را اونه رسیدم تردے چه خُما نه
 دومره خوله او بهیده که د هغه نه زر داسے اوبنان سکل وکڑی چه هغوی
 ترخه وانبه خوژلی وی هغه به هم ددینه سیراب شی -

تنبیہ

د فقرانو اول داخلیدل دے لره مستلزم نه دی چه گنی د دوی
 درجه د هم اوچته وی خُکه که یو مالداره صحیح حساب ورکڑی نو د هغه
 درجه به اوچته وی خُکه چه د به په مالداری کبې نور د نیکی کارونه هم
 کڑیوی - نو دلته دوه فضیلتونه دی یو اول داخلیدل دی دویم اوچته مرتبه
 حاصلول دی کله به دا دواژه راجمع کیږی کله به د سبقت فضیلت وی لکن
 اوچته مرتبه به نه وی کله به دواژه نه وی -

هَذَا وَاوَلَهُمْ دَخُولًا خَيْرٌ خَلْقِ   اللَّهُ مِنْ قَدْ خَصَّ بِالْقُرْآنِ

وَالْأَنْبِيَاءِ عَلَىٰ مَرَاتِبِهِمْ مِنَ التَّفَضُّلِ   ضَمِيلُ تَلْكَ مَوَاهِبُ الْمَنَانِ

حاصل دادے چه د ټولونو اول به زمونږ نبی ﷺ جنت ته داخلېږی - نبی ﷺ
 وائی چه د جنت دروازه به اول خُه ټکوم بیا به نور پیغمبران د خپل مرتبو

مطابق دا خلیبری - بیا بہ زمونر امت د نورو امتونونہ مخکبن داخلیبری
 -زمونر پہ امت کبن بہ اول ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ داخلیبری۔ دغہ رنگی
 پہ اول داخلیدونکو کبن ہغہ شوک دے چہ ہغہ پہ ٹولو حالاتو کبن د اللہ
 تعالیٰ حمد وائی پہ خوشحالی کبن او پہ تکلیف کبن۔ دغہ رنگی شہید او ہغہ
 مملوک (غلام) چہ دواڑہ حقونہ ادا، کوی - او ہغہ فقیر چہ ڈیر اولاد ئے
 وی او سوالونہ نہ کوی خان پاک ساتی -

د جنتونو شمار او جنسونہ

والجنۃ اسم الجنس وہی کثیرۃٌ جدا ولكن اصلها نوعان
 جنت اسم جنس دے او جنتونہ ڈیر زیات دی لکن اصل د جنتونو دوه نوع
 دی -

ذہبتان بکل ماحوتاہ من حلّی وانیۃٍ ومن بنیان
 دوه ہغہ دی چہ ہغہ د سرو زرونہ دی سرہ د ٹول د ہر خہ نہ چہ دا
 دواڑہ پے مشتمل دی - دزیوراتونہ او د لونبونہ او د آبادونہ -
 وكذاک ایضاً فضۃٌ ثنتان من حلّی وبنیانٍ وکل آوان
 ہم دغہ رنگی د سپینوزرونہ دی دوه د ہغے زیورات او آبادی او ٹول لونبی -

لکنما الفردوسُ اعلاها واو سطحها مساکنُ صفوة الرحمن
 لکن جنت الفردوس پکبن د ٹولونہ اعلیٰ دے اوپہ
 مینخ کبن دے چہ دا حایونو د اوسیدلو د ہغہ غورہ مخلوق د مہربان ذات
 دی -

اعلاه منزلهً لاعلی الخلق   منزلهً هو المبعوثُ بالقرآن

اوچت په جنت الفردوس کښې په مرتبه کښې دا دے د پاره د هغه اوچت د خلقونه په مرتبه کښې چه هغه رالیرلی شوی په قرآن -

وهی الوسيلة وهی اعلی رتبة   خلصت له فضلاً من الرحمن

دغه مرتبه وسیله ده او دا اوچته مرتبه چه خالص شوی د نبی ﷺ د پاره د وچ د مهربانی د مهربان ذات نه - حاصل دا دے چه جنتونه ډیر زیات دی لکه په مرفوع حدیث د انس رضی الله عنه کښې راخی چه ، انها جنان وان ابنک اصاب الفردوس الاعلی - لکن اصل د جنتونو دوه نوع دی سره زر او سپین زر - دوه جنتونه د سرورونه دی د هغه لوبنی زیورات او هرڅه د سرو زرو دی او دوه جنتونه د سپینوزرو دی د هغه لوبنی زیورات او هرڅه -

لکن په ټولو کښې غوره جنت جنة الفردوس دے او په

ټولو کښې اوچته مرتبه د اوچت مخلوق د پاره ده چه هغه نبی ﷺ دے او هغه مرتبه ته وسیله وائی - وسیله ورته ځکه وائی چه وسیله په معنی د نزدیکت ده او دا هم د ټولونه نذدی درجه ده د الله تعالی عرش ته او نذدی درجه ده الله تعالی ته -

د جنت د آبادی بیان

وبناءها اللبنا من ذهبٍ   واخری فضةً نوعان مختلفان

او آبادی د جنت خخته دی د سرو زرو او د سپین زرو دا دوه نوع دی بیلا بیل

وقصورها من لؤلؤٍ و زبرجدٍ   اوفضةً او خالص العقیان

او مانڑی د جنت بہ د ملغرو او زبرجدو او سپینوزرونہ او یا د
خالص عقیق کانڑو نہ وی ۔

وکذاک من درّ ویاقوتٍ بہ نظم البناء بغایة الاتقان

ہمدغہ رنگی د ملغرو او یاقوتونہ پدی سرہ بہ پیلل د آبادی وی پہ انتہائی
کلکوالی سرہ یعنی مانڑی بئے د پینحہ شپر قسمہ قیمتی خیزونونہ
جوڑی وی اوپہ وڑو ملغرو او یاقوتو سرہ بئے د آبادی کلکوالی راحی ۔

والطین مسکٌ خالصٌ او زعفرانٌ نُّ جابداً اثران مقبولان

لیسا بمختلفین لاتنکرہما فہما الملائک لذلک البنیان

حاصل دا دے چہ پہ دغہ آبادی کنہ کومہ خٹہ استعمالیری نو دا بہ د
مشکو او زعفرانو دواڑو نہ وی ۔

دجنت زمکہ

والارض مرمرةٌ کخالص فضةٌ مثل المرات تنالہ العینان

زمکہ بئے نرمہ وی پہ شان د صفا سپینوزرو پہ شان د آینی رسیری بہ دیتہ
سترگی ۔

فی مسلمٍ تشبیہہا بالدرمک الصا فی وبالمسک العظیم الشان

پہ مسلم شریف کنہ د دے تشبیہہ ورکڑی شوی د سپینی ڈوڈی او دمشکو
سرہ چہ لوی شان والا بہ وی ۔

هذا لحسن اللون لکن ذا لطیب الريح صار هناک تشبیہان

د ډوډی سره تشبیه د وچې د بنائسته رنگ نه ده او دمشکو سره تشبیه په خوشبوی کېږي ده نو دلته دوه تشبیه گانې دي - الدرملک صفا ډوډی ته وائی چه رنگ ئې زیږوالی ته مائله وی او نرمه او نازکه وی مجاهد رحمه الله وائی چه د جنت زمکه به د سپینوزرونه وی - یعنی د سپینی ډوډی او سپینوزرو په شان سپین رنگ بیئ وی - او د مشکو په شان خوشبوئی بیئ وی -

د جنت کانډی

حصبائها درُّویاقوت کذا ک لآلی نثرت کنثر جمان

د جنت کانډی به ملغلری او یاقوت وی دغه رنگی وړی ملغلری شندلی شوی به وی په شان د شندلو د دانو د سپینوزرو -

د جنت خاوره

وترابها من زعفران او من المسک الذی ما استل من غزلان

او خاوره د جنت به د زعفرانو یا د مشکونه وی هغه مشک چه هغه به د هوسونه نه وی ایستلی شوی بعض سلف وائی چه د جنت په خاوره کېږي به مسک او زعفران دواړه وی بعض وائی چه رنگ بیئ د زعفرانو وی او خوشبوئی بیئ د مشکو وی -

د جنت بنگډی او مانډی

غرفا تھا فی الجوینظرُ بطنُّها من ظهرها والظهرُ من بطنان

د جنت بنگرۍ به په فضا کېن اوچتے وی دننه طرف بے د بهرنه ښکاری او بهر د دننه نه -

سكانها اهل القيام مع الصيا م وطيب الكلمات والاحسان

د دے اوسیدونکی به هغه خلق وی چه د شپې مونځونه کوی او روژی نیسی او پاکه خبری کوی - او د خلقو سره احسان کوی (یعنی طعام ورکوی) -
څلور صفتونه شو دوه د الله تعالی حقونه دی او دوه د بندگانو -

د جنتیانو خیمه

للعبد فيها خيمةٌ من لؤلؤٍ قد جوفت هي صنعة الرحمن

ستون میلاً طولها فی الجوفی کل الزوايا اجمل للنسوان

حاصل دادے چه د بنده د پاره به په جنت کېن خیمه وی د ملغلری نه چه هغه به دده شویوی - دابه شپيته میله اوگد والی لری په فضا کېن په هر گوټ کېن بے ښائسته زنانه وی -

یغشی الجميع فلايشا هد بعضهم بعضًا وهذا لاتساع مكان

د ټولو سره به کور والی کوی بعض به بعضو لره نه وینی د وچ د فراخی د مکان نه -

و خيامها منصوبةٌ برياضها وشواطئ الانهار ذی الجريان

او د دے خیی به په باغیچو کښ ودریدلی وی او په غاږه د نهرونو چه خاوند
د بهید لو به وی -

ما فی الخیام سوی اللتی لو قابلت   للنیرین لقلت منکسفان -

نه وی پدے خیمو کښ سوا د هغه بیبیانو نه کچری مخامخ شی نور او
سپورمئ ته نوته به وائی چه نور او سپورمئ ددے بیبیانو په مقابله کښ
تور دی -

جنتیان به خپل کورونه پیجی : یعنی جنتیان چه کله جنت ته داخل شی نو
دوی به خپل کورونه پیجی اگر چه مخکښ نوی لیدلی لکه الله تعالی وائی ،
وید خلهم الجنة عرفها لهم -

د جنت ونی میوی او سوری

اشجارها نوعان منها ماله   فی هذه الدنيا مثال ذان

حاصل دادے چه د جنت ونی دوه قسمه دی یو هغه دی چه په دی دنیا
کښ مثال شته دویم قسم هغه دی چه په دنیا کښ مثال نشته - هغه
قسم چه په دنیا کښ مثال شته لکه بیری چه دا به بے ازغوی د ازغوپه
خای به پکښ د مختلف رنگونو والا میوی وی د بیری سوری غوره سوری
دے بدن ته راحت ورکوی میوه ئے هم ڈیری فائده لری یو دا چه بدن ته
راحت ورکوی - دغه رنگی کیلا ، انار ، انگور او کجوری -

هذا ونوع ماله فی هذه الد   نیا نظیر کی یزی بعیان

دویم قسم هغه میوی دی چه په دنیا کېن مثال نشته چه په سترگو ولیدلی شی -

یکفی من التعداد قول الهنا من کل فاکهه بها زوجان

د دغه میوو تعداد دپاره الله تعالی دا قول پوره دے چه په جنت کېن به د هر قسم میوو نه دوه جوړی وی - او الله تعالی وائی چه و او توا به متشابها ور به کړی شی دا میوی یو شان بیا پدیکېن ډیر اقول دی - ۱ - یو شان په رنگ نه په خوند کېن ۲ - یو شان په نوم کېن نه په خوند کېن ۳ - یو شان په غوره والی کېن بیکاره او ردی به پکېن نه وی -

چه یوه میوه را اوشکی نو فوراً یئ په های بله راشی ، لکه الله تعالی وائی لا مقطوعه ولا ممنوعه نه به ختمیری او نه به منع کولی شی منع پکے نشته - او نه پکېن دپته ضرورت شته چه بره لرگو او خانگو ته وخیجی بلکه دده تابع به وی که دا ولاژوی او که ناست وی که ملاست وی په هر حالت کېن به ئ شوکولی شی لکه الله تعالی وائی ، وذلت قطوفها تذلیلاً -

ولقد اتی اثربان الساق من ذهب رواه الترمیذی ببیان

په ترمذی کېن حدیث راخی رسول الله ﷺ وائی چه د جنت د هرے ونی پنډی (تنه) به د سرو زرونه وی - او ابن عباس رضی الله عنه وای چه د کجورو تنی یئ د بنائسته زمرودونه وی او ددی میوی به د چاڼو او د بوکو برابر وی د شودونه به سپینی وی د شهدونه به خوړی وی د کوچو نه به زیات نرمی وی هډوکی به پکېن نه وی - په بخاری او مسلم شریف کېن راخی رسول الله ﷺ

وائی چه په جنت کښې یوه ونه ده چه د هغه دسوری د لاندی به شهسوار
سل کاله منزل کوی او نه به ختمیری - لکه الله تعالی وائی وظلّ ممدود -

او حدیث کښې رایی چه طوبی په جنت کښې یوونه ده چه د هغه د لاندی به
سل کاله منزل کیری د جنتیانو جامی د هغه د کسوژونه را اوخی -

د جنتیانو سماع یعنی ترانی اوریدل

قال ابن عباسٍ ویرسلُ ربنا   ریحًا تهزُّ ذوائبَ الاعصابِ

فتثیر اصواتًا تلذ لمسمع الا   نسان کا النغمات بالاوزان

ابن عباس رضی الله عنه چه الله تعالی به سیلی راولیگی چه هغه به د خانگو
سرونولره حرکت ورکړی نو هغه به داسی آوازونه پورته کړی چه د انسان
غورونولره به خوند ورکوی لکه آوازونه په وزنونو سره -

او ما سمعت سماعهم فیها غنا   الحور بالاصوات والا لجان

آیا تا د دوی ترانی اوریدل نه دی اوریدلی چه په هغه کښې به ترانی د حورو
وی په آوازونو او خوش آوازی سره -

ماظن سامعه بصوتٍ اطیب الا   صوت من حور الجنان حسان

گمان به نه کوی اوریدونکی ددی په آواز چه هغه بنائسته وی د آواز د حورو
د جنت نه چه بنائسته دی

نحنُ النواعم والخوالدُ خيرا   تُّ كاملاتُ الحسن والاحسان

(د هغوی ترانه به دا وی) چه مونږ د نرم بدنونو والا یو او همیشه ئیو او د پوره ښائست او اخلاقو والا ئیو

لسنا نموت ولانخاف وما لنا   سخطٌ ولا ضعفٌ من الاضعفان

مونږ نه مرو اونه یريرو او نشته مونږ لره غصه کیدل او نه کینه د کینونه -

طوبى لمن كنا له وكذاك طو   نبى للذى هو حظنا لفظان

خوشحالی ده هغه چالره چه مونږ د هغه یو هم دغه رنگی خوشحالی ده هغه چالره چه هغه زمونږ برخه ده دا دوه لفظونه دی -

تفصیل ئے دادے چه بعض مؤمنان خوش آوازی خوښه وی نو د هغوی د خوشحالولو دپاره به په جنت کېښ خو قسمه خوش آوازی وی - یوه هغه خوش آوازی ده چه هغه به د ونو د حرکت نه پیدا کېږی لکه مخکښ ذکر شو - ابن عباس رضی الله عنه وائی چه په جنت کېښ الله تعالی یوه غځه ونه پیدا کړی چه یو شهسوار به د هغه د سوری د لاندی سل کاله مزل کوی او هغه به نه ختمیږی جنتیان به د هغه سوری ته ناست وی خبری به کوی د بعضو به د دنیا دلهو لعب شوق پیدا شی الله تعالی به هوا راولیگی هغه خانگو ته به حرکت ورکړی د هغه په وجه به د دنیا ټول د لهو لعب خیزونه شروع شی - سعید بن سعید الحارثی رحمه الله وائی چه کله د جنتیانو د ښائسته آوازونو د اوریدو شوق پیداشی نو الله تعالی به په دغه

ونہ داسی ہوا، راولپری چہ ددوی د خواہش مطابق ہر قسم آوازونہ بہ ترینہ پیداشی۔

دویم خوش آوازی بہ د داؤد علیہ السلام وی چہ ہغہ بہ پہ خپل خور او نرم آواز سرہ د اللہ تعالیٰ لوتی بیانوی د ہغہ پہ آواز کنبی بہ دومرہ خوند وی چہ جنتیان بہ د نورو نعمتونونہ فارغہ کڑی ۔ دریمہ خوش آوازی د حورودہ علی رضی اللہ عنہ وائی چہ د رسول اللہ ﷺ ارشاد دے چہ پہ جنت کنبی بہ د حورو یو اجتماع وی ہغوی بہ پہ داسی خور آواز سرہ دا شعرونہ وائی چہ داسی آواز بہ چا ہیچری نہ وی اوریدلی ۔

نحنُ الخالداتُ فلا نبیدُ ونحنُ الناعماتُ فلا نبأسُ ۔

مونر ہمیشہ یونہ ختمیرو مونر پہ ناز او نعمت کنبی اوسیدونکی یونہ بد حالہ کیرو ۔

ونحن الراضیات فلا نسخط طوبی لمن کان لنا وکنا له

او مونر راضی یونہ ناراضہ کیرو خوشحالی دہ ہغہ چالرہ چہ ہغہ زمونر د پارہ دے او مونر د ہغہ دپارہ یو ۔ انس رضی اللہ عنہ د رسول اللہ ﷺ ارشاد نقل کوی چہ حوری بہ پہ جنت کنبی داسی ترانی وائی

نحنُ الحور الحسنانُ خلقنا لِأزواجِ کرام

مونر بنائستہ حوری یو پیداشویو د عزتمند خاوندانو دپارہ ۔

یحیٰ بن ابی کثیر رحمہ اللہ وائی چہ حوری کله د جنت د
 دروازی سرہ د خپل خاوندانو سرہ ملاقات وکړی نو هغوی ته به وائی چہ
 مونږ ستاسو ڈیر اوگد انتظار وکړو -

او ورته وائی به چہ ته حُما محبوب ئے او حُہ ستا محبوبه یم ستامخی ته به
 نه خہ کوتاهی کیری او نه خہ زیاتے - او په خوږ اواز به ورته دا شعرونه وائی
 -

نحن الخیرات الحسان   ازواجُ شبابٍ کرام

نحن الناعماتُ فلا نبأس   نحن الخالدات فلا نموتُ

ونحن الراضیات فلانسخط   نحن المُقیمات فلا نظعنُ

څلورمه خوش آوازی د ملائکو ده او زاعی رحمہ اللہ وائی چہ اللہ تعالیٰ د
 اسرافیل د آواز په شان آواز نه دے پیدا کړی هغه ته به حکم وشي هغه به
 ترانه شروع کړی - په اسمان کښی به یو فرشته هم داسی پاتی نشی چہ په
 هغه تسبیح او عبادت کت نشی - انس بن مالک رضی اللہ عنه وائی چہ د
 قیامت په ورځ به آواز وشي چہ هغه خلق چرته دے چہ هغوی د شیطان د
 سرونونه او د بے فائدے مجلسونونه خپل غوږونه او زړونه محفوظ ساتلی
 وو - دوی د مشکو په باغونو کښی ایسار کړی - بیا به فرشتو ته حکم وشي
 چہ حُما لویئ او صفت دویته واوروی -

شهر بن خوشب رحمہ اللہ وائی چہ اللہ تعالیٰ به فرشتو ته او وائی چہ حُما
 بندگانو په دنیا کښی خوږ آواز خوښولو (لکه نن صبا چہ مجاهدین ترانی او
 نظمونه خوښوی) - نو حُما بندگانو ته خوش آوازی واوروی نو ملائک به د

تسبیح اوتہلیل او تکبیر آوازونہ شروع کڑی دا بہ دومرہ خور وی چہ داسی
بہ دوی چری نہ وی آوریڈلی -

پنجمہ خوش آوازی د اللہ تعالیٰ ده :

ددے ٹولونہ یو اعلیٰ قسم آواز بہ
جنتیانو تہ اورولی کبریٰ چہ د ہغہ مخی تہ بہ ٹول آوازونہ ہیخ حیثیت نہ
لری او دابہ پہ ہغہ وخت کنہ وی چہ کلہ جنتیان د اللہ تعالیٰ پہ سلام کلام
او خطاب مشرف شی۔ داللہ تعالیٰ مخی تہ حاضر شی او اللہ تعالیٰ دویتہ خپل
کلام واوری کلہ چہ دوی د اللہ تعالیٰ کلام واوری نو داسی بہ معلومیبری چہ
دوی د دے نہ مخکنہ ہیخ نہ دی آوریڈلی د اللہ تعالیٰ د کلام نہ بہ زیات
لذیذ او محبوب شی نہ وی - عبد اللہ بن ابی بریدہ رحمہ اللہ وائی چہ جنتی
بہ مرہ ورخ دوه کرتے د اللہ خواتہ حی او اللہ تعالیٰ بہ دویتہ خپل کلام لولی
او دویتہ بیے اوری -

د جنت نہرونہ

انہارہا فی غیر اخدودِ جرت سبحان ممسکھا عن الفیضان

نہرونہ د جنت بہ پہ غیر د کندو نہ بھیبری پاکی ده ہغہ ذات لرہ چہ ہغہ
بندوونکی ددی نہرونو دے د بھیدلونہ - پہ جنت کنہ خلور قسمہ نہرونہ
دی د گبین د شرابو د شودو د اوبو، د دے دپارہ بہ نالی نہ وی کنستل شوی
دا بہ پہ مخ د زمکہ بھیبری یو طرف بیے د ملغلرو وی بل د یاقوتو - خٹہ بیے
خالص مشک وی -

د جنتیانو خوراگونہ

وطعامهم ما تشتهيہ نفوسهم ولحوم طير ناعم وسمان

او د دوی خوراک به هغه وی چه خواهش ئے کوی نفسونه د دوی او غوښی د مرغانو چه نرم او چاق به وی -

وفواکه شتی بحسب مناہم یاشبعۃ کملت لذی الایمان

او مختلفه میوی به وی په اندازه د امید د دوی ای موژوالیا چه پوره شوی د پاره د خاوند د ایمان حاصل دا چه دوی لره به غوښی شراب میوی خوشبویانی خوشحالی او کشمالی وی د سرور و په مجمو کښی به په بنائسته هلکان خوراکونه گرځوی - سترگو ته به ددغه هلکانو په کتلو لذت او خوند حاصلیری - او نفسونو ته به ددغه خوراکونو په وجه لذت او شهوت حاصلیری - او ددے دوه لذتونو خوندونو په وجه به دریم لذت حاصلیری چه هغه لذت د جماع دے د خپلو بیبیانو سره -

دجنتیانو سکل

یسقون فیها من رخیق ختمه بالمسک اوله کمثل الثانی

مع خمره لذت لشاربها بلا غول ولا دا ولا نقصان

خړوبولی به شی په خاص شرابو چه د هغه ختمیدل به په مشکووی اول بیئ په شان د دویم یعنی د آخروی سره د شرابونه چه مزه به ورکوی سکونکی ته په د سردردی نه او په د مرض نه او دغه رنگی دوی لره به د کافور چینی نه او د زنجبیل چینی نه او د تسنیم جینی نه گډون وی - مقرب یعنی خاص بندگان به خالص د دے چینونه سکل کوی - او ابرار یعنی عام

بندگان لره به اوبو کښې دا میلاویری - (حککه جزاء من جنس العمل وی) مقربینو خپل ټول عملونه خالص د الله تعالی د رضا دپاره کول نو د هغوی شراب یعنی د سکلو څیزونه به هم خالص وی - او ابرارو په خپل عملونو کښې دریا، شهرت وغیره ملاوټ کړیوی نو د دوی په شرابو کښې به هم ملاوټ وی -

د جنتیانو د خوراک ځکاک مضم

هَذَا وَتَصْرِيفُ الْمَاءِ كُلِّ مِنْهُمْ عَرَقٌ يَفِيضُ لَهُمْ مِنَ الْأَبْدَانِ

كِرَوَائِحِ الْمَسْكِ الَّذِي مَا فِيهِ خَلْطٌ غَيْرُهُ مِنْ سَائِرِ الْأَلْوَانِ

دا یاد ساته او بدلیدل د خوراکونو د دوی نه دا به خوله وی چه ددوی د بدنونو نه به بهیری په شان د خوشبوی د هغه مشکو چه په هغه کښې څه نور گډون د نورو رنگونو نه وی -

فَتَعْوُدُ هَاتِيكَ الْبَطُونَ ضَوَامِرَا تَبْعِي الطَّعَامَ عَلَى مَدَى الْأَزْمَانِ

دغه گيډی به چنگی یعنی وری شی لثوی به طعام په تیریدلو د زمانی

لَا غَائِطٌ فِيهَا وَلَا بَوْلٌ وَلَا مَخْطٌ وَلَا بَصِقٌ مِنَ الْإِنْسَانِ

نه به پکښې لوی اودس ماتی وی نه وړوکی اودس ماتی نه قنړی نه لاړی د انسان نه

وَلَهُمْ جِشَاءٌ رِيحُهُ مَسْكٌ يَكُونُ نُهُ بِتَمَامِ الْهَضْمِ بِالْإِحْسَانِ

او د دوی دپاره به اټکی وی چه د هغه خوشبوی به د مشکووی چه په هغه به پوره والی د هضم د انسان وی -

هَذَا وَهَذَا صَحِّحٌ عَنْهُ فَوَاحِدٌ فِي مُسْلِمٍ وَلِأَحْمَدِ الْإِثْرَانِ

دا او دا حدیثونه صحیح ثابت دی د نبی ﷺ نه یو په مسلم شریف کښ دے او دوه اثره په مسند احمد کښ دی - حاصل دادے چه د جنت خوراک سکاک به په دوه طریقو هضم کیږی یو دا چه د دوی د بدنونو نه به خوله روانه شی چه هغه به د مشکو په شان خوشبولری - او ددے سره به دوباره د خوراک اشتها، پیدا شی هلته اودس ماتی قنډی لاژی نشته - دویم دا چه اټکی به وکږی د هغه اټکی به د مشکو پشان خوشبوی وی - او پدیکښ دوه صحیح حدیثونه دی یو حدیث د جابر رضی الله عنه دویم حدیث د زید بن ارقم رضی الله عنه په مسلم شریف کښ حدیث د جابر رضی الله عنه نقل کږی - او په مسند احمد کښ حدیث د جابراوزید بن ارقم رضی الله عنهما دواړه نقل کږی

د جنتیانو جامی

وَهُمُ الْمَمْلُوكُ عَلَى الْاِسْرَةِ فَوْقَ هَا تَيْكُ الرَّؤُوسِ مَرَصِعِ التَّيْجَانِ

وَلِبَاسُهُمْ مِنْ سُنْدُسٍ خَضِرٍ وَمِنْ اسْتَبْرَقٍ نَوْعَانِ مَعْرُوفَانِ

او دوی به بادشاهان وی په پالنگونو به ناست وی په سرونو یے چڙاؤ شوی تاجونه وی د دغه تاجونو ادنی ملغره به د مشرق او مغرب په مینخ کښ دا ټوله دنیا رنډا کوی - او جامی یے د نرو او پیډرو رینسمونه وی

مذاک من دودِ بنی من فوقه   تلک البیوت وعاد ذو طیران

کلا ولا تُسجت علی المنوال نسج   ثيابنا بالقطن والکتان

حاصل دا دے چہ دغہ ریہنم د چیمجونہ نہ دی او نہ جولہ گانو وودلی دی

لکنها حللُ تُشقُ ثمارها   عنها رأیت شقائق النُعمان

لکن دا جوڑی دی چہ شلولی شی میوی د دینہ تا لیدلی گل لالہ یعنی دغہ

جامی دونو پہ غوٹو کنبں کیری

بیضٌ وخضرٌ ثم صفرٌ ثم حُم   رُ کا الرباط باحسن الالوان

یعنی پدیکنبں بہ مختلف رنگونہ وی سپین شنہ زیڑ سرہ -

لا تقربُ الدنس المُقرب للبلی   مالبلی فیہن من سلطان

حاصل دا دے چہ خیری او زوڑوالی پکنبں نہ راحی -

ونصیف احدامن وهو خمارها   لیست له الدنيا من الاثمان

حاصل دا چہ د حوری دیوی لوپٹی قیمت دا ٹولہ دنیا نشی پورہ کولی -

سبعون من حللِ علیها لا تعو   قُ الطرف عن مخِّ ورا الساقان

لکن یراہُ من ورا ذاکلہ   مثلُ الشراب لذی زجاج اوان

حاصل دا چہ اويا جوڑی جامی بیئے اغوستی وی او پہ ہغہ کنبی بیئے د ننه پہ پنڈو کنبی مازغہ بیکاری لکہ د شیشی پہ لوبنی چہ دننه شربت بیکاری ۔

د جنتیانو بستری او فرشونہ

والفرش من استبرقٍ قد بطنت   ماظنُّکم بظہارۃ لبطن

فرشونہ او بستری دا بہ پیڑو ریہمونہ وی چہ باطن تہ بہ وی خہ دے خیال ستاسو پہ ظاہر طرف د باطن د پارہ ۔

حاصل دا دے چہ د بسترو لاندی طرف بہ د پیڑو ریہمونہ وی ددینہ معلومہ شوہ چہ ہر کلہ ئے باطن طرف دومرہ قیمتی دی نو ظاہر بہ ڈیر زیات قیمتی او بنائستہ وی حکہ لاندی اوباطن پہ ز مکہ غورولی شی اوظاہر طرف د ڈول دپارہ وی ۔

مرفوعۃ فوق الاسرۃ یتکی   هو والحبیب بخلوۃ وامان

دائے بل صفت ذکرکوی چہ دا فرشونہ بہ اوچت وی لکہ اللہ تعالیٰ وائی وفرشی مرفوعۃ د دینہ معلومہ شوہ چہ د ظاہر او باطن پہ مینخ کنبی بہ ڈیرہ فاصلہ وی پہ مالوچو وغیرہ باندی یعنی دابہ لوڑ وی لکہ پہ دنیا کنبی بعض اسپنجونہ ڈیر لوڑ وی ۔

ابن قیم رحمہ اللہ وائی چہ د دے د لوڑوالی پہ بارہ کنبی ڈیر روایات دے لکہ پہ بعض روایاتو کنبی راحی چہ ددے لوڑ والی دومرہ دے لکہ زمکہ او اسمان نوکہ دا روایات صحیح شی نو مراد د دینہ لوڑ والی د محل دے چہ ہغہ محل او درجی بہ لوڑی وی او دا بستری بہ پہ ہغہ وی ۔

بیا ناظم وائی چہ جنتی او ددے محبوبے بہ پکنہں تکیا وهلی وی پہ خلوت او امن کنہں۔

يتحدّثان على الارائك ماترى   حَبَّيْنِ فِي الْخُلُوَاتِ يَنْتَجِيَانِ

جنتی او دده محبوبہ بہ پہ پالنگونو خبری کوی آیا تہ نہ وینی دوه دوستان
چہ پہ حائلوالی کنہں جرگہ کوی - نو دغہ رنگی پہ مینہ محبت بہ دواڑہ
خبری کوی -

هَذَا وَكَمْ زَرْبِيَّةٌ وَنَمَارِقُ   وَوَسَائِدُ صَفْتِ بِلَا حِسَابِ

ڈیری تولایانی بہ وی او تکیاگانی او بالہنتونہ بہ وی چہ پہ قطار بہ پراتہ وی
بے حسابہ -

د جنتیانو زیورات

والحلي اصفى لؤلؤ وزبرجدٍ   وكذاك اسورةٌ من العقيان

ماذاك يختص الاناث وانما   هو للاناث كذاك للذکران

التاركين لباسه في هذه   الدنيا لاجل لباسه بجنان

او ما سمعت بان حليتهم الى   حيث انتهاء وضوئهم بوزان

د جنت زیورات بہ صفا ملغلری او زبرجد وی ہمدغہ رنگی بنگری د عقیق
کانزونہ - دا بہ د ہغہ خلقو د پارہ وی چہ د دنیا لباس نئے پرینبی د پارہ د

حاصلولو د جنتی لباس او تانه دی اوریدلی چه د دوی زیورات به د هغه
 خای پوری وی چه کوم خای ته د اودس اوبه رسیری په اندازه - حسن
 بصری رحمه الله وائی چه د جنت بنگزی به د نارنیو سره ڈیر بنائسته
 بښکاری په نسبت د زنانو - او سعد بن ابی وقاص رضی الله د نبی ﷺ ارشاد
 نقل کوی کچری د یو جنتی بنگزی بښکاره شی نو د نمرنژا به ختمه کزی لکه
 چه نمر د ستورورنژا ختموی - او بنگزی به مختلف قسم وی د عقیق کانزو
 د سرو زرو او د سپینوزرو او د ملغرو-

د جنت بیبیانی او د هغوی حسن او بنائست او د هغوی مهرونه
 او د هغوی د یو خای والی خوندونه ۱

فاسمع صفات عرائس الجنات ثم اختر لنفسك يا اخاالعرفان

د جنت د ناوو صفتونه واوره بیا غوره کزه د خپل خان د پاره ای
 خاونده د معرفت

حورٌ حسانٌ قد کملن خلائقًا ومحاسنًا من اجمل النسوان

حوری دی بنائسته چه پوره شوی د اخلاقو او بنائستونو نه د بنائسته
 بیبیانو نه دی - حور د حوراء جمع ده مجاهد رحمه الله وائی چه حوراء
 هغه زنانه ته وائی چه هغه خوانه بنائسته سپینه وی د سترگو تورئ زیات
 تور وی او پوستکی ئه دومره نرم اورنگ ئه دومره صفاوی چه نظر پکښی
 حیران وی - صحیح داده چه حور د حور العین نه دے حور دیته وائی چه د
 سترگو سپین ئه ڈیرزیات سپین وی او تور ئه خالص تور وی-

کملت خلائقها واکمل حسنها کالبدر لیل السیت بعد ثمان

پورہ شوی اخلاق د دے او پورہ شوی حسن د دے لکھ د سوارلسی
سپورمی -

والشمس تجری فی محاسن وجہا واللیل تحت ذوائب الاغصان

نمر بہ ددے د مخ پہ حسن کنیں چلیبری او شپہ بہ لاندی د کوخود خانگونہ
وی - یعنی مخ بیے د نمر پہ شان وی او کوخی بیے د شپی پہ شان توری وی -

فتراہ یعجبُ وهو موضع ذاک من لیلِ وشمسِ کیف یجتمعان

تہ بہ وینی جنتی لره چہ تعجب بہ کوی د شپی او نمر نہ چہ دا دواڑہ خرنگی
پہ یو حائکنیں راجمع شوی -

وکلاهما مرأهً صاحبه اذا ماشاء یبصرُ وجهه یریان

فتزی محاسن وجہہ فی وجہہا وتری محاسنہا بہ بعیان

دا دواڑہ بہ د یو بل آئینہ وی کلہ چہ اوغواڑی چہ خپل مخ وینی نو یو بل بہ
وینی جنتی بہ د خپل مخ بنائست د خپلی بی بی پہ مخ کنیں وینی او بی بی بہ
د خپل مخ حسن د خاوند پہ مخ کنیں وینی -

والبرقُ یبدو حین یدسمُ ثغرُها فیضیئُ سقفِ البیتِ بالجدران

او بریننا بہ بنکارہ کپری کلہ چہ د دے غابن مسکی شی نورنڑا بہ شی چت
د کوٹے سرہ د دیوالونونہ -

۱۔ اللہ تعالیٰ د جنت د بیبیانو ڈیر صفات بیان کڑی یو داچہ اللہ تعالیٰ وائی ،
وزوجناہم بحور عین (دخان ۵۲) حور دحوراء جمع دہ مجاہد وائی دیتہ ئے وائی
چہ د ہغ پہ حسن کنیں نظر حیرانیری او عین قرطبی وائی د عیناء جمع دہ ہغ

تہ وائی چہ د فراخہ او غٹو سترگو والا وی - بل صفت ئے دا دے چہ ، ولہم
 فیہا ازواج مطہرۃ (بقرہ ۲۵) پاک بہ وی د حیض نفاس بول قنڑی خراشکی لاڑی
 بد اخلاقی نہ - دریم صفت ئے دادے ، وعندہم قاصرات الطرف - خلورم لم
 یطمئنہن انس قبلہم ولاجان یعنی باکرے بہ وی - پینخم وکواعب اترابا کاعبہ
 ہغہ تہ وائی چہ سینی لوڑی وی او گول وی د انار پہ شان بنکتہ اویزانی نہ وی
 بل عربا اترابا عربا عاشقانی پہ خاوندانو - اتم کانہن الیاقوت والمرجان ، تشبیہ
 پہ د رنگونو او صفائی کنہں دہ - تردے چہ پہ پنڈو کنہں پئے مازغہ بنکاری نہم
 مقصورات فی الخیام پہ پردو کنہں بہ وی - لسم خیرات حسان سعید بین عامر
 رضی اللہ عنہ چہ د نور او سپورمی رنڑا بہ ختمہ وی - عمرو بن میمون وائی چہ
 اویاجوڑی پئے اغوستی وی او پہ پنڈو کنہں پئے مازغہ داسی بنکاری لکہ سور
 شربت چہ پہ سپینہ شیشہ کنہں بنکاری پہ بخاری شریف کنہں راخی کہ د جنت
 یوہ بی بی دنیا تہ رابنکارہ شی نو د زمکے او آسمان مینخ بہ ٹول روہانہ کڑی او
 ٹول بہ د خوشبوی نہ ڈک کڑی - او یوہ لوپٹہ ئے د دنیا او مافیہا نہ غورہ دہ -
 بل اللہ تعالیٰ وائی انا انشأناہن انشاء یعنی کہ دنیوی زنانہ بوڈی شوویوی نو اللہ
 تعالیٰ بہ نوی خوانی ورکڑی۔

ولقد روینا ان برقًا ساطعًا   بیدو فیسلُّ عنہ من بجنان

فیقال ہذا ضوءٌ نغیرٌ ضاحکٍ   فی الجنة العلیا کما تریان

مونر تہ روایت شوی چہ بریہننا بہ بنکارہ شی تپوس بہ وشی چہ دا بریہننا
 د خہ شی دہ نو اوبہ ویلی شی چہ دا رنڑا د غابن خندیدونکی دہ پہ جنت
 اوچت کنہں رسول اللہ ﷺ وائی چہ پہ جنت کنہں بہ نور بنکارہ شی دوی بہ
 ورتہ سرونہ پور تہ کڑی دا بہ د یو حوری غابن وی چہ د خاوند مخی تہ بہ
 ئے خاندلی وی -

لا الظہرُ یلحقہا ولیس ثدیہا بلواحق للبطن او بدوان

نہ بہ شاہ پیوستہ کیری پہ دے پوری او نہ دی سینی ددے پیوستہ
کیدونکی پہ گیڈہ پورے او نہ نذدی کیدونکی گیڈی تہ -

لا الحیض یغشاہ ولا بولٌ ولا شیءٌ من الآفات فی النسوان

نہ بہ پے حیض راحی او نہ بول او نہ بل یوشی د آفتونونہ پہ زنانووکبں-

واذا یجامعہا تعدوٰ کما اتت بکراً بغیر دمٍ ولا نقصان

کلہ چہ ورسرہ جماع وکڑی نو واپس بہ شی باکرہ پہ غیر دوینی او نقصان نہ

فہو الشہیٰ وعضوہ لاینثنی جاء الحدیث بذنا بلا نکران

دا بہ شہوت والا وی او اندام بیئے نہ واپس کیری پہ دے حدیث راغلی پہ غیر
د انکار نہ ابوہریر رضی اللہ عنہ وائی چہ د رسول اللہ ﷺ نہ تپوس وشہ چہ
آیا جنتیان بہ د خپلو بیبیانو سرہ جماع کوی ہغہ اویل نعم بذکرٍ لایمئلُ
وفرِح لا یخفی وشہوۃ لاتنقطع ، او پہ ہغہ ذکر چہ ہغہ بہ نہ سترئی کیری
او پہ ہغہ عورت چہ ہغہ بہ پٹ نہ وی او پہ ہغہ شہوت چہ ہغہ بہ نہ
ختمیری - دغہ رنگی د دغہ کوروالی پہ وجہ مذی او منی نہ نہ خارجیری
کمزوری بہ ترینہ نہ راحی غسل بہ ترینہ نہ واجبیری -

ولقد رُوینا ان شغلہم الذی قد جاء فی یسّ دون بیان

شغلُ العروس بعِرسہ من بعدما عبثتُ بہ الاشواق طول زمان

یعنی پہ سورۃ یسّ کنہی چہ راخی چہ فی شعلِ فاکھون دوی بہ پہ
 مشغولتیا کنہی مزی کونکی وی۔ د دغہ مشغولتیا نہ مراد دا دے چہ دوی بہ
 د باکرو بکرونہ ماتوی۔ ابن قیم رحمہ اللہ وائی چہ دوی بہ ڈیر د لوی
 شان والا شغل کنہی وی د دے مثال داسی دی لکہ یو عاشق د خپل
 محبوبے نہ پہ لری بنارونو کنہی غائب وی ددہ د ملاقات ڈیر شوق وی لکن
 ملاقات ئے ممکن نہ وی ڈیر وخت روستو ورسرہ یو حای شی او داپہ دے
 خپلہ محبوبہ مشغولہ شی نو پہ دہ خہ ملامتیا نشتہ۔

اقدامُها من فضةٍ قد رکبت   من فوقها ساقان ملتفان
 والساقُ مثلُ العاجِ ملمومٌ یزی   مخ العظام ورا ءهُ بعیان

قدمونہ بئے د سپینوزرونہ وی چہ د دے د پاسہ بہ یو حای شوی
 پنڈی جوڑی شوی وی او پنڈی بئے پہ شان د غائب د ہاتی وی راجمع شوی
 لیدلی کیری بہ مازغہ د ہڈو کو آخوا د دینہ پہ سترگو۔

والریحُ مسکٌ والجسومُ نواعمٌ   واللونُ کا الیاقوتِ والمرجان

خوشبوی بئے د مشکو وی بدنونہ بئے نرم وی رنگ بئے د یاقوتو او
 مرجانو وی۔

وکلامها یسبی العقول بنغمۃً   ذات علی الاوتارِ والعیدان

او د دے خبری بہ عقلونہ قیدی کوی پہ آواز سرہ چہ زیاتہ بہ وی پہ
 رباپونو۔

د دے شعرونو حاصل دا دے چہ دوی بہ ڈیرے
 بنائستہ وی بیا پہ روستو شعرونو کنبں وائی چہ دوی بہ د خاوند سرہ ڈیرہ
 مینہ کوی پہ خپل خاوندانو بہ عاشقانے وی تابعداری بیئے کوی او پدے سرہ
 لذت او خوند مکمل کپری -

اترابُ سنّ واحد متماثل سنّ الشبابِ لاجمل النسوان

دا بہ همزولی د یو کلونو وی چہ برابر بہ وی د کلونو د خوانی سرہ دپارہ د
 بنائستہ زنانو یعنی د دری دیرش کالو پہ عمر کنبں بہ وی -

يعطى المجامعُ قوة المائة التي اجتمعت لاقوى واحد الانسان

وربہ کڑی شی جماع کونکی تہ طاقت د سل قوی کسانو -

ولقد روينا انه يغشى بيو م واحد مائة من النسوان

هذا دليل ان قدر نسائهم متفاوت بتفاوت الايمان

وبه يزول توهم الاشكال عن تلك النصوص بمنة الرحمن

پہ روایت کنبں راحی چہ پہ یوہ ورخ بہ د سلو بیبیانو سرہ جماع کوی د دے
 روایت نہ معلومہ شوہ چہ د جنت بیبیانی بہ پہ اندازہ د ایمان وی خومرہ
 ئے چہ ایمان زیات وو دومرہ بیئے بیبیانی زیاتی وی - او پدی توجیہ د نصوصو
 تعارض ہم ختمپری حکہ پہ نصوصو کنبں مختلف تعداد بنودلی -

واعفهم في هذه الدنيا هو الاقوى هناك لزمده في الفاق

کوم سڑی چہ پہ دے دنیا کبہں خومرہ خَان پاک ساتی دومرہ بہ دا
زیات قوی وی -

فاجمع قواک لما هناک وغمضِ العینین واصبر ساعةً لزمان

خپل قوتونہ د دغہ خای د پارہ جمع کڑہ او سترگی (د پردو زنانوونہ) پٹی کڑہ
اولگہ زمانہ صبر وکڑہ -

واذا بدت فی حلةٍ من لبسها وتمايلت کتمايل النشوان

تهتزُّ كالغصن الرطيب وحملُهُ وردٌ وتَفَاحٌ علی رُمان

کله چہ بنکارہ شه پہ جوڑہ کبہں د جامو خپلونہ او کبرہ شه پہ شان د
کریڈلو دنشہ نو خوزیری بہ پہ شان دشنی خانگی او باردده بہ گلاب او
منڑہ وی پہ انارو د انگو تشبیه ئے د گلاب سرہ ورکڑی او د انگو د لوڑ
والی تشبیه ئے د منڑی سرہ ورکڑی او د سینو تشبیه ئے د انارو سرہ ورکڑی

ووصائفٌ من خلفها وامامها وعلی شمائلها وعن ایمان

کا لیدر لیلہ تمہ قد حُفَّ فی غسق الدُّجی بکواکبُ المیزان

هر طرف ته به ترینه وینعی (خادمانی) وی شاتہ مخی ته او چپ طرف ته او
بنی طرف ته پہ شان د سوارلسی سپورمی چہ چاپیره وی د دینہ به تیارہ
کبہں ستوری د جوزاء -

حَتَّىٰ اذا ما واجهتهُ تقابلا رأیت از يتقابلُ القمران

فسل المتیم هل یحلُّ الصبر عن
ضمِّمِ وتقبیلِ وعن فلتانِ
وسل المتیم کیف عیشتُهُ اذا
وهما علی فرشیہما خلوانِ
یتساقطانِ لِأَلیا منثورَةً
من بین منظومِ کنظمِ جمائِ
وسل المتیم کیف مجلسہ مع
المحبوبِ فی روحِ وفی ریحانِ
وتدور کاساتُ الرحیقِ علیہما
بأکفِّ اقمارٍ من الولدانِ
یتنازعانِ الکأسَ ہذا مرَّةً
والخودُ اخری ثم یتکئانِ
فیضمُّہا وتضمُّہا رأیت مع
شوقینِ بَعْدَ البعدِ یلتقیانِ

تردے چہ کلہ دوی یو بل تہ مخامخ شی نو داسی بہ وی لکہ دوه
سپورمی چہ یو بل تہ مخامخ شی نو د عاشق نہ تپوس وکڑہ چہ آیا حلال
دے صبر د جوختولونہ او د بنکولونہ او د خوشحالی نہ او د عاشق نہ تپوس
وکڑہ چہ ددہ جوند بہ خرنگی وی او حال دا چہ دوی پہ خپلو بستر خانلہ
وی ملغری بہ غورزوی شندل شوی او پیللی شوی پہ شان د پیللو د دانو د
سپینوزرو او د عاشق نہ تپوس وکڑہ چہ ددہ ناستہ بہ د خپل محبوب سرہ
خنکہ وی پہ خوشحالی او پہ کشمالو کنبی او گریٰ بہ گیلاسونہ د خالص
شرابو پہ دے دواڑو پہ لاسونو د ہغہ سپورمو د ہلکانو نہ یو بل بہ دغیگی
سرہ جوختی لکہ دوه معشوقی چہ روستو د جدائی نہ د یو بل سرہ یو خای
شی - فائدہ ددوی د خادمانو او غلما نوپہ بارہ کنبی اللہ وای ویطوف علیہم
غلماں لہم کانہم لؤلؤمکنون اوبل خای وای ویطوف علیہم ولدان مخلصون
اذ رأیتہم حسبہم لؤلؤا منثورا عبداللہ بن عمرو رضی اللہ عنہ وای دہر جنتی

به زرخادمان وی دهرخادم به خانله خانله کاروی الزهد لابن المبارک (۱۵۶۰)
(صفة الجنة لابی نعیم (۳۵۴) صحیح

غاب الرقیبُ وغاب کل منکدٍ   وهما بثوب الوصل مشتملان

اتراهما ضجرین من ذا العیش لا   وحیاء ربک ماهما ضجران

چغلی والا به نه وی او سختی کونکی به نه وی او دا دواڑه به په جامه د
وصال کنی وی - آیا دا دواڑه به د دے ژوند نه سترى وی نه نه حُما د ستا د
رب په ژوند قسم وی چه سترى به نه وی -

ویزیدُ کلُّ منهما حبًّا لصا   حبه جدیدًا سائر الازمان

ووصالُهُ یکسوهُ حبا بعده   مُتسلسلاً لا ینتهی بزمان

فالوصلُ محفوفٌ بحبِّ سابقٍ   وبلاحقٍ وکلاهما صنوان

حاصل دا دے چه د دوی په مینخ کنی به د همیشه دپاره وخت په وخت
مینه محبت زیاتیری (دا ڈیره د فکر خبره ده چه پیڑی به تیریری او د دوی
محبت به ڈیریری -

یا غافلاً عما خلقت لهُ انتبه   جدّ الرّحیلُ فلسّٰت بالیقظان

سار الرفاقُ وخلفوک مع الألی   قنعوا بذا الحظِّ الخسیس الفانی

ورأیت اکثر من تری متخلفا   فتبعتهم ورضیت بالحرمان

لکن اتیت بخطی عجزٍ وجهلٍ   بعد ذا وصحبت کل امان

منتک نفسک باللحاق مع القعو   د عن المسیر وراحة الابدان

په اخر کښې نصیحت کوی چه غفلت مکوه بیدار شه قافلے لاژی او ته د مغه خلقو سره پاتی شوی چه مغموی پدے سپکه فانی دنیا کښې قناعت کژی - عجز او جهالت د اختیار کژو او په امن کښې وخت تروی دناستی او راحت سره دا امید کوی چه ځه به دمخکنو سره یو ځای شم -

جنتیان به د یو بل ملاقات کوی او په خپل مینځ کښې به د دنیوی احوالو مذاکره کوی لکه سورة صافات ۵۰ نه تر ۵۷ او سورة طور ۲۴ نه ۲۶ -

د انس رضی الله عنه په روایت کښې راځی چه کله جنتیان جنت ته داخل شی نو د رونژو به د یو بل د ملاقت شوق پیدا شی د یو کټ به د بل کټ ته راشی او د بل کټ به د بل ته راشی دواړه به تکیا ولگی یو به بل ته اووای چه تاته معلومه ده چه مونږ ته الله تعالی کله بښنه کژیوه ملگری به ئے اووای چه او په فلانی فلانی ورځ په فلانی فلانی ځای کښې مونږ د الله تعالی نه دعاء وکړه نو الله تعالی راته بښنه وکړه -

ابن قیم رحمه الله په حادی الارواح کښې وائی هر کله چه دوی په خپل مینځ کښې مذاکره کوی نو د دوی مذاکره په مشکلو مسائلو د علم کښې او په فهم د قرآن او سنت کښې او په صحت د احادیثو کښې ډیره لائق ده ځکه هر کله چه علمی مذاکره په دنیا کښې د خوراک ځکاک جماع نه خوند ناکه ده نو په جنت کښې به ډیره خوندناکه وی او دا لذت او خوند به د علماء د پاره خاص وی او د دوی امتیاز به وی -

د الله تعالی لیدل او د الله تعالی عزتمند مخ ته کتل

ویرونه سبحانه من فوقهم رؤیا العیان کما یزی القمران

هَذَا تَوَاتَرَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ لَمْ يَنْكَرْهُ إِلَّا فَاسِدَ الْإِيمَانِ

دوی به الله تعالی د پاسه طرف نه وینی په خپلو سترگو څرنگی چه نمر او سپوږمی لیدلی شی (دا تشبیه د رؤیت ده د رؤیت سره نه د مرئی مرئی سره) - دا خبره د رسول الله ﷺ نه په تواتر سره نقل ده ددے نه هغه څوک انکار کوی چه د هغوی ایمان فاسد شویوی (لکه جهمییه معتزله باطنیه رافضیه د دوی نه علاوه د ټولو انبیاء علیهم السلام او صحابه کرامو او امامانو مذهب دا دے چه الله تعالی به لیدل کیږی او دا خبره په قرآن کبئ صراحة هم ذکر ده لکه وَجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ أَلِي رَبِّهَا نَاطِرَةٌ - بعض مخونه به په دغه ورځ تازه وی خاص خپل رب ته به کتونکی وی - اشاره هم ذکر شوی لکه کَلَّا انْهَمَّ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَّحْجُوبُونَ او لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ - او د زیاده تفسیر نبی ﷺ الله تعالی ته په کتلو سره کږی -

البته د قیامت په میدان کبئ د الله تعالی لیدل او دالله تعالی سره خبری کول پدیکبئ دری اقوال دی یو قول دا دے چه قیامت په میدان کبئ لیدل او خبری به صرف مؤمنان کوی - دویم قول دادے چه د میدان حشر ټول خلق بئے کوی که کافران وی او که مؤمنان لکن بیا به الله تعالی د کفارونه په پرده کبئ شی د دینه روستو بئے نه وینی دریم قول دادے چه صرف منافقان بئے کوی نه کافران -

وروى بن ماجه مسندًا عن جابرٍ

خبرًا وشاهده فى القرآن

بيناهم فى عيشهم و سرورهم

ونعيمهم فى لذةٍ وتهانٍ

واذا بنورٍ ساطعٍ قد اشرقت

منه الجنان قصيها والدانى

[رفعوا الیہ رؤو سهم فرءوہ نور الرب لا یخفی علی انسان

واذا بر بهم تعالی فوقہم قد جاء للتسليم بالاحسان

قال السلام علیکم فیرونہ جہراً تعالی الرب ذو السلطان

حاصل دا دے رسول اللہ ﷺ وائی چہ جنتیان بہ پہ خپل نعمتونو

کنبی وی دویتہ بہ نور بنکارہ شی دوی بہ ہغہ تہ سرونہ پورتہ کڑی اللہ تعالی بہ ورتہ رانکارہ شویوی او وائی بہ السلام علیکم یا اهل الجنة لکہ اللہ وائی سلام قولاً من رب رحیم دوی بہ نورو نعمتونو تہ ہیخ التفات نہ کوی ترخو چہ اللہ تعالی تہ گوری تردے چہ اللہ تعالی بہ پہ پردہ کنبی شی او پہ دوی کنبی بیے برکت او نور پاتی شی -

اوما سمعت منادی الايمان يخبر عن منادی جنة الحيوان

يا اهلها لكم لدى الرحمن وعدٌ وهو منجزه لكم بضمآن

قالوا اما بيضت او جهنا كذا اعمالنا ثقلت في الميزان

وكذاك قد اد خلتنا الجنات حين اجرتنا من مد خل النيران

فيقول عندي موعدٌ قد آن ان اعطيكموه برحمتي وحناني

فیرونہ من بعد کشف حجابہ جہراً رؤی دامسلمً ببيان

حاصل دا دے چہ پہ مسلم شریف کنبی د صہیب رضی

اللہ عنہ پہ روایت راحی رسول اللہ ﷺ وائی چہ کلہ جنتیان جنت تہ داخل شی او جہنمیان جہنم تہ نویو اعلان کونکی بہ اعلان وکڑی چہ ای جنتیانو

ستاسو د الله تعالى سره يوه وعده ده الله تعالى اراده لری چه هغه وعده
 درسره پوره کړی دوی به وائی چه هغه څه وعده ده آیا زمونږ تلی د
 اعمالوئ نه دی درنی کړی آیا زمونږ مخونه ئه نه دی سپین کړی جنت ته
 ئه داخل کړو د اور نه ئه بچ کړو - الله تعالى به پرده لری کړی دوی به الله
 تعالى ته اوگوری حُما د په الله تعالى قسم وی چه الله تعالى دویته هیڅ شی
 محبوب نه دے ورکړی د کتلونه الله تعالى ته۔

د الله تعالى خبری د جنتیانو سره

او ماسمعت بانه سبحانه   حقا یکلمُ حزبهُ بجنان
 فيقولُ جل جلاله هل انتم   راضون قالوا نحن ذورضوان
 ام كيف لانرضی وقد اعطيتنا   مالم ينله قط من انسان
 هل ثم شیئ غیرذا فيکونُ   افضل منه نسئله من المنان
 فيقولُ افضل منه رضوانی فلا   يغشاکم سخطُ من الرحمن

حاصل دا دے په بخاری او مسلم شریف کېن په روایت د ابو سعید خدری
 رضی الله عنه راحی رسول الله ﷺ وائی چه الله تعالى به جنتیانو ته اووائی
 چه ایا تاسو راضی ئیوی هغوی به وائی چه مونږ به ولی نه راضی کیږو حال
 دا دے چه تا مونږ ته هغه څه راکړی چه هیچا ته د نه دی ورکړی الله تعالى
 به ورته اووائی چه ددینه غوره څیز درکوم او هغه دا چه څه به ستاسو نه
 راضی یم همیشه د پاره به تاسو ته نه غصه کیږم ددے حدیث نه معلومه
 شوه چه الله تعالى به د جنتیانو سره خبری کوی ۔

ویدگر الرحمن واحد هم بما قد كان منه سالف الازمان

منه اليه ليس ثم وساطة ماذاك توبيخاً من الرحمن

لكن يعرفه الذي قد ناله من فضله والعفو والاحسان

الله تعالى به يو كس ته د هغه تير شوى گنا هونه يادوى د الله

تعالى او د بنده په مينخ كېن به واسطه نه وى - او دا يادول به د زورنى نه وى لكن الله تعالى به ورته دخپل فضل معافى او احسان بنودنه كوى (چه د دومره گناهونو باوجود م معاف كړى او دا مهربانى او بشپړتيا م درسره وكړى) -

ويسلمُ الرحمن جل جلاله حقا عليهم وهو في القران

الله تعالى به په دوى سلام هم كوى او دا په قران كېن راخى او په حديث د جابر رضى الله عنه كېن راخى چه الله تعالى به ورته د پاسه نه رابنكاره شى او ورته وائى به سلام عليكم يا اهل الجنة نو دوى به الله تعالى بنكاره ويني - ددے روایاتونه د الله تعالى لیدل خبری كول او اوچتوالی معلومیری معطله دا دری واژه نه منی او چه څوك دا منی نو هغه كافر گتړی

وكذاك يسمعهم لذيد خطابه سبحانه بتلاوة القران

فكانهم لم يسمعه قبل ذا هذا رواه الحافظ الطبراني -

عبد الله بن بريده رضى الله عنه وائى چه جنتيان به هره ورخ دوه كرتى د الله تعالى خواته دا خلیبری الله تعالى به دویته قرآن لولى هر سړى به په خپل حای ناست وى د دوى د ناستى حای به د ملغلو یا قوتو زبرجدو

زمردو منبرونہ وی د دوی سترگی بہ د دینہ زیاتی پہ بل شی نہ یخیری او دوی بہ ددینہ بل غٹ او بنائستہ شی نہ وی اوریدلی بیا بہ کورونو تہ واپس شی خوشحالہ بہ وی سترگی بیے یخی وی د صبا د پارہ بہ داسی انتظار کوی -
پدے روایت کنہ بل نعمت او د اللہ تعالیٰ کلام ذکر شو۔

یوم المزید او پہ دغہ ورخ کنہ د دوی عزت

او ما سمعت بشأنهم یوم المزید   وانه شأن عظیم الشان

هو یوم جمعتنا ویوم زیارۃ   الرحمن وقت صلاتنا واذان

ایا تا نہ دے اوریدلی حال د دوی پہ ورخ د زیارت او دا شان دے لوی شان یوم المزید زمونہ د جمعے ورخ دہ (یعنی پہ قیامت کنہ بہ جمعے تہ یوم المزید وائی) او ورخ (وخت) د ملاقات د مہربان ذات وخت د مانجہ او داڈان زمونہ دے -

والسبقون الی الصلوٰۃ ہم الالی   فازوا بذاک السبق بالاحسان

سبق بسبقٍ والمؤخرُ ما هنا   متأخرٌ فی ذالک المیدان

مخکنہ کیدونکی مانجہ تہ دوی بہ مخکنہ کیدونکی وی ملاقات د اللہ تعالیٰ تہ چہ دلته پہ دنیا کنہ مانجہ تہ مخکنہ حی نو مغه بہ د اللہ تعالیٰ ملاقات تہ ہم مخکنہ حی او کوم چہ دلته روستو کیری مغه بہ پہ دغہ میدان کنہ ہم روستو وی -

والا قریون الی الامام فہم اولوا   الزلفی هناک فہامنا قریان

قربٌ بقربٍ والمباعدُ مثله   بعدٌ ببعْدِ حکمۃُ الدیان

کوم چہ امام تہ نزدی کینی نو مغلہ بہ اللہ تعالیٰ تہ ہم نزدی وی نو دلته
دوہ نزدیکتونه دی (یو امام تہ بل اللہ تعالیٰ تہ) چہ خوک خو مرہ امام تہ
نزدی کینی نو مغلہ مو مرہ بہ اللہ تعالیٰ تہ نزدی کینی او چہ کوم د امام نہ
جدا کینی نو مغلہ بہ د اللہ تعالیٰ نہ ہم جدا وی - دا حکمت د بدلہ ورکونکی
ذات دے۔

ولهم منابرٌ لؤلؤ وزبرجدٍ   ومنابرُ الیاقوت والعقیان

هَذَا وادنا هم وما فیهم دنی   من فوق ذاک المسک کا کثبان

ما عند هم اهل المنابر فوقهم   مما یرون بهم من الاحسان

د دوی د پارہ بہ منبرونہ وی د ملغلرو زبرجدو یاقوتو عقیق کانڑو د لاندی
درجو والا بہ د مشکوپہ ڈیرو ناست وی لکن دویتہ بہ د منبرونو والا د
دوینہ اوچت نہ بنکاری حُکہ پہ دوی بہ ہم د اللہ تعالیٰ ڈیر احسان وی -

فیرون ربهم تعالیٰ جهرَةً   نظر العیان کما یزی القمران

دوی بہ اللہ تعالیٰ بنکارہ وینی لکہ نمر او سپورمی

وِيحاضرُ الرحمنُ واحد هم مُحَا   ضرة الحبيب يقول يابن فلان

هل تذكرُ اليوم الذي قد كنت   فيه مبارزًا بالذنب والعصيان

فيقولُ رب اما مننت بغفرة   قد مَّا فانك واسعُ الغفران

فيجيئُهُ الرحمنُ مغفرتي التي   قد او صلتك الى المحل الداني

الل تعالیٰ به دیوسره خبری کوی په شان د خبرو او ناستی د دوست وائی به ای د فلانی خویه آیا تا ته هغه ورخ یاده ده چه تا پکښی د الله تعالیٰ مقابله کوله په گناه او نافرمانی دا به اووائی ای ربه ایا تا راباندی د معافی احسان نه دی کړی - الله تعالیٰ به جواب ورکړی چه حُما معافی دے نذدی حای ته رارسولی - په حدیث کښی رخی جبرئیل رسول الله ﷺ ته اوپل چه جمع ورخ ته مونږ په آخرت کښی یوم المزید وایو او یوم المزید ورته حکه وایو چه په جنت کښی یو کهولواؤ میدان دے د سپینو مشکو نه چه کله د جمع ورخ شی الله تعالیٰ به د علیین نه په خپله کرسی راکوز شی بیا به ددے کرسی نه چاپیره د نور منبرونه ولگولی شی بیا به انبیاء راشی پدے به کینی بیا به ددغه منبرونو نه چاپیره د سرو زرو کرسی ولگولی شی بیا به صدیقین او شهیدان راشی پدے به کینی بیا به نور جنتیان په ډیرو کینی الله تعالیٰ به ورته ښکاره شی تردے چه دوی به د الله تعالیٰ مخ ته اوگوری - بیا به ورته الله تعالیٰ اووائی چه ما درسره وعده رشتینی کړه او خپل نعمت م په تاسو پوره کړو او دا حُما د عزت مقام دے -

فیسئلونهُ ویسئلونه دوی به د الله تعالیٰ نه غوښتنه وکړی او وکړی حتی تنتهی رغبتهم ، تردے چه د دوی د مینه خیزونه به ختم شی په دغه وخت کښی به دویته داسی نعمتونه کهولاشی چه ، مالا عین رأت ولا ادُن سمعت ولا خطر علی قلب بشر د خلقو د واپسی پوری د ورخ د جمع نه بیا به ترینه الله تعالیٰ په خپله کرسی وخیچی او د الله تعالیٰ سره به صدیقین او شهیدان وخیچی او نور د ښکړووالا به خپلو ښکړو ته واپس شی دوی به د جمع د ورخ نه زیات بل شی ته مهتاج نه وی ددے دپاره چه الله تعالیٰ ددوی عزت زیات کړی او دوی د الله تعالیٰ مخ ته زیات وگوری - پدے وجه

ورته يوم المزید وائی په بل روایت کښ راځی چه دوی به په نزدیکت کښ
الله تعالی ته په اندازه د تلوار ددوی وی جمع ته -

هغه باران چه په دوی به دغلته وریری

ويظللهم اذ ذاك منه سبحانه   تأتي بمثل الواابل الهتان

بيناهم في النور اذ غشيتهم   سبحان منشيها من الرضوان

فتظل تمطرهم بطيب مارأوا   شهباً له في سالف الازمان

فيزيدهم هذا جمالاً فوق ما   بهم وتلك مواهب المتان

حاصل دا دے چه کله د دوی د جمع په ورځ دالله تعالی سره
ملاقات وشي نو ابن ابی عاصم فی کتاب السنة کښ روایت نقل کړی ابوهریر
رضی الله عنه سعید بن المسیب رحمه الله ته وائی - وَلَا يَبْقَى فِي ذَالِكِ
الْمَجْلِسِ أَحَدٌ إِلَّا حَاضِرُهُ اللَّهُ حَاضِرَةٌ ، په دغه مجلس به الله تعالی د هر یو
کس سره دا خبری کوی چه ای فلانیه د فلانی خویه آیا تاته یادشی چه په
فلانی ورځ تا دا او دا کار کړیو دا به اوئی چه ولی نه آیا تاماته بښنه نه ده
کړی - الله به اووئی چه ولی نه د بښنه په وجه م دے خای ته رارسولی -
دوی به پدے حالت وی چه د پاسه به پے وریخ راشی په دوی به د
خوشبوی باران وکړی- چه دوی به داسی خشبوی هیچری نه وی لیدلی-

هغه بازار چه دوی ورته د دغه مجلس نه واپس کیږی

فيقول جلّ جلاله قوموا الي   ماقد ذخرت لكم من الاحسان

يأتون سوقاً لايباع ويشترى   فيه فخذ منه بلا اثماني

قد اسلف التَّجَارُ اثْمَانُ الْمَبِيعِ   بعقدہم فی بیعۃ الرضوان

اللہ تعالیٰ بہ ورتہ اووائی چہ پورته شی ہغہ خہ تہ چہ ماتاسولرہ ذخیرہ
کڑی د نبیگڑی نہ دوی بہ یو بازارتہ راشی خرشول بہ پکبئ نہ وی او
اخستل بہ پہ کبئ وی د ہغہ نہ بے پیسو واخلہ (یعنی بے پیسو بہ پکبئ
ہرشی میلاویری) تاجرانو ددے سودا پیسے مخکبئ ادا کڑی (یعنی ددے
قیمت ہغہ نیک اعمال دی چہ دوی مخکبئ کڑی) -

لِلَّهِ سَوْقٌ قَدْ اِقَامَتْهُ الْمَلَا   نَكَةُ الْكِرَامِ بَكْلٍ مَا احْسَانُ

فیہا الذی واللہ لاعینُ رأت   کلا ولا سمعت بہ اذنان

کلا ولم یخطر علی قلب امرئ   فیكونُ عنہ مُعَبِّرًا بلسان

دا بازار بہ ملانکو جوڑ کڑیوی او پدیکنب بہ ڈیر ناشنا نعمتونه وی -

فیری امرئ من فوقہ فی ہیئۃ   فیروعه ماتنظر العینان

فاذا علیہ مثلہا اذ لیس یلحق   اهلہا شیئ من الاحزان

حاصل دا دے (مخکبئ مونبر حدیث د ابوہریرہ رضی اللہ عنہ ذکر کڑو د
ہغہ خہ حصہ دادہ) چہ پہ دغہ بازار کبئ بہ جنتیان د یو بل سرہ
میلاویری یو جنتی بہ را مخامخ شی چہ د ہغہ بہ ڈیری بنی جامی وی د
لانندی درجہ والا بہ د ہغہ جامی او شکل خونب شی - دے بہ لا آخری
خبری نہ وہ ختمے کڑی چہ دتہ بہ د ہغہ نہ بنائستہ شکل جوڑ شی حکہ
ہغہ خای د خفگان نہ دے -

یا من تعوضُ عنہ بالسُّوقِ الذی   رکزت لیدیہ رایۃ الشیطان

لو كنت تدرى قدر ذاك السوق لم   تركن الى سوق الكساد الفانى

دا نصیحت کوی چه ته دغه بازار پریردی او د هغه په عوض کښې هغه بازار
اخلی چه په هغه کښې د شیطان جنده ناله شوی که ستاسره د دغه بازار
قدروی نوتابه هغه بازار ته میلان نه کولی چه هغه کوټه او فانی دے -

ددوی حالت په وخت د واپسی ددوی کښې خپل اهل او کورونو ته

فاذا هم رجعوا الى اهلهم   بمواهب حصلت من الرحمن

قالوا لهم اهلاً ورحباً ما الذى   اعطيتهم من ذا الجمال الثانى

والله لا زددم جمالا فوق ما   كنتم قبل هذا لان

قالوا وانتم والذى انشاكم   قد زدتم حسناً على الاحسان

ولكن يحق لنا وقد كنا اذاً   جلساء رب العرش ذى الرضوان

فهم الى يوم المزيد اشد شوقاً   من محبٍ للحبيب الدانى

کله چه دوی کورونو ته واپس شی په هغه بخششونو چه دویته میلاؤ شوی
د مهربان ذات نه بیبیانی به ورته اووائی مرحباً واهلاً څه دے هغه شی چه
تاسو ته درکړی شوی د بنائست نه (او د خوشبوی کمافی حدیث ابوهریرؓ)
دوی به ورته اووائی چه اناجالسنا اليوم ربنا الجبار عزوجل ويحق لنا ان
ننقلب بمثل ما انقلبنا ، مونږ نن د خپل رب سره ناست وو او مونږ لره دا
مناسب دی چه مونږ واپس شو په شان د هغه چه مونږ واپس شو - (رواه
الترمیدی عن ابی هریره) -

پہ جنت کنبی د جنتیانو ہمیشوالی او دہغوی د صحت او نعمتونو او
خوانی ہمیشوالی او پہ ہغوی د مرگ او خوب محال کیدل :-

هَذَا وَ خَاتَمَةُ النِّعَمِ خُلُودُهُمْ اَبَدًا بَدَارِ الْخُلْدِ وَالرِّضْوَانِ

اخری نعمت بہ داوی چہ دوی بہ ہمیشہ پہ جنت کنبی اوسیری -

او ما سمعت منادی الایمان يُخْبِرُ عَنْ مَنَادِهِمْ بِحَسَنِ بَيَانِ

حاصل دا دے چہ نبی ﷺ وائی چہ پہ جنت کنبی بہ دا اعلان کیری۔

لَكُمْ حَيَاةٌ مَّا بَهَا مَوْتُ وَعَا فَيَةُ بِلَا سَقَمٍ وَلَا اِحْزَانِ

ولکم نعیم مابہ بوئس وما لَشَبَابِكُمْ مَرْمٌ مَدَى الْاِزْمَانِ

کلا ولانومُ هناک یكونُ ذا نَوْمٌ وَمَوْتُ بَيْنَنَا اِخْوَانِ

ستاسو دپارہ بہ ژوند وی مرگ بہ نہ وی روغوالی بہ وی بیماری بہ نہ وی
غمونہ بہ نہ وی ستاسو دپارہ بہ نعمتونہ وی تنگی بہ نہ وی خوانی بہ وی
بوڈاوالی بہ نہ وی (رواہ مسلم) خوب بہ ہم نہ وی حکہ خوب او مرگ
رونژہ دی رسول اللہ ﷺ وائی النومُ احو الموتِ واهلُ الجنةِ لاینامون ، خوب
د مرگ رور دے او جنتیان بہ نہ اودہ کیری (ابن مردویہ والطبرانی)۔

وَالْجَهَنَّمَ افْنَاهَا وَاْفْنَى اَهْلِهَا تَبًّا لِّذَاكَ الْجَاهِلِ الْفَتَّانِ

جہم بن صفوان وائی چہ جنت او خاوندان د جنت بہ ختمیری ملاکت د
وی دے جاہل پہ فتنہ کنبی غورزونکی لہ -

وَابُو الْهَذِيلِ يَقُولُ يَفْنَى كُلُّ مَا فِيهَا مِنَ الْحَرَكَاتِ لِلْسُّكَّانِ

وتصیرُ دارُ الخلد مع سگانها و شمارها كحجارة البنیان

ابو الہذیل وائی چه داوسدونکو حرکات به ختمیری او جنت به د اوسیدونکو او میوو سره په شان د گٹو د آبادی وگرخی -

د جنت او جهنم په مینخ کین د مرگ حلالول

او ما سمعت بذبحه للموت بین المنزلین کذبح كبش الضان

والله ینشی منه كبشًا املحًا یوم المعاد یری لنابعیان

ایا تا نه دی اوریدلی حلالول د مرگ په مینخ د جنت او جهنم کین په شان د حلالولو د گڈ الله تعالی به د مرگ نه برگ گڈ جوڑ کڑی د قیامت په ورخ چه په سترگو به بنکاری -

ینشی من الاعراض اجسامًا کذا بالعکس کلُّ قابلُ الامکان

الله تعالی د اعراضونه جسمونه جوڑی او د جسمونونه اعراض جوڑی دا ٹول کیدلی شی۔ رسول الله ﷺ وائی چه مرگ به راوستلی شی د برگ گڈ په شکل د جنت او جهنم په مینخ کین به ودرولی شی بیا به اووائی چه ای جنتیانو تاسو دا پیجی مغوی به سرونه راپورته کڑی او ورته به اوگوری بیا به اووائی چه او دا مرگ دے - بیا به اوویل شی ای جهنمیانو دا پیجی مغوی به سرونه راپورته کڑی او ورته به اوگوری بیا به اووائی چه او دا مرگ دے -

بیا به حکم وشی او حلال به شی - بیا به اوویلی شی چه ، یا

اهل الجنة خلودٌ فلاموتَ ویا اهل النار خلودٌ فلاموت ، ای جنتیانو همیشه

بہ نیوی مرگ نشته او ای جہنمیانو ہمیشہ بہ نیوی مرگ نشته - پہ بل روایت کنہی رآئی د جنتیانو خوشحالی بہ زیاتہ شی او د جہنمیانو غم بہ زیاتہ شی -

جنت ڈاگہ دہ د جنت بوٹی پاکے کلیمے او نیک عمل دے

اوما سمعت بانھا القیعانُ فاغرس ماتشاً بذا الزمان الفانی

ایا تا نہ دی اوریدلی چہ جنت ڈاگونہ دی نال کڑہ پکنہی ہفہ خہ چہ ستا خوبہ شی پہ دے زمانہ فانی کنہی۔

وغراسُھا التسبیح والتکبیرُ والتحمیدُ والتوحدُ للرحمن

بوٹی د جنت سبحان اللہ اللہ اکبر ، الحمد لله ، لاله الا اللہ ویل دی - پہ ترمیزی کنہی رآئی رسول اللہ ﷺ وائی چہ د معراج پہ شپہ خہ د ابراہیم علیہ السلام سرہ میلاؤ شوم ہفہ اویل چہ ای محمد ﷺ امت تہ د سلام کوہ او خبر ئے کڑہ چہ د جنت پاکہ خاورہ دہ ، خوری اوبہ ئے دی او دا ڈاگونہ دی ۔ ددے ونی نالول سبحان اللہ ، الحمد لله ، لاله الا اللہ ، اللہ اکبر ویل دی او پہ بل روایت کنہی رآئی چہ خوک سبحان اللہ و بحمدہ اووائی نوپہ جنت کنہی ورلہ کجورہ نالولی شی۔

یا من یقرُّ بذا ولا یسعی لہ باللہ قل لی کیف یجتمعان

ارأیت لو عطلت ارضک من غرا سی ما الذی تجنی من البستان

ای ہغہ خوکہ چہ ہغہ پدی اقرار کوی او کوشش ورلہ نہ کوی نو دا دواڑہ
خبری خرنگی راجمع کیری لکہ یوسڑی پہ زمکہ کہیں بوئی نال نہ کڑی نو د
باغ نہ بہ خہ میوہ اوشوکی -

غمخورگی پہ ہغہ چاچہ ہغہ د سابقینو د قافلونہ روستو

پاتی شی۔

ابن قیم رحمہ اللہ وائی چہ مونبر تاتہ د جنت او د حورو صفات بیان کڑل
کہ پہ تاکہیں ایمان وو نو ددے د حاصلولو کوشش بہ وکڑی او ہغہ باقی شی
بہ پہ فانی غورہ کڑی -

لکن ستا زڑہ د گئی نہ ہم سخت دے مونبر چہ تاتہ کوم صفات د
جنت او د حورو بیان کڑل ددے مثال داسی دے لکہ یوشل نابینا تہ چہ
بنائستہ سپینہ بنحہ وادہ شی یا د نمر پہ شان بنائستہ زنانہ نامرد تہ وادہ
کڑی شی بیا وائی -

ياسلعة الرحمن لستِ رخيصةً بل انتِ غاليةٌ على الكسلانِ

ای مبعے (سودا) د مہربان ذات تہ ارذانہ نہ ئے بلکہیں تہ گرانہ ئے پہ
سست سڑی یعنی سست او ناراستو تہ ستا حاصلول ڈیر گران دی -

ياسلعةً الرحمن ليس ينالها في الالف الا واحدٌ لا اثنانِ

ای سودا د مہربان ذات نہ بہ حاصلوی دے لہر پہ زروکسانو کہیں مگریو
کس نہ دوہ یعنی جنت تہ بہ ڈیر لگ خلق حی پہ زرو کہیں یوکس - ڈیر
خلقو ددے قیمتی سودا د حاصلولو نہ حان محروم کڑو۔

ياسلعة الرحمن ماذا كفؤها   الا اولو التقوى مع الايمان

دده سودا كفو (برابر) هغه خوك دے چه هغه كهن تقوى او ايمان وى
يعنى د تقوى او ايمان نه په غير نه حاصليرى -

يا سلعة الرحمن سوقك كاسد   بين الاراذل سفلة الحيوان

دده سودا بازار كوټه دے په هغه خلقو كهن چه هغه رذيل او لاندی د
حيواناتو دى يعنى لاندی او رذيلو ته دا يو كوټه سودا بنكارى -

ياسلعة الرحمن اين المشتري   فلقد عرضت بايسر الاثمان

اى د مهربان سودا ستا اخستونكى چرته دے ته پيش شوى په ارزان قيمت

ياسلعة الرحمن هل من خاطب   فا المهر قبل الموت ذو امكان

اى د مهربان سودا آيا خوك ستا خطبه (كويزدن) كونكى شته حكه مهر
دمرگ نه مخكهن ممكن دے -

يا سلعة الرحمن كيف تصبر الخطا   ب عنك وهم ذووا ايمان

اى د مهربان سودا خرنكى به وى صبر كول د خطبه كونكو ستانه او حال
داده چه دوى خاوندان د ايمان وى - خرنكى چه د يو حسينه زنانه د خطبه
نه صبر گران دے نو دغه رنگى د ايمان دارو صبر ستانه گران دے -

يا سلعة الرحمن لولا انها   حجت بكل مكاره الانسان

ماكان عنها قط من متخلف   وتعطلت دار الجزاء الثانى

ولكنها حجت بكل كريهة   ليصد عنها المبطل المتوانى

وتنالها الهممُ التي تسمو الى رب العلى بمشيئة الرحمن

ای د مہربان سودا کچری دا پہ ہر تکلیف د انسان پتہ نہ وی - نو
د دینہ بہ ہیخوک نہ وی پاتی شوی او معطل (خالی) بہ پاتی شویوی کور د
دویمے جزا یعنی کہ پہ دین کبہں تکلیفونہ نہ وی نو ہیخوک بہ جہنم تہ نہ
وی تلی ہر سڑی بہ جنت تہ تلی - لکن جنت پہ ہر تکلیف پٹ شوی حکمت
پکبہں دادے چہ باطل پرست او سست سڑی ترینہ پاتی شی او حاصل کڑی
دے لہر ہغہ ہمتونہ چہ پور تہ کبیری رب اوچت تہ پہ ارادہ د مہربان ذات۔

دا بیان ددے د پارہ وشو چہ مونبر او تاسو د دغہ نعمتونو د
حاصلولو کوشش وکڑو او زمونبر او ستاسو پہ ذہن او تصور کبہں ہمیشہ
دغہ نعمتونہ گرجی د دنیا خیزونہ معمولی او حقیر او فانی وگٹرو - او د
آخرت نعمتونہ لوی او غٹ او باقی وگٹرو - او بیا پہ دغہ نعمتونو کبہں درجی
او مرتبی دی نو چہ مونبر او تاسو ہمت وکڑو او داعلی درجو او مرتبو د
حاصلولو کوشش وکڑو -

پہ دروازو کبہں اعلیٰ دروازے شتہ او داسی خوک ہم شتہ چہ
د ہرے دروازے نہ بہ ورتہ آواز کبیری - دغہ رنگی پہ درجو کبہں فرق شتہ
بیا پہ حورو او بیبیانو کبہں پہ خادمانو کبہں فرق شتہ لکہ د بعض روایاتو
نہ معلومی پری چہ دحنی چا بیبیانے او خادمان بہ پہ سوونو او پہ زرگونو وی -

د الله تعالى سره په دیدار کېنې فرق شته - العرض په هر شی کېنې فرق شته
د ایمان او عمل او دقربانی په اندازه -

نو چه مونږ او تاسو د اعلی درجود حاصلولو کوشش وکړو -

ربنا وأتانا ما وعدتنا علی رسلک ولا تخزنا یوم القیامه انک لاتخلف المیعاد

وصلی الله علی خیر خلقه محمد وآله واصحابه اجمعین -

تفصیلی فهرست

صفحه	مضمون	صفحه	مضمون
25	په ذکر او تلاوت دقرآن کېنې اخلاص	3	اوله موضوع تمهید
25	په ژړا کېنې اخلاص	5	د اخلاص معنی
26	په علم کېنې اخلاص	5	آیاتونه د اخلاص په باره
27	په جهاد کېنې اخلاص او	8	کېنې آیاتونه د ریا کاری په
28	د ریا کاری نه ځان ساتل	9	باره کېنې حدیثونه د ریاکاری په
28	د مسلمانانو د حاجتونو	9	باره کېنې
32	په پوره کولو کېنې اخلاص	13	واقعات د ریاکاری په
32	د شهرت نه ځان ساتل	14	باره کېنې حدیثونه د اخلاص په
32	مسائل: اوله مسئله	14	باره کېنې
33	حکم د نیت مخلوطه	16	دعلماء ویناګانې د
33	څلور صورتونه		اخلاص په باره کېنې
34	د ریا کاری صورتونه		
35	ریا کار دھوکا باز وی		
36			

36	د ریا د ختمیدو علاج خلاصه بحث او مطالبه	18	د سلفو صالحینو او د علماء واقعات د اخلاص په باره کښ
40	دویمه موضوع	19	په تجارت کښ اخلاص
40	عقیده او نظریه	20	په علم کښ اخلاص
40	الله تعالی زمونږ نه	21	د قرآن په بنودلو کښ اخلاص
	مطالبه د صحیح ایمان کوی		په رد د منکر کښ
42	آثار د صحیح عقیدې او صحیح ایمان او نظریې	22	اخلاص او صحیح نیت په مانځه کښ اخلاص
	یو دا چه د ده هر څه به	23	په صدقه کښ اخلاص
	د الله تعالی د پاره وی	23	په روژه کښ اخلاص
		24	
54			
54	د شرک مثالونه	42	دویم دا چه د الله تعالی د پاره هر څه برداشت کوی
55	دویم ناقض وسیلی لټول		
56	مثال	42	د ابن تیمیة رحمه الله
	دریم ناقض کافر ته کافر	43	واقعات واقعه د سعید بن المسیب رحمه الله او ابو یعقوب البویطی رحمه الله او امام احمد بن حنبل رحمه الله او شیخ احمد بن نصر الخزاعی رحمه الله او شیخ ابو نعیم بن حماد رحمه الله
	نه ویل		
	دلایل	44	دریم اثر ده صحیح عقیده په خپله خبره کلکیدل د مؤمن عقیده په شان د کجوری د ونی ده
57	دویم دلیل او دریم او		
58	څلورم		
59	پینځم دلیل		
59	د قاضی عیاض رحمه الله وینا		
60	فائده		
60	مسئله ۱		
61	مسئله ۲		
62	څلورم ماتوونکی د ایمان		
62	بل قانون د شریعت نه		
63	غوره گنډل		
63	صورتونه		
		44	حدیث د هرقل او حدیث
		45	

64	مثالونہ	46	د خباب بن الارت رضی
67	دلائل		اللہ تعالیٰ عنہ
	پینحّم ماتوونکی د ایمان	47	واقعه د عبدالله بن حذافہ
	د شریعت یو حکم بد		رضی اللہ تعالیٰ عنہ
67	گنرل	48	واقعه د ساحرانو او
68	مثالونہ مسئلہ	49	خبیب رضی اللہ تعالیٰ
68	بل مثال		عنہ
69	دلایل		دریمہ موضوع نواقض
	شپیرم ناقض او		الایمان
	ماتوونکی د ایمان د اللہ	50	تمہید
	تعالیٰ پہ یو حکم پوری	53	دناقض معنی
69	مسخری کول	53	اولنی ناقض شرک دے
	دلایل	53	د شرک معنی
89		69	مثالونہ
89	خلورمہ موضوع	69	دلایل
92	موانع التکفیر	70	د مسخرو قسمونہ
93	خطبہ او سبب د تالیف	70	تنبیہ او خبردارے
	د مرتد احکام	71	د مسخرو بعض طریقے
	اصول او قواعد اولنی ۱	72	مسئلہ ۱
	قاعدہ انسان د کلمی پہ	73	مسئلہ ۲
	ویلو سرہ پہ اسلام کین	74	اووم ماتوونکی د ایمان
93	داخلیری دلایل		جادو دے
	دویمہ ۲ قاعدہ چہ خوک	75	دلائل
	پہ توحید سرہ مر شی نو	76	اتم ماتوونکی د ایمان
94	ہغہ جنتی دے دلایل		مدد کول دی د کافرانو
	دریمہ ۳ قاعدہ انسان بہ		سرہ
	د کلمہ ویلونہ روستو	78	یا حسرة علی العباد
	تولو احکامو تہ غارہ	79	ہجرت
	گدی	79	شان نزول
94	خلورمہ ۴ قاعدہ لوی	80	د کفارو سرہ د مدد
	گناہونہ پہ ایمان کین		قسمونہ

	کمی راوی لکن	81	نہم ماتوونکی د ایمان
95	ختموی نہ	81	دلائل
	قاعدہ نمبر ۵ د شرک نہ	82	دریم دلیل اصل مقصد
	علاوہ نور گناہونہ د		د مسئلی او د صوفیانو
95	معاف کیدو امکان لری		دلیل او جواب
	قاعدہ نمبر ۶ کفر دوه	83	لسم ماتوونکی د ایمان
	قسمہ دی لوی او		اعراض د الله تعالی د
96	وروکی		دین نہ
	قاعدہ نمبر ۷ د ایمان	84	د اعراض قسمونہ
	بعض شعبي د کفر یا	84	دویم تقسیم
	نفاق یا جاہلیت د شعبو		د شیخ محمد بن
111	سرہ جمع کیری	86	عبدالوہاب وینا
112			د مسئلی تفصیل
	تکفیر جہل	97	قاعدہ نمبر ۸ د امت د
	دلائل اول دلیل آیت دے		ایمان او طاعت پہ مرتبو
114	دویم دلیل واقعہ دہ د		کبن پیر فرق دے
	بخاری	98	د ایمان دری مرتبی
115	دریم دلیل حدیث د ابن	99	قاعدہ نمبر ۹ چہ الله او
	ماجہ		رسول چا تہ کافر نوی
	خلورم دلیل حدیث د		ویلی نو ہغہ تہ بہ نسبت
	مسند احمد		د کفر نہ کیری
120	د ابن تیمیہ رحمہ الله	101	قاعدہ نمبر ۱۰ پہ نسبت
	تعالی اقوال		د کفر کبن تلوار کول د
	اصول او قواعد اولنی	101	سلفو عقیدہ نہ دہ د امام
	قاعدہ ہر انسان د اول نہ	102	ذہبی قول د امام غزالی
	جاہل وی دغہ جہالت د		قول
121	طاقت مناسب ختمول	104	قاعدہ نمبر ۱۱ د یو چا
	ضروری دی		پہ بارہ کبن د کفر حکم
	دویمہ قاعدہ ہر جہل چہ		صادر کول د ہر چا حق
	بندہ لڑہ د ہغہ ختمول		نہ دے
122	ممکن وی نو ہغہ دلیل د	102	قاعدہ نمبر ۱۲ پہ لازم د

122	جاہل نہ گرجی دریمہ قاعدہ جاہل گنہگار نہ دے	105	مذہب سری نہ کافر کیری واقعہ
123	خلورمہ قاعدہ پہ کوموخیرو چہ بعض خلق کافر کیری نو پہ دغہ خبروکلہ کلہ بعض	106	قاعدہ نمبر ۱۳ کلہ یوہ خبرہ یا کار د کفر وی لکن دغہ خبرہ یا دغہ کارکونکی کافر نوی
124	نور خلق نہ کافر کیری پینخمہ قاعدہ ہر جاہل د یو حکم نہ مطلقاً کافر نہ دے	108	قاعدہ نمبر ۱۴ د چا اسلام چہ یقین سرہ ثابت وی نو ہغہ پہ شک سرہ نہ زائلہ کیری
124	خطاء دلائل اول دلیل اولہ مقدمہ	109	قاعدہ نمبر ۱۵ د تکفیر شرطونہ
158	ہغہ مرتد دے او اوہ ۷ قسمہ فتوی دویم دلیل دوہ خبری طاغوت او	125	اکراہ دلیل د اکراہ شرطونہ
160	کفر بالطاغوت دویمہ مقدمہ چہ خوک کفر بالطاغوت نہ کوی ہغہ کافر دے د دے د	126	تاویل مثال د تاویل قسمونہ
162	پارہ خلور قسمہ دلیلونہ دریم دلیل او د دوہ مقدمو وضاحت خلورم دلیل او د دوہ مقدمو وضاحت	128	تمت
163	اوومہ موضوع د طاغوتیانو او مرتد	132	
165		134	
		135	خلورمہ موضوع دموات مرتبی یو خوبحثونہ اول بحث د تولی او موالات معنی دویم بحث د تولی او موالات نسبت دریم بحث د تولی او موالات حکم خلورم بحث د موالات د کفر صورتونہ پینخم بحث پہ موالات کبن د عدم کفر صورتونہ
		135	
		135	
		136	
		136	
		137	

165	حکمرانانو خلاف جہاد کول	140	د موالات سزا
166	خطبہ او د سورة صف مقصد	141	د عدم موالات صورتونہ
167	د عیسیٰ علیہ السلام د	150	اظہار د عداوت او وجود د عداوت
168	ملگرو د قربانی تفصیل د حدیث فائدے	151	مدارات او مدهانت
169	دویم حدیث		شپرومہ موضوع
170	د حدیث فائدے دریم حدیث	153	د پاکستان پہ مرتد کیدلو دلیلونہ
171	د حدیث فائدے او خلورم	154	اول دلیل اولہ مقدمہ
210	حدیث او فائدے	156	دویمہ مقدمہ چہ خوک د کافر سرہ تولی کوی
212	پینم حدیث او فائدے		
216	پہ ملگرو امتحان	172	اتمہ موضوع
222	د ملگرو سرہ احتساب		د جہاد مقصدونہ
223	معزولی منل د اقتصاد سوچ کول دوه		اوفائدے د جہاد خلور خلویست
224	واقعات	172	۴۴ فائدے
225	د بیت المال د آمدنی	178	د شہادت درجہ او مقام
229	جائز لاری د خراج تفصیل		
288	د امام نووی رحمہ اللہ تعالیٰ فتویٰ	191	نہمہ موضوع نظم او نظام تمہید لطیفہ
290	د بیت المال قسمونہ او مصرفونہ		نظم او نظام یو بل تہ ضرورت لری
	د بیت المال جو ریدل او ورانیدل	192	د نظم اود نظام معنی
231		192	د نظم اود نظام پہ بارہ کنس آیاتونہ
	لسمہ موضوع		د نظم اود نظام پہ بارہ کنس حدیثونہ
231	د امیر او امارت بحث او د دی متعلق دیارلس	195	

	وضاحتونہ		د نظم او د نظام فائدے
233	اول وضاحت پہ اہمیت	197	د شوری اہتمام کول
	د امارت کبش	199	د یو بل پہ علاقہ یا ذمہ
234	دویم وضاحت صفات د	202	داری کبش مداخلت نہ
	امیر		کول
	د عمر رضی اللہ عنہ		د اوسیدلو او د جنگ
	طریقہ او د ابن تیمیہ		کولو خائی یو کول نہ
235	رحمہ اللہ او د امام احمد	204	دی پکار
	بن حنبل رحمہ اللہ فتوی		د جنگ محاذونہ پیروں
	د محمد بن عبدالکریم	206	نہ دی پکار
237	رحمہ اللہ تحقیق		مختلف ذمہ داریانی خان
	د تہمت او شک پہ وجہ	209	تہ راجع کول نہ دی
	د یو چا معزولہ کول		پکار
253	تابعدراری شتہ او پہ		د یو چا د معزولہ کولو
	کومو کبش نشتہ	238	نہ مخکبش تحقیق کول
253	د امیر د تابعدراری زیات		واقعہ د عمر رضی اللہ
	وضاحت		عنہ او د سعید بن عامر
	فائدہ او اووہ مسائل		رضی اللہ عنہ
	معاهدہ د امیریا د نائب	240	دریم وضاحت وحدت د
	امیر حق دے		امیر دے
	لسم وضاحت امیرکہ	240	خلورم وضاحت تعدد د
257	فاسق فاجروی نو ہم	241	امیرانو دلائل د ابن تیمیہ
	سمع او طاعت ئے	242	رحمہ اللہ او شوکانی
	فرض دے		رحمہ اللہ وینا
259	یوولسم وضاحت د دنیا	243	پنم وضاحت چہ کوم
	پہ لالچ د امیر سرہ		بادشاہ او امیر چہ بنکارہ
259	ورانیدل پیرہ لویہ گناہ		کفر کوی د ہغہ خلاف
	دہ		خروج فرض دے چہ
	دوولسم وضاحت کہ		کلہ قدرت وی
	امیر ستا حق نہ ادا کوی		شپیرم وضاحت د امارت
260	نو بیا بہ ہم تہ د ہغہ	245	قسمونہ

	تابعداری کوی		اووم وضاحت د
	دیار لسم وضاحت امیران	246	مجاهدینو د تشکیل د
	د دوه وجو نه خرابیږی		پاره امیر مقرر کول
	یو د مشری خواهش	247	اتم وضاحت د امیر په
262	دویم د مال خواهش		تابعداری وصیت کول
			د امیر تابعداری د الله او
	یوولسمه موضوع	249	رسول تابعداری ده
	د غنیمت بحث		د پنځه خبرو حکم
	د غنیمت د خمس او د	249	څوک چه د امیر توهین
263	باقی څلور حصو شرعی	249	کوی الله تعالی به د هغه
	حکم		توهین وکړی
	غنیمت په شرعی طریقه	250	نهم وضاحت په کومو
285	تقسیمول		صورتونو کین د امیر
	دریم دلیل واقعه د خالد		د غنیمت د شرعی
285	رضی الله عنه او اکیدر	264	طریقی تفصیل
	ده		د غنیمت او مال فی او
	څلورم دلیل حدیث د		سلب او مؤنت او رضخ
286	عمران رضی الله عنه		او خمس او نفل فرق
286	دے		کول
	فائده دوه مسائل	265	د غنیمت څلور قسمونه
287	پینځم دلیل واقعه د ثمامه	266	د غنیمتونو تقسیم
	رضی الله عنه	266	د قیدیانو حکم
287	کافر د عبادت په ځای	267	د سبا یو حکم
	کین گرفتار کول هم	268	د زمکي حکم
	جائز دی شپږم دلیل	269	د نورو مالونو حکم
287	واقعه د سلمه رضی الله		د غنیمتونو د تقسیم
	عنه ده	279	ترتیب
	د ابن تیمیة رحمه الله		
	وینا		دولسمه موضوع
	د علامه کاسا نی رحمه	274	مسئله د جعل
291	الله وینا		تعریف د جعل

	خوارلسمه موضوع		شرط د جعل دلایل
293	تنبيهات ۱ په قتلونو کښ احتياط کول	275 277	د علامه شاطبي رحمه الله وينا
293	۲ په قتل خطاء کښ کفاره او ديت ادا کول		ديارلسمه موضوع
299	د قتل قسمونه او حکمونه	279	مسئله د اغوا اغوا دوه قسمه ده جائز او نا جائز مسائل
300	۳ په قتل شبیه بالعمد کښ کفاره او ديت ادا کول		د جائز اغوا دليلونه د قيديانو سره څلور طريقي جائز دي
301	۴ په معاهده کښ مړی نه کول	280 283	۵ د جرگی والا نه وژل ۶ بعض مجاهدين د آئي ايس آئي په الزام نه شهيدان کول
344	واقعه د هرمرزان	283	۷ د سرنډر کسانو حکم ۸ د گرفتاری په وخت کښ ځان نه وژل
	شپاړلسمه موضوع	303	۹ د مړو په لاشونو قيديان يا فديه نه غوښتل ۱۰ د مړو نه ورته خبرول
344	د غيبت نقصانونه تمهيد	305	۱۱ مثله نه کول مسائل
	د غيبت په باره کښ آيت حاصل د آيت	308	۱۲ د جهاد په بهانه د بيگناه خلقو د مالونو د قبضه کولو نه ځان ساتل
345	بنائسته ترتيب	310	۱۳ د بيت المال او د اجتماعی سامان خيال
346	تفصيل اوله خبره		
347	دويمه خبره د يو بل	312	
351	عيبونه مه لتوی شپړ واقعات	313	
351	مسئله		
351	دریمه مسئله د يو بل غيبتونه مه کوی	313 315	
353	تعريف د غيبت د غيبت صورتونه او		
355	طريقي د غيبت نقصانونه او	317	
358	عذابونه		

359	د غیبت پہ بدی کبں د		ساتل او ددے متعلق
361	سلفو صالحینو احوال	319	واقعات
361	د سلفو صالحینو واقعات		۱۴ د ضرورت نہ زیات
362	فائدہ	321	خرچ نہ کول
363	د غیبت کونکی مثال		او د دی متعلق واقعات
365	فائدہ	323	۱۵ یو بل تہ باغی ویل
367	واقعہ	327	نہ دی پکار
368	د غیبت اسباب		پنخلمہ موضوع
	د غیبت علاج		د گناہونو نقصانونہ او
	د غیبت نہ د توبی طریقہ	330	ذہریلہ اثرات
370	ہغہ صورتونہ چہ پہ		
	ہغے کبں غیبت کول		چہ خوک پردی غیبت
	جائز دی		واوری نو ہغہ بہ خہ
	دنیا ۵ دنیوی علوم ۶		کوی
	بعض جماعتونہ ۷ بعض	372	چغلی کول
	مؤسسی یا نشریاتی	373	د دوه ژبو او دوه مخونو
	اداری ۸ د غیردینو		والا
	دعوتونہ ۹ انتخابات ۱۰	375	خاتمہ پہ یو واقعے سرہ
	دیر اختلاط ۱۱		اولسمہ موضوع
	اختلافات ۱۲ د زرونو	376	د فتنو بیان
	سخت والی ۱۳ سخت		د فتنے معنی
	فقر یا بیماری ۱۴ د		د کتاب الفتن غت
387	والدے بنیری یا د نیکانو	377	عنوانات
	بنیری ۱۵ جہل		اول عنوان فتنے بہ
388	د فتنو نہ د نجات لارہ		موجودیگی
	یوہ لار گمنامی دہ دویمہ	378	دویمہ خبرہ دغہ فتنے بہ
389	لار خلوت دے دریمہ		دیری خطرناکے وی
	لار کور کیناستل	378	دویمہ خبرہ د فتنو پہ
389	خلورمہ صرف د خان	379	
	غم کول		
389	پنخلمہ لار د ژبی		

	حفاظت		وخت کبیں بہ عقلمونہ کار
390	پہ فتنوکبیں خان خبرول ہم نہ دی پکار	380	نہ کوی خلورم دا چہ علم او علماء بہ ختم شی
390	بعض سلفو بہ تیوسونہ کول لکن چا تہ بہ ئی	381	پنخم دا چہ علماء بہ د غلو او پاکوانو پہ شان وژلی کیری
390	پہ فتنو کبیں پہ چا نیت اینبودل ہم نہ دی پکار	381	شپیرم دا چہ پہ زمانہ کبیں بہ تغیر راشی او خلق بہ خراب شی
391	پہ فتنو کبیں د مال استفادہ ہم حرامہ دہ	385	د بعض نورو فتنو بیان بعض فتنی اجمالا دادی ۱ مال ۲ اولاد ۳ زنانه ۴
391	شپیرمہ لار پہ دین		اگر کہ تہ اووژلی شی لکن چہ تہ بل خوک مر نہ کری
406	منگولی لگول اوومہ لار صیر کول		حدیث د حذیفہ رضی اللہ عنه
408	دویم علاج مونخ دے دریم علاج توکل علی اللہ	392	اتمہ لار اعمال صالحہ نہمہ لار د اللہ تعالی کتاب دے
409	خلورم علاج د اللہ تعالی پہ فیصلو راضی کیدل دی	393	لسمہ لار دعاء دہ یو لسمہ لار د
	د رضا فاندے	393	مسئولیتونو نہ خان سائل دولسمہ لار د جہاد فی سبیل اللہ
410	د ہر چا خیل خیل	394	دیارلسمہ لارمرگ دے سرہ د ایمان نہ
411	صلاحیت وی دوہ واقعات	395	
411	پینخم علاج د آسانی		اتلسمہ موضوع
412	انتظار کول شپیرم علاج علم او کتاب د ابن تیمیہ رحمہ اللہ او	396	پریشانی او خفگان مہ
413	شوکانی رحمہ اللہ او حسن اللؤلؤی واقعات		
413	اووم علاج نظام الاوقات جوړول		

414	اتم علاج کتل دی معاملی د مخلوق ته د خالق سره	397	کوه اوله وجه پریشانی ځکه مه کوه
415	نهم علاج اعتزال او		دویمه وجه
415	خلوت دے د خلوت فائدے د خلوت دری صورتونه	398	دریمه وجه څلورمه او پینځمه وجه
417		399	شپږمه او اوومه وجه
417	شلمه موضوع	399	نهمه وجه
418	د جنت د نعمتونو بیان	401	نولسمه موضوع
420	خطبه او تمهید د جنت د شائقینو واقعات	403	د پریشانی او خفگان علاجونه
440	د جنت د دروازو بیان		اول علاج صبر دے
441	سوری د جنتیانو ترانی اوریدل	421	د دوه دروازو فاصله
423	په جنت کېښ به څو قسمه خوش آوازی وی	422	د دوه درشلو فاصله د جنت د دروازو چابی
441	یوه خوش آوازی به د ونو د حرکت نه پیدا کیری	422	د جنت هغه خط چه په هغه به د جنتی د پاره
443	دویمه خوش آوازی به د داؤد علیه السلام وی دریمه د حورو څلورمه د ملائکو	423	مهر لگولي شی د جنتیانو صفونه
444	پینځمه خوش آوازی د الله تعالی ده	425	د جنتیانو حالت د اولنی او دویمی ډلی
445	د جنت نهرونه د جنتیانو خوراکونه	426	د ټولو نه اعلی درجی والا جنتی او ادنی درجی والا جنتی
445	د جنتیانو سکل د جنتیانو د خوراک	428	د جنتیانو عمرونه د جنتیانو قد و قامت
447	سکاک هضم	429	د جنتیانو د رنگونو او د گیرو بیان
448		429	د جنتیانو ژبه د جنت خوشبویانی

	د جنتیانو جامی		جنت ته اول داخلیدونکی
450	د جنتیانو بستری او	430	د فقیر او غنی روایت
450	فرشونه	431	تنبیه
	د جنتیانو زیورات	432	د جنتونو شمار او
	د جنت بیبیانی او د	432	جنسونه
	هغوی حسن او بنائست	434	د جنت د آبادی بیان
	او د هغوی مهرونه او د	435	د جنت زمکه
459	هغوی د یو حائی والی		د جنت کانبری د جنت
	خوندونه	435	خاوره
	جنتیان به د یو بل	436	د جنت بنگری او مانری
	ملاقات کوی او په خپل	436	د جنتیانو خیمی جنتیان
	مینخ کبښ به د دنیوی	437	به خپل کورونه پیژنی
	احوالو مذاکره کوی	438	د جنت ونی میوی او
	همیشوالی او د هغوی د	460	د الله تعالی لیدل او د الله
	صحت او نعمتونو او		تعالی عزتمند مخ ته کتل
	خوانی همیشوالی		د الله تعالی خبری د
471	او په هغوی د مرگ او	462	جنتیانو سره
	خوب محال کیدل	464	یوم المزید او په دغه
472	د جنت او جهنم په مینخ		ورخ کبښ د دوی عزت
	کبښ د مرگ حلالول	467	هغه باران چه په دوی به
	جنت ډاگه ده		دغلته وریری
473	د جنت بوټی پاکه کلمی	468	هغه بازار چه دوی به
	او نیک عمل دے		ورته د دغه مجلس نه
	غمخورگی په هغه چا		واپس کیږی
476	چه د سابقینو د قافلو نه	469	د دوی حالت په وخت د
	روستو پاتی کیږی		واپسی کبښ خپل اهل او
	خاتمه		کورونو ته
		470	په جنت کبښ د جنتیانو

--	--	--	--